

WYMAGANIA ROCZNE Z PLASTYKI W KLASIE 7
(na podstawie planu wynikowego Wydawnictwa MAC)

WYMAGANIA NA OCENĘ:

dopuszczającą	dostateczną	dobłą	bardzo dobrą	celującą
Uczeń:				
- wie, że rysunek posiada funkcje i język - potrafi rozróżnić karykaturę jako gatunek rysunku - potrafi wykorzystać linie i kontury do wykonania karykatury - maluje portret kolegi w barwach nierzeczywistych, zachowując kształty i proporcje - potrafi za pomocą koloru oddać emocje - tworzy układy kompozycyjne na płaszczyźnie - potrafi ustalić właściwe proporcje poszczególnych elementów kompozycyjnych - projektuje przestrzenne formy dekoracyjne, realizując rodzaj kreacji z pogranicza plastyki i mody - projektuje i realizuje formę stylowego nakrycia głowy - potrafi odnaleźć potrzebne mu informacje.	- uczeń musi opanować treści wymagane na ocenę dopuszczającą i dostateczną. - zna środki wyrazu typowe dla malarstwa fowistycznego – kolor abstrakcyjny, barwy czyste, często kontrastujące ze sobą, wyraźna faktura, traktowanie obrazu jako niezależnego świata form i kolorów, spłylenie głębi w obrazie - równoważyć kompozycję, poprzez wykorzystanie kształtu i kontrastu form - maluje zjawiska i wydarzenia wyobrażone, przetwarza rzeczywistość w abstrakcję - rozpoznaje wybrane, najbardziej istotne dzieła polskie i dzieła z dorobku innych narodów - potrafi równoważyć kompozycję, wykorzystując kształt i kontrast form - projektuje i realizuje formę stylowego nakrycia głowy	- uczeń musi opanować treści wymagane na ocenę dostateczną i dobrą. - potrafi określić różne rodzaje karykatury i wskazuje najważniejszych dla tego gatunku twórców w Polsce i na świecie - wie czym jest w sztuce abstrakcja i fantastyka - maluje zjawiska i wydarzenia wyobrażone, przetwarza rzeczywistość w abstrakcję - zna pojęcie stylu w sztuce - potrafi ustalić właściwe proporcje elementów kompozycyjnych w swojej pracy	- uczeń musi opanować treści wymagane na ocenę dobrą i bardzo dobrą. - rozróżnia cechy i rodzaje kompozycji w naturze oraz w sztukach plastycznych - tworzy różnorodne układy kompozycyjne na płaszczyźnie - potrafi ustalić właściwe proporcje poszczególnych elementów kompozycyjnych - potrafi równoważyć kompozycję poprzez wykorzystanie kształtu i kontrastu form - rozpoznaje wybrane, najbardziej istotne dzieła polskie i dzieła z dorobku innych narodów - wie czym jest styl w sztuce - potrafi ustalić właściwe proporcje elementów kompozycyjnych w swojej pracy	- uczeń musi opanować treści wymagane na ocenę bardzo dobrą celującą. - potrafi wykorzystać specyficzne właściwości materiałów do otrzymania zamierzonego celu plastycznego - rozróżnia cechy i rodzaje kompozycji w naturze oraz w sztukach plastycznych - potrafi interpretować elementy postrzegane w naturze za pomocą środków plastycznych - potrafi omówić rolę środków plastycznych zastosowanych przez siebie w pracy plastycznej - wymienia, rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze dzieła sztuki polskiej i innych narodów

WYMAGANIA EDUKACYJNE ROCZNE DLA KLASY 1 LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO
(na podstawie planu wynikowego Wydawnictwa Operon)

WYMAGANIA NA OCENĘ:

dopuszczającą	dostateczną	dobłą	bardzo dobrą	celującą
Uczeń:				
– poprawnie wykonuje wskazane ćwiczenia. – potrafi wymienić różne funkcje, które spełnia sztuka, – potrafi wyjaśnić pojęcia: <i>realizm, ekspresjonizm, deformacja, synteza, abstrakcja</i>, – wymienia podstawowe dziedziny wizualnej twórczości artystycznej, – poprawnie wykonuje ćwiczenia. – wskazuje różnicę między rzeźbą wolnostojącą a płaskorzeźbą, – wyszukuje informacje na temat autora, tytułu, daty powstania, tematu dzieła, techniki/materiału, z którego dzieło jest wykonane (jeśli są podane), – wymienia dziedziny, które kształtują tradycję kulturową ludzkości,	-uczeń musi opanować treści wymagane na ocenę dopuszczającą i dostateczną. – realizuje własne prace plastyczne, zgodnie z celem lekcji. – wskazuje zadania sztuki określone w XVI wieku przez G. Vasarięgo, – wymienia poszczególne tematy/przedstawienia w sztuce, – wymienia i wskazuje elementy struktury wizualnej dzieła na reprodukcjach zamieszczonych w podręczniku, – wykonuje opis struktury wizualnej /formy dzieła sztuki, wskazując środki wyrazu plastycznego, odnalezione w dziele, – potrafi wyjaśnić pojęcia: <i>styl epoki, styl artysty, ikonografia</i>, – charakteryzuje magiczno-	-uczeń musi opanować treści wymagane na ocenę dostateczną i dobrą – wyjaśnia pojęcie sztuki realistycznej, – wykonuje, pracując w parach, mapy myśli/infografiki z opisem technik malarstwa, grafiki, rzeźby, – charakteryzuje konteksty: osobisty, historyczny, społeczny, religijny, filozoficzny, artystyczny, – wyjaśnia różnice pomiędzy opisem, analizą a interpretacją dzieła sztuki – rozpoznaje na fotografiach i opisuje najważniejsze zabytki sztuki egipskiej: grobowce (piramida faraona Cheopsa), - rzeźby: Sfinks, popiersie królowej Nefretete, triada faraona Mykerinosa hieroglify, płaskorzeźba,	-uczeń musi opanować treści wymagane na ocenę dobrą i bardzo dobrą. – podaje różne definicje sztuki, – potrafi wskazać zmiany, w postrzeganiu sztuki współczesnej i nowoczesnej, jakie zaszły na przestrzeni XIX, XX, XXI wieku – charakteryzuje podstawowe dziedziny wizualnej twórczości artystycznej, – potrafi odczytać sposoby interpretacji rzeczywistości wpływające na formę dzieła (przedstawienie realistyczne, abstrakcyjne deformacja, synteza), – odnajduje różnorodne konteksty w dziełach sztuki, – określa czas trwania epoki prehistorycznej i zakres czasowy trwania cywilizacji starożytnego Egiptu,	-uczeń musi opanować treści wymagane na ocenę bardzo dobrą i celującą. – twórczo i starannie realizuje własne prace plastyczne, inspirując się poznanymi nurtami i je omawia. – wykorzystuje narzędzia komputerowych programów graficznych do tworzenia własnych projektów. – wskazuje i omawia elementy struktury wizualnej dzieła na reprodukcjach zamieszczonych w podręczniku, – wykonuje opis dzieła, uwzględniając zebrane informacje i analizuje strukturę wizualną /formę dzieła sztuki, wskazując środki wyrazu plastycznego odnalezione w dziele, – samodzielnie wykonuje analizę wskazanego dzieła sztuki, uwzględniając jego formę, treść oraz elementy

– wyjaśnia pojęcie <i>kontekst dzieła sztuki</i>, – rozpoznaje na fotografiach i opisuje najważniejsze zabytki sztuki prehistorycznej: Wenus z Wilendorfu, Stonehange, malowidła naskalne, – charakteryzuje kanon w sztuce egipskiej, – odnajduje konteksty religijne (mitologia) w sztuce antycznej, – określa religijny charakter sztuki średniowiecznej, – wyjaśnia pojęcie <i>Biblia ubogich</i>, – omawia funkcje i przeznaczenie architektury romańskiej (religijna i obronna), – wyjaśnia genezę nazwy <i>odrodzenie</i>, – opisuje konteksty powstawania dzieł sztuki odrodzenia (fascynacja sztuką antyczną, humanizm, antropocentryzm, religia chrześcijańska), – opisuje konteksty kształtowania się sztuki barokowej, – wskazuje cechy charakterystyczne rzeźby	- religijną funkcję sztuki prehistorycznej, – rozpoznaje na fotografiach i opisuje najważniejsze zabytki sztuki starożytnych Greków i Rzymian: - łuki triumfalne, kolumny, pomnik konny, najważniejsze rzeźby i ich twórcy: <i>Wenus z Milo</i>, <i>Nike z Samotraki</i>, <i>Zeus Fidiasza</i>, <i>Dyskopol</i> Myrona, <i>Doryforos</i> Polikleta – zasada kontrapostu, <i>Grupa Laokoona</i>, malarstwo wazowe, ścienne, – wymienia typy i rodzaje malarstwa (freski, malarstwo tablicowe, sztuka zdobienia ksiąg, czyli iluminatorstwo, inicjały, miniatury), – odnajduje w rzeźbach i malarstwie motywy ikonografii chrześcijańskiej i mitologicznej, – wskazuje w dziełach malarskich zastosowaną perspektywę zbieżną, – rozpoznaje na reprodukcjach dzieła - rzeźby i malarstwa barokowego, – rozpoznaje na reprodukcjach rzeźby A. Canovy – opisuje konteksty	– tworzy opis i analizę dzieł rzeźbiarskich, porównując – opisuje funkcje (<i>Biblia ubogich</i>) i tematykę rzeźby – rozpoznaje na reprodukcjach dzieła sztuki średniowiecznej, – wykonuje analizę dzieł rzeźbiarskich - wymienia tematy w sztuce renesansowej (sceny religijne, sceny mitologiczne, portret, pejzaże towarzyszące portretom i tematami religijnym), – rozpoznaje na reprodukcjach dzieła rzeźby i malarstwa renesansowego, – wskazuje cechy charakterystyczne rzeźby: wzory antyczne, temat: człowiek, rodzaje jego działalności, cnoty, obowiązki, klasyczne zasady kompozycji i idealizację kształtów, – wskazuje sztukę antyczną jako inspirację dla artystów epoki oświecenia – rozpoznaje na reprodukcjach dzieła malarskie: Śmierć Marata, Przysięga Horacjuszy J.-L. David, – wyjaśnia funkcje i konteksty powstawania obrazów historycznych w XIX-wiecznej	– wyjaśnia pojęcia <i>kromlech</i>, – charakteryzuje strukturę społeczeństwa egipskiego i jej wpływ na sztukę, – określa położenie geograficzne, czas trwania sztuki antycznej, – wykazuje się znajomością mitologicznych motywów ikonograficznych, – projektuje i prezentuje – określa zasięg, czas trwania sztuki średniowiecznej, – wykazuje się znajomością chrześcijańskich motywów ikonograficznych, – prezentuje i omawia zaprojektowany przez siebie inicjał wykonany z inspiracji średniowiecznymi inicjałami. – określa zasięg, czas trwania sztuki odrodzenia, – określa zasięg, czas trwania sztuki barokowej – określa zasięg, czas trwania sztuki klasycystycznej, – wyjaśnia genezę nazwy oświecenie, – omawia konteksty	- interpretacji, – omawia tematy i sposoby przedstawiania w sztuce prehistorycznej i sztuce starożytnego Egiptu – uzasadnia funkcję kultową i magiczną sztuki prehistorycznej, podając przykłady dzieł sztuki, – prezentuje informacje na temat czynników, które miały wpływ na kształt dzieł prehistorycznych i dzieł sztuki starożytnego Egiptu – wyjaśnia pojęcie <i>kontrapost</i> oraz omawia zasady kanonu Polikleta, – prezentuje i omawia wykonaną przez siebie infografikę lub prezentację multimedialną na temat bogów i herosów, greckich/rzymskich z ich atrybutami, – prezentuje i omawia wykonaną przez siebie infografikę lub prezentację multimedialną przedstawiającą najważniejsze motywy i symbole ikonografii chrześcijańskiej, – wymienia główne dzieła w twórczości Michała Anioła,
---	---	--	---	---

barokowej: siła ekspresji, akcentowanie kontrastów, efekty światłocienia, dynamizm osiągany dzięki kierunkom skośnym, diagonalnym i spiralnej formie, rzeźby wielopostaciowe, cechy charakterystyczne malarstwa barokowego (dynamizm kompozycji, form, światłocien, bogactwo kolorystyczne, gra światła, tematy: portret, pejzaż, sceny religijne, mitologiczne, rodzajowe, martwa natura), – wymienia konteksty kształtowania się sztuki w XIX wieku, – wymienia konteksty, motywy, inspiracje powstawania dzieł malarskich w epoce romantyzmu (średniowiecze, legendy, baśnie, dzika natura, niezwykłość, wolność jednostki, dokumentowanie na obrazach wydarzeń – omawia konteksty kształtowania się sztuki w XIX wieku, -wyjaśnia nazwę impresjonizm, – wyjaśnia pojęcie postimpresjonizm, – charakteryzuje styl secesyjny w sztuce, – definiuje pojęcie awangarda,	kształtowania się sztuki klasycystycznej, – wskazuje charakterystyczne cechy malarstwa (klasyczne zasady kompozycji, brak mocnych kontrastów, przewaga rysunku nad barwą, idealizacja, tematy: portrety, wydarzenia z okresu starożytności oraz sceny mitologiczne, – omawia tematykę obrazów reprezentujących realizm w malarstwie XIX wieku, – starannie realizuje własne prace plastyczne, zgodnie z wyznaczonym celem – wymienia cechy charakterystyczne impresjonizmu: min. dywizjonizm, pointylizm, – wymienia motywy będące inspiracją artystów secesyjnych, -wskazuje dadaizm jako nurt, – wymienia i opisuje dwa podstawowe nurty sztuki abstrakcyjnej: abstrakcja geometryczna i abstrakcja niegeometryczna (ekspresyjna), – potrafi wymienić imprezy promujące wartości regionu, – wykonuje opis wybranego dzieła sztuki regionu, stosując terminy i pojęcia właściwe dla opisywanego obiektu, – potrafi wskazać działania edukacyjne poszczególnych	Polsce będącej pod zaborami, – starannie realizuje własne prace plastyczne, inspirując się poznanymi nurtami. – określa tematy obrazów impresjonistycznych, – identyfikuje dzieła C. Moneta, E. Degasa, A. Renoira, C. Pisarro, A. Rodina, – identyfikuje obrazy V. van Gogha, P. Cézanne'a, P. Gauguina, – dokonuje analizy obrazów kubistycznych, – analizuje i interpretuje obrazy surrealistyczne, – wymienia regionalnych twórców, – wyjaśnia pojęcia: <i>kopia</i>, <i>reprodukcja</i>, <i>wernisaż</i>, <i>finisaż</i>, – określa przedstawienie teatralne jako integralną formę sztuki – potrafi wskazać funkcje stron internetowych współczesnych instytucji kultury – definiuje informel, taszyzm, malarstwo kaligraficzne, – wykonuje opis wybranego dzieła abstrakcyjnego – wymienia twórców <i>popular art</i> w Wielkiej Brytanii: R. Hamilton, E. Paolozzi, D. Hockney. Twórcy <i>pop-artu</i> w USA: R. Lichtenstein, C. Oldenburg, A. Warhol, R. Segal,	kształtowania się sztuki w XIX wieku, – opisuje konteksty, motywy, inspiracje powstawania dzieł malarskich w epoce romantyzmu (średniowiecze, legendy, baśnie, dzika natura, niezwykłość, wolność jednostki, dokumentowanie na obrazach wydarzeń współczesnych artystom), – wykazuje się twórczym myśleniem, przedstawiając argumenty popierające wybór jako ciekawszej jednej z wskazanych w ćwiczeniu 2 rzeźb: <i>Umierający Gal</i>, <i>Leżąca figura</i> H. Moora, – twórczo i starannie realizuje własną pracę plastyczną z pomocą graficznego programu – twórczo i starannie realizuje własne prace plastyczne, inspirując się poznanymi nurtami i je omawia. – podaje czas powstania impresjonizmu oraz kontekst cywilizacyjny twórczość P. Picassa, – omawia twórczość: M. Duchampa, M. Raya, – omawia twórczość: S. Dali,	Leonarda da Vinci, – wymienia nazwiska głównych artystów barokowych i przyporządkowuje im dzieła, – przedstawia sylwetkę klasycystycznego artysty/mecenasa, – wymienia nazwiska głównych artystów klasycystycznych i przyporządkowuje im dzieła, – opracowuje (i omawia) w formie prezentacji multimedialnej, infografiki lub plakatu interpretację postaci mitologicznej Wenus/ Afrodyty w sztuce, – omawia twórczość J. Matejki, J. – omawia na podstawie reprodukcji twórczość C. Moneta, E. Degasa, – charakteryzuje twórczość V. van Gogha, P. Cézanne'a, P. Gauguina, – wskazuje twórcze dokonania artystów drugiej połowy XIX wieku jako inspiracje dla sztuki nowoczesnej, – wskazuje inspiracje dla kierunków w sztuce początku XX wieku: sztuka innych kultur i sztuka
--	--	--	--	--

– wyjaśnia pojęcie kubizm, – wyjaśnia pojęcie kolaż, – definiuje ready made's, – określa abstrakcjonizm – wykonuje kolaż przedstawiający martwą naturę, – projektuje i wykonuje rzeźbę abstrakcyjną – geometryczną lub organiczną. – wskazuje miejsca, obiekty, zabytki architektury w swoim regionie stanowiące dziedzictwo kulturowe i jednocześnie atrakcję turystyczną regionu, – opisuje funkcję UNESCO, – wymienia miejsca spotkań ze sztuką: muzea, galerie, domy kultury, – definiuje muzea i lokalne ośrodki kultury – określa miejsca wystawiania spektakli teatralnych, – potrafi wymienić współtwórców spektaklu teatralnego: reżyser, aktorzy, choreograf, kompozytor, scenograf, – określa miejsce, czas, okoliczności, konteksty powstania ekspresjonizmu abstrakcyjnego, – definiuje abstrakcję geometryczną, – tworzy własną kompozycję <i>op-art</i>, – określa miejsce, czas, okoliczności powstania kierunku <i>popular art</i>,	- instytucji kultury, – omawia rolę biblioteki jako instytucji współtworzącej życie kulturalne miejscowości i regionu, – potrafi wskazać różne formy działalności współczesnych bibliotek, – wymienia elementy współtworzące spektakl teatralny, – charakteryzuje ekspresjonizm abstrakcyjny, – wymienia dwa nurty ekspresjonizmu abstrakcyjnego: <i>action painting</i> i <i>color field painting</i>, – charakteryzuje <i>optical art</i>, – opisuje konteksty dzieł <i>popular art</i>, – charakteryzuje malarstwo i rzeźby hiperrealistyczne, sposób obrazowania i tematykę, – charakteryzuje instalację jako wizualną organizację przestrzeni, – zna pojęcie asamblaż, – wskazuje różnice pomiędzy freskiem, murałem i graffiti, – określa tematykę <i>street art</i>, – definiuje fotografię jako dziedzinę sztuki, – różnicuje funkcje fotografii artystycznej i użytkowej (reklamowej), - charakteryzuje <i>video-art</i> jako nurt w sztuce – wie co to jest grafika komputerowa i graficzne	– wykonuje opis wybranego dzieła hiperrealistycznego lub <i>popular art</i>, – inspirując się twórczością artystów <i>pop-art</i>, wykonuje portret współczesnego celebryty, stosując technikę szablonu, – tworzy i fotografuje kompozycję <i>land art</i>. –charakteryzuje <i>video-art</i> jako nurt w sztuce i <i>wideoperformance</i>	R. Magritte'a, – wskazuje W. Kandinsky'ego jako twórcę pierwszego dzieła abstrakcyjnego – w 1910 roku, omawia jego dzieła, – charakteryzuje twórczość P. Mondriana, K. Malewicza, P. Klee, W. Strzemińskiego (unizm), K. Kobra, – określa muzea jako miejsca wystaw (ekspozycji) prac artystów -wyjaśnia, na czym polega interaktywność wystaw, – wymienia i omawia istotę dwóch nurtów ekspresjonizmu abstrakcyjnego: <i>action painting</i> i <i>color field painting</i>, – charakteryzuje przedstawiania <i>pop-art</i>: inspiracje, tematykę, formę, – omawia dzieła J. Kossutha, S. Le Witta, R. Opalki, – omawia twórczość: A. Kaprowa, J. Cage'a, W. Vostella, T. Kantora, Fluxus, M. Abramović, J. Beuysa, J. Bałdygi, J. Beresia, Z. Warpechowskiego, – omawia dzieła Nam June Paika, J. Beuysa, Y. Kleina, K. Kozyry, M. Abakanowicz, G.	- wie co to kubizm, dadaizm, surrealizm, abstrakcjonizm, – potrafi wskazać kilka obiektów w regionie, w kraju wpisanych na listę dziedzictwa kulturowego UNESCO, – omawia twórczość J. Pollocka i M. Rothko, – omawia twórczość J. Dubuffeta, Wolsa, H. Hartunga, M. Tobeya, A. Tàpiesa, – omawia twórczość B. Riley, V. Vasarely, A. Caldera, W. Fangora, S. Le Wita, B. Hepworth, – omawia twórczość artystów popular art w Wielkiej Brytanii: R. Hamilton, E. Paolozzi, D. Hockney, twórców <i>pop-artu</i> w USA: R. Lichtenstein, C. Oldenburg, A. Warhol, R. Segal, – omawia dzieła D. Parrisha, R. Goingsa, D. Hansona, Ch. Close, – wskazuje sztukę mediów jako nośnik problemów nurtujących współczesny świat, – potrafi wyjaśnić zasady produkcji filmu metodą
---	---	--	--	--

– określa miejsce, czas, okoliczności powstania kierunku - hiperrealizm/superrealizm, – wykonuje portret lub autoportret ze zdjęcia. – wyjaśnia pojęcie <i>environment</i> – charakteryzuje asamblaż jako rodzaj kolażu, – określa <i>land art</i> – sztuka ziemi jako ingerencja w naturalny krajobraz i przekształcanie go, – charakteryzuje neofigurację jako kierunek inspirujący się egzystencjalizmem, – wyjaśnia termin <i>egzystencjalizm</i>, – definiuje pojęcie sztuki ulicy: murale, technikami (szablony, spray), wklejki (vlepki), graffiti, tagi – – wyjaśnia pojęcie sztuki mediów zwłaszcza komputera i internetu, – definiuje fotografię jako dziedzinę sztuki, – definiuje pojęcie filmu, – określa film jako dzieło sztuki,	programy komputerowe -różnicuje funkcje fotografii artystycznej i użytkowej (reklamowej),		Segala, Yayoi Kusamy, R. Rauschenberga, J. Dubuffeta, W. Hasiora, Christo, Jeanne-Claude, A. Goldsworthy, – omawia środki wyrazu, którymi posługuje się neofiguracja, – omawia twórczość F. Bacona, A. Giacomettiego, J. Dubuffeta, W. de Kooninga, – omawia dzieła Banksy’ego, J.-M. Basquiata,	tradycyjną i cyfrową,
---	---	--	--	------------------------------

DOSTOSOWANIA OCENIANIA: ADHD, SPEKTRUM AUTYZMU, NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ INTELEKTUALNA, DYSLEKSJA

Dostosowanie wymagań edukacyjnych nie dotyczy ograniczania treści edukacyjnych. Jest związane z doбором sposobów nauczania, przekazywania, a także weryfikowania wiedzy. Po rozpoznaniu indywidualnych potrzeb uczeń może:

- korzystać z uproszczonych form zadań (np. z szablonów, kart pracy z częściowo wykonanym zadaniem graficznym)
- mieć zadania podzielone na mniejsze partie
- wybrać alternatywne formy wyrażenia swoich umiejętności w zakresie wykonywania zadań plastycznych
- wykorzystywać narzędzia cyfrowe do wykonywania szkiców prac plastycznych
- wykonywać zadania dotyczące treści edukacyjnych na gotowym rysunku (jedynie wskazywanie)
- rozwiązywać zadania o skróconej treści, czy prostszym sformułowaniu polecenia
- korzystać z pomocy nauczyciela przy wykonaniu poszczególnych zadań plastycznych
- odpowiadać ustnie lub pisemnie z mniejszej partii materiału sprawdzającej wiedzę z treści edukacyjnych
- mieć wydłużony czas na wykonanie pracy plastycznej
- korzystać z dodatkowych wyjaśnień poleceń.

Wymagania programowe na poszczególne oceny z EDB kl.1LO

1. Alarmowanie i ewakuacja

Ocena				
dopuszczająca [1]	dostateczna [1 + 2]	dobra [1 + 2 + 3]	bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	celująca [1 + 2 + 3 + 4+5]
Uczeń: - definiuje i rozpoznaje rodzaje alarmów oraz sygnałów alarmowych - charakteryzuje zasady zachowania się ludności po ogłoszeniu alarmu - wymienia podstawowe środki alarmowe	Uczeń: - opisuje kluczowe elementy szkolnej instrukcji ewakuacji: - sygnały - drogi ewakuacji, wyjścia ewakuacyjne - miejsce zbiórki ewakuowanej ludności - zasady zachowania się uczniów podczas ewakuacji ze szkoły (internatu)	Uczeń: - omawia zasady postępowania po ogłoszeniu alarmu - omawia zasady postępowania po opublikowaniu komunikatu ostrzegawczego	Uczeń: - charakteryzuje stopnie ewakuacji - omawia zasady postępowania po opublikowaniu komunikatu ostrzegawczego	Uczeń: redaguje treść komunikatu ostrzegawczego o zbliżającym się (wybranym) zagrożeniu dla miejscowości, w której mieszka

I. Podstawy pierwszej pomocy

Ocena				
dopuszczająca [1]	dostateczna [1 + 2]	dobra [1 + 2 + 3]	bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	celująca [1 + 2 + 3 + 4+5]
Uczeń: - podaje definicję i wymienia cele oraz zadania pierwszej pomocy - wymienia działania wchodzące w zakres pierwszej pomocy	Uczeń: - opisuje rolę układów: oddychania, krążenia i nerwowego dla prawidłowego funkcjonowania organizmu - podaje przykłady zagrożeń w środowisku domowym, ulicznym i wodnym, w	Uczeń: - wyjaśnia rolę układu nerwowego, układu krążenia i układu oddechowego w utrzymywaniu podstawowych funkcji życiowych - opisuje następstwa zaburzeń czynności tych układów	Uczeń: potrafi zainstalować w telefonie komórkowym dostępny w miejscu zamieszkania system ostrzegania o lokalnych zagrożeniach	Uczeń: należy do społecznych podmiotów współpracujących z systemami Państwowego Ratownictwa Medycznego lub Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego

• potrafi rozpoznać osobę w stanie zagrożenia życia • opisuje wyposażenie apteczki pierwszej pomocy; wymienia przedmioty, jakie powinny się znaleźć w apteczce, np. domowej, samochodowej • opisuje zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia • prawidłowo wzywa pomoc • opisuje zasady postępowania z osobą nieprzytomną • systematycznie ponawia ocenę oddychania u osoby nieprzytomnej • opisuje metody udzielania pierwszej pomocy w urazach kończyn • omawia zasady postępowania przeciwwstrząsowego • wymienia objawy związane z najczęstszymi obrażeniami narządu ruchu • opisuje metody udzielania pierwszej pomocy w urazach kończyn • omawia zasady postępowania z poszkodowanymi, u których podejrzewa się uraz kręgosłupa	• przestrzeniach podziemnych, w lasach • omawia zasady postępowanie w przypadku omdlenia • wykonuje podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej • wykonuje podstawowe czynności pierwszej pomocy w zadławieniu • przedstawia metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć • wykonuje opatrunek osłaniający na ranę w obrębie kończyny oraz opatrunek uciskowy • omawia i stosuje zasady unieruchamiania złamań kości długich i stawów (zasada Potta) • wyjaśnia, na czym polega udzielanie pierwszej pomocy w oparzeniach • opisuje zagrożenia dla życia związane z utratą dużej ilości krwi w krótkim czasie (wstrząs) • wymienia typowe objawy wstrząsu krwotocznego • bezpiecznie odwraca poszkodowanego z brzucha na plecy • układa poszkodowanego w pozycji bezpiecznej/ bocznej - ustalonej	• przeprowadza wywiad ratowniczy SAMPLE • opisuje podstawowe sposoby transportu poszkodowanych z miejsc niebezpiecznych • wymienia najczęstsze przyczyny utraty przytomności • proponuje działania samopomocowe po zaobserwowaniu objawów zwiastujących omdlenie • opisuje znaczenie liter stanowiących skrót nazwy schematu oceny stanu poszkodowanego „A-B-C” • wymienia typowe objawy zwiastujące, poprzedzające omdlenie • wykonuje podstawowe opatrunki osłaniające w obrębie głowy i tułowia • zakłada opatrunek uciskowy na rany w obrębie głowy i tułowia, na szyi, w pachwinie i pod pachą • wymienia przykłady zapobiegania oparzeniom, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska domowego i małych dzieci • prawidłowo szacuje powierzchnię oparzeń • wyjaśnia cel doraźnego unieruchomienia kończyny (ograniczenie ruchu, zmniejszenie bólu, ograniczenie ryzyka pogłębiania urazu, umożliwienie bezpiecznego transportu	• wymienia i opisuje poszczególne ogniwa łańcucha przeżycia • omawia znaczenie pojęcia „złota godzina” • opisuje sytuacje, w jakich można prowadzić resuscytację z wyłącznym uciskaniem klatki piersiowej • opisuje algorytm podstawowych czynności resuscytacyjnych u niemowląt i dzieci • praktycznie wykorzystuje w sytuacjach symulowanych automatyczny defibrylator (AED) • proponuje działania zapobiegające zadławieniu w typowych sytuacjach życia codziennego • omawia okoliczności i sposób zakładania opaski uciskowej • prawidłowo stosuje stażę taktyczną • omawia sposób wykonania chwytu Rauteka i wskazuje okoliczności typowe dla jego zastosowania • umiejętnie stosuje schemat diagnostyczny FAST	• uczestniczył w pozaszkolnych formach rywalizacji w ratownictwie medycznym
--	---	---	---	---

• rozumie, na czym polega udzielanie pierwszej pomocy w zatruciach • opisuje typowe okoliczności i objawy wystąpienia udaru termicznego oraz udaru słonecznego • omawia metody przenoszenia poszkodowanych z urazem kręgosłupa • proponuje zastosowanie zastępczych środków opatrunkowych • w sytuacjach symulowanych prawidłowo unieruchamia kończynę po urazie w zastanej pozycji; wykorzystuje dostępny sprzęt do unieruchomienia złamanej kończyny • opisuje sposób udzielania pierwszej pomocy w przypadku: ○ zawału serca ○ udaru mózgu ○ napadu duszności ○ porażenia prądem ○ ukąszenia lub użądlenia ○ pogryzienia przez zwierzęta ○ napadu padaczkowego ○ hipo- lub hiperglikemii		• opisuje działania ratownicze w przypadku ciała obcego w: oku, uchu, nosie • wymienia główne stany zagrożenia życia lub zdrowia • definiuje NZK, wymienia jego przyczyny i typowe objawy • charakteryzuje zagrożenia płynące ze strony wstrząsu anafilaktycznego (przyczyny, objawy)		
--	--	--	--	--

II. Zagrożenia i działania ratownicze

Ocena				
dopuszczająca [1]	dostateczna [1 + 2]	dobra [1 + 2 + 3]	bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	celująca [1 + 2 + 3 + 4+5]
Uczeń: - rozpoznaje zagrożenia i ich źródła - wymienia nazwy formacji służb działających na rzecz zwalczania skutków zagrożeń - wymienia główne przyczyny pożarów - opisuje zasady postępowania podczas pożaru - wymienia typowe zagrożenia zdrowia i życia podczas pożaru - wymienia rodzaje i zasady użycia podręcznego sprzętu gaśniczego - rozpoznaje znaki ochrony przeciwpożarowej - rozpoznaje znaki ewakuacji - omawia zasady zachowania się w przypadku zdarzeń terrorystycznych (np. w razie wtargnięcia uzbrojonej osoby do szkoły, centrum handlowego) - wymienia najczęstsze zagrożenia przemocą występujące w szkole - wymienia rodzaje znaków substancji toksycznych i miejsca ich ekspozycji - wymienia przykładowe materiały, jakie można wykorzystywać jako	Uczeń: - wymienia społeczne podmioty działające na rzecz zwalczania skutków zagrożeń - potrafi dobrać odpowiedni rodzaj środka gaśniczego w zależności od rodzaju pożaru (np. płonąca patelnia, płonący komputer) - opisuje sposób użycia podręcznego sprzętu gaśniczego - charakteryzuje zagrożenia pożarowe w domu, szkole i najbliższej okolicy - przedstawia typowe zagrożenia zdrowia i życia podczas powodzi, pożaru lub innych klęsk żywiołowych - opisuje stosowanie kodu kolorystycznego i manualnego w kontakcie poszkodowanych z zespołem ratowniczym - opisuje zakres i sposób przygotowania się do planowanej ewakuacji - opisuje zasady postępowania podczas powodzi, śnieżycy, zejścia lawiny, wichury/ burzy/ nawałnicy - uzasadnia i proponuje skuteczne sposoby zapobiegania panice	Uczeń: - charakteryzuje działalność społecznych podmiotów ratowniczych, w tym: Ochotniczej Straży Pożarnej, Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego - wyjaśnia zadania tych służb - omawia zasady profilaktyki pożarowej - opisuje sposoby gaszenia najczęściej występujących pożarów (w zarodku) - wyjaśnia znaczenie pojęcia cyberprzemocy - opisuje procedury postępowania w przypadku jej wystąpienia - wymienia najczęstsze zagrożenia dla cyberbezpieczeństwa - podaje przykłady najczęściej występujących okoliczności znalezienia niewypałów i niewybuchów - rozpoznaje znaki substancji toksycznych na pojazdach i budowlach - wyjaśnia zasady zaopatrzenia ludności ewakuowanej w wodę i żywność - opisuje skład i przeznaczenie IPP i IPR	Uczeń: - opisuje sposoby postępowania osób odciętych przez pożar od dróg ewakuacji - omawia zasady ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych - wskazuje niewłaściwe zachowania dotyczące cyberprzemocy i proponuje właściwą na nie reakcję - proponuje działania podnoszące bezpieczeństwo w sieci	Uczeń: - należy do młodzieżowych struktur OSP, WOPR lub innych formacji ratowniczych - jest uczniem tzw. klas mundurowych - uczestniczył w pozaszkolnych formach rywalizacji z zakresu obrony cywilnej, ochrony p.poż. lub zarządzania kryzysowego

zastępcze środki ochrony dróg oddechowych i skóry • wymienia sposoby zabezpieczenia żywności i wody przed skażeniami • wyjaśnia znaczenie pojęć: odkażanie, dezaktywacja, dezynfekcja, deratyzacja • wyjaśnia, na czym polegają zabiegi specjalne i sanitarne • opisuje obowiązki pieszego i kierowcy podczas przejazdu pojazdu uprzywilejowanego		• przedstawia sposoby zachowania się w przypadku katastrofy przemysłowej lub budowlanej		
---	--	---	--	--

III. System obrony państwa

Ocena				
dopuszczająca [1]	dostateczna [1 + 2]	dobra [1 + 2 + 3]	bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	celująca [1 + 2 + 3 + 4+5]
Uczeń: - wymienia i charakteryzuje dziedziny bezpieczeństwa państwa - opisuje istotę oraz wymienia elementy składowe systemu bezpieczeństwa, jego poszczególne instytucje, charakter związków między nimi - wymienia główne zagrożenia dla współczesnego bezpieczeństwa - wymienia rodzaje sił zbrojnych RP - wymienia nazwy formacji służb mundurowych (w tym	Uczeń: - wymienia obronne powinności obywateli RP - omawia zadania, strukturę oraz wyposażenie Sił Zbrojnych RP - podaje przykłady zarządzeń, jakie mogą wydać władze w związku z kryzysem - wymienia i uzasadnia geopolityczne, militarne i gospodarcze aspekty bezpieczeństwa państwa - charakteryzuje rodzaje sił zbrojnych RP - identyfikuje obiekty opatrzone międzynarodowymi znakami ochrony zabytków oraz znakiem	Uczeń: - identyfikuje wyzwania dla bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego, kategoryzuje je, przypisuje im właściwe znaczenie w kontekście bezpieczeństwa lokalnego i całego państwa - wymienia rodzaje świadczeń obywateli na rzecz obronności - wymienia elementy składowe systemu bezpieczeństwa państwa, jego poszczególne instytucje, charakter związków między nimi - wymienia i charakteryzuje konstytucyjne stany nadzwyczajne w RP - wymienia zadania obrony cywilnej	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie pojęcia siatki bezpieczeństwa i infrastruktury krytycznej - wymienia zadania i kompetencje władz państwowych oraz samorządowych w zakresie obronności - wyjaśnia podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego - opisuje wybrane zwyczaje wojenne	Uczeń: - jest aktywnym członkiem organizacji skautowych lub proobronnych - jest członkiem grup rekonstrukcyjnych, klubów historyczno-kolekcjonerskich itp. - doskonalą się w wybranej dyscyplinie (sporcie) przydatnej w zakresie obronności kraju (sporty walki, strzelectwo, lekkoatletyka, biegi na orientację, jeździectwo, sporty motorowe i motorowodne, pływanie, nurkowanie, spadochroniarstwo, survival, bushcraft itp.)

obrony terytorialnej) zapewniających bezpieczeństwo państwa; wyjaśnia zadania tych służb • rozpoznaje podstawowe typy uzbrojenia Sił Zbrojnych RP • rozpoznaje podstawowe typy uzbrojenia	specjalnym dla budowli zawierających niebezpieczne siły			
---	--	--	--	--

IV. Edukacja obronna

Ocena				
dopuszczająca [1]	dostateczna [1 + 2]	dobra [1 + 2 + 3]	bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	celująca [1 + 2 + 3 + 4+5]
Uczeń: • wyjaśnia „zasadę trójki” • wyjaśnia znaczenie zasady: „uciekaj, kryj się, walcz” • podaje przykłady pozyskania żywności w terenie • wymienia przykłady broni strzeleckiej • omawia znaczenie zasady BLOS • wymienia materiały i środki służące do czyszczenia broni • omawia zasady bezpieczeństwa przy rozkładaniu i czyszczeniu broni	Uczeń: • wymienia objawy odwodnienia i niedożywienia • wymienia objawy niedoboru snu • charakteryzuje sposoby postępowania w sytuacji kryzysowej • proponuje skład indywidualnego zestawu EDC • wylicza podstawowe przedmioty przeznaczone do skompletowania własnego plecaka ucieczkowego • proponuje sposoby pozyskania wody w terenie • omawia zasady zachowania się na strzelnicy • prawidłowo przyjmuje podstawowe pozycje strzeleckie: stojąc, klęcząc, leżąc	Uczeń: • proponuje działania zapobiegające rozwojowi paniki • wylicza podstawowe wskazówki ułatwiające przetrwanie w przygodnym terenie • proponuje techniczno-konstrukcyjne rozwiązanie w celu zbudowania schronienia w przygodnym terenie •	Uczeń: • proponuje pozyskanie odpowiednich materiałów do stworzenia tzw. „hubki” (rozpałki) do ogniska • proponuje pozyskanie odpowiedniego materiału do ogniska w terenie przygodnym – uzasadnia wybór • wymienia podstawowe błędy popełniane przez strzelców • koryguje błędy w swoim celowaniu • uzyskuje wysokie wyniki w strzelaniu praktycznym (min. 75%)	Uczeń: • wymienia główne przyczyny wypadków podczas strzelania • uzyskuje powtarzalność wysokich wyników w strzelaniu praktycznym • zna warunki uzyskania pozwolenia na indywidualne posiadanie broni w Polsce

Chemia 1LO wymagania edukacyjne – Izabela Cykowiak

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny przygotowane na podstawie treści zawartych w podstawie programowej (załącznik nr 1 do rozporządzenia, Dz.U. 2024 r, poz. 1019), programie nauczania oraz w części 1. podręcznika dla liceum i technikum *NOWA To jest chemia*, zakres podstawowy.

1. Budowa atomu. Układ okresowy pierwiastków chemicznych

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5]
Uczeń: - wymienia nazwy szkła i sprzętu laboratoryjnego - zna i stosuje zasady BHP obowiązujące w pracowni chemicznej - rozpoznaje piktogramy i wyjaśnia ich znaczenie	Uczeń: - wyjaśnia przeznaczenie podstawowego szkła i sprzętu laboratoryjnego - bezpiecznie posługuje się podstawowym sprzętem laboratoryjnym i odczynnikami chemicznymi	Uczeń: - wie, jak przeprowadzić doświadczenie chemiczne - wyjaśnia, od czego zależy ładunek jądra atomowego i dlaczego atom jest elektrycznie obojętny - wykonuje obliczenia związane z pojęciami: <i>masa</i>	Uczeń: - uzasadnia przynależność pierwiastków chemicznych do poszczególnych bloków energetycznych - określa rodzaj i liczbę wiązań typu σ i typu π w prostych cząsteczkach (np. CO_2, N_2)	Uczeń: - wyjaśnia, dlaczego zwykle masa atomowa pierwiastka chemicznego nie jest liczbą całkowitą - analizuje zmienność charakteru chemicznego pierwiastków grup 1., 2. oraz 13.–18. w zależności od

– omawia budowę atomu – definiuje pojęcia: <i>atom, elektron, proton, neutron, nukleony, elektrony walencyjne</i> – oblicza liczbę protonów, elektronów i neutronów w atomie danego pierwiastka chemicznego na podstawie zapisu A_ZE – definiuje pojęcia: <i>masa atomowa, liczba atomowa, liczba masowa, jednostka masy atomowej</i> – podaje masy atomowe i liczby atomowe pierwiastków chemicznych,	– wyjaśnia pojęcia <i>powłoka, podpowłoka</i> – wykonuje proste obliczenia związane z pojęciami: <i>masa atomowa, liczba atomowa, liczba masowa, jednostka masy atomowej</i> – zapisuje powłokową i podpowłokową konfigurację elektronową atomów pierwiastków chemicznych o liczbie atomowej <i>Z</i> od 1 do 20 – wyjaśnia budowę współczesnego układu okresowego pierwiastków chemicznych – wyjaśnia, co stanowi podstawę budowy współczesnego	<i>atomowa, liczba atomowa, liczba masowa, jednostka masy atomowej</i> (o większym stopniu trudności) – zapisuje konfiguracje elektronowe atomów pierwiastków chemicznych o liczbach atomowych <i>Z</i> od 1 do 20 oraz jonów o podanym ładunku (zapis konfiguracji pełny i skrócony) – analizuje zmienność charakteru chemicznego pierwiastków grup głównych zależnie od ich położenia w układzie okresowym	– określa rodzaje oddziaływań między atomami a cząsteczkami na podstawie wzoru chemicznego lub informacji o oddziaływaniu – przewiduje wpływ rodzaju wiązania na właściwości fizyczne substancji	- położenia w układzie okresowym – wyjaśnia, co to są izotopy pierwiastków chemicznych, na przykładzie atomu wodoru – zapisuje konfiguracje elektronowe atomów pierwiastków chemicznych o liczbach atomowych <i>Z</i> od 1 do 20 oraz jonów o podanym ładunku za pomocą symboli podpowłok elektronowych <i>s, p, d, f</i> (zapis konfiguracji pełny, skrócony),
--	--	--	---	---

korzystając z układu okresowego – omawia budowę współczesnego modelu atomu – definiuje pojęcia <i>pierwiastek chemiczny</i> – podaje treść prawa okresowości – omawia budowę układu okresowego pierwiastków chemicznych – wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne należące do bloków s oraz p – określa podstawowe właściwości pierwiastka chemicznego na podstawie znajomości jego	układu okresowego pierwiastków chemicznych – wyjaśnia, podając przykłady, jakich informacji na temat pierwiastka chemicznego dostarcza znajomość jego położenia w układzie okresowym – wskazuje zależności między budową elektronową pierwiastka i jego położeniem w grupie i okresie układu okresowego a jego właściwościami fizycznymi i chemicznymi – omawia zmienność elektroujemności pierwiastków	– wykazuje zależność między położeniem pierwiastka chemicznego w danej grupie i bloku energetycznym a konfiguracją elektronową powłoki walencyjnej – analizuje zmienność elektroujemności i charakteru chemicznego pierwiastków chemicznych w układzie okresowym – zapisuje wzory elektronowe (wzory kropkowe) i kreskowe cząsteczek, w których występują wiązania kowalencyjne, kowalencyjne		
---	--	---	--	--

położenia w układzie okresowym – wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne zaliczane do niemetalu i metali – definiuje pojęcie <i>elektroujemność</i> – wymienia nazwy pierwiastków elektrododatnich i elektroujemnych, korzystając z tabeli elektroujemności – wymienia przykłady cząsteczek pierwiastków chemicznych (np. O₂, H₂) i związków chemicznych (np. H₂O, HCl) – definiuje pojęcia: <i>wiązanie chemiczne</i>, <i>wartościowość</i>,	chemicznych w układzie okresowym – wyjaśnia regułę dubletu elektronowego i oktetu elektronowego – przewiduje rodzaj wiązania chemicznego na podstawie różnicy elektroujemności pierwiastków chemicznych – wymienia przykłady i opisuje właściwości substancji, w których występują wiązania metaliczne, wodorowe, kowalencyjne, kowalencyjne spolaryzowane, jonowe – wyjaśnia właściwości metali	spolaryzowane i jonowe – omawia sposoby, w jaki atomy pierwiastków chemicznych bloku s i p osiągają trwałe konfiguracje elektronowe – charakteryzuje wiązanie metaliczne i wodorowe oraz podaje przykłady ich powstawania – wyjaśnia związek między wartością elektroujemności a możliwością tworzenia kationów i anionów – zapisuje równania reakcji powstawania jonów – określa wpływ wiązania		
---	--	---	--	--

<i>polaryzacja wiązania, dipol</i> – wymienia i charakteryzuje rodzaje wiązań chemicznych (jonowe, kowalencyjne niespolaryzowane, kowalencyjne spolaryzowane, wiązanie metaliczne – podaje zależność między różnicą elektroujemności w cząsteczce a rodzajem wiązania – wymienia przykłady cząsteczek, w których występuje wiązanie jonowe, kowalencyjne i kowalencyjne spolaryzowane	na podstawie znajomości natury wiązania metalicznego	wodorowego na właściwości wody – wyjaśnia pojęcie <i>siły van der Waalsa</i> – porównuje właściwości substancji jonowych, cząsteczkowych, kowalencyjnych, metalicznych oraz substancji o wiązaniach wodorowych		
--	---	--	--	--

– opisuje budowę wewnętrzną metali				
------------------------------------	--	--	--	--

2. Systematyka związków nieorganicznych

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5]
Uczeń: - definiuje pojęcie <i>tlenki</i> - zapisuje wzory i nazwy systematyczne wybranych tlenków metali i niemetali	Uczeń: - zapisuje wzory i nazwy systematyczne tlenków - zapisuje równania reakcji otrzymywania tlenków	Uczeń: - wymienia różne kryteria podziału tlenków - wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne, które	Uczeń: projektuje i przeprowadza doświadczenie chemiczne <i>Badanie działania zasady i kwasu na tlenki metali i niemetali</i> oraz zapisuje odpowiednie	Uczeń: wyszukuje, porządkuje, porównuje i prezentuje informacje o odmianach tlenku krzemu(IV) występujących

– zapisuje równania reakcji otrzymywania tlenków co najmniej jednym sposobem – definiuje pojęcia: <i>tlenki kwasowe</i>, <i>tlenki zasadowe</i>, <i>tlenki obojętne</i>, <i>tlenki amfoteryczne</i> – definiuje pojęcia <i>wodorotlenki</i> i <i>zasady</i> – opisuje budowę wodorotlenków – zapisuje wzory i nazwy systematyczne wybranych wodorotlenków – wyjaśnia różnicę między zasadą a wodorotlenkiem – zapisuje równanie reakcji	pierwiastków chemicznych o liczbie atomowej Z od 1 do 20 – dokonuje podziału tlenków na kwasowe, zasadowe i obojętne – wyjaśnia zjawisko amfoteryczności – wymienia przykłady tlenków kwasowych, zasadowych, obojętnych i amfoterycznych – zapisuje równania reakcji chemicznych tlenków kwasowych i zasadowych z wodą – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Otrzymywanie tlenku miedzi(II)</i>	mogą tworzyć tlenki amfoteryczne – dokonuje podziału tlenków na kwasowe, zasadowe, obojętne i amfoteryczne oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych tych tlenków z kwasami i zasadami – wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne, które mogą tworzyć tlenki amfoteryczne – dokonuje podziału wodorków na kwasowe, zasadowe i obojętne oraz – zapisuje równania reakcji potwierdzające	równania reakcji chemicznych – określa charakter chemiczny tlenków pierwiastków chemicznych o liczbie atomowej Z od 1 do 20 na podstawie ich zachowania wobec wody, kwasu i zasady; zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – przewiduje charakter chemiczny tlenków wybranych pierwiastków i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – przewiduje wzór oraz charakter chemiczny tlenku,	w środowisku przyrodniczym i ich zastosowaniach – wyszukuje, porządkuje, porównuje i prezentuje informacje o procesie produkcji szkła; jego rodzajach, właściwościach i zastosowaniach – projektuje doświadczenie <i>Badanie działania wody na wodorki</i> – wyszukuje, porządkuje, porównuje i prezentuje informacje o chemicznym składzie środków
---	---	--	---	--

otrzymywania wybranego wodorotlenku i wybranej zasady – definiuje pojęcia: <i>amfoteryczność, wodorotlenki amfoteryczne</i> – zapisuje wzory i nazwy wybranych wodorotlenków amfoterycznych – definiuje pojęcie <i>wodorki</i> – podaje zasady nazewnictwa wodorków – definiuje pojęcia <i>kwasy, reszta kwasowa, moc kwasu</i> – wymienia sposoby klasyfikacji kwasów	– projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Badanie działania wody na tlenki metali i niemetali</i> – wymienia przykłady zastosowania tlenków – klasyfikuje wodorki ze względu na ich charakter chemiczny (kwasowy, zasadowy, obojętny) – zapisuje wzory i nazwy systematyczne wodorotlenków – wymienia metody otrzymywania wodorotlenków i zasad – klasyfikuje wodorotlenki ze względu na ich	charakter chemiczny wodorotlenków – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Badanie właściwości wodorotlenku sodu</i> – zapisuje równania reakcji otrzymywania wodorotlenków i zasad – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Otrzymywanie wodorotlenku glinu i badanie jego właściwości amfoterycznych oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych w formie</i>	znając produkty reakcji chemicznej tego tlenku z wodorotlenkiem sodu i kwasem chlorowodorowym – analizuje właściwości pierwiastków chemicznych pod względem możliwości tworzenia tlenków i wodorotlenków amfoterycznych – określa różnice w budowie i właściwościach chemicznych tlenków – projektuje i przeprowadza doświadczenia chemiczne, w których wyniku można otrzymać	do przetykania rur – wyszukuje, porządkuje, porównuje i prezentuje informacje na temat zastosowania kwasów jako składników zawartych w napojach typu cola – wyszukuje, porządkuje, porównuje i prezentuje informacje o właściwościach i zastosowaniach skał wapiennych (wapień, marmur, kreda) – wyszukuje, porządkuje,
--	--	---	--	--

(tlenowe i beztlenowe) – zapisuje wzory i nazwy systematyczne kwasów – wymienia metody otrzymywania kwasów – definiuje pojęcie <i>sole</i> – wymienia rodzaje soli – zapisuje wzory i nazwy systematyczne prostych soli – wymienia metody otrzymywania soli – wymienia przykłady soli występujących w przyrodzie, określa ich właściwości	charakter chemiczny (zasadowy, amfoteryczny) – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Otrzymywanie wodorotlenku sodu w reakcji sodu z wodą</i> – zapisuje równania reakcji chemicznych wybranych wodorotlenków i zasad z kwasami – wymienia przykłady zastosowania wodorotlenków – podaje nazwy kwasów nieorganicznych na podstawie ich wzorów chemicznych	cząsteczkowej i jonowej – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Otrzymywanie kwasu chlorowodorowego</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Otrzymywanie kwasu siarkowego(IV)</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych	różnymi metodami wodorotlenki trudno rozpuszczalne w wodzie; zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – zapisuje równania reakcji chemicznych potwierdzających charakter chemiczny wodorków – zapisuje równania reakcji chemicznych ilustrujące utleniające właściwości wybranych kwasów – przewiduje przebieg reakcji soli z mocnymi kwasami, pisze odpowiednie równania reakcji – określa różnice w budowie cząsteczek soli obojętnych i	porównuje i prezentuje informacje o właściwościach i zastosowaniach skał gipsowych – wyszukuje, porządkuje, porównuje i prezentuje informacje na temat składników zawartych w wodzie mineralnej w aspekcie ich działania na organizm ludzki – wyszukuje, porządkuje, porównuje i prezentuje informacje na temat działania składników popularnych leków, np.
--	--	--	---	---

– wyjaśnia pojęcie <i>hydraty</i> – wyjaśnia, na czym polega reakcja zobojętniania i reakcja strącania osadów oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych w postaci cząsteczkowej – wskazuje w tabeli rozpuszczalności soli i wodorotlenków w wodzie związki chemiczne trudno rozpuszczalne	– zapisuje równania reakcji otrzymywania kwasów – dokonuje podziału podanych kwasów na tlenowe i beztlenowe – klasyfikuje kwasy ze względu na moc i właściwości utleniające – podaje nazwy kwasów nieorganicznych na podstawie ich wzorów chemicznych – projektuje doświadczenia pozwalające otrzymać kwasy różnymi metodami – omawia typowe właściwości	dotyczących właściwości chemicznych kwasów (zachowanie wobec metali, tlenków metali, wodorotlenków i soli kwasów o mniejszej mocy) – zapisuje równania reakcji – otrzymywania wybranej soli co najmniej pięcioma sposobami i zapisuje równania tych reakcji w postaci cząsteczkowej, jonowej i skróconym zapisem jonowym – określa różnice w budowie cząsteczek soli obojętnych, prostych,	wodorosoli oraz podaje przykłady tych związków chemicznych – ustala nazwy różnych soli na podstawie ich wzorów chemicznych – proponuje metody, którymi można otrzymać wybraną sól i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Otrzymywanie chlorku miedzi(II) w reakcji tlenku miedzi(II) z kwasem chlorowodorowym</i> – projektuje i przeprowadza	środków neutralizujących nadmiar kwasu w żołądku – wyszukuje i prezentuje informacje na temat składu nawozów naturalnych i sztucznych – wyszukuje, porządkuje, porównuje i prezentuje informacje o zastosowaniach wybranych wodorotlenków, kwasów i soli – projektuje doświadczenie <i>Sporządzanie zaprawy gipsowej i</i>
--	---	---	---	---

	chemiczne kwasów (zachowanie wobec metali, tlenków metali, wodorotlenków i soli kwasów o mniejszej mocy) – opisuje budowę soli – zapisuje wzory i nazwy systematyczne soli – określa właściwości chemiczne soli – zapisuje równania reakcji chemicznych wybranych wodorotlenków i zasad z kwasami – wyjaśnia pojęcie: <i>wodorosole</i> – zapisuje równania reakcji otrzymywania wybranej soli trzema sposobami i	podwójnych i uwodnionych – podaje nazwy i zapisuje wzory sumaryczne wodorosoli – ustala wzory soli na podstawie ich nazw – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Gaszenie wapna palonego</i> – projektuje doświadczenie <i>Usuwanie wody z hydratów</i> – porównuje właściwości hydratów i soli bezwodnych – wyjaśnia proces otrzymywania zaprawy wapiennej i	doświadczenie <i>Otrzymywanie chlorku miedzi(II) w reakcji wodorotlenku miedzi(II) z kwasem chlorowodorowym</i> – opisuje sposoby usuwania twardości wody, zapisuje odpowiednia równania reakcji – omawia istotę reakcji zobojętniania i strącania osadów – projektuje doświadczenie <i>Otrzymywanie wodorosoli przez działanie kwasem na zasadę</i> – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Otrzymywanie osadów trudno</i>	<i>badanie jej twardnienia</i> – projektuje doświadczenie <i>Termiczny rozkład wapieni</i> – projektuje i przeprowadza doświadczenia pozwalające otrzymać różnymi metodami: wodorotlenki, kwasy i sole; pisze odpowiednie równania reakcji;
--	---	--	--	---

	zapisuje równania tych reakcji w postaci cząsteczkowej – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Wykrywanie węglanu wapnia</i> – zapisuje wzory i nazwy hydratów – podaje właściwości hydratów – zapisuje równania reakcji zobojętniania w postaci cząsteczkowej i jonowej i skróconego zapisu jonowego – analizuje tabelę rozpuszczalności soli i wodorotlenków w wodzie pod kątem możliwości	proces jej twardnienia – projektuje i przeprowadza doświadczenie <i>Otrzymywanie soli przez działanie kwasem na zasadę</i> – przeprowadza doświadczenie chemiczne mające na celu otrzymanie wybranej soli w reakcji zobojętniania oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – bada przebieg reakcji zobojętniania z użyciem wskaźników kwasowo-zasadowych	<i>rozpuszczalnych soli i wodorotlenków</i>	
--	--	--	--	--

	przeprowadzenia reakcji strącania osadów – zapisuje równania reakcji strącania osadów w postaci cząsteczkowej, jonowej i skróconego zapisu jonowego	– wymienia sposoby otrzymywania wodorosoli oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych		
--	--	---	--	--

Wrzesień 2026 r

Wymagania edukacyjne z przedmiotu : Biznes i zarządzanie część 1 (zakres podstawowy, liceum i technikum)

Przygotowane na podstawie treści zawartych w podstawie programowej oraz w podręczniku Biznes i zarządzanie 1. Liceum i technikum, Wydawnictwo WSiP

Wymagania na poszczególne oceny					
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna uczeń opanował wymagania na ocenę dopuszczającą	Ocena dobra uczeń opanował wymagania na ocenę dostateczną	Ocena bardzo dobra uczeń opanował wymagania na ocenę dobrą	Ocena celująca uczeń opanował wymagania na ocenę bardzo dobrą	DOSTOSOWANIA OCENIANIA: ADHD, SPEKTRUM AUTYZMU, DYSLEKSJA
Dział I : Człowiek przedsiębiorczy					
Uczeń: - wyjaśnia, czym jest przedsiębiorczość jako kompetencja - wymienia czynniki produkcji - wymienia kompetencje przedsiębiorcze - wyjaśnia znaczenie terminów: asertywność, Komunikatywność, komunikacja interpersonalna, komunikacja werbalna, komunikacja niewerbalna, negocjacje, arbitraż, perswazja, kompromis, manipulacja, konflikt, asertywność, eustres, dystres ,empatia ,	Uczeń: - wymienia cechy osoby przedsiębiorczej - wyjaśnia, czym jest komunikacja interpersonalna, i omawia przebieg tego procesu, charakteryzując poszczególne jego elementy/fazy - wyjaśnia znaczenie komunikacji niewerbalnej w życiu codziennym - rozróżnia i charakteryzuje wybrane elementy mowy ciała - opisuje kompetencje przedsiębiorcze - opisuje kanały	Uczeń: - analizuje mocne i słabe strony własnej osobowości - rozróżnia i charakteryzuje wybrane formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej - wymienia i charakteryzuje elementy skutecznej komunikacji - wskazuje różnice między poszczególnymi stylami negocjacji - wymienia przykłady błędów	Uczeń: - wyjaśnia rolę przedsiębiorczości w gospodarce - wyjaśnia znaczenie umiejętności komunikowania się w życiu codziennym - omawia zasady prowadzenia skutecznych negocjacji - wymienia przykłady technik manipulacyjnych stosowanych podczas negocjacji i omawia negatywne skutki ich stosowania	Uczeń: - wymienia sposoby zwiększania kreatywności pracowników - podaje różnicę między technikami manipulacyjnymi a technikami negocjacyjnymi - wykonuje analizę SWOT na wybranym przykładzie - zna i używa angielskie nazewnictwo pojęć z danego działu	Dostosowanie wymagań edukacyjnych nie obejmuje ograniczania treści edukacyjnych, ale sposobów ich nauczania/przekazywania oraz weryfikowania ich opanowania. W tym kontekście zgodnie z rozpoznaniem indywidualnych potrzeb, uczeń może: • korzystać z uproszczonych form zadań pisemnych • mieć dostosowane graficznie sprawdziany i kartkówki, zadania podzielone na mniejsze

innowacyjność, kreatywne myślenie -wyjaśnia, czym są bariery komunikacyjne, i podaje ich przykłady -wskazuje cechy i umiejętności przydatne podczas negocjacji - wyjaśnia czym jest praca zespołowa - wymienia metody efektywnego zarządzania czasem - wymienia etapy podejmowania decyzji - wymienia techniki kreatywnego myślenia	komunikacji niewerbalnej - opisuje rodzaje konfliktów - opisuje sposoby rozwiązywania konfliktów - podaje fazy negocjacji - wymienia zachowania asertywne - wymienia wady i zalety pracy zespołowej - opisuje bariery w budowaniu zespołu - opisuje wybrany etap podejmowania decyzji - opisuje wybraną technikę kreatywnego myślenia - opisuje możliwe typy innowacji i źródła innowacji	w prowadzeniu negocjacji - opisuje fazy negocjacji - wskazuje metody radzenia sobie ze stresem - opisuje możliwe skutki długotrwałego stresu - opisuje macierz Eisenhowera - opisuje metody efektywnego zarządzania czasem: TRZOS, ASPEN, Parkinsona, ABC - opisuje bariery procesu decyzyjnego - stosuje technikę kreatywnego myślenia	- dokonuje analizy własnych kompetencji przedsiębiorczych - wskazuje jak doskonalić kompetencje przedsiębiorcze - analizuje studium przypadku- konflikt- i podaje możliwe rozwiązanie konfliktu - analizuje studium przypadku i wskazuje najbardziej efektywna/adekwatną metodę zarządzania czasem - analizuje rozwiązanie pod względem innowacyjności		części • ustnie komentować wykonywane zadanie • wybrać alternatywne formy wyrażenia swojej wiedzy i umiejętności • rozpoznawać odpowiednie wykresy na gotowym rysunku • korzystać z tablic matematycznych • rozwiązywać zadania o skróconej treści, czy prostszym sformułowaniu polecenia. • odpowiadać ustnie lub pisemnie z mniejszej partii materiału • mieć wydłużony czas prac pisemnych • korzystać z dodatkowych wyjaśnień poleceń przez nauczyciela
II. Zarządzanie projektami					
Uczeń: - wyjaśnia istotę projektu - wymienia etapy projektu - opisuje technikę SMART i SMARTER	Uczeń: - wyjaśnia istotę projektu - wymienia etapy projektu - wskazuje różnice	Uczeń: - wyjaśnia istotę projektu - wymienia etapy projektu	Uczeń: - stosuje technikę SMART oraz SMARTER do wyznaczania celów	Uczeń: - projektuje niezbędne etapy projektu na podanym	Dostosowanie wymagań edukacyjnych nie obejmuje ograniczania treści edukacyjnych, ale sposobów ich

- zna pojęcia: budżet projektu, metody planowania budżetu, odchylenia, przesunięcia w budżecie, harmonogram projektowy sprawozdanie z zadania projektowego, analiza ryzyka w projekcie, nazywa członków zespołu projektowego	między projektem a procesem - wyróżnia zadania w projekcie - opisuje jeden wybrany etap - opisuje harmonogram projektu - opisuje ryzyko w projekcie i zna metody analizy ryzyka projektowego - opisuje jednego z członków zespołu projektowego - wskazuje źródła ryzyka w projekcie	- opisuje etapy projektu - opisuje harmonogram projektu - opisuje ryzyko w projekcie - opisuje interesariuszy projektu - opracowuje budżet projektowy - opisuje metody analizy ryzyka w projekcie	projektu - opracowuje budżet projektowy - przygotowuje harmonogram projektu - przygotowuje analizę ryzyka w projekcie - analizuje mocne i słabe strony projektu - sporządza sprawozdanie z zadania projektowego - przygotowuje własny projekt i realizuje go na platformie Zwolnieni z Teorii- sporządza sprawozdanie z realizacji własnego projektu	przykładzie - stosuje technikę SMART i SMARTER do wyznaczania celów projektu - analizuje budżet projektowy i wprowadza niezbędne zmiany i korekty - dokonuje analizy ryzyka w projekcie - dokonuje analizy sporządzonego sprawozdania z zadania projektowego - przygotowuje własny projekt i realizuje go w wyznaczonym harmonogramie na platformie Zwolnieni z Teorii- sporządza sprawozdanie z realizacji własnego projektu - zna i używa angielskie nazewnictwo pojęć z danego działu	nauczania/przekazywania oraz weryfikowania ich opanowania. W tym kontekście zgodnie z rozpoznaniem indywidualnych potrzeb, uczeń może: • korzystać z uproszczonych form zadań pisemnych • mieć dostosowane graficznie sprawdziany i kartkówki, zadania podzielone na mniejsze części • ustnie komentować wykonywane zadanie • wybrać alternatywne formy wyrażenia swojej wiedzy i umiejętności • rozpoznawać odpowiednie wykresy na gotowym rysunku • korzystać z tablic matematycznych • rozwiązywać zadania o skróconej treści, czy prostszym sformułowaniu polecenia. • odpowiadać ustnie lub pisemnie z mniejszej
---	---	--	--	--	---

					partii materiału • mieć wydłużony czas prac pisemnych • korzystać z dodatkowych wyjaśnień poleceń przez nauczyciela
III. Gospodarka rynkowa					
-wyjaśnia znaczenie terminów: działalność gospodarcza, przedsiębiorstwo gospodarka rynkowa, rynek, gospodarstwo domowe, państwo, mechanizm rynkowy, popyt, prawo popytu i podaży, podaż, cena, determinanty podaży, dobra komplementarne, dobra substytucyjne, rynek, cena, równowaga rynkowa, nadwyżka rynkowa, niedobór rynkowy, konsument, prawa konsumenta, instytucje konsumenckie, gwarancja, reklamacja, interwencjonizm państwowy, dobra publiczne, wzrost gospodarczy, rozwój	-podaje najważniejsze różnice między gospodarką centralnie sterowaną a gospodarką rynkową -wymienia główne podmioty gospodarki rynkowej -podaje różnice między rynkiem producenta a rynkiem konsumenta - wyróżnia typy rynku finansowego -wymienia i charakteryzuje pozacenowe czynniki kształtujące popyt - wymienia i charakteryzuje pozacenowe czynniki kształtujące podaż -podaje różnice między reklamacją a gwarancją -wymienia i	-wymienia i charakteryzuje główne modele struktur rynkowych (monopol, oligopol, konkurencja monopolistyczna, konkurencja doskonała) -wskazuje zależność między cenami dóbr komplementarnych i dóbr substytucjonalnych popytu -wyjaśnia zjawiska nadwyżki rynkowej i niedoboru rynkowego -wymienia instytucje zajmujące się ochroną konsumentów oraz określa cele i	-wyjaśnia, czym był plan Balcerowicza - przedstawia argumenty świadczące o nieefektywności gospodarki centralnie sterowanej -wskazuje zalety gospodarki rynkowej na tle gospodarki nakazowo-rozdzielczej -wykazuje zależności między podmiotami gospodarki -określa rodzaje rynków występujących w najbliższym otoczeniu -wymienia akty prawne dotyczące ochrony praw konsumenta -wykazuje potrzebę	-charakteryzuje działania składające się na proces transformacji gospodarczej w Polsce -wyjaśnia, jakie czynniki, oprócz popytu, wpływają na cenę (na przykładzie cen paliwa) -wyjaśnia, na czym polega zjawisko zmonopolizacji cenowej -dyskutuje na temat metod przeciwdziałania zjawiskom kryzysowym w gospodarce krajowej i	Dostosowanie wymagań edukacyjnych nie obejmuje ograniczania treści edukacyjnych, ale sposobów ich nauczania/przekazywania oraz weryfikowania ich opanowania. W tym kontekście zgodnie z rozpoznaniem indywidualnych potrzeb, uczeń może: • korzystać z uproszczonych form zadań pisemnych • mieć dostosowane graficznie sprawdziany i kartkówki, zadania podzielone na mniejsze części • ustnie komentować wykonywane zadanie

gospodarczy, siła nabywcza pieniądza, cykl koniunkturalny, budżet państwa, podatek, dług publiczny, Produkt Krajowy Brutto, inflacja, bezrobocie, podatki, wydatki budżetowe, deficyt budżetowy -wymienia filary gospodarki centralnie sterowanej i gospodarki rynkowej -wymienia funkcje rynku - wyróżnia rodzaje rynku ze względu na zasięg przestrzenny -dzieli rynek ze względu na przedmiot wymiany - wyjaśnia, czym jest prawo popytu i prawo podaży -wyjaśnia znaczenie terminów polityka makroekonomiczna i polityka mikroekonomiczna i charakteryzuje różnicę między nim - wymienia cele polityki społecznej, publiczne podmioty polityki społecznej, międzynarodowe podmioty polityki społecznej, - wyjaśnia pojęcie	charakteryzuje podstawowe prawa konsumenta -wymienia, rozróżnia i charakteryzuje funkcje ekonomiczne państwa -wymienia i charakteryzuje narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę -wyjaśnia różnicę między nominalnym a realnym PKB -wymienia główne źródła dochodów budżetu państwa -wymienia główne wydatki z budżetu państwa - wskazuje jak rozpoznać polski produkt	zadania tych instytucji -przedstawia drogę, którą dochodzi się własnych praw w roli konsumenta z uwzględnieniem metod pozasądowych -wyróżnia prawa przysługujące konsumentom w wypadku zakupów na odległość, w tym także przez Internet -określa przyczyny ingerencji państwa w gospodarkę -określa cele polityki gospodarczej, a w jej ramach polityki fiskalnej i polityki monetarnej -rozdziela i opisuje wybrane mierniki wzrostu gospodarczego i wskaźniki rozwoju gospodarczego -wymienia fazy cyklu koniunkturalnego -charakteryzuje zjawiska recesji i	wspierania konkurencji i walki z monopolem -analizuje na przykładzie przebieg krzywej podaży i krzywej popytu, -wyznacza punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach -przedstawia zasady składania reklamacji towaru -przedstawia argumenty za ingerencją państwa w gospodarkę i przeciw niej -porównuje wartości wybranych wskaźników wzrostu i rozwoju gospodarczego dla Polski z wartościami wskaźników dla innych państw -formułuje wnioski dotyczące poziomu rozwoju gospodarczego państwa na podstawie analizy właściwych wskaźników ekonomicznych	gospodarce światowej -klastyfikuje państwa na podstawie wartości wskaźnika rozwoju społecznego (HDI) -wyjaśnia, dlaczego wskaźnik PKB per capita ma ograniczoną użyteczność dla porównywania jakości życia obywateli różnych państw -określa fazę cyklu koniunkturalnego, w której znajduje się polska gospodarka, na podstawie analizy wskaźników aktywności gospodarczej - zna i używa angielskie nazewnictwo pojęć z danego działu	• wybrać alternatywne formy wyrażenia swojej wiedzy i umiejętności • rozpoznawać odpowiednie wykresy na gotowym rysunku • korzystać z tablic matematycznych • rozwiązywać zadania o skróconej treści, czy prostszym sformułowaniu polecenia. • odpowiadać ustnie lub pisemnie z mniejszej partii materiału • mieć wydłużony czas prac pisemnych • korzystać z dodatkowych wyjaśnień poleceń przez nauczyciela
--	--	--	--	--	---

patriotyzmu ekonomicznego		dobrej koniunktury w gospodarce -wymienia, rozróżnia i opisuje podstawowe zasady budżetowe -wymienia, rozróżnia i charakteryzuje funkcje budżetu państwa	-omawia przebieg klasycznego cyklu koniunkturalnego -opisuje zachowania gospodarki w kolejnych fazach cyklu koniunkturalnego -interpretuje wysokość i przyrost PKB -ocenia znaczenie deficytu budżetowego i długu publicznego dla gospodarki		
Projekt społeczny- Zwolnieni z Teorii					
Uczeń: Zna platformę Zwolnieni z Teorii, - potrafi nawigować na stronie projektu	Uczeń: - zebrał zespół, wprowadził logo, zarejestrował nazwę	Uczeń: - sporządził harmonogram projektu	Uczeń: - zrealizował projekt społeczny	Uczeń: - przeszedł wszystkie etapy projektu, zrealizował swoj projekt z sukcesem w wyznaczonym terminie, zamknął projekt, otrzymał certyfikat	

KLASY I LO

W oparciu o materiały dla nauczycieli ze stron wydawnictwa MacMillan oraz Pearson

1 Friends For Life					
	OCENA CELUJĄCA uczeń spełnia także wymagania na ocenę bardzo dobrą Uczeń	OCENA BARDZO DOBRA uczeń spełnia także wymagania na ocenę dobrą Uczeń	OCENA DOBRA uczeń spełnia także wymagania na ocenę dostateczną Uczeń	OCENA DOSTATECZNA uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą Uczeń	OCENA DOPUSZCZAJĄCA Uczeń
SŁOWNICTWO	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	bardzo dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i posługuje się nim, często popełniając błędy	słabo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i z trudnością się nim, posługuje, popełniając liczne błędy
GRAMATYKA	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	● bardzo dobrze zna i bezbłędnie stosuje zdania względnie definiujące i niedefiniujące ● bardzo dobrze zna i bezbłędnie stosuje zaimki nieokreślone ● bardzo dobrze zna i bezbłędnie stosuje zaimki zwrotne	● dobrze zna i poprawnie stosuje zdania względnie definiujące i niedefiniujące ● dobrze zna i poprawnie stosuje zaimki nieokreślone ● dobrze zna i poprawnie stosuje zaimki zwrotne	● częściowo zna i na ogół rozróżnia zdania względnie definiujące i niedefiniujące, często popełniając błędy ● częściowo zna zaimki określone, częściowo je rozróżnia i potrafi je stosować w praktyce, często popełniając błędy	● słabo zna i rozróżnia zdania względnie definiujące i niedefiniujące, popełniając liczne błędy ● słabo zna zaimki określone, z trudem je rozróżnia i potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy

				● częściowo zna zaimki zwrotne, częściowo je rozróżnia i potrafi je stosować w praktyce, często popełniając błędy	● słabo zna zaimki zwrotne, z trudem je rozróżnia i potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy
ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i> tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i> tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)	często popełniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i> tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)	popełniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i> tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)
SŁUCHANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : ● poprawnie reaguje na polecenia ● znajduje w tekście określone informacje ● odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone informacje), i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy : ● poprawnie reaguje na polecenia ● znajduje w tekście określone informacje ● odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone informacje), i często popełniając błędy : ● poprawnie reaguje na polecenia ● znajduje w tekście określone informacje ● odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy : ● poprawnie reaguje na polecenia ● znajduje w tekście określone informacje ● odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu
CZYTANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy :	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy :	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i często popełniając błędy :	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i z trudnością, popełniając liczne błędy :

	błędu	- wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu	- wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu	- wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu	- wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu
MÓWIENIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popołniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): szczegółowo opisuje cechy charakteru swobodnie odpowiada na pytania dotyczące cech charakteru, upodobań i zainteresowań szczegółowo opisuje miejsce, w którym chciałby zamieszkać w przyszłości szczegółowo opowiada o pracy, którą chciałby wykonywać w przyszłości szczegółowo opisuje prezenty, które go uszczęśliwiły lub rozczerowały swobodnie uczestniczy w rozmowie dotyczącej planowanego zakupu prezentu urodzinowego dla znajomej szczegółowo opowiada o zaletach posiadania sobowtóra szczegółowo opowiada o przyjaciołach i przyjaźni	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popołniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): - opisuje cechy charakteru - odpowiada na pytania dotyczące cech charakteru, upodobań i zainteresowań - opisuje miejsce, w którym chciałby zamieszkać w przyszłości - opowiada o pracy, którą chciałby wykonywać w przyszłości - opisuje prezenty, które go uszczęśliwiły lub rozczerowały - uczestniczy w rozmowie dotyczącej planowanego zakupu prezentu urodzinowego dla znajomej - opowiada o zaletach posiadania sobowtóra - opowiada o przyjaciołach i przyjaźni - udziela porad - wyraża i uzasadnia opinie - wyraża propozycje - pyta o prferencje i wyraża preferencje	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popołniając błędy zakłócające komunikację): - opisuje cechy charakteru - odpowiada na pytania dotyczące cech charakteru, upodobań i zainteresowań w kilku zdaniach opisuje miejsce, w którym chciałby zamieszkać w przyszłości w kilku zdaniach opowiada o pracy, którą chciałby wykonywać w przyszłości w kilku zdaniach opisuje prezenty, które go uszczęśliwiły lub rozczerowały - uczestniczy w rozmowie dotyczącej planowanego zakupu prezentu urodzinowego dla znajomej w kilku zdaniach opowiada o zaletach posiadania sobowtóra w kilku zdaniach opowiada o przyjaciołach	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popołniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): zdawkowo opisuje cechy charakteru zdawkowo odpowiada na pytania dotyczące cech charakteru, upodobań i zainteresowań krótko opisuje miejsce, w którym chciałby zamieszkać w przyszłości krótko opowiada o pracy, którą chciałby wykonywać w przyszłości zdawkowo opisuje prezenty, które go uszczęśliwiły lub rozczerowały - uczestniczy w rozmowie dotyczącej planowanego zakupu prezentu urodzinowego dla znajomej zdawkowo opowiada o zaletach posiadania sobowtóra krótko opowiada o przyjaciołach i przyjaźni zdawkowo udziela porad zdawkowo wyraża i

		● z łatwością udziela porad ● samodzielnie wyraża i uzasadnia opinie ● z łatwością wyraża propozycje ● swobodnie pyta o preferencje i wyraża preferencje ● szczegółowo opisuje osoby na fotografiach ● samodzielnie wypowiada się na temat znanych mu platform do dzielenia się zdjęciami ● z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	● opisuje osoby na fotografiach ● wypowiada się na temat znanych mu platform do dzielenia się zdjęciami ● wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	i przyjaźni ● udziela porad ● wyraża i uzasadnia opinie ● wyraża propozycje ● pyta o preferencje i wyraża preferencje ● w kiku zdaniach opisuje osoby na fotografiach ● w kiku zdaniach wypowiada się na temat znanych mu platform do dzielenia się zdjęciami ● wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	uzasadnia opinie ● zdawkowo wyraża propozycje ● pyta o preferencje i wyraża preferencje ● krótko opisuje osoby na fotografiach ● zdawkowo wypowiada się na temat znanych mu platform do dzielenia się zdjęciami ● zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim
PISANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): ● pisze spójny i logiczny email do osoby prowadzącej vloga dla nastolatków, w którym szczegółowo opisuje swoje relacje z przyjacielem/przyjaciółką, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie, a także wykorzystując różnorodne zwroty	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): ● pisze w większości spójny i logiczny email do osoby prowadzącej vloga dla nastolatków, w którym opisuje swoje relacje z przyjacielem/przyjaciółką, uwzględnia i rozwija podane kwestie, a także wykorzystuje podane zwroty	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): ● pisze miejscami niespójny i nielogiczny email do osoby prowadzącej vloga dla nastolatków, w którym opisuje swoje relacje z przyjacielem/przyjaciółką, uwzględnia i rozwija podane kwestie, a także wykorzystuje niektóre podane zwroty	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): ● pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny email do osoby prowadzącej vloga dla nastolatków, w którym opisuje swoje relacje z przyjacielem/przyjaciółką, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie ● rzadko stosuje styl

		● pisze spójny i logiczny email do gazety dla nastolatków, w którym szczegółowo prosi o poradę jak poprawić atmosferę w klasie, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie, a także wykorzystując różnorodne zwroty ● zawsze stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji ● z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	● pisze w większości spójny i logiczny email do gazety dla nastolatków, w którym prosi o poradę jak poprawić atmosferę w klasie, uwzględnia i rozwija podane kwestie, a także wykorzystuje podane zwroty ● stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji ● przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	● pisze miejscami niespójny i nielogiczny email do gazety dla nastolatków, w którym prosi o poradę jak poprawić atmosferę w klasie, uwzględnia i rozwija podane kwestie, a także wykorzystuje niektóre podane zwroty ● na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji ● częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	wypowi pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny email do gazety dla nastolatków, w którym prosi o poradę jak poprawić atmosferę w klasie, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie ● rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji ● przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym
ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	● z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● z łatwością potrafi współpracować w grupie ● często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada rozwiniętą świadomość językową	● wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● współpracuje w grupie ● stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada dość rozwiniętą świadomość językową	● niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● niekiedy współpracuje w grupie ● niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada ograniczoną świadomość językową	● z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● z trudnością współpracuje w grupie ● rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
2 Making Music					
	OCENA CELUJĄCA A	OCENA BARDZO DOBRA Uczeń	OCENA DOBRA Uczeń	OCENA DOSTATECZNA Uczeń	OCENA DOPUSZCZAJĄCA Uczeń

	Uczeń				
SŁOWNICTWO	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	bardzo dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i KULTURA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i KULTURA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i KULTURA, często popełniając błędy	slabo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i KULTURA i z trudnością się nim, posługuje, popełniając liczne błędy
GRAMATYKA	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	bardzo dobrze zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present perfect continuous</i> i <i>present perfect simple</i> i potrafi poprawnie je stosować w praktyce bardzo dobrze zna zasady stosowania pytań typu <i>question tags</i> i potrafi je poprawnie stosować w praktyce	dobrze zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present perfect continuous</i> i <i>present perfect simple</i> i potrafi na ogół poprawnie je stosować w praktyce dobrze zna zasady stosowania pytań typu <i>question tags</i> i potrafi je na ogół poprawnie stosować w praktyce	częściowo zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present perfect continuous</i> i <i>present perfect simple</i> i stosuje je w praktyce popełniając błędy częściowo zna zasady stosowania pytań typu <i>question tags</i> i stosuje je w praktyce, popełniając błędy	slabo zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present perfect continuous</i> i <i>present perfect simple</i> to i stosuje je w praktyce popełniając liczne błędy slabo zna zasady stosowania pytań typu <i>question tags</i> i stosuje je w praktyce, popełniając liczne błędy
ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	często popełniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	popełniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)
SŁUCHANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i na ogół	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i często	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością ,

	popołniając żadnego błędu	popołniając sporadyczne błędy: ● reaguje na polecenia ● dobiera wypowiedzi do rozmówców ● wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe ● znajduje w wypowiedzi określone informacje ● odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu ● dopasowuje wypowiedzi do zdjęć	poprawnie lub popołniając nieliczne błędy: ● reaguje na polecenia ● dobiera wypowiedzi do rozmówców ● wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe ● znajduje w wypowiedzi określone informacje ● odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu ● dopasowuje wypowiedzi do zdjęć	popołniając błędy: ● reaguje na polecenia ● dobiera wypowiedzi do rozmówców ● wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe ● znajduje w wypowiedzi określone informacje ● odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu ● dopasowuje wypowiedzi do zdjęć	popołniając liczne błędy: ● reaguje na polecenia ● dobiera wypowiedzi do rozmówców ● wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe ● znajduje w wypowiedzi określone informacje ● odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu ● dopasowuje wypowiedzi do zdjęć
CZYTANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popołniając żadnego błędu	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy: ● wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe ● znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań ● dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów znajduje w tekście określone informacje	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy: ● wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe ● znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań ● dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów ● znajduje w tekście określone informacje	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i często popołniając błędy: ● wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe ● znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań ● dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów ● znajduje w tekście określone informacje	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i z trudnością, popołniając liczne błędy: ● wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe ● znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań ● dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów ● znajduje w tekście określone informacje
MÓWIENIE	spełnia kryteria na	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur

	ocenę bardzo dobrą nie popelniając żadnego błędu	gramatycznych: (lub popelniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): ● swobodnie odpowiada na pytania dotyczące muzyki, znanych dyrygentów i DJów, doświadczeń związanych z karaoke ● szczegółowo opowiada o znanych mu filmach muzycznych ● z łatwością opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi ● szczegółowo opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć ● swobodnie odpowiada na pytania dotyczące roli muzyki w jego życiu ● z łatwością opowiada o ulubionych i nieulubianych gatunkach muzycznych ● z łatwością wyraża i uzasadnia uczucia i emocje ● saodzielnie opowiada o swoim stosunku do tańca ● saodzielnie wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popelniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): ● odpowiada na pytania dotyczące muzyki, znanych dyrygentów i DJów, doświadczeń związanych z karaoke ● opowiada o znanych mu filmach muzycznych ● opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi ● opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć ● odpowiada na pytania dotyczące roli muzyki w jego życiu ● opowiada o ulubionych i nieulubianych gatunkach muzycznych ● wyraża i uzasadnia uczucia i emocje ● opowiada o swoim stosunku do tańca ● wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	gramatycznych: (i często popelniając błędy zakłócające komunikację): ● w kilku zdaniach odpowiada na pytania dotyczące muzyki, znanych dyrygentów i DJów, doświadczeń związanych z karaoke ● w kilku zdaniach opowiada o znanych mu filmach muzycznych ● w kilku zdaniach opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi ● w kilku zdaniach opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć ● odpowiada na pytania dotyczące roli muzyki w jego życiu ● w kilku zdaniach opowiada o ulubionych i nieulubianych gatunkach muzycznych ● wyraża i uzasadnia uczucia i emocje ● w kilku zdaniach opowiada o swoim stosunku do tańca ● wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● częściowo przekazuje w języku angielskim	gramatycznych: (i z trudnością, popelniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): ● krótko odpowiada na pytania dotyczące muzyki, znanych dyrygentów i DJów, doświadczeń związanych z karaoke ● krótko opowiada o znanych mu filmach muzycznych ● zdawkowo opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi ● krótko opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć ● zdawkowo odpowiada na pytania dotyczące roli muzyki w jego życiu ● krótko opowiada o ulubionych i nieulubianych gatunkach muzycznych ● wyraża i uzasadnia uczucia i emocje ● w zdawkowo opowiada o swoim stosunku do tańca ● wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym
--	---	--	--	--	--

				informacje sformułowane w języku polskim i obcym	
PISANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji) ● pisze spójny i logiczny pisze wpis na forum muzycznym, w którym opisuje relację z koncertu, który widział na żywo lub na nagraniu, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie ● pisze spójny i logiczny pisze e-mail do kolegi, w którym prosi kolegę o radę, co kupić bratu na urodziny, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie ● bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji) ● pisze w większości spójny i logiczny pisze wpis na forum muzycznym, w którym opisuje relację z koncertu, który widział na żywo lub na nagraniu, uwzględniając i rozwijając podane kwestie ● pisze w większości spójny i logiczny pisze wpis e-mail do kolegi, w którym prosi kolegę o radę, co kupić bratu na urodziny, uwzględniając i rozwijając podane kwestie ● stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację) ● pisze miejscami spójny i nie zawsze logiczny pisze wpis na forum muzycznym, w którym opisuje relację z koncertu, który widział na żywo lub na nagraniu, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie ● pisze miejscami spójny i nie zawsze logiczny pisze e-mail do kolegi, w którym prosi kolegę o radę, co kupić bratu na urodziny, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie ● na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) ● pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny pisze wpis na forum muzycznym, w którym opisuje relację z koncertu, który widział na żywo lub na nagraniu, uwzględniając niektóre podane kwestie ● pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny pisze e-mail do kolegi, w którym prosi kolegę o radę, co kupić bratu na urodziny, uwzględniając niektóre podane kwestie ● rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
ROZWIJANIE	spełnia	● z łatwością wykorzystuje	● wykorzystuje techniki	● niekiedy wykorzystuje	● z trudnością wykorzystuje

SAMODZIELN OŚCI	kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	techniki samodzielnej pracy nad językiem ● z łatwością potrafi współpracować w grupie ● często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada rozwiniętą świadomość językową	samodzielnej pracy nad językiem ● współpracuje w grupie ● stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada dość rozwiniętą świadomość językową	techniki samodzielnej pracy nad językiem ● niekiedy współpracuje w grupie ● niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada ograniczoną świadomość językową	techniki samodzielnej pracy nad językiem ● z trudnością współpracuje w grupie ● rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
3 Mysteries					
	OCENA CELUJĄCA Uczeń	OCENA BARDZO DOBRA Uczeń	OCENA DOBRA Uczeń	OCENA DOSTATECZNE Uczeń	OCENA DOPUSZCZAJĄCA Uczeń
SŁOWNICTW O	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	bardzo dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i posługuje się nim popołniając błędy	słabo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i posługuje się nim popołniając liczne błędy

GRAMATYKA	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	● bardzo dobrze zna przymiotniki mocne i jakościowe i potrafi je stosować w praktyce ● bardzo dobrze zna czasowniki modalne używane do wnioskowania i przypuszczania i potrafi je stosować w praktyce	● dobrze zna przymiotniki mocne i jakościowe i potrafi je stosować w praktyce ● dobrze zna czasowniki modalne używane do wnioskowania i przypuszczania i potrafi je stosować w praktyce	● częściowo zna przymiotniki mocne i jakościowe i potrafi je stosować w praktyce, popełniając błędy ● częściowo zna czasowniki modalne używane do wnioskowania i przypuszczania i potrafi je stosować w praktyce popełniając błędy	● słabo zna przymiotniki mocne i jakościowe i potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy ● słabo zna czasowniki modalne używane do wnioskowania i przypuszczania i potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy
ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)	na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)	często popełniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)	popełniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)
SŁUCHANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : ● reaguje na polecenia ● dobiera wypowiedzi do fotografii ● odpowiada na pytania do wypowiedzi ● znajduje w wypowiedzi określone informacje	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : ● reaguje na polecenia ● dobiera wypowiedzi do fotografii ● odpowiada na pytania do wypowiedzi ● znajduje w wypowiedzi określone informacje	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i popełniając błędy : ● reaguje na polecenia ● dobiera wypowiedzi do fotografii ● odpowiada na pytania do wypowiedzi ● znajduje w wypowiedzi określone informacje ● zaznacza właściwą odpowiedź spośród	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy : ● reaguje na polecenia ● dobiera wypowiedzi do fotografii ● odpowiada na pytania do wypowiedzi ● znajduje w wypowiedzi określone informacje ● zaznacza właściwą odpowiedź spośród

		zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	podanych możliwości	podanych możliwości
CZYTANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanim tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: - znajduje w tekście określone informacje - określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanim tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: - znajduje w tekście określone informacje - określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanim tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i popełniając błędy: - znajduje w tekście określone informacje - określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanim tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i z trudnością, popełniając liczne błędy: - znajduje w tekście określone informacje - określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości
MÓWIENIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): szczegółowo opisuje osoby i czynności przedstawione na fotografiach szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z gubieniem i znajdowaniem rzeczy	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): - opisuje osoby i czynności przedstawione na fotografiach - opowiada o swoich doświadczeniach związanych z gubieniem i znajdowaniem rzeczy	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): w kilku zdaniach opisuje osoby i czynności przedstawione na fotografiach w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych z gubieniem i	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): zdawkowo opisuje osoby i czynności przedstawione na fotografiach krótko opowiada o swoich doświadczeniach związanych z gubieniem i znajdowaniem rzeczy osobistych

		osobistych ● swobodnie wypowiada się na temat książek przedstawionych na fotografiach ● swobodnie wypowiada się na temat wolontariatu ● z łatwością wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania ● swobodnie opowiada w jaki sposób śledzi wiadomości krajowe i światowe ● szczegółowo opowiada znane mu opowieści o duchach lub starożytnych klątwach ● szczegółowo opowiada znane mu mity i legendy ● z łatwością wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	osobistych ● wypowiada się na temat książek przedstawionych na fotografiach ● wypowiada się na temat wolontariatu ● wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania ● opowiada w jaki sposób śledzi wiadomości krajowe i światowe ● opowiada znane mu opowieści o duchach lub starożytnych klątwach ● opowiada znane mu mity i legendy ● wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	znajdywaniem rzeczy osobistych ● wypowiada się na temat książek przedstawionych na fotografiach ● wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania ● w kilku zdaniach opowiada w jaki sposób śledzi wiadomości krajowe i światowe ● w kilku zdaniach opowiada znane mu opowieści o duchach lub starożytnych klątwach ● w kilku zdaniach opowiada znane mu mity i legendy ● wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● częściowo przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	● krótko wypowiada się na temat książek przedstawionych na fotografiach ● zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania ● zdawkowo opowiada w jaki sposób śledzi wiadomości krajowe i światowe ● krótko opowiada znane mu opowieści o duchach lub starożytnych klątwach ● zdawkowo opowiada znane mu mity i legendy ● zdawkowo wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym
PISANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji) ● pisze spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje ciekawą historię,	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji) ● pisze w większości spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje ciekawą	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację) ● pisze miejscami spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje ciekawą historię, którą ostatnio	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) ● pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny wpis na blogu, w którym

		którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie ● pisze spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje informację o tajemniczym wydarzeniu, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie ● bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	historię, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i rozwijając podane kwestie ● pisze w większości spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje informację o tajemniczym wydarzeniu, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i rozwijając podane kwestie ● stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	usłyszał, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie zwroty ● pisze miejscami spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje informację o tajemniczym wydarzeniu, którą ostatnio usłyszał, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie zwroty ● na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	opisuje ciekawą historię, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie ● pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny wpis na blogu, w którym opisuje informację o tajemniczym wydarzeniu, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie ● rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	● z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● z łatwością potrafi współpracować w grupie ● często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada rozwiniętą świadomość językową	● wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● współpracuje w grupie ● stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada dość rozwiniętą świadomość językową	● niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● niekiedy współpracuje w grupie ● niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada ograniczoną świadomość językową	● z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● z trudnością współpracuje w grupie ● rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
4 What's Next?					
	OCENA	OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA

	CELUJĄC A Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń	DOPUSZCZAJĄCA Uczeń
SŁOWNICTWO	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	bardzo dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, MIEJSCE ZAMIESZKANIA, PRACA, ŻYCIE PRYWATNE i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, MIEJSCE ZAMIESZKANIA, PRACA, ŻYCIE PRYWATNE i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, MIEJSCE ZAMIESZKANIA, PRACA, ŻYCIE PRYWATNE i się nim posługuje popielniając błędy	słabo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, MIEJSCE ZAMIESZKANIA, PRACA, ŻYCIE PRYWATNE i się nim posługuje popielniając błędy
GRAMATYKA	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	● bardzo dobrze zna zasady tworzenia czasów <i>future continuous</i>, <i>future perfect</i> i potrafi poprawnie stosować je w praktyce ● bardzo dobrze zna formy przeszłe czasowników modalnych i potrafi poprawnie stosować w praktyce	● dobrze zna zasady tworzenia czasów <i>future continuous</i>, <i>future perfect</i> i potrafi na ogół poprawnie stosować je w praktyce ● dobrze formy przeszłe czasowników modalnych i potrafi na ogół poprawnie stosować w praktyce	● częściowo zna zasady czasów <i>future continuous</i>, <i>future perfect</i> i stosuje je w praktyce popielniając błędy ● częściowo zna formy przeszłe czasowników modalnych i stosuje w praktyce popielniając błędy	● słabo zna zasady tworzenia czasów <i>future continuous</i>, <i>future perfect</i> i stosuje je w praktyce popielniając liczne błędy ● słabo zna formy przeszłe czasowników modalnych i stosuje w praktyce popielniając liczne błędy
ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	poprawnie lub popielniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany</i> , <i>transformacje zdań</i> , <i>układanie fragmentów zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popielniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany</i> , <i>transformacje zdań</i> , <i>układanie fragmentów zdań</i>)	często popielniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany</i> , <i>transformacje zdań</i> , <i>układanie fragmentów zdań</i>)	popielniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany</i> , <i>transformacje zdań</i> , <i>układanie fragmentów zdań</i>)
SŁUCHANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną myśl tekstu,	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną myśl tekstu,	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną

	żadnego błędu	określa intencję nadawcy), i poprawnie lub popelniając sporadyczne błędy: ● reaguje na polecenia ● znajduje w wypowiedzi określone informacje ● dobiera wypowiedzi do rozmówców	określa intencję nadawcy), i na ogół poprawnie lub popelniając nieliczne błędy: ● reaguje na polecenia ● znajduje w wypowiedzi określone informacje ● dobiera wypowiedzi do rozmówców	myśl tekstu, określa intencję nadawcy), i często popelniając błędy ● reaguje na polecenia ● znajduje w wypowiedzi określone informacje ● dobiera wypowiedzi do rozmówców	myśl tekstu, określa intencję nadawcy), i z trudnością, popelniając liczne błędy: ● reaguje na polecenia ● znajduje w wypowiedzi określone informacje ● dobiera wypowiedzi do rozmówców
CZYTANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popelniając żadnego błędu	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa intencje autora wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popelniając sporadyczne błędy: ● znajduje w tekście określone informacje ● rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa intencje autora wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popelniając sporadyczne błędy: ● znajduje w tekście określone informacje ● rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa intencje autora wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i popelniając błędy: ● znajduje w tekście określone informacje ● rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa intencje autora wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i z trudnością, popelniając liczne błędy: ● znajduje w tekście określone informacje ● rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu
MÓWIENIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popelniając żadnego błędu	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popelniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): ● szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z egzaminami ustnymi lub rozmowach	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popelniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): ● opowiada o swoich doświadczeniach związanych z egzaminami ustnymi lub rozmowach	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popelniając błędy zakłócające komunikację): ● w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych z egzaminami ustnymi lub rozmowach	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i z trudnością, popelniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): ● zdawkowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z egzaminami ustnymi lub rozmowach kwalifikacyjnych

		kwalifikacyjnych ● swobodnie wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje ● swobodnie bierze udział w rozmowie kwalifikacyjnej w biurze organizatora wyjazdu na roczną wymianę uczniowską ● z łatwością wyraża i uzasadnia swoje preferencje odnośnie przyszłego zawodu ● z łatwością udziela rad osobie, która wybiera się na rozmowę kwalifikacyjną ● szczegółowo opowiada o okolicy, w której mieszka ● szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z pracą sezonową lub wolontariatem ● wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	kwalifikacyjnych ● wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje ● bierze udział w rozmowie kwalifikacyjnej w biurze organizatora wyjazdu na roczną wymianę uczniowską ● wyraża i uzasadnia swoje preferencje odnośnie przyszłego zawodu ● udziela rad osobie, która wybiera się na rozmowę kwalifikacyjną ● opowiada o okolicy, w której mieszka ● opowiada o swoich doświadczeniach związanych z pracą sezonową lub wolontariatem ● wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	kwalifikacyjnych ● wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje ● bierze udział w rozmowie kwalifikacyjnej w biurze organizatora wyjazdu na roczną wymianę uczniowską ● wyraża i uzasadnia swoje preferencje odnośnie przyszłego zawodu ● udziela rad osobie, która wybiera się na rozmowę kwalifikacyjną ● w kilku zdaniach opowiada o okolicy, w której mieszka ● w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych z pracą sezonową lub wolontariatem ● wyraża preferencje i upodobania ● wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● częściowo przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	● zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje ● z trudem bierze udział w rozmowie kwalifikacyjnej w biurze organizatora wyjazdu na roczną wymianę uczniowską ● zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje preferencje odnośnie przyszłego zawodu ● krótko udziela rad osobie, która wybiera się na rozmowę kwalifikacyjną ● zdawkowo opowiada o okolicy, w której mieszka ● zdawkowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z pracą sezonową lub wolontariatem ● zdawkowo wyraża preferencje i upodobania ● zdawkowo wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy ● zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość ● przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym
PISANIE	spełnia kryteria na ocenę bardzo	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popołniając sporadyczne	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popołniając	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popołniając błędy	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popołniając

	dobrą nie popełniając żadnego błędu	błędy niezakłócające komunikacji) ● pisze spójne i logiczne list formalny, w którym przedstawia siebie jako właściwego kandydata na ogłaszane stanowisko, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie ● bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	nieliczne błędy niezakłócające komunikacji) ● pisze w większości spójne i logiczne list formalny, w którym przedstawia siebie jako właściwego kandydata na ogłaszane stanowisko, uwzględniając i rozwijając podane kwestie ● stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	zakłócające komunikację) ● pisze miejscami spójne i logiczne list formalny, w którym przedstawia siebie jako właściwego kandydata na ogłaszane stanowisko, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie ● na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) ● pisze w dużym stopniu niespójne i chaotyczne list formalny, w którym przedstawia siebie jako właściwego kandydata na ogłaszane stanowisko, uwzględniając i niektóre podane kwestie ● rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji ● przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
ROZWIJANIE SAMODZIELN OŚCI	spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą nie popełniając żadnego błędu	● z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● z łatwością potrafi współpracować w grupie ● często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada rozwiniętą świadomość językową	● wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● współpracuje w grupie ● stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada dość rozwiniętą świadomość językową	● niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● niekiedy współpracuje w grupie ● niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada ograniczoną świadomość językową	● z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem ● z trudnością współpracuje w grupie ● rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu ● posiada bardzo ograniczoną świadomość językową

Rodzaj dysfunkcji : dysleksja , dysgrafia, dysortografia

Dostosowanie wymagań edukacyjnych w stosunku do możliwości uczniów dotyczy:

- w zależności zapotrzebowania - wydłużanie czasu niezbędnego do zrozumienia prezentowanych treści
- umożliwienie korzystania ze słowników internetowych lub papierowych
- rozłożenie obowiązującego materiału na mniejsze partie
- umożliwienie pisania pracy na komputerze
- unikanie głośnego czytania w obecności całej klasy

Form sprawdzania wiedzy i umiejętności:

- wydłużenie/ dostosowanie czasu na odpowiedź oraz prace pisemne
- wyłączenie z oceny błędów ortograficznych,
- formułowanie poleceń krótkich i precyzyjnych.

Wymagania edukacyjne WF dla klas I liceum

2026/2027

Ocena	Koszykówka	Siatkówka	Piłka ręczna	Gimnastyka
Celująca (6)	Swobodnie prowadzi piłkę prawą i lewą ręką ze zmianą kierunku i tempa; wykonuje podania w ruchu; wykonuje rzut po dwutakcie; stosuje poznane elementy techniczne w grze; właściwie ustawia się w ataku i obronie.	Prawidłowo wykonuje odbicie sposobem oburącz górnym i dolnym; wykonuje zagrywkę sposobem dolnym; przyjmuje piłkę w ruchu; stosuje poznane elementy techniczne w grze; współpracuje z partnerem.	Kozłuje piłkę prawą i lewą ręką; wykonuje chwyt i podanie jednorącz półgórne; wykonuje rzut na bramkę z miejsca i po kozłowaniu; stosuje poznane elementy techniczne w grze.	Samodzielnie wykonuje przewrót w przód i w tył; wykonuje ćwiczenia równoważne; wykonuje stanie na rękach z asekuracją; łączy poznane elementy w prosty układ gimnastyczny.
Bardzo dobra (5)	Prowadzi piłkę prawą i lewą ręką; wykonuje podania oburącz sprzed klatki piersiowej i jednorącz; wykonuje rzut po dwutakcie; stosuje kozłowanie i podania w grze.	Wykonuje odbicie górne i dolne; wykonuje zagrywkę sposobem dolnym; prawidłowo przyjmuje piłkę; stosuje odbicia w grze uproszczonej.	Kozłuje piłkę w miejscu i w ruchu; wykonuje podania i chwyt; wykonuje rzut na bramkę z miejsca i w ruchu; uczestniczy w grze zgodnie z podstawowymi przepisami.	Wykonuje przewrót w przód i podstawowy wariant przewrotu w tył; wykonuje ćwiczenia równoważne; wykonuje stanie na rękach z asekuracją.

Ocena	Koszykówka	Siatkówka	Piłka ręczna	Gimnastyka
Dobra (4)	Kozłuje piłkę prawą i lewą ręką; wykonuje podanie sprzed klatki piersiowej; wykonuje rzut do kosza z miejsca i po kozłowaniu; stosuje poznane elementy w grze.	Wykonuje odbicie sposobem górnym i dolnym; wykonuje zagrywkę sposobem dolnym; uczestniczy w małej grze.	Kozłuje piłkę; wykonuje podstawowe podania i chwyt; wykonuje rzut na bramkę z miejsca; uczestniczy w grze uproszczonej.	Wykonuje przewrót w przód; wykonuje podstawowe ćwiczenia równoważne i zwinnościowe; podejmuje próby stania na rękach z asekuracją.
Dostateczna (3)	Kozłuje piłkę w miejscu i w ruchu; wykonuje podstawowe podania; podejmuje próby rzutu do kosza; uczestniczy w uproszczonej grze.	Wykonuje podstawowe odbicia piłki; podejmuje próby zagrywki sposobem dolnym; uczestniczy w „rzucance siatkarskiej” lub grze uproszczonej.	Kozłuje piłkę; wykonuje podstawowe podania; podejmuje próby rzutu na bramkę; uczestniczy w uproszczonej grze.	Wykonuje przewrót w przód z pomocą lub asekuracją; wykonuje podstawowe ćwiczenia gimnastyczne; podejmuje próby ćwiczeń równoważnych.
Dopuszczająca (2)	Wykonuje pojedyncze elementy kozłowania i podania z pomocą nauczyciela; podejmuje próby rzutu do kosza i udziału w grze.	Wykonuje pojedyncze odbicia piłki; podejmuje próby zagrywki; uczestniczy w prostych ćwiczeniach i zabawach.	Wykonuje pojedyncze elementy kozłowania, podania i chwytu z pomocą nauczyciela; podejmuje próby rzutu.	Wykonuje podstawowe ćwiczenia gimnastyczne z pomocą nauczyciela; podejmuje próby przewrotu i ćwiczeń równoważnych.
Niedostateczna (1)	Nie opanował podstawowych elementów kozłowania, podania i rzutu; mimo pomocy nauczyciela nie podejmuje prób	Nie opanował podstawowych odbić i zagrywki; mimo pomocy nauczyciela nie podejmuje prób wykonania	Nie opanował podstawowych elementów kozłowania, podania i chwytu; nie podejmuje prób wykonania ćwiczeń mimo	Nie opanował podstawowych ćwiczeń gimnastycznych; nie podejmuje prób ich wykonania mimo zapewnienia asekuracji i

Ocena	Koszykówka	Siatkówka	Piłka ręczna	Gimnastyka
	ich wykonania.	ćwiczeń.	pomocy.	pomocy.

Wymagania edukacyjne WF klasy II liceum

2026/2027

Ocena	Koszykówka	Siatkówka	Piłka ręczna	Gimnastyka
Celująca (6)	Sprawnie kozłuje piłkę ze zmianą kierunku i tempa; wykonuje rzut po kozłowaniu i rzut z wyskoku; gra 1×1; stosuje krycie zawodnika i podstawowe działania w ataku szybkim; aktywnie współpracuje z zespołem.	Wykonuje odbicie górne i dolne w ruchu; wykonuje zagrywkę sposobem górnym; przyjmuje zagrywkę i wystawia piłkę; stosuje właściwe ustawienie i poruszanie się po boisku; skutecznie uczestniczy w grze.	Wykonuje rzut z wyskoku; podaje piłkę w ruchu; stosuje zwód pojedynczy; prawidłowo kryje zawodnika; wykorzystuje poznane elementy techniczne i taktyczne w grze.	Wykonuje przewroty w różnych pozycjach; stanie na rękach; przerzut bokiem; ćwiczenia równoważne; łączy elementy w prosty układ gimnastyczny; samodzielnie dba o bezpieczeństwo.
Bardzo dobra (5)	Wykonuje kozłowanie ze zmianą kierunku; rzut po kozłowaniu i rzut z wyskoku; gra 1×1; stosuje podstawowe zasady krycia i ataku szybkiego.	Poprawnie wykonuje zagrywkę górną, odbicia oraz przyjęcie zagrywki; stosuje prawidłowe ustawienie w grze.	Poprawnie wykonuje rzut z wyskoku, podania w ruchu i zwód; stosuje krycie zawodnika i współpracę w zespole.	Poprawnie wykonuje przewroty, stanie na rękach i przerzut bokiem; łączy elementy w prosty układ.
Dobra (4)	Wykonuje podstawowe	Wykonuje zagrywkę górną,	Wykonuje rzut z wyskoku,	Wykonuje podstawowe

Zasady oceniania z zakresu historii oraz edukacji obywatelskiej
w Liceum Ogólnokształcącym – Klasa I
(Zasady oceniania uwzględniają nauczanie stacjonarne, hybrydowe i zdalne)

I. ZASADY OGÓLNE:

1. Nauczyciel na początku każdego roku szkolnego informuje uczniów o wymaganiach edukacyjnych wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania oraz przedstawia uczniom zasady przedmiotowego systemu oceniania.
2. Nauczyciel informuje uczniów i rodziców o sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów.
3. Oceny są jawne zarówno dla ucznia jak i jego rodziców.
4. Sprawdzone i ocenione prace kontrolne uczeń (jak i jego rodzic w razie życzenia) otrzymuje do wglądu na zasadach określonych przez nauczyciela.
5. Oceny klasyfikacyjne ustala się w terminach i skali określonej w Statucie Szkoły.
6. Na ocenę semestralną i roczną z historii składa się wiedza merytoryczna, posługiwanie się terminologią właściwą przedmiotowi, umiejętność uzasadniania, argumentowania, sposób rozwiązywania problemów, kreatywność, umiejętność komunikowania, jasność, precyzyjność wypowiedzi i wykorzystywanie wiedzy w nowych sytuacjach poznawczych.

II. ZASADY OCENIANIA BIEŻĄCEGO:

1. Prace pisemne:

- zadania domowe w formie dłuższej wypowiedzi – referatu, opisu, notatki, wypracowania, albo w formie odpowiedzi na postawione pytania;
- brak zgłoszenia na początku lekcji nieodrobionej pracy domowej skutkuje oceną niedostateczną wpisaną do dziennika;
- wyznaczone przez nauczyciela prace podlegają ocenie;
- przy ocenie pisemnej pracy domowej uwzględnia się: zgodność z tematem pracy, poprawność merytoryczną, zawartość rzeczową, wkład pracy ucznia, kreatywność, spójność językową oraz poprawność ortograficzną.

2. Kartkówki:

- przez kartkówkę należy rozumieć pisemną formę sprawdzenia wiadomości trwającą nie dłużej niż 15 minut i obejmującą materiał z trzech ostatnich lekcji najczęściej pod postacią testu wyboru, pytań zamkniętych albo otwartych;

- kartkówka może obejmować również materiał będący przedmiotem pracy domowej oraz materiał będący tematem lekcji bieżącej (uczeń może wówczas korzystać z własnych notatek sporządzonych na lekcji po wcześniejszym uzgodnieniu z nauczycielem);
- kartkówki nie są przez nauczyciela zapowiadane wcześniej i zastępują odpowiedzi ustne uczniów;
- zgłoszenie nieprzygotowania do lekcji zwalnia ucznia z pisanie kartkówki;
- ocena uzyskana z kartkówki nie podlega poprawie.

3. Sprawdziany:

- sprawdziany przeprowadza się po zrealizowaniu każdego działu programowego i obejmują one większą partię materiału składającą się na cały zakres danego działu programowego;
- sprawdzian powinien być zapowiedziany, co najmniej jeden tydzień przed terminem jego przeprowadzenia;
- uczeń powinien być zapoznany z kryteriami stosowanymi przy ocenie danego sprawdzianu;
- w przypadku nieobecności na pisemnym sprawdzianie (bez względu na przyczyny nieobecności), uczeń ma obowiązek poddać się tej formie sprawdzania osiągnięć w określonym przez Statut Szkoły terminie, niepoddanie się tej formie sprawdzania osiągnięć jest równoznaczne z wystawieniem oceny niedostatecznej;
- w przypadku nieobecności nauczyciela w dniu zapowiedzianego sprawdzianu lub uzasadnionej nieobecności klasy, termin zostanie uzgodniony ponownie, ale nie obowiązuje wtedy konieczność tygodniowego wyprzedzenia;
- prace pisemne (w tym kartkówki i sprawdziany) są punktowane zgodnie ze szczegółowymi zasadami wewnątrzszkolnego oceniania uczniów;
- ocenę semestralną i końcową nauczyciel wystawia na podstawie ocen częściowych uzyskanych przez ucznia, lecz nie jest to średnia ważona lub arytmetyczna z ocen.
- przeliczanie punktów na stopnie szkolne odbywa się według następującej skali procentowej w stosunku do ilości wszystkich, możliwych do uzyskania punktów:

ocena - skala 1 – 6

niedostateczny 0 – 44 %

dopuszczający 45 – 54 %

dostateczny 55 – 74 %

dobry 75 – 85 %

bardzo dobry 86 – 95 %

celujący 96 – 100 %

- uczeń, który otrzymał ze sprawdzianu ocenę niedostateczną ma prawo do jej poprawy, zgodnie z przepisami obowiązującymi w szkole.

4. Wypowiedź ustna:

- w odpowiedzi ustnej ucznia ocenie podlega: zawartość merytoryczna wypowiedzi, w tym posługiwanie się terminologią przedmiotową, kompozycja logiczna i spójność rozwiązania, umiejętność uzasadniania, argumentowania, formułowania myśli, wyrażania sądów i opinii, jasność i precyzyjność wypowiedzi, poprawność językowa;

- wypowiedź ustna ucznia na lekcji dotyczy zawsze materiału programowego z trzech ostatnich lekcji bieżących;

- ocena z odpowiedzi ustnej ucznia nie podlega poprawie.

5. Aktywność ucznia na lekcji:

- uczeń ma obowiązek aktywnie uczestniczyć w lekcjach i angażować się we wszelkie czynności edukacyjne podejmowane na zajęciach przedmiotowych;

- brak jakiegokolwiek pracy ucznia na lekcji, pomimo kontroli i zwracania uwagi przez nauczyciela oraz niewykonanie żadnego ćwiczenia i zadania może skutkować oceną niedostateczną wpisaną na danej lekcji do dziennika.

6. Nieprzygotowanie do lekcji:

- uczeń ma prawo do zgłoszenia nieprzygotowania raz w semestrze, jeśli zajęcia obejmują jedną godzinę w tygodniu, lub dwa razy w semestrze, jeśli zajęcia odbywają się w wymiarze dwóch i więcej godzin lekcyjnych w tygodniu;

- zgłoszenie nieprzygotowania obejmuje nie tylko brak opanowania wiadomości z ostatnich trzech lekcji, ale również brak zadania domowego (bez względu na jego formę, to znaczy w formie pisemnej lub prezentacji ustnej) oraz brak wymaganych pomocy naukowych (podręcznik, zeszyt przedmiotowy, zeszyt ćwiczeń, lub inne wymagane na dane zajęcia pomoce - na przykład mapy, artykuły prasowe i inne);

- nieprzygotowanie do lekcji należy zgłaszać na początku zajęć lekcyjnych, tuż po przerwie i przywitaniu się nauczyciela z klasą – nie jest wymagane wtedy podanie przyczyny nieprzygotowania;

- w przypadku, kiedy uczeń nie jest przygotowany do zajęć, a nie zgłosił tego faktu, otrzymuje ocenę niedostateczną z wpisem do dziennika;

- w przypadkach uzasadnionych, na przykład długiej choroby, potwierdzonej zwolnieniem lekarskim na piśmie, uczeń zgłasza brak przygotowania do lekcji i wówczas nie

odnotowuje się tego nieprzygotowania. W takich wypadkach uczeń ma jednak obowiązek uzupełnić braki wiedzy i notatki w zeszycie w możliwie szybkim czasie.

7. Zeszyt przedmiotowy:

- uczeń ma obowiązek posiadania zeszytu przedmiotowego na każdej lekcji historii i prowadzenia go systematycznie, zeszyt może podlegać ocenie;
- przy ocenie zeszytu przedmiotowego uwzględnia się: kompletność, systematyczność i czytelność prowadzenia notatek, estetykę zeszytu, poprawność wykonania tabel, rysunków, wykresów, poprawność językową i ortograficzną.
- nauczyciel może dokonać kontroli zeszytu przedmiotowego ucznia w każdym czasie, a nieusprawiedliwiony brak zeszytu na zajęciach lub stwierdzone rażące braki w zeszycie skutkują oceną niedostateczną z wpisem do dziennika.

III. WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE STOPNIE:

Ocena niedostateczna - poniżej wymagań koniecznych:

Uczeń nie opanował wiedzy i umiejętności w stopniu koniecznym, pozwalającym na kontynuację nauki na wyższym szczeblu kształcenia i nie jest w stanie kontynuować nauki w klasie programowo wyższej.

Nie rozumie podstawowych wiadomości, ujętych w planie wynikowym, myli je i zniekształca. Nie jest w stanie nawet przy wydatnej pomocy nauczyciela rozwiązać problemu o elementarnym stopniu trudności. Nie opanował koniecznej, prostej terminologii. Nie opanował najważniejszych dat, pojęć, wydarzeń, nazwisk i innych podstawowych faktów. Myli elementarne fakty i zjawiska. Nie potrafi poprawnie lokalizować w czasie (na osi czasu) i przestrzeni historycznej (na mapie ściennej lub w atlasie) wydarzeń i procesów historycznych. Ma poważne trudności w samodzielnym posługiwaniu się podstawowymi źródłami informacji historycznej. Nie zna przyczyn ani skutków wydarzeń omawianych zjawisk. Jest świadomy istnienia związków teraźniejszości z przeszłością, ale nie potrafi ich sensownie wytłumaczyć. W trakcie wypowiedzi ustnej lub pisemnej przedstawia jedynie nieliczne fakty dotyczące tematu, w tym wiele z błędami i bez zachowania porządku chronologicznego i hierarchii ważności. W niewielkim stopniu i z błędami określa ramy czasowo-przestrzenne poszczególnych tematów. W większości błędnie prezentuje związki i zależności pomiędzy opisywanymi faktami i zjawiskami. Posługuje się bardzo nielicznymi, najbardziej podstawowymi terminami historycznymi, często błędnie. Formułuje nieliczne i niepoprawne wnioski. Dokonując oceny opisywanych wydarzeń i zjawisk posługuje się tylko stereotypami i ogólnikami. Poważną trudność sprawia mu analiza tekstu źródłowego i

udzielenie odpowiedzi na postawione do tekstu pytania. Jego wypowiedzi ustne i pisemne są nieudolne i nie spełniają wymogów kompozycyjnych i językowych. Zeszyt przedmiotowy prowadzi bardzo niesystematycznie, posiada duże luki w materiale lekcyjnym i zadaniach domowych. Nawet przy pomocy nauczyciela nie potrafi wykonać prostych poleceń wymagających zastosowania podstawowych umiejętności przedmiotowych. Na lekcjach jest bierny i nie angażuje się w proces nauczania. Pomimo działań wspomagających ze strony nauczyciela nie spełnia kryteriów oceny dopuszczającej.

Ocena dopuszczająca – poziom wymagań koniecznych:

Uczeń ma poważne braki w wiedzy i umiejętnościach przedmiotowych, ale przyswoił je w stopniu nieco poniżej wymagań programowych, z tego powodu nie jest w stanie samodzielnie rozwiązywać nawet prostych zadań o niewielkim stopniu trudności, nie jest w stanie samodzielnie pracować i aktywnie uczestniczyć w zajęciach. Spore braki wiedzy w zakresie podstawy programowej nie uniemożliwiają mu jednak dalszej edukacji przedmiotowej w klasie programowo wyższej i nie przekraczają możliwości uzyskania podstawowej wiedzy w ciągu dalszej nauki w szkole. Przedstawia, w czasie prezentacji ustnej lub pisemnej, mniej niż połowę wymaganej przy danym temacie wiedzy, popełniając przy tym znaczną ilość błędów. W obrębie poszczególnych tematów sygnalizuje znajomość jedynie nielicznych zagadnień. Prezentowany przez ucznia zasób wiedzy jest dosyć chaotyczny, mało uporządkowany i rzadko uwzględniający hierarchię ważności zjawisk i procesów. Częściowo trafnie określa ramy czasowo – przestrzenne tematów lokalizując fakty i zjawiska w czasie i przestrzeni historycznej. Potrafi określić kolejność chronologiczną głównych wydarzeń, nanosi daty i wydarzenia na oś czasu przy wydatnej pomocy nauczyciela. Lokuje na mapie tylko miejsca ważnych, przełomowych wydarzeń. W znikomy sposób wyjaśnia związki i relacje między faktami, zjawiskami i procesami historycznymi. Formułuje bardzo ograniczone wnioski, w dodatku z błędami i bez odpowiedniego uzasadnienia. Zna przyczyny i skutki jedynie wybranych wydarzeń, najczęściej tych, które miały przełomowe znaczenie dla dziejów ludzkości. Wypowiedź ucznia jest nieuporządkowana, niepełna i w ponad połowie błędna, a wypowiedzi pisemne zawierają liczne błędy językowe i ortograficzne. Podejmowana przez ucznia na lekcjach analiza tekstów źródłowych jest najczęściej niepełna, błędna i mało uporządkowana. Dodatkowo uczeń posiada duże braki w zeszycie przedmiotowym, tak w notatkach z lekcji, jak i braki prac domowych. Prace domowe ucznia są często niestaranne

i nieprzemyślane. Uczeń sporadycznie wypowiada się na forum klasy z własnej inicjatywy. Jedynie przy aktywnej i częstej pomocy nauczyciela rozwiązuje problemy typowe o niewielkim stopniu trudności.

Ocena dostateczna – poziom wymagań podstawowych:

(Zostały spełnione kryteria oceny dopuszczającej)

Uczeń opanował wiadomości podstawowe ujęte w planie wynikowym na poziomie nieprzekraczającym wymagań zawartych w podstawie programowej. Dysponuje niepełną wiedzą określoną programem nauczania, ale nie uniemożliwia mu to dalszej edukacji przedmiotowej w klasie programowo wyższej. Opanował najważniejsze wiadomości i umiejętności, ale zapamiętywanie treści dominuje u niego nad ich rozumieniem. W obrębie poszczególnych tematów sygnalizuje około połowy wymaganych zagadnień. W czasie wypowiedzi ustnych i pisemnych przedstawia materiał rzeczowy w większości uporządkowany pod względem tematycznym, zachowując hierarchię ważności rozpatrywanych faktów i zjawisk oraz porządek chronologiczny. Przedstawia, w czasie prezentacji swej wiedzy, około połowy wymaganej przy temacie faktografii, nie popełniając przy tym znacznej ilości błędów. Trafnie określa ramy czasowo – przestrzenne tematów lokalizując fakty i zjawiska w czasie i przestrzeni historycznej. Potrafi określić kolejność chronologiczną głównych wydarzeń. Nanosi daty i wydarzenia na oś czasu przy pomocy nauczyciela. Ma dosyć dobrą orientację na mapie, ale samodzielnie lokuje na mapie jedynie miejsca ważnych wydarzeń. W ograniczonym stopniu prezentuje relacje i związki między faktami, zjawiskami i procesami historycznymi. Dostrzega, w wąskim zakresie, zależności i związki przyczynowo- skutkowe pomiędzy zjawiskami z historii powszechnej i historii Polski. Posługuje się poprawnie terminologią historyczną i faktografią mieszczącą się w minimum programowym określonym ustawą. Formułuje samodzielnie mało uporządkowane wnioski, chociaż w większości poprawne, ale często bez odpowiedniego uzasadnienia. Analiza tekstów źródłowych jest u niego pełna, uporządkowana tematycznie i chronologicznie, wykonywana samodzielnie i zawiera jedynie nieliczne błędy rzeczowe. Wykazuje znajomość najczęściej występujących i wykorzystywanych na lekcjach źródeł – umie je rozróżnić pod względem formy i treści oraz wykorzystać jako źródło informacji historycznej z instrukcją i pod kierunkiem nauczyciela. Umiejętności przedmiotowe stosuje w sytuacjach typowych. Jego wypowiedzi ustne i pisemne rzadko są chaotyczne i zawierają nieliczne błędy językowe. Nazywa problemy o średnim stopniu trudności i stawia do nich pytania. Prace domowe często są staranne i przemyślane i w przeważającej mierze pozostają

w związku z tematem zadania. W zeszycie przedmiotowym nie ma rażących braków, prowadzi go systematycznie. Jest raczej mało aktywny na zajęciach, nie angażuje się szczególnie w proces dydaktyczny na lekcjach, sporadycznie wypowiada się na forum klasy z własnej inicjatywy, chyba, że jest systematycznie do tego zachęcany przez nauczyciela.

Ocena dobra – poziom wymagań rozszerzających:

(Zostały spełnione kryteria oceny dostatecznej i dopuszczającej)

Uczeń opanował wiadomości z zakresu podstawowego w sposób zadowalający. Ma wprawdzie niewielkie braki w zakresie wiedzy, ale udziela prawidłowych odpowiedzi naprowadzających na właściwy tok myślenia i poprawnie rozwiązuje zadania o pewnym stopniu trudności i wymagające opanowania umiejętności przewidzianych programem. Prawidłowo rozumuje, dostrzega podobieństwa i różnice. W czasie odpowiedzi ustnych i pisemnych przedstawia materiał rzeczowy uporządkowany pod względem tematycznym, zachowując niemal całkowicie hierarchię ważności danych faktów, zjawisk i procesów oraz porządek chronologiczny. Wyodrębnia najważniejsze zagadnienia w obrębie poszczególnych tematów i czyni to niemal bezbłędnie. Potrafi samodzielnie i precyzyjnie określić ramy czasowo - przestrzenne danego zagadnienia czy zjawiska, lokalizując je w czasie i przestrzeni historycznej. Przedstawia zdecydowaną większość wymaganej faktografii, bez poważniejszych błędów. Poprawnie stosuje większość pojęć i terminologii przedmiotowej wymaganej przy danych tematach, pomijając jedynie jednostkowe pojęcia. Dostrzega i opisuje poprawnie zależności i związki przyczynowo – skutkowe między różnymi faktami, zjawiskami i procesami historycznymi, również pomiędzy zjawiskami z zakresu historii powszechnej i historii Polski. Formułuje, z nielicznym błędami, prawidłowe wnioski częściowe i ogólne. Jego ocena wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych nie budzi większych zastrzeżeń, ale częściowo jest stereotypowa i emocjonalna. Podejmowana przez ucznia i wykonywana samodzielnie analiza tekstów źródłowych zawiera jedynie nieliczne jednostkowe błędy rzeczowe, jest w większości kompletna, uporządkowana tematycznie i chronologicznie. Czytanie różnego rodzaju tekstów źródłowych ze zrozumieniem, pod kątem sformułowanych do tekstu pytań, nie stwarza uczniowi większego problemu- dokonuje właściwej selekcji informacji. Typowe zadania teoretyczne i praktyczne rozwiązuje całkowicie samodzielnie. Nabyte umiejętności przedmiotowe potrafi stosować w sytuacjach problemowych. Rozumie związki przyczynowo – skutkowe występujące w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym. Wiadomości nie tylko zapamiętuje, ale też je rozumie. Wiedzę czerpie nie tylko z podręcznika, ale także z innych źródeł informacji

(literatura popularnonaukowa, Internet, prasa codzienna i inne). Jego prace pisemne domowe są zawsze związane z tematem, zawierają własne przemyślenia i wnioski i nie posiadają błędów merytorycznych. Uczeń jest aktywny w klasie, chętnie zabiera głos w dyskusji, zgodnie współpracuje w grupie. Ma starannie i systematycznie prowadzony zeszyt przedmiotowy.

Ocena bardzo dobra – poziom wymagań dopełniających:

(Zostały spełnione kryteria dobrej, dostatecznej i dopuszczającej)

Uczeń w pełni przyswoił sobie wiadomości podstawowe i ponadpodstawowe objęte podstawą programową. Właściwie stosuje zdobyte umiejętności i wiedzę. Posługuje się odpowiednim słownictwem - używa pojęć we właściwym znaczeniu. Samodzielnie podaje odpowiedzi, ocenia fakty, procesy i zjawiska rzeczywistości społeczno- politycznej. Samodzielnie również rozwiązuje problemy teoretyczne i praktyczne. Samodzielnie analizuje teksty źródłowe dokonując prawidłowej interpretacji wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych i oceniając ich wiarygodność i przydatność. Potrafi integrować wiedzę z różnych źródeł informacji historycznej w czasie swoich wypowiedzi ustnych i pisemnych. Potrafi korelować swą wiedzę historyczną z wiedzą z pokrewnych przedmiotów (język polski, wiedza o kulturze, wiedza o społeczeństwie, geografia). Ma bardzo dobrą orientację we współczesnej rzeczywistości politycznej i społeczno - gospodarczej Polski i świata. Wykazuje pełną i rzetelną znajomość poznanej faktografii. Jego wypowiedzi ustne i pisemne są bogate w treści, fakty, opinie i oceny, bez błędów językowych i ortograficznych i integrują wiedzę uzyskaną z różnych źródeł informacji historycznej. Podejmuje próby twórczego rozwijania własnych uzdolnień. Samodzielnie i poprawnie interpretuje dane statystyczne, wykresy i mapy. Samodzielnie wyciąga wnioski, formułuje problemy i pytania. Prezentuje na forum klasy własne sądy i opinie uzasadniając je za pomocą trafnych argumentów w toku dyskusji. Jest bardzo aktywny na lekcjach, organizuje pracę w grupie. Starannie wykonuje zadania domowe i dodatkowe zadania wykraczające poza podstawowe wymagania programowe (Np. gromadzi materiał regionalny, opracowuje referaty, biogramy, przygotowuje gazetki ściennie). Chętnie angażuje się w różnego rodzaju konkursy przedmiotowe. Posiada wzorowo prowadzony zeszyt przedmiotowy.

Ocena celująca – poziom wymagań wykraczających:

(Zostały spełnione kryteria oceny bardzo dobrej, dobrej, dostatecznej i dopuszczającej)

Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę bdb i w pełnym stopniu opanował wymagania określone w planie wynikowym, posiada także wiedzę wykraczającą wyraźnie poza

podstawy programowe. Jego zasób wiedzy i umiejętności świadczy o wyraźnych i sprecyzowanych uzdolnieniach humanistycznych. Systematycznie pracuje nad pogłębianiem wiedzy historycznej i rozwijaniem własnych uzdolnień i zainteresowań - samodzielnie, poprzez lekturę pozycji popularnonaukowych, zdobywa dalszą wiedzę. Czynnie uczestniczy w lekcjach, prezentuje dociekliwość podczas rozwiązywania problemów historycznych, formułując własne sądy i opinie na podstawie znacznej wiedzy faktograficznej, a także w oparciu o odpowiednie teksty źródłowe i lekturę dla uzasadnienia swej wypowiedzi. Dokonuje pełnej oceny zjawisk, procesów i faktów w oparciu o szeroki zasób informacji zdobytych także ze źródeł pozapodręcznikowych (informacje wykraczające poza zakres podręcznika nie są konieczne). Umiejętnie wykorzystuje wiedzę z innych przedmiotów – historii czy geografii. Biegle rozwiązuje podane do przemyślenia problemy teoretyczne i praktyczne. Proponuje własne, niekonwencjonalne i nietypowe rozwiązania. Starannie wykonuje dodatkowe zadania – referaty, biogramy, odczyty, gazetki ściennie, artykuły. Współpracuje z nauczycielem w przygotowywaniu zajęć opartych na twórczym rozwiązywaniu problemów. Samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia. Wzorowo prowadzi zeszyt przedmiotowy. Uczestniczy w olimpiadach i konkursach przedmiotowych i osiąga w nich znaczące sukcesy.

V. ZASADY INFORMOWANIA O WYMAGANIACH EDUKACYJNYCH I POSTĘPACH UCZNIÓW W NAUCE PRZEDMIOTU:

1. Wszystkie oceny są jawne i podawane na bieżąco.
2. Prace pisemne otrzymuje uczeń do wglądu na lekcji, a rodzice w kontaktach indywidualnych i na zebraniach klasowych.
3. Sprawdziany są przechowywane przez nauczyciela do czasu wystawienia oceny semestralnej lub końcowej.
4. Ocena jest wyrażona stopniem szkolnym w skali od 1 do 6.
5. Uczeń mający kłopoty z opanowaniem materiału nauczania może zwrócić się o pomoc do nauczyciela w celu ustalenia programu wspomagającego.
6. Na miesiąc przed planowaną klasyfikacją (posiedzeniem Rady pedagogicznej klasyfikacyjnej) uczeń jest informowany o grożącej mu ocenie niedostatecznej na koniec semestru lub całego roku szkolnego.
7. Aby uzyskać promocję do następnej klasy uczeń obowiązany jest zaliczyć pozytywnie materiał nauczania z pierwszego semestru, jeśli za pierwszy semestr uzyskał ocenę

niedostateczną. Zaliczenie odbywa się w formie ustalonej przez nauczyciela najpóźniej do końca marca.

Wymagania edukacyjne Zakres podstawowy i rozszerzony Klasa 1LA

Opracowane na podstawie materiałów pochodzących z wydawnictwa Nowa Era

- Wymagania **konieczne (K)** dotyczą zagadnień elementarnych, stanowiących swego rodzaju podstawę, zatem powinny być opanowane przez każdego ucznia.
- Wymagania **podstawowe (P)** zawierają wymagania z poziomu (K) wzbogacone o typowe problemy o niewielkim stopniu trudności.
- Wymagania **rozszerzające (R)**, zawierające wymagania z poziomów (K) i (P), dotyczą zagadnień bardziej złożonych i nieco trudniejszych.
- Wymagania **dopełniające (D)**, zawierające wymagania z poziomów (K), (P) i (R), dotyczą zagadnień problemowych, trudniejszych, wymagających umiejętności przetwarzania przyswojonych informacji.
- Wymagania **wykraczające (W)** dotyczą zagadnień trudnych, oryginalnych, wykraczających poza obowiązkowy program nauczania.

Poniżej przedstawiony został podział wymagań na poszczególne oceny szkolne:

ocena dopuszczająca	– wymagania na poziomie (K)
ocena dostateczna	– wymagania na poziomie (K) i (P)
ocena dobra	– wymagania na poziomie (K), (P) i (R)
ocena bardzo dobra	– wymagania na poziomie (K), (P), (R) i (D)
ocena celująca	– wymagania na poziomie (K), (P), (R), (D) i (W)

1. LICZBY RZECZYWISTE

Poziom (K)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą**, jeśli:

• podaje przykłady liczb: naturalnych, całkowitych, wymiernych, niewymiernych oraz przyporządkowuje liczbę do odpowiedniego zbioru liczb
• rozróżnia liczby pierwsze i liczby złożone
• rozkłada liczby naturalne na czynniki pierwsze (proste przypadki)
• wskazuje liczby podzielne np. przez 2, 3, 4, 5, 9, 10
• podaje dzielniki danej liczby naturalnej
• znajduje największy wspólny dzielnik i najmniejszą wspólną wielokrotność liczb
• porównuje liczby wymierne
• podaje przykład liczby wymiernej zawartej między dwiema danymi liczbami wymiernymi
• zaznacza na osi liczbowej daną liczbę wymierną, odczytuje z osi liczbowej współrzędne danego punktu
• przedstawia liczby wymierne w różnych postaciach
• wyznacza rozwinięcie dziesiętne ułamków zwykłych, zamienia ułamki dziesiętne o skończonym rozwinięciu dziesiętnym na ułamki zwykłe
• wykonuje proste działania w zbiorach liczb wymiernych
• oblicza wartość pierwiastka dowolnego stopnia z liczby nieujemnej oraz wartość pierwiastka nieparzystego stopnia z liczby rzeczywistej
• wyłącza czynnik przed znak pierwiastka kwadratowego; włącza czynnik pod znak pierwiastka kwadratowego (proste przypadki)
• wykonuje działania na pierwiastkach tego samego stopnia, stosując odpowiednie twierdzenia (proste przypadki)
• usuwa niewymierność z mianownika wyrażenia typu $\frac{1}{\sqrt{a}}$
• oblicza wartość potęgi o wykładniku wymiernym w prostych przypadkach

• przekształca i oblicza wartości wyrażeń zawierających pierwiastki kwadratowe (proste przypadki)
• szacuje wartości liczb niewymiernych
• zapisuje daną liczbę w postaci potęgi o wykładniku wymiernym
• zapisuje daną liczbę w postaci potęgi o danej podstawie w prostych przypadkach
• upraszcza wyrażenia, stosując prawa działań na potęgach (proste przypadki)
• porównuje liczby przedstawione w postaci potęg (proste przypadki)
• oblicza logarytm liczby
• interpretuje pojęcia procentu i punktu procentowego
• oblicza procent danej liczby
• oblicza, jakim procentem jednej liczby jest druga liczba
• wyznacza liczbę, gdy dany jest jej procent

Poziom (P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dostateczną**, jeśli opanował poziomy (K) oraz dodatkowo:

• porównuje liczby niewymierne
• podaje przykład liczby niewymiernej zawartej między dwiema danymi liczbami
• wyznacza przybliżenia dziesiętne danej liczby rzeczywistej z zadaną dokładnością (również przy użyciu kalkulatora) oraz określa, czy dane przybliżenie jest przybliżeniem z nadmiarem czy z niedomiarem
• zamienia ułamki np. $0,(2)$; $0,(02)$ na ułamki zwykłe
• wykonuje działania łączne w zbiorach liczb rzeczywistych
• konstruuje odcinki o długościach niewymiernych, np. $\sqrt{5}$
• oblicza wartość pierwiastka dowolnego stopnia z liczby nieujemnej oraz wartość pierwiastka nieparzystego stopnia z liczby rzeczywistej
• wykonuje działania na pierwiastkach tego samego stopnia, stosując odpowiednie twierdzenia
• przekształca i oblicza wartości wyrażeń zawierających pierwiastki kwadratowe
• zapisuje daną liczbę w postaci potęgi o wykładniku wymiernym
• zapisuje daną liczbę w postaci potęgi o danej podstawie
• upraszcza wyrażenia, stosując prawa działań na potęgach
• porównuje liczby przedstawione w postaci potęg w prostych przypadkach
• zapisuje i odczytuje liczbę w notacji wykładniczej
• oblicza potęgi o wykładnikach wymiernych
• stosuje równości wynikające z definicji logarytmu do obliczeń
• stosuje twierdzenia o logarytmie iloczynu, ilorazu i potęgi w prostych przypadkach
• posługuje się procentami w rozwiązywaniu prostych zadań praktycznych

Poziom (R)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

• stosuje ogólny zapis liczb naturalnych: parzystych, nieparzystych, podzielnych przez 3 itp.
• wykorzystuje dzielenie z resztą do przedstawienia liczby naturalnej w postaci $a \cdot k + r$
• przeprowadza dowody twierdzeń dotyczących podzielności liczb w prostych przypadkach
• wykonuje działania łączne na liczbach rzeczywistych (trudniejsze przypadki)
• zamienia ułamek dziesiętny okresowy na ułamek zwykły

• porównuje pierwiastki bez użycia kalkulatora
• wyznacza wartości wyrażeń arytmetycznych zawierających pierwiastki, stosując prawa działań na pierwiastkach
• konstruuje odcinki o długościach niewymiernych, np. $\sqrt{15}$
• wyłącza czynnik przed pierwiastek dowolnego stopnia, włącza czynnik pod pierwiastek dowolnego stopnia
• stosuje działania na pierwiastkach do obliczania pól czworokątów
• usuwa niewymierność z mianownika wyrażenia typu $\sqrt[3]{a}$
• upraszcza wyrażenia, stosując prawa działań na potęgach (trudniejsze przypadki)
• porównuje liczby przedstawione w postaci potęg
• stosuje twierdzenia o logarytmie iloczynu, ilorazu i potęgi do obliczania wartości wyrażeń arytmetycznych
• oblicza, o ile procent jedna liczba jest większa (mniejsza) od drugiej
• rozwiązuje złożone zadania tekstowe, wykorzystując obliczenia procentowe

Poziom (D)

Uczeń otrzymuje ocenę **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K), (P) i (R) oraz dodatkowo:

• przeprowadza dowody twierdzeń dotyczących podzielności liczb i reszt z dzielenia (trudniejsze przypadki)
• wyznacza wskazaną cyfrę po przecinku w rozcięciu dziesiętnym okresowym danej liczby
• przeprowadza dowody twierdzeń o logarytmie iloczynu, ilorazu i potęgi
• stosuje twierdzenia o logarytmie iloczynu, ilorazu i potęgi do udowodnienia równości wyrażeń

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów (K)–(D) oraz:

• rozwiązuje zadania o znacznym stopniu trudności dotyczące liczb rzeczywistych

2. JĘZYK MATEMATYKI

Poziom (K)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą**, jeśli:

• posługuje się pojęciami: zbiór, zbiór skończony, zbiór nieskończony
• wymienia elementy danego zbioru
• posługuje się pojęciem iloczynu, sumy zbiorów
• zaznacza na osi liczbowej przedziały liczbowe
• wyznacza iloczyn, sumę przedziałów liczbowych oraz zaznacza je na osi liczbowej
• rozwiązuje proste nierówności liniowe, sprawdza, czy dana liczba spełnia daną nierówność
• zaznacza na osi liczbowej zbiór rozwiązań nierówności liniowej
• zapisuje zbiory w postaci przedziałów liczbowych, np. $A = \{x \in \mathbf{R}: x \geq -4 \wedge x < 1\} = [-4; 1)$
• wyłącza wskazany jednomian przed nawias w sumie algebraicznej
• mnoży sumy algebraiczne przez siebie oraz redukuje wyrazy podobne w otrzymanej sumie

• zapisuje związki między wielkościami za pomocą wyrażeń algebraicznych w prostych przypadkach
• stosuje wzory skróconego mnożenia do przekształcania wyrażeń algebraicznych w prostych przypadkach
• stosuje przekształcenia wyrażeń algebraicznych do usunięcia niewymierności z mianownika ułamka, gdy w jego mianowniku jest liczba postaci $a\sqrt{b}$
• stosuje przekształcenia wyrażeń algebraicznych do rozwiązywania prostych równań i nierówności
• oblicza wartość bezwzględną liczby rzeczywistej
• stosuje interpretację geometryczną wartości bezwzględnej liczby do rozwiązywania elementarnych równań i nierówności typu $x = a$, $x < a$

Poziom (P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dostateczną**, jeśli opanował poziomy (K) oraz dodatkowo:

• posługuje się pojęciem podzbiór
• opisuje symbolicznie dane zbiory w prostych przypadkach
• podaje przykłady elementów nie należących do danego zbioru
• wyznacza różnicę przedziałów liczbowych oraz zaznacza ją na osi liczbowej
• rozwiązuje nierówności liniowe
• zaznacza na osi liczbowej zbiór rozwiązań nierówności liniowej
• stosuje wzory skróconego mnożenia do przekształcania wyrażeń algebraicznych
• stosuje przekształcenia wyrażeń algebraicznych do rozwiązywania równań i nierówności
• stosuje interpretację geometryczną wartości bezwzględnej liczby do rozwiązywania równań i nierówności typu $x - 3 = 3$, $x + 4 \leq 1$

Poziom (R)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

• wyznacza iloczyn, sumę i różnicę danych zbiorów oraz dopełnienie zbioru
• zaznacza na osi liczbowej zbiory liczb spełniających układ nierówności liniowych z jedną niewiadomą
• wykonuje złożone działania na przedziałach liczbowych
• zapisuje związki między wielkościami za pomocą wyrażeń algebraicznych
• przeprowadza proste dowody, stosując działania na wyrażeniach algebraicznych
• stosuje wzory skróconego mnożenia do przekształcania wyrażeń algebraicznych
• stosuje wzory skróconego mnożenia do wykonywania działań na liczbach $a + b\sqrt{c}$
• usuwa niewymierność z mianownika wyrażenia typu $\frac{a}{b \pm c\sqrt{d}}$
• stosuje przekształcenia algebraiczne do rozwiązywania równań i nierówności (trudniejsze przypadki)
• stosuje nierówności pierwszego stopnia z jedną niewiadomą do rozwiązywania zadań osadzonych w kontekście praktycznym
• upraszcza wyrażenia z wartością bezwzględną, w tym stosuje własność $\sqrt{x^2} = x$
• wyznacza przedziały liczbowe określone za pomocą wartości bezwzględnej
• zaznacza w układzie współrzędnych zbiory punktów, których współrzędne spełniają warunki zapisane za pomocą wartości bezwzględnej
• wyprowadza wzory skróconego mnożenia

Poziom (D)

Uczeń otrzymuje ocenę **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) – (R) oraz dodatkowo:

• przeprowadza dowody, stosując działania na wyrażeniach algebraicznych
• stosuje wzory skróconego mnożenia do przekształcania wyrażeń algebraicznych
• stosuje wzory skróconego mnożenia do dowodzenia twierdzeń
• stosuje nierówności pierwszego stopnia z jedną niewiadomą do rozwiązywania zadań osadzonych w kontekście praktycznym w trudniejszych przypadkach
• upraszcza wyrażenia algebraiczne, korzystając z własności wartości bezwzględnej
• opisuje przedziały liczbowe za pomocą wartości bezwzględnej
• wykorzystuje własności wartości bezwzględnej do rozwiązywania równań i nierówności z wartością bezwzględną typu $ 2x - 3 = 5$, $ 3x + 1 > 7$, $\sqrt{x^2 + 4x + 4} \leq 2$
• zaznacza w układzie współrzędnych zbiory punktów, których współrzędne spełniają warunki zapisane za pomocą wartości bezwzględnej

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów (K)–(D) oraz:

• formułuje i sprawdza hipotezy dotyczące praw działań na zbiorach
• dowodzi podzielności liczb w trudniejszych przypadkach
• rozwiązuje zadania o znacznym stopniu trudności dotyczące zbiorów, przekształceń wyrażeń algebraicznych, nierówności i własności wartości bezwzględnej

3. UKŁADY RÓWNAŃ

Poziom (K)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą**, jeśli:

• podaje przykładowe rozwiązania równania liniowego z dwiema niewiadomymi
• sprawdza, czy dana para liczb spełnia dany układ równań
• wyznacza wskazaną zmienną z danego równania liniowego
• rozwiązuje układy równań metodą podstawiania, gdy równania układu są uporządkowane (proste przypadki)
• rozwiązuje układy równań metodą przeciwnych współczynników, gdy równania układu są uporządkowane (proste przypadki)
• rozpoznaje układ oznaczony, nieoznaczony oraz sprzeczny

Poziom (P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dostateczną**, jeśli opanował poziomy (K) oraz dodatkowo:

• do danego równania dopisuje drugie równanie tak, aby rozwiązaniem była dana para liczb
• rozwiązuje układy równań metodą podstawiania
• określa, ile rozwiązań ma dany układ równań
• rozwiązuje układy równań metodą przeciwnych współczynników
• określa, czy dany układ równań jest sprzeczny, oznaczony, nieoznaczony
• stosuje układy równań liniowych do rozwiązywania prostych zadań tekstowych

Poziom (R)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

• zapisuje w postaci układu równań podane informacje tekstowe
• dobiera współczynniki liczbowe w układzie równań tak, aby dana para liczb była jego

rozwiązaniem
- dopisuje drugie równanie tak, aby układ był sprzeczny, oznaczony, nieoznaczony - rozwiązuje układy równań w trudniejszych przypadkach, stosując przekształcenia algebraiczne i wzory skróconego mnożenia

Poziom (D)

Uczeń otrzymuje ocenę **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) – (R) oraz dodatkowo:

zapisuje rozwiązanie układu nieoznaczonego
określa, ile rozwiązań ma dany układ równań w zależności od wartości parametrów
rozwiązuje układy równań w trudniejszych przypadkach, stosując przekształcenia algebraiczne i wzory skróconego mnożenia
stosuje układy równań do rozwiązywania złożonych zadań tekstowych, w tym zadań dotyczących prędkości oraz wielkości podanych za pomocą procentów: stężeń roztworów i lokat bankowych

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów (K)–(D) oraz:

rozwiązuje zadania o znacznym stopniu trudności dotyczące układów równań, w tym układy równań z trzema niewiadomymi
stosuje układy równań w trudniejszych zadaniach tekstowych

4. FUNKCJE

Poziom (K)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą**, jeśli:

rozpoznaje przyporządkowania będące funkcjami
określa funkcję różnymi sposobami (grafem, wzorem, tabelą, wykresem, opisem słownym)
poprawnie stosuje pojęcia: dziedзина, zbiór wartości, argument, miejsce zerowe, wartość i wykres funkcji
odczytuje z wykresu dziedzinę, zbiór wartości, miejsca zerowe, najmniejszą i największą wartość funkcji (w przypadku nieskomplikowanego wykresu)
odczytuje z wykresu wartość funkcji dla danego argumentu oraz argument dla danej wartości funkcji
wskazuje wykresy funkcji rosnących, malejących i stałych wśród różnych wykresów
wyznacza dziedzinę funkcji określonej tabelą lub opisem słownym
oblicza wartość funkcji dla różnych argumentów na podstawie wzoru funkcji w prostych przypadkach
sprawdza algebraicznie, czy punktu o danych współrzędnych należy do wykresu funkcji danej wzorem
wyznacza współrzędne punktów przecięcia wykresu funkcji danej wzorem z osiami układu współrzędnych (w prostych przypadkach)
rysuje w prostych przypadkach wykres funkcji danej wzorem
posługuje się pojęciem wektora i wektora przeciwnego
sporządza wykresy funkcji: $y = f(x - p)$, $y = f(x) + q$, $y = f(x - p) + q$, gdy dany jest wykres funkcji $y = f(x)$
stosuje funkcje i ich własności w prostych sytuacjach praktycznych

wskazuje wielkości odwrotnie proporcjonalne
szkicuje wykres funkcji $f(x) = \frac{a}{x}$ dla danego $a > 0$ i $x > 0$

Poziom (P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dostateczną**, jeśli opanował poziomy (K) oraz dodatkowo:

na podstawie wykresu funkcji określa argumenty, dla których funkcja przyjmuje wartości dodatnie, ujemne, niedodatnie oraz nieujemne
określa na podstawie wykresu przedziały monotoniczności funkcji
odczytuje argument odpowiadający podanej wartości funkcji
wyznacza współrzędne punktów przecięcia wykresu funkcji danej wzorem z osiami układu współrzędnych
rysuje wykres funkcji danej wzorem
oblicza współrzędne wektora
sporządza wykresy funkcji: $y = -f(x)$, $y = f(-x)$, na podstawie danego wykresu funkcji $y = f(x)$
stosuje funkcje i ich własności w prostych sytuacjach praktycznych
stosuje zależność między wielkościami odwrotnie proporcjonalnymi do rozwiązywania prostych zadań
wyznacza współczynnik proporcjonalności odwrotnej
podaje wzór proporcjonalności odwrotnej, jeśli zna współrzędne punktu należącego do wykresu

Poziom (R)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

rozpoznaje i opisuje zależności funkcyjne w sytuacjach praktycznych
przedstawia daną funkcję na różne sposoby w trudniejszych przykładach
uzasadnia, dobierając odpowiednio argumenty, że funkcja nie jest monotoniczna
na podstawie wykresu funkcji określa liczbę rozwiązań równania $f(x) = m$ dla ustalonej wartości m
na podstawie wykresu funkcji odczytuje zbiory rozwiązań nierówności: $f(x) < m$, $f(x) > m$, $f(x) \leq m$, $f(x) \geq m$ dla ustalonej wartości m
szkicuje wykres funkcji spełniającej podane warunki oraz określonej różnymi wzorami w różnych przedziałach
wyznacza współrzędne początku lub końca wektora, jeśli ma dane współrzędne wektora i jednego z punktów
znajduje obraz figury w przesunięciu o dany wektor
zapisuje wzór funkcji, której wykres otrzymano w wyniku przesunięcia o dany wektor w prostych przypadkach
szkicuje wykresy funkcji, stosując przekształcenia wykresu
stosuje funkcje i ich własności w sytuacjach praktycznych, w tym proporcjonalność odwrotną, do rozwiązywania zadań dotyczących drogi, prędkości i czasu

Poziom (D)

Uczeń otrzymuje ocenę **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) – (R) oraz dodatkowo:

przedstawia daną funkcję na różne sposoby w trudniejszych przykładach
odczytuje z wykresów funkcji rozwiązania równań i nierówności typu $f(x) = g(x)$, $f(x) < g(x)$, $f(x) > g(x)$
szkicuje wykresy funkcji spełniającej podane warunki w trudniejszych przypadkach

oraz określonej różnymi wzorami w różnych przedziałach
• zapisuje wzór funkcji, której wykres otrzymano w wyniku przesunięcia o dany wektor
• szkicuje wykres funkcji będący efektem wykonania dwóch przekształceń wykresu funkcji $y = f(x)$
• uzasadnia monotoniczność funkcji opisanej nieskomplikowanym wzorem na podstawie definicji

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów (K)–(D) oraz:

• udowadnia, że funkcja np. $f(x) = \frac{1}{x}$ nie jest monotoniczna w swojej dziedzinie
• rozwiązuje zadania o znacznym stopniu trudności dotyczące funkcji

5. FUNKCJA LINIOWA

Poziom (K)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą**, jeśli:

• rozpoznaje funkcję liniową na podstawie wzoru lub wykresu
• rysuje wykres funkcji liniowej danej wzorem
• oblicza wartość funkcji liniowej dla danego argumentu
• wyznacza miejsce zerowe funkcji liniowej
• określa monotoniczność funkcji liniowej danej wzorem
• sprawdza algebraicznie, czy dany punkt należy do wykresu funkcji liniowej
• odczytuje z wykresu funkcji liniowej jej własności: dziedzinę, zbiór wartości, miejsce zerowe, monotoniczność
• wyznacza współrzędne punktów przecięcia wykresu funkcji liniowej z osiami układu współrzędnych
• rozpoznaje proste równoległe wśród prostych opisanych równaniami kierunkowymi
• oblicza współczynnik kierunkowy prostej, jeśli dane są współrzędne dwóch punktów należących do tej prostej
• rozpoznaje wielkości wprost proporcjonalne

Poziom(P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dostateczną**, jeśli opanował poziom (K) oraz dodatkowo:

• interpretuje współczynniki występujące we wzorze funkcji liniowej
• oblicza argument, dla którego funkcja liniowa przyjmuje daną wartość
• wyznacza algebraicznie oraz odczytuje z wykresu funkcji liniowej zbiór argumentów, dla których funkcja przyjmuje wartości dodatnie, ujemne, niedodatnie, nieujemne
• wyznacza równanie prostej przechodzącej przez dane dwa punkty
• przekształca równanie ogólne prostej do postaci kierunkowej i odwrotnie
• sprawdza, czy dane trzy punkty są współliniowe
• rozpoznaje proste prostopadłe wśród prostych opisanych równaniami kierunkowymi
• wyznacza wzór funkcji liniowej, której wykres przechodzi przez dany punkt i jest równoległy do wykresu danej funkcji liniowej
• wyznacza wzór funkcji liniowej, której wykres przechodzi przez dany punkt i jest prostopadły do wykresu danej funkcji liniowej
• rozwiązuje układ równań metodą graficzną

określa liczbę rozwiązań układu równań liniowych, korzystając z jego interpretacji geometrycznej
opisuje równaniem wielkości wprost proporcjonalne

Poziom (R)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

oblicza, dla jakich wartości parametru funkcja liniowa jest rosnąca, malejąca, stała
rozpoznaje wzajemne położenie prostych na podstawie ich równań
znajduje współrzędne wierzchołków wielokąta, gdy dane są równania prostych zawierających jego boki
rozwiązuje zadania tekstowe prowadzące do układów równań liniowych z dwiema niewiadomymi
oblicza, dla jakich wartości parametru dwie proste są równoległe
analizuje własności funkcji liniowej

Poziom(D)

Uczeń otrzymuje ocenę **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) – (R) oraz dodatkowo:

oblicza pole figury ograniczonej wykresami funkcji liniowych oraz osiami układu współrzędnych
rozpoznaje wzajemne położenie prostych na podstawie ich równań
oblicza, dla jakich wartości parametru dwie proste są prostopadłe
rozwiązuje zadania tekstowe prowadzące do układów równań liniowych z dwiema niewiadomymi
stosuje warunek równoległości, prostopadłości prostych w dowodach własności figur
rozwiązuje równania i nierówności liniowe z parametrem
określa własności funkcji liniowej w zależności od wartości parametrów występujących w jej wzorze

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów (K)–(D) oraz:

wykorzystuje własności funkcji liniowej w zadaniach dotyczących wielokątów w układzie współrzędnych
wyprowadza wzór na współczynnik kierunkowy prostej przechodzącej przez dwa punkty
udowadnia warunek prostopadłości prostych o danych równaniach kierunkowych
rozwiązuje zadania o znacznym stopniu trudności dotyczące funkcji liniowej

6. PLANIMETRIA

Poziom (K)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą**, jeśli:

rozdziela trójkąty: ostrokątne, prostokątne, rozwartokątne
stosuje twierdzenie o sumie miar kątów w trójkącie w prostych przypadkach
sprawdza, czy z trzech odcinków o danych długościach można zbudować trójkąt
udowadnia przystawanie trójkątów, wykorzystując cechy przystawania (proste przypadki)
udowadnia podobieństwo trójkątów, wykorzystując cechy podobieństwa (proste przypadki)
zapisuje proporcje boków w trójkątach podobnych

• sprawdza, czy dane figury są podobne
• oblicza długości boków wielokątów podobnych
• wskazuje w wielokątach odcinki proporcjonalne
• rozwiązuje proste zadania, wykorzystując twierdzenie Talesa

Poziom (P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dostateczną**, jeśli opanował poziom (K) oraz dodatkowo:

• wykorzystuje cechy przystawiania trójkątów do rozwiązywania prostych zadań
• uzasadnia podobieństwo trójkątów, wykorzystując cechy podobieństwa
• wykorzystuje podobieństwo trójkątów do rozwiązywania elementarnych zadań
• stosuje w prostych zadaniach twierdzenie o stosunku pól figur podobnych
• uzasadnia równoległość prostych stosując twierdzenie odwrotne do twierdzenia Talesa

Poziom (R)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

• przeprowadza dowód twierdzenia o sumie miar kątów w trójkącie
• stosuje cechy przystawiania trójkątów do rozwiązywania trudniejszych zadań geometrycznych
• rozwiązuje zadania wymagające uzasadnienia i dowodzenia z zastosowaniem przystawiania trójkątów
• wykorzystuje podobieństwo trójkątów do rozwiązywania praktycznych problemów i trudniejszych zadań geometrycznych
• rozwiązuje zadania dotyczące podobieństwa wielokątów
• rozwiązuje zadania, wykorzystując twierdzenie Talesa
• rozwiązuje zadania wymagające uzasadnienia i dowodzenia, korzystając z przystawiania trójkątów

Poziom (D)

Uczeń otrzymuje ocenę **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) – (R) oraz dodatkowo:

• przeprowadza dowód twierdzenia o mierze kąta zewnętrznego trójkąta
• udowadnia, że symetralne boków trójkąta przecinają się w jednym punkcie
• udowadnia, że dwusieczne kątów trójkąta przecinają się w jednym punkcie
• wykorzystuje podobieństwo trójkątów do rozwiązywania praktycznych problemów i trudniejszych zadań geometrycznych
• rozwiązuje zadania wymagające uzasadnienia i dowodzenia korzystając z podobieństwa trójkątów
• rozwiązuje zadania wymagające uzasadnienia i dowodzenia z zastosowaniem twierdzenia Talesa

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów (K)–(D) oraz:

• przeprowadza dowód twierdzenia Talesa
• rozwiązuje zadania o znacznym stopniu trudności dotyczące przystawiania i podobieństwa figur

7. FUNKCJA KWADRATOWA

Poziom (K)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą**, jeśli:

• szkicuje wykres funkcji $f(x) = ax^2$ i podaje jej własności
• sprawdza algebraicznie, czy dany punkt należy do wykresu danej funkcji kwadratowej
• szkicuje wykres funkcji kwadratowej danej wzorem w postaci kanonicznej i podaje jej własności
• ustala wzór funkcji kwadratowej w postaci kanonicznej na podstawie informacji o przesunięciach wykresu funkcji $f(x) = ax^2$
• przekształca wzór funkcji kwadratowej z postaci kanonicznej do postaci ogólnej i odwrotnie
• oblicza wyróżnik trójmianu kwadratowego
• określa liczbę pierwiastków równania kwadratowego w zależności od znaku wyróżnika
• rozwiązuje równania kwadratowe, stosując wzory na pierwiastki
• wyznacza algebraicznie współrzędne punktu przecięcia paraboli z osią OY
• przedstawia trójmian kwadratowy w postaci iloczynowej, o ile taka postać istnieje, gdy $a=1$
• odczytuje miejsca zerowe funkcji kwadratowej z jej postaci iloczynowej
• rozwiązuje uporządkowane nierówności kwadratowe

Poziom(P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dostateczną**, jeśli opanował poziom (K) oraz dodatkowo:

• oblicza współrzędne wierzchołka paraboli, podaje równanie jej osi symetrii
• znajduje brakujące współczynniki funkcji kwadratowej, jeśli zna współrzędne punktów należących do jej wykresu, gdy $a=1$
• rozwiązuje równania kwadratowe niepełne metodą rozkładu na czynniki
• rozwiązuje równania kwadratowe stosując wzory skróconego mnożenia
• wyznacza algebraicznie współrzędne punktów przecięcia paraboli z osią OX
• przedstawia trójmian kwadratowy w postaci iloczynowej, o ile taka postać istnieje
• rozwiązuje nierówności kwadratowe

Poziom (R)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

• szkicuje wykres funkcji kwadratowej i podaje jej własności
• znajduje współczynniki funkcji kwadratowej, jeśli zna współrzędne punktów należących do jej wykresu
• znajduje współczynniki funkcji kwadratowej na podstawie informacji o jej własnościach, np. zbiorze wartości, maksymalnych przedziałach monotoniczności
• rozwiązuje równania i nierówności kwadratowe z wartością bezwzględną w prostych przypadkach
• rozwiązuje zadania tekstowe stosując własności funkcji kwadratowej

Poziom(D)

Uczeń otrzymuje ocenę **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) – (R) oraz dodatkowo:

• znajduje iloczyn, sumę, różnicę zbiorów rozwiązań nierówności kwadratowych
--

wyznacza dziedzinę funkcji, w której pod pierwiastkiem występuje trójmian kwadratowy
rozwiązuje równania i nierówności kwadratowe z wartością bezwzględną
szkicuje wykres funkcji, który jest efektem wykonania dwóch przekształceń wykresu funkcji kwadratowej

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów (K)–(D) oraz:

przekształca na ogólnych danych wzór funkcji kwadratowej z postaci ogólnej do postaci kanonicznej
wyprowadza wzory na współrzędne wierzchołka paraboli
wyprowadza wzory na pierwiastki równania kwadratowego
rozwiązuje zadania o znacznym stopniu trudności dotyczące funkcji kwadratowej

DOSTOSOWANIA OCENIANIA: ADHD, SPEKTRUM AUTYZMU, NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ INTELEKTUALNA, DYSLEKSJA

Dostosowanie wymagań edukacyjnych nie obejmuje ograniczania treści edukacyjnych, ale sposobów ich nauczania/przekazywania oraz weryfikowania ich opanowania. W tym kontekście zgodnie z rozpoznaniem indywidualnych potrzeb, uczeń może:

- korzystać z uproszczonych form zadań pisemnych
- mieć dostosowane graficznie sprawdziany i kartkówki, zadania podzielone na mniejsze części
- ustnie komentować wykonywane zadanie
- wybrać alternatywne formy wyrażenia swojej wiedzy i umiejętności
- korzystać z modeli brył
- wykorzystywać narzędzia cyfrowe do wykonywania szkiców geometrycznych
- rozpoznawać odpowiednie wykresy na gotowym rysunku
- korzystać z tablic matematycznych
- rozwiązywać zadania o skróconej treści, czy prostszym sformułowaniu polecenia.
- korzystać z kalkulatora
- odpowiadać ustnie lub pisemnie z mniejszej partii materiału
- mieć wydłużony czas prac pisemnych
- korzystać z dodatkowych wyjaśnień poleceń przez nauczyciela

WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE OCENY Z FIZYKI KLASA 1LO

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
Wprowadzenie				
Uczeń: • wyjaśnia, jakie obiekty stanowią przedmiot zainteresowania fizyki i astronomii; wskazuje ich przykłady • przelicza wielokrotności i podwielokrotności, korzystając z tabeli przedrostków jednostek • wskazuje podstawowe sposoby badania otaczającego świata w fizyce i innych naukach przyrodniczych; wyjaśnia na przykładach różnicę między obserwacją a doświadczeniem • wymienia, posługując	(uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą) Uczeń: • porównuje rozmiary i odległości we Wszechświecie, korzystając z infografiki zamieszczonej w podręczniku • opisuje budowę Układu Słonecznego i jego miejsce w Galaktyce; opisuje inne galaktyki • opisuje budowę materii • wykorzystuje informacje o rozmiarach i odległościach we Wszechświecie do rozwiązywania zadań • wymienia podstawowe	(uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą, dostateczną) Uczeń: • podaje rząd wielkości rozmiarów wybranych obiektów i odległości we Wszechświecie • wykorzystuje informacje o rozmiarach i odległościach we Wszechświecie do rozwiązywania problemów • wykorzystuje	(uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą, dostateczną, dobrą) Uczeń: • samodzielnie wyszukuje (np. w internecie) i analizuje tekst popularnonaukowy dotyczący powiązań fizyki z innymi dziedzinami nauki; przedstawia wyniki analizy; posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tego tekstu	(uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą, dostateczną, dobrą, bardzo dobrą) Uczeń: Wymagania takie jak na ocenę bardzo dobrą oraz: wykorzystuje wiadomości w sytuacjach nietypowych i problemowych, dokonuje analizy i interpretacji zjawisk i procesów fizycznych, biegle posługuje się językiem przedmiotu umie samodzielnie opisać doświadczenia i wyciągnąć z nich wnioski świadczące o szerszym zainteresowaniu przedmiotem

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
się wybranym przykładem, podstawowe etapy doświadczenia; wyróżnia kluczowe kroki i sposób postępowania • posługuje się pojęciem niepewności pomiaru wielkości prostych; zapisuje wynik pomiaru wraz z jego jednostką, z uwzględnieniem informacji o niepewności • analizuje tekst popularnonaukowy dotyczący zastosowań fizyki w wielu dziedzinach nauki i życia (pod kierunkiem nauczyciela); wyodrębnia z tekstu informacje kluczowe i przedstawia je	wielkości fizyczne i ich jednostki w układzie SI, wskazuje przyrządy służące do ich pomiaru • wyjaśnia (na przykładzie) podstawowe metody opracowywania wyników pomiarów • wykonuje wybrane pomiary wielokrotne (np. długości ołówka) i wyznacza średnią jako końcowy wynik pomiaru • przedstawia własnymi słowami główne tezy tekstu (zamieszczonego w podręczniku) <i>Fizyka – komu się przydaje</i> lub innego o podobnej tematyce • wykorzystuje informacje pochodzące z analizy tekstu popularnonaukowego do rozwiązywania zadań	informacje pochodzące z analizy tekstu popularnonaukowego o do rozwiązywania problemów		opisuje ruch ciała w różnych układach odniesienia, .

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
w różnych postaciach				
1. Przyczyny i opis ruchu prostoliniowego				
Uczeń: • rozróżnia wielkości wektorowe i wielkości skalarne; wskazuje ich przykłady • posługuje się pojęciem siły wraz z jej jednostką; określa cechy wektora siły; wskazuje przyrząd służący do pomiaru siły; przedstawia siłę za pomocą wektora • doświadczalnie ilustruje третią zasadę dynamiki, korzystając z opisu doświadczenia • opisuje wzajemne oddziaływanie ciał, posługując się третią zasadą dynamiki • rozpoznaje i nazywa	Uczeń: • przedstawia doświadczenie ilustrujące третią zasadę dynamiki na schematycznym rysunku • wyjaśnia na przykładach z otoczenia wzajemność oddziaływań; analizuje i opisuje siły na przedstawionych ilustracjach • stosuje третią zasadę dynamiki do opisu zachowania się ciał • rozróżnia pojęcia: położenie, tor i droga • posługuje się do opisu ruchów wielkościami wektorowymi: przemieszczenie i prędkość wraz z ich jednostkami; przedstawia graficznie i opisuje wektory prędkości i przemieszczenia	Uczeń: • płaszczyźnie • wyjaśnia na wybranym przykładzie praktyczne wykorzystanie wyznaczania siły wypadkowej dla sił działających w dowolnych kierunkach na płaszczyźnie • wyjaśnia na wybranym przykładzie sposób określania prędkości chwilowej • wyjaśnia, dlaczego wykresem zależności $x(t)$ dla ruchu jednostajnego prostoliniowego jest	Uczeń: • rozwiązuje nietypowe, złożone zadania i problemy związane z: - wykorzystaniem związku prędkości z drogą i czasem, w jakim ta droga została przebyta - opisem ruchu jednostajnego, - z wykorzystaniem pierwszej zasady dynamiki - ruchem jednostajnie zmiennym - wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki - ruchem, z uwzględnieniem oporów ruchu - siłami bezwładności	☐ wyznacza prędkość względną dwóch obiektów, rozwiązuje zadania wymagające ułożenia równania i wyznaczenia niewiadomej dobiera przyrządy stosownie do przeprowadzanych pomiarów, ☐ odróżnia błędy grube od przypadkowych , ☐ zauważa błędy systematyczne serii pomiarów analizuje siły działające w bardziej złożonych układach ciał, ☐ wyjaśnia mechanizm poruszania się ludzi, pojazdów itp. zaznacza na rysunkach działające siły, ☐ wyznacza wartości sił działających w układzie

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
siły, podaje ich przykłady w różnych sytuacjach praktycznych (siły: ciężkości, nacisku, sprężystości, wyporu, oporów ruchu); rozróżnia siłę wypadkową i siłę równoważącą • posługuje się pojęciem siły wypadkowej; wyznacza i rysuje siłę wypadkową dla sił o jednakowych kierunkach; opisuje i rysuje siły, które się równoważą • opisuje i wskazuje przykłady względności ruchu; rozróżnia pojęcia: tor i droga • nazywa ruchem jednostajnym prostoliniowym ruch,	• porównuje wybrane prędkości występujące w przyrodzie na podstawie infografiki <i>Prędkości w przyrodzie</i> lub innych materiałów źródłowych • rozróżnia prędkość średnią i prędkość chwilową • nazywa ruchem jednostajnym prostoliniowym ruch, w którym nie zmieniają się wartość, kierunek i zwrot prędkości • opisuje ruch prostoliniowy jednostajny, posługując się zależnościami położenia i drogi od czasu • analizuje wykresy zależności $s(t)$ i $x(t)$ dla ruchu jednostajnego prostoliniowego • stosuje pierwszą zasadę dynamiki do opisu zachowania się ciał • analizuje tekst z podręcznika	linia prosta • porównuje ruchy jednostajny i jednostajnie zmienny • sporządza i interpretuje wykresy zależności wartości prędkości i przyspieszenia w ruchu prostoliniowym jednostajnie zmiennym od czasu • analizuje siły działające na spadające ciało, na przykładzie skoku na spadochronie; ilustruje je schematycznym rysunkiem • wyjaśnia na przykładach różnice między opisami zjawisk	oraz opisami zjawisk w układach inercjalnych i nieinercjalnych • realizuje i prezentuje własny projekt związany z badaniem ruchu (inny niż opisany w podręczniku)	co najmniej dwóch ciał. wnioskuje o wartości tarcia statycznego w opisanej sytuacji, ☐ rozwiązuje zadania związane z ruchem pod działaniem siły tarcia.

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
w którym droga przebyta w jednostkowych przedziałach czasu jest stała i tor jest linią prostą; wskazuje w otoczeniu przykłady ruchu jednostajnego prostoliniowego - wyznacza wartość prędkości i drogę z wykresów zależności prędkości i drogi od czasu dla ruchu prostoliniowego odcinkami jednostajnego; sporządza te wykresy na podstawie podanych informacji - analizuje zachowanie się ciał na podstawie pierwszej zasady dynamiki - nazywa ruchem	<i>Zasada bezwładności</i>; na tej podstawie przedstawia informacje z historii formułowania zasad dynamiki, zwłaszcza pierwszej zasady - opisuje ruch jednostajnie zmienny, posługując się pojęciem przyspieszenia jako wielkości wektorowej, wraz z jego jednostką; określa cechy wektora przyspieszenia, przedstawia go graficznie - opisuje ruch jednostajnie zmienny, posługując się zależnościami położenia, wartości prędkości i drogi od czasu - wyznacza zmianę prędkości i przyspieszenie z wykresów zależności prędkości od czasu dla ruchu prostoliniowego jednostajnie zmiennego (przyspieszonego lub opóźnionego)	obserwowanych w pojazdach poruszających się ruchem jednostajnie zmiennym, w układach inercjalnych i nieinercjalnych - posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych lub zaczerpniętych z internetu, dotyczących: - oddziaływań - prędkości występujących w przyrodzie - występowania i skutków sił bezwładności		

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
jednostajnie przyspieszonym ruch, w którym wartość prędkości rośnie w jednostkowych przedziałach czasu o taką samą wartość, a ruchem jednostajnie opóźnionym – ruch, w którym wartość prędkości maleje w jednostkowych przedziałach czasu o taką samą wartość • stosuje w obliczeniach związek przyspieszenia ze zmianą prędkości i czasem, w jakim ta zmiana nastąpiła $\Delta v = a \cdot \Delta t$ • posługuje się pojęciem masy jako miary bezwładności ciał • wskazuje stałą siłę jako przyczynę ruchu jednostajnie	• interpretuje związek między siłą i masą a przyspieszeniem; opisuje związek jednostki siły (1 N) z jednostkami podstawowymi • stosuje drugą zasadę dynamiki do opisu zachowania się ciał • rozróżnia i porównuje tarcie statyczne i tarcie kinetyczne; wyjaśnia, jakie czynniki wpływają na siłę tarcia i od czego zależy opór powietrza • omawia rolę tarcia na wybranych przykładach • analizuje wyniki doświadczalnego badania czynników wpływających na siłę tarcia; zaznacza na schematycznym rysunku wektor siły tarcia i określa jego cechy; opracowuje wyniki doświadczenia domowego, uwzględniając niepewności pomiarowe;	inercjalnych i nieinercjalnych • planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń dotyczących: – badania równoważenia siły wypadkowej; Rprzedstawia graficznie i opisuje rozkład sił w doświadczeniu – badania ruchu ciała pod wpływem niezerównoważonej siły (za pomocą programów komputerowych) – badania zależności przyspieszenia od masy ciała i wartości działającej siły (za pomocą		

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
zmiennego; formułuje drugą zasadę dynamiki • stosuje w obliczeniach związek między siłą i masą a przyspieszeniem • analizuje zachowanie się ciał na podstawie drugiej zasady dynamiki • rozróżnia opory ruchu (opory ośrodka i tarcie); opisuje, jak siła tarcia i opory ośrodka wpływają na ruch ciał • wskazuje w otoczeniu przykłady szkodliwości i użyteczności tarcia	przedstawia wyniki na wykresie • rozróżnia układy inercjalne i układy nieinercjalne • wykorzystuje informacje pochodzące z analizy tekstu popularnonaukowego do rozwiązywania zadań lub problemów • doświadczalnie bada: – równoważenie siły wypadkowej, korzystając z opisu doświadczenia – jak porusza się ciało, kiedy nie działa na nie żadna siła albo wszystkie działające nań siły się równoważą; analizuje siły działające na ciało – (za pomocą programów komputerowych) ruch ciała pod wpływem niezerównoważonej siły, korzystając z jego opisu – (za pomocą programów komputerowych) zależność	programów komputerowych) oraz obserwacji skutków działania siły – badania czynników wpływających na siłę tarcia – demonstracji działania siły bezwładności • samodzielnie wyszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe dotyczące treści rozdziału <i>Przyczyny i opis ruchu prostoliniowego</i>, np. historii formułowania zasad dynamiki; posługuje się informacjami pochodzącymi		

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
	przyspieszenia od masy ciała i wartości siły oraz obserwuje skutki działania siły, korzystając z ich opisów; – przedstawia, analizuje i opracowuje wyniki doświadczenia, uwzględniając niepewności pomiarów; formułuje wnioski • dokonuje syntezy wiedzy o przyczynach i opisie ruchu prostoliniowego, uwzględniając opory ruchu i układ odniesienia; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności, porównuje ruchy jednostajny i jednostajnie zmienny	z analizy tych materiałów • realizuje i prezentuje projekt związany z badaniem ruchu (opisany w podręczniku); prezentuje wyniki doświadczenia domowego		
2. Ruch po okręgu i grawitacja - PÓŁROCZE II				
Uczeń: • rozróżnia ruchy prostoliniowy i krzywoliniowy; wskazuje w otoczeniu	Uczeń: • opisuje ruch jednostajny po okręgu, posługując się pojęciami: okresu, częstotliwości i prędkości	Uczeń: • stosuje w obliczeniach związek między prędkością liniową	Uczeń: Omawia różnice między opisami ruchu ciał w układach inercjalnych i nieinercjalnych (na	Uczeń: analizuje ruch po okręgu w sytuacjach, gdy siłą dośrodkową jest wypadkowa kilku sił

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
przykłady ruchu krzywoliniowego, w szczególności ruchu po okręgu • posługuje się pojęciami okresu i częstotliwości wraz z ich jednostkami; opisuje związek jednostki częstotliwości (1 Hz) z jednostką czasu (1 s) • wyjaśnia (na przykładach), jaki skutek wywołuje siła działająca prostopadle do kierunku ruchu • wskazuje siłę dośrodkową jako przyczynę ruchu jednostajnego po okręgu • posługuje się pojęciem siły ciężkości; stosuje w obliczeniach związek między siłą ciężkości, masą	liniowej, wraz z ich jednostkami • rysuje i opisuje wektor prędkości liniowej w ruchu jednostajnym po okręgu, określa jego cechy • oblicza okres i częstotliwość w ruchu jednostajnym po okręgu; opisuje związek między prędkością liniową a promieniem okręgu i okresem lub częstotliwością • porównuje okresy i częstotliwości w ruchu po okręgu wybranych ciał; posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych (infografiki zamieszczonej w podręczniku) • wskazuje siłę dośrodkową jako przyczynę ruchu jednostajnego po okręgu, określa jej cechy (kierunek i zwrot); wskazuje przykłady sił pełniących funkcję siły	a promieniem okręgu i okresem lub częstotliwością • wyjaśnia (na wybranym przykładzie), jak wartość siły dośrodkowej zależy od masy i prędkości ciała oraz promienia okręgu • analizuje (na wybranych przykładach ruchu) siły pełniące funkcję siły dośrodkowej • stosuje w obliczeniach związek między siłą dośrodkową a masą ciała, jego prędkością liniową i promieniem okręgu • posługuje się	przykładzie innym niż obracająca się tarcza) • realizuje i prezentuje własny projekt związany z ruchem po okręgu i grawitacją	analizuje dane zjawisko w układzie inercyjnym i nieinercyjnym, □ rozwiązuje trudniejsze zadania obliczeniowe.

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
i przyspieszeniem grawitacyjnym - wskazuje w otoczeniu i opisuje przykłady oddziaływania grawitacyjnego - stwierdza, że funkcję siły dośrodkowej w ruchu ciał niebieskich pełni siła grawitacji; wskazuje siłę grawitacji jako przyczynę ruchu krzywoliniowego ciał niebieskich (planet, księżyców); określa wpływ siły grawitacji na tor ruchu tych ciał - wskazuje siłę grawitacji jako siłę dośrodkową w ruchu satelitów wokół Ziemi - wie, jak i gdzie można przeprowadzać obserwacje astronomiczne;	dośrodkowej - ilustruje na schematycznym rysunku wyniki obserwacji skutków działania siły dośrodkowej - interpretuje związek między siłą dośrodkową a masą, prędkością liniową i promieniem w ruchu jednostajnym po okręgu (na podstawie wyników doświadczenia); zapisuje wzór na wartość siły dośrodkowej - analizuje jakościowo (na wybranych przykładach ruchu) siły pełniące funkcję siły dośrodkowej, np. siły: tarcia, elektrostatyczną, naprężenia nici - nazywa obracający się układ odniesienia układem nieinercyjnym - wskazuje siłę grawitacji jako przyczynę spadania ciał - formułuje prawo	pojęciem siły odśrodkowej jako siły bezwładności działającej w układzie obracającym się - opisuje siły w układzie nieinercyjnym związanym z obracającym się ciałem; omawia różnice między opisem ruchu ciał w układach inercyjnych i nieinercyjnych na przykładzie obracającej się tarczy - ilustruje właściwości siły grawitacji, posługując się analogią – porównuje ruch		

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
wymienia i przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas obserwacji nieba • stwierdza, że wagi sprężynowa i elektroniczna bezpośrednio mierzą siłę nacisku ciała, które się na nich znajduje • opisuje, jak poruszają się po niebie gwiazdy i planety, gdy obserwujemy je z Ziemi; wskazuje przyczynę pozornego ruchu nieba • przeprowadza obserwacje i doświadczenia, korzystając z ich opisów: – obserwację skutków działania siły dośrodkowej – doświadczenia	powszechnego ciężenia; posługuje się prawem powszechnego ciężenia do opisu oddziaływania grawitacyjnego; ilustruje na rysunku schematycznym siły oddziaływania grawitacyjnego • podaje i interpretuje wzór na siłę grawitacji w postaci $F = G \frac{m_1 \cdot m_2}{r^2}$; posługuje się pojęciem stałej grawitacji; podaje jej wartość, korzystając z materiałów pomocniczych • wskazuje siłę grawitacji jako siłę dośrodkową w ruchu po orbicie kołowej; wyjaśnia, dlaczego planety krążą wokół Słońca, a księżycy – wokół planet, a nie odwrotnie • wyjaśnia, dlaczego Księżyc nie spada na Ziemię; ilustruje na rysunku schematycznym siły	piłeczki przyczepionej do sznurka z ruchem Księżyca wokół Ziemi • opisuje wzajemne okrażanie się dwóch przyciągających się ciał na przykładzie podwójnych układów gwiazd • przedstawia najważniejsze fakty z historii lotów kosmicznych; podaje przykłady zastosowania satelitów (na podstawie samodzielnie wybranych materiałów źródłowych) • wyjaśnia, czym jest nieważkość panująca w statku		

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
modelowe lub obserwacje faz Księżyca i ruchu Księżyca wokół Ziemi; opisuje wyniki doświadczeń i obserwacji	oddziaływania grawitacyjnego między tymi ciałami • omawia ruch satelitów wokół Ziemi; posługuje się pojęciem satelity geostacjonarnego, omawia jego ruch i możliwości wykorzystania • podaje i interpretuje wzór na prędkość satelity; oblicza wartość prędkości na orbicie kołowej o dowolnym promieniu • przedstawia najważniejsze fakty z historii lotów kosmicznych i wymienia przykłady zastosowania satelitów (na podstawie informacji zamieszczonych w podręczniku) • opisuje wygląd powierzchni Księżyca oraz jego miejsce i ruch w Układzie Słonecznym • wyjaśnia mechanizm	kosmicznym • wyjaśnia, kiedy następuje zaćmienie Księżyca, a kiedy – zaćmienie Słońca; ilustruje to na rysunkach schematycznych • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych i internetu, dotyczącymi: – ruchu po okręgu – występowania faz Księżyca oraz zaćmień Księżyca i Słońca – rozwoju astronomii • planuje i modyfikuje przebieg		

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
	powstawania faz Księżyca i zaćmień jako konsekwencje prostoliniowego rozchodzenia się światła w ośrodku jednorodnym • opisuje budowę Układu Słonecznego i jego miejsce w Galaktyce; posługuje się pojęciami jednostki astronomicznej i roku świetlnego • opisuje budowę planet Układu Słonecznego oraz innych obiektów Układu Słonecznego • przeprowadza doświadczenia i obserwacje: – doświadczalnie bada związek między siłą dośrodkową a masą, prędkością liniową i promieniem w ruchu jednostajnym po okręgu – obserwuje stan przeciążenia i stan nieważkości oraz	doświadczalnego badania związku między siłą dośrodkową a masą, prędkością liniową i promieniem w ruchu jednostajnym po okręgu • przeprowadza obserwacje astronomiczne, np. faz Wenus, księżyców Jowisza i pierścieni Saturna; opisuje wyniki obserwacji • realizuje i prezentuje projekt <i>Satelity</i> (opisany w podręczniku) • samodzielnie wyszukuje i analizuje tekst popularnonaukowy dotyczący ruchu po		

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
	pozorne zmiany ciężaru w windzie, korzystając z ich opisu; przedstawia, opisuje, analizuje i opracowuje wyniki doświadczeń i obserwacji, uwzględniając niepewności pomiarów; formułuje wnioski - wykorzystuje informacje pochodzące z analizy tekstu <i>Nieoceniony towarzysz</i> do rozwiązywania zadań i problemów - dokonuje syntezy wiedzy o ruchu po okręgu i grawitacji; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	okręgu i grawitacji, posługuje się informacjami pochodzącymi z jego analizy		
3. Praca, moc, energia				
Uczeń: posługuje się pojęciami: pracy mechanicznej, energii kinetycznej, energii	Uczeń: wykazuje na przykładach, że siła działająca przeciwnie do kierunku ruchu wykonuje pracę ujemną, a gdy siła jest	Uczeń: analizuje zależność pracy od kąta między wektorem siły a kierunkiem ruchu ciała	Uczeń: - rozwiązuje nietypowe, złożone problemy związane z: – energią i pracą	Uczeń: rozwiązuje zadania obliczeniowe, ☐ wyklucza hipotetyczny przebieg zjawiska,

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
potencjalnej grawitacji, energii potencjalnej sprężystości, energii wewnętrznej, wraz z ich jednostkami; wskazuje przykłady wykonywania pracy w życiu codziennym i w sensie fizycznym; opisuje wykonaną pracę jako zmianę energii • doświadczalnie wyznacza wykonaną pracę, korzystając z opisu doświadczenia • opisuje różne formy energii, posługując się przykładami z otoczenia; wykazuje, że energię wewnętrzną układu można zmienić, wykonując nad nim pracę lub przekazując doń energię w postaci ciepła	prostopadła do kierunku ruchu, praca jest równa zero • opracowuje i analizuje wyniki doświadczalnego wyznaczania wykonanej pracy, uwzględniając niepewności pomiarowe • analizuje przekazywanie energii (na wybranym przykładzie) • porównuje ciężar i energię potencjalną na różnych ciałach niebieskich, korzystając z tabeli wartości przyspieszenia grawitacyjnego • wykorzystuje zasadę zachowania energii do opisu zjawisk zachodzących w otoczeniu • analizuje przemiany energii (na wybranym przykładzie) • opisuje związek jednostki mocy z jednostkami podstawowymi • wykorzystuje informacje	• posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, lub z internetu, dotyczących energii, przemian energii i pracy mechanicznej oraz historii odkryć z nimi związanych • rozwiązuje złożone problemy związane z: – energią i pracą mechaniczną – przemianami energii, z wykorzystaniem zasady zachowania energii mechanicznej – mocą	mechaniczną – obliczaniem energii potencjalnej i energii kinetycznej – przemianami energii i wykorzystaniem zasady zachowania energii mechanicznej – mocą i wykorzystaniem związku mocy z pracą lub energią i czasem • realizuje i prezentuje własny projekt związany z pracą, mocą i energią (inny niż opisany w podręczniku)	odwołując się do zasady zachowania energii. rozwiązuje zadania rachunkowe, □ wyznacza siłę działającą na ciało na podstawie analizy przemian energetycznych. rozwiązuje zadania, korzystając z zasady zachowania energii mechanicznej.

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
• posługuje się pojęciami: energii kinetycznej, energii potencjalnej i energii mechanicznej, wraz z ich jednostkami • posługuje się pojęciami: energii kinetycznej, energii potencjalnej, energii mechanicznej i energii wewnętrznej, wraz z ich jednostkami • formułuje zasadę zachowania energii • formułuje zasadę zachowania energii mechanicznej; wyjaśnia, kiedy można ją stosować • wskazuje i opisuje przykłady przemian energii na podstawie własnych obserwacji oraz infografiki <i>Przykłady przemian</i>	zawarte w tekście <i>Nowy rekord zapotrzebowania na moc</i> do rozwiązywania zadań lub problemów • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy zamieszczonych w podręczniku tekstów dotyczących mocy i energii • przeprowadza doświadczenia: – bada przemiany energii mechanicznej – bada przemiany energii, korzystając z ich opisów; przedstawia i analizuje wyniki doświadczeń, formułuje wnioski • rozwiązuje typowe problemy związane z: – energią i pracą mechaniczną – obliczaniem energii potencjalnej i energii kinetycznej – przemianami energii i wykorzystaniem zasady	i wykorzystaniem związku mocy z pracą lub energią i czasem • planuje i modyfikuje przebieg doświadczalnego badania przemian energii mechanicznej • planuje i przeprowadza doświadczenie – wyznacza moc swojego organizmu podczas rozpędzania się na rowerze; opracowuje wyniki doświadczenia, uwzględniając niepewności pomiarowe • samodzielnie wyszukuje i analizuje materiały		

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
<i>energii</i> (lub innych materiałów źródłowych) • posługuje się pojęciem mocy wraz z jej jednostką; porównuje moce różnych urządzeń • podaje i interpretuje wzór na obliczanie mocy; stosuje w obliczeniach związek mocy z pracą i czasem, w jakim ta praca została wykonana • analizuje tekst <i>Nowy rekord zapotrzebowania na moc</i>; wyodrębnia z niego informacje kluczowe, posługuje się nimi i przedstawia je w różnych postaciach • rozwiązuje proste	zachowania energii mechanicznej – mocą i wykorzystaniem związku mocy z pracą lub energią i czasem, dokonuje syntezy wiedzy o pracy, mocy i energii; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności, porównuje ruchy jednostajny i jednostajnie zmienny	źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe dotyczące mocy i energii; posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów • realizuje i prezentuje projekt <i>Pożywienie to też energia</i> (opisany w podręczniku); prezentuje wyniki doświadczenia domowego <i>Moc rowerzysty</i>		

Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry	Stopień celujący
problemy związane z: – energią i pracą mechaniczną – obliczaniem energii potencjalnej i energii kinetycznej – przemianami energii i wykorzystaniem zasady zachowania energii mechanicznej – mocą i wykorzystaniem związku mocy z pracą lub energią i czasem, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności oraz jednostki czasu,				

DOSTOSOWANIA OCENIANIA: ADHD, SPEKTRUM AUTYZMU, NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ INTELEKTUALNA, DYSLEKSJA

Dostosowanie wymagań edukacyjnych nie obejmuje ograniczania treści edukacyjnych, ale sposobów ich nauczania/przekazywania oraz weryfikowania ich opanowania. W tym kontekście zgodnie z rozpoznaniem indywidualnych potrzeb, uczeń może:

- korzystać z uproszczonych form zadań pisemnych
- mieć dostosowane graficznie sprawdziany i kartkówki, zadania podzielone na mniejsze części
- ustnie komentować wykonywane zadanie
- wybrać alternatywne formy wyrażenia swojej wiedzy i umiejętności
- korzystać z modeli brył
- wykorzystywać narzędzia cyfrowe do wykonywania szkiców geometrycznych
- rozpoznawać odpowiednie wykresy na gotowym rysunku
- korzystać z tablic matematycznych
- rozwiązywać zadania o skróconej treści, czy prostszym sformułowaniu polecenia.
- korzystać z kalkulatora
- odpowiadać ustnie lub pisemnie z mniejszej partii materiału
- mieć wydłużony czas prac pisemnych
- korzystać z dodatkowych wyjaśnień poleceń przez nauczyciela

WYMAGANIA EDUKACYJNE

CHEMIA

WE uwzględniają główne ramy i systemy wartości określone w Statucie Szkoły.

Cele edukacyjne z chemii:

- pogłębianie wiedzy o procesach w otaczającym nas świecie,
- zrozumienie znaczenia chemii w rozwoju cywilizacji,
- rozbudzenie zainteresowania chemią poprzez interpretację jej osiągnięć,
- rozwijanie zainteresowań poznawczych i postaw twórczych,
- umiejętne planowanie i wykonywanie eksperymentów,
- interpretacja wyników doświadczeń,
- wykształcenie umiejętności samokształcenia poprzez zdobywanie informacji z różnych źródeł,
- bezpieczne posługiwanie się substancjami w laboratorium i w życiu codziennym,

2. Cele kształcenia:

- kształcenie umiejętności myślenia prowadzącego do rozumienia przez ucznia poznawanej wiedzy, jak i nabycia umiejętności posługiwania się nią,
- ukazanie użyteczności wiedzy chemicznej w życiu codziennym, jej powiązania z innymi naukami oraz kształtowanie podstaw w zakresie ochrony środowiska w tym również własnego zdrowia i bezpieczeństwa.

3. Formy sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów:

- a) Odpowiedź ustna - przynajmniej raz w semestrze, pod względem rzeczowości, stosowania języka przedmiotu, umiejętności formułowania dłuższych wypowiedzi, Przy odpowiedzi ustnej obowiązuje znajomość materiału z trzech ostatnich lekcji, w przypadku lekcji powtórzeniowych – z całego działu.
- b) Kartkówka obejmujące materiał z trzech ostatnich lekcji, nie wymagająca wcześniejszego zapowiadania.
- c) Sprawdzian – odpowiedź pisemna przeprowadzana po zakończeniu każdego działu, zapowiadany z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem. Poprawa sprawdzianu odbywa się zgodnie z dokumentami szkoły (Statut)
- d) Ocena pracy wykonanej przez ucznia i zaangażowanie podczas pracy na lekcji- stawiam „+” lub „-”.
- e) Aktywność na lekcji (uczeń może otrzymać częściową ocenę bardzo dobrą na koniec semestru jeżeli był aktywny i udzielał poprawnych odpowiedzi przez cały semestr).
- f) Ocena zeszytu przedmiotowego i zadanych ćwiczeń utrwalających. - oceny częściowe.
- g) Praca dodatkowa (uczeń może otrzymać ocenę za dużą ilość rozwiązanych zadań dodatkowych)

Oceny bieżące i klasyfikacyjne śródroczne i roczne ustala się w stopniach według następującej skali:

- 1) stopień celujący – 6
- 2) stopień bardzo dobry – 5
- 3) stopień dobry – 4
- 4) stopień dostateczny – 3
- 5) stopień dopuszczający – 2
- 6) stopień niedostateczny – 1

Oceny ustalane są przez nauczyciela indywidualnie w oparciu o postępy ucznia w opanowaniu wiedzy i umiejętności oraz realizacji wymagań edukacyjnych:

- 1) celujący – od 96 - 100%
- 2) bardzo dobry – od 86 - 95%
- 3) dobry – od 75 - 85%
- 4) dostateczny – 55 – 74%
- 5) dopuszczający – od 45 - 54%
- 6) niedostateczny – od 0 - 44%

4. Formy poprawy oceny, wystawienie oceny semestralnej i końcowej:

- a) nauczyciel oddaje sprawdzone prace pisemne w terminie dwóch tygodni,
- b) do dziennika obok oceny uzyskanej poprzednio ze sprawdzianu wpisuje się ocenę poprawioną,
- c) wystawienie oceny semestralnej i na koniec roku szkolnego dokonywane jest na podstawie ocen cząstkowych

5. Sposoby informowania uczniów.

Na pierwszej godzinie lekcyjnej uczniowie są zapoznawani z Statutem Szkoły i wymaganiami edukacyjnymi. Wymagania na poszczególne oceny są udostępniane wszystkim uczniom. Wszystkie oceny oparte o opracowane kryteria są jawne zarówno dla ucznia jak i jego rodziców.

6. Sposoby informowania rodziców.

O ocenach cząstkowych informuje się rodziców na zebraniach rodzicielskich lub w czasie indywidualnych spotkań, udostępniając zestawienie ocen. Rodzice mają również możliwość zapoznania się z ocenami ucznia na bieżąco, korzystając z dziennika elektronicznego.

7. Kryteria dla danej oceny:

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

- odpowiednią na każde pytanie konieczne, podstawowe, rozszerzające, dopełniające i wyróżniające z danego działu chemii,
- posiada wiadomości i umiejętności znacznie wykraczające poza program nauczania,
- formułuje problemy oraz dokonuje analizy i syntezy nowych zjawisk,
- proponuje rozwiązania nietypowe,
- jest aktywny i angażuje się we wszystkie prace na lekcji,
- osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach chemicznych szczebla wyższego niż szkolny;

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

- udziela odpowiedzi na pytania konieczne, podstawowe, rozszerzające i dopełniające z danego działu chemii,
- opanował w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone programem,
- stosuje zdobytą wiedzę do rozwiązywania problemów i zadań w nowych sytuacjach,
- wykazuje dużą samodzielność i bez pomocy nauczyciela korzysta z różnych źródeł wiedzy,
- planuje i bezpiecznie przeprowadza eksperymenty chemiczne,
- biegle pisze i uzgadnia równania reakcji chemicznych oraz samodzielnie rozwiązuje zadania o dużym stopniu trudności;

Dobłą ocenę otrzymuje uczeń, który:

- udziela odpowiedzi na pytania konieczne, podstawowe i rozszerzające z danego działu chemii,
- opanował w dużym zakresie wiadomości i umiejętności określone programem,
- poprawnie stosuje wiadomości i umiejętności do samodzielnego rozwiązywania typowych zadań i problemów,
- bezpiecznie wykonuje doświadczenia chemiczne,
- pisze i uzgadnia równania reakcji chemicznych,
- samodzielnie rozwiązuje zadania o średnim stopniu trudności,
- korzysta z układu okresowego pierwiastków, wykresów, tablic i innych źródeł wiedzy chemicznej;

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

- udziela odpowiedzi na pytania konieczne i podstawowe, musi także umieć i rozumieć podstawowe pojęcia i reakcje chemiczne.
- opanował w podstawowym zakresie wiadomości i umiejętności,
- korzysta z pomocą nauczyciela ze źródeł wiedzy,
- z pomocą nauczyciela poprawnie stosuje wiadomości i umiejętności przy rozwiązywaniu typowych zadań i problemów,
- z pomocą nauczyciela pisze i uzgadnia równania reakcji chemicznych oraz rozwiązuje zadania o niewielkim stopniu trudności;

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- udziela odpowiedzi na pytania konieczne, tzn. zna pojęcia, terminy, fakty, prawa, zasady, reguły, treści naukowe z danego działu, bez których nie zrozumiałby chemii na dalszych lekcjach,
- ma braki w opanowaniu wiadomości i umiejętności określonych programem,
- z pomocą nauczyciela rozwiązuje typowe zadania teoretyczne i praktyczne o niewielkim stopniu trudności,
- z pomocą nauczyciela pisze proste wzory chemiczne i równania reakcji chemicznych;

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie opanował wiadomości i umiejętności określonych programem, które są konieczne do dalszego kształcenia,
- nie zna symboliki chemicznej,
- nawet z pomocą nauczyciela nie pisze prostych wzorów chemicznych,
- nie potrafi bezpiecznie posługiwać się prostym sprzętem laboratoryjnym i odczynnikami chemicznymi.

Zasady oceniania z zakresu historii oraz edukacji obywatelskiej w Liceum Ogólnokształcącym po Szkole Podstawowej

(Zasady oceniania uwzględniają nauczanie stacjonarne, hybrydowe i zdalne)

I. ZASADY OGÓLNE:

1. Nauczyciel na początku każdego roku szkolnego informuje uczniów o wymaganiach edukacyjnych wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania oraz przedstawia uczniom zasady przedmiotowego systemu oceniania.
2. Nauczyciel informuje uczniów i rodziców o sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów.
3. Oceny są jawne – zarówno dla ucznia jak i jego rodziców.
4. Sprawdzone i ocenione prace kontrolne uczeń (jak i jego rodzic – w razie życzenia) otrzymuje do wglądu na zasadach określonych przez nauczyciela.
5. Oceny klasyfikacyjne ustala się w terminach i skali określonej w Statucie Szkoły.
6. Na ocenę semestralną i roczną z historii składa się wiedza merytoryczna, posługiwanie się terminologią właściwą przedmiotowi, umiejętność uzasadniania, argumentowania, sposób rozwiązywania problemów, kreatywność, umiejętność komunikowania, jasność, precyzyjność wypowiedzi i wykorzystywania wiedzy w nowych sytuacjach poznawczych.

II. ZASADY OCENIANIA BIEŻĄCEGO:

1. Prace pisemne:
 - zadania domowe w formie dłuższej wypowiedzi – referatu, opisu, notatki, wypracowania, albo w formie odpowiedzi na postawione pytania
 - brak zgłoszenia nieodrobionej pracy domowej odkryty przez nauczyciela w czasie lekcji skutkuje oceną niedostateczną wpisaną do dziennika.
 - wyznaczone przez nauczyciela prace podlegają ocenie.
 - przy ocenie pisemnej pracy domowej uwzględnia się: zgodność z tematem pracy, poprawność merytoryczną, zawartość rzeczową, wkład pracy ucznia, kreatywność, spójność językową oraz poprawność ortograficzną.
2. Kartkówki:
 - 5-15 minutowe kartkówki (testy sprawdzające) z ostatnich trzech lekcji bieżących
 - kartkówki nie są przez nauczyciela zapowiadane wcześniej i zastępują odpowiedzi ustne uczniów;
 - kartkówka może obejmować również materiał będący przedmiotem pracy domowej oraz materiał będący tematem lekcji bieżącej (uczeń może wówczas korzystać z

własnych notatek sporządzonych na lekcji po wcześniejszym uzgodnieniu z nauczycielem);

- przez kartkówkę należy rozumieć pisemną formę sprawdzenia wiadomości trwającą nie dłużej niż 15 minut i obejmującą materiał nie większy niż do trzech ostatnich lekcji najczęściej pod postacią testu wyboru, pytań zamkniętych albo otwartych, lecz niewymagających dłuższej odpowiedzi;
- zgłoszenie nieprzygotowania do lekcji zgodnie z punktem nr 6 zwalnia ucznia z pisania kartkówki;
- ocena uzyskana z kartkówki nie podlega poprawie.

3. Sprawdziany:

- sprawdziany przeprowadza się po zrealizowaniu każdego działu programowego i obejmują one większą partię materiału składającą się na cały zakres danego działu programowego;
- sprawdzian powinien być zapowiedziany, co najmniej jeden tydzień przed terminem jego przeprowadzenia;
- uczeń powinien być zapoznany z kryteriami stosowanymi przy ocenie danego sprawdzianu;
- w przypadku nieobecności na pisemnym sprawdzianie, bez względu na przyczyny, uczeń ma obowiązek poddać się tej formie sprawdzania osiągnięć w określonym przez Statut Szkoły terminie, niepoddanie się tej formie sprawdzania osiągnięć jest równoznaczne z wystawieniem oceny niedostatecznej;
- w przypadku nieobecności nauczyciela w dniu zapowiedzianego sprawdzianu lub uzasadnionej nieobecności klasy, termin zostanie uzgodniony ponownie, ale nie obowiązuje wtedy konieczność tygodniowego wyprzedzenia;
- termin podania wyników sprawdzianu nie powinien przekraczać dwóch tygodni od czasu jego przeprowadzenia;
- prace pisemne (w tym kartkówki i sprawdziany) są punktowane zgodnie ze szczegółowymi zasadami wewnątrzszkolnego oceniania uczniów;
- ocenę semestralną i końcową nauczyciel wystawia na podstawie ocen cząstkowych uzyskanych przez ucznia, lecz nie jest to średnia ważona lub arytmetyczna z ocen.
- przeliczanie punktów na stopnie szkolne odbywa się według następującej skali procentowej w stosunku do ilości wszystkich, możliwych do uzyskania punktów:

ocena skala	1 – 6
niedostateczny	0 – 44 %
dopuszczający	45 – 54 %
dostateczny	55 – 74 %
dobry	75 – 85 %
bardzo dobry	86 – 95 %
celujący	96 – 100 %

- uczeń, który otrzymał ze sprawdzianu ocenę niedostateczną ma prawo do jej poprawy, zgodnie z przepisami obowiązującymi w szkole.

4. Wypowiedź ustna:

- w odpowiedzi ustnej ucznia ocenie podlega: zawartość merytoryczna wypowiedzi, w tym posługiwanie się terminologią przedmiotową, kompozycja logiczna i spójność rozwiązania, umiejętność uzasadniania i argumentowania, formułowania myśli, wyrażania sądów i opinii, jasność i precyzyjność wypowiedzi, poprawność językowa;
- wypowiedź ustna ucznia na lekcji dotyczy zawsze materiału programowego z trzech ostatnich lekcji bieżących;
- ocena z odpowiedzi ustnej ucznia nie podlega poprawie.

5. Aktywność ucznia na lekcji:

- uczeń ma obowiązek aktywnie uczestniczyć w lekcjach i angażować się we wszelkie czynności edukacyjne podejmowane na zajęciach przedmiotowych;
- brak jakiegokolwiek pracy ucznia na lekcji, pomimo kontroli i zwracania uwagi przez nauczyciela oraz niewykonanie żadnego ćwiczenia i zadania może skutkować oceną niedostateczną wpisaną na danej lekcji do dziennika.

6. Nieprzygotowanie do lekcji:

- uczeń ma prawo do zgłoszenia nieprzygotowania razy w semestrze, jeśli zajęcia obejmują jedną godzinę w tygodniu, lub dwa razy w semestrze, jeśli zajęcia odbywają się w wymiarze dwóch i więcej godzin lekcyjnych w tygodniu;
- zgłoszenie nieprzygotowania obejmuje nie tylko brak opanowania wiadomości z ostatnich trzech lekcji, ale również brak zadania domowego (bez względu na jego formę, to znaczy w formie pisemnej lub prezentacji ustnej), oraz brak wymaganych pomocy naukowych (podręcznik, zeszyt przedmiotowy, zeszyt ćwiczeń, lub inne wymagane na dane zajęcia pomoce na przykład mapy, artykuły prasowe i inne);
- nieprzygotowanie do lekcji należy zgłaszać na początku zajęć lekcyjnych, tuż po przerwie i przywitaniu się nauczyciela z klasą – nie jest wymagane wtedy podanie przyczyny nieprzygotowania;
- w przypadku, kiedy uczeń nie jest przygotowany do zajęć, a nie zgłosił tego faktu, otrzymuje ocenę niedostateczną z wpisem do dziennika;
- w przypadkach uzasadnionych, na przykład długiej choroby, potwierdzonej zwolnieniem lekarskim na piśmie, uczeń zgłasza brak przygotowania do lekcji i wówczas nie odnotowuje się tego nieprzygotowania jako kolejnego. W takich wypadkach uczeń ma jednak obowiązek uzupełnić braki wiedzy i notatki w zeszycie w możliwie szybkim czasie.

7. Zeszyt przedmiotowy:

- uczeń ma obowiązek posiadania zeszytu przedmiotowego na każdej lekcji historii i prowadzenia go systematycznie, który może podlegać ocenie;
- przy ocenie zeszytu przedmiotowego uwzględnia się: kompletność, systematyczność i czytelność prowadzenia notatek, estetykę zeszytu, poprawność wykonania tabel, rysunków, wykresów itp., poprawność językową i ortograficzną.
- nauczyciel może dokonać kontroli zeszytu przedmiotowego ucznia w każdym czasie, a nieusprawiedliwiony brak zeszytu na zajęciach lub stwierdzone rażące braki w zeszycie skutkują oceną niedostateczną z wpisem do dziennika.

III. WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE STOPNIE:

Ocena niedostateczna - poniżej wymagań koniecznych:

Uczeń nie opanował wiedzy i umiejętności w stopniu koniecznym, pozwalającym na kontynuację nauki na wyższym szczeblu kształcenia i nie jest w stanie kontynuować nauki w klasie programowo wyższej.

Nie rozumie podstawowych wiadomości, ujętych w planie wynikowym, myli je i zniekształca. Nie jest w stanie nawet przy wydatnej pomocy nauczyciela rozwiązać problemu o elementarnym stopniu trudności. Nie opanował koniecznej, prostej terminologii. Nie opanował najważniejszych dat, pojęć, wydarzeń, nazwisk i innych podstawowych faktów. Myli elementarne fakty i zjawiska. Nie potrafi poprawnie lokalizować w czasie (na osi czasu) i przestrzeni historycznej (na mapie ściennej lub w atlasie) wydarzeń i procesów historycznych. Ma poważne trudności w samodzielnym posługiwaniu się podstawowymi źródłami informacji historycznej. Nie zna przyczyn ani skutków wydarzeń omawianych zjawisk. Jest świadomy istnienia związków teraźniejszości z przeszłością, ale nie potrafi ich sensownie wytłumaczyć. W trakcie wypowiedzi ustnej lub pisemnej przedstawia jedynie nieliczne fakty dotyczące tematu, w tym wiele z błędami i bez zachowania porządku chronologicznego i hierarchii ważności. W niewielkim stopniu i z błędami określa ramy czasowo-przestrzenne poszczególnych tematów. W większości błędnie prezentuje związki i zależności pomiędzy opisywanymi faktami i zjawiskami. Posługuje się bardzo nielicznymi, najbardziej podstawowymi terminami historycznymi, często błędnie. Formułuje nieliczne i niepoprawne wnioski. Dokonując oceny opisywanych wydarzeń i zjawisk posługuje się tylko stereotypami i ogólnikami. Poważną trudność sprawia mu analiza tekstu źródłowego i udzielenie odpowiedzi na postawione do tekstu pytania. Jego wypowiedzi ustne i pisemne są nieudolne i nie spełniają wymogów kompozycyjnych i językowych. Zeszyt przedmiotowy prowadzi bardzo niesystematycznie, posiada duże luki w materiale lekcyjnym i zadaniach domowych. Nawet przy pomocy nauczyciela nie potrafi wykonać prostych poleceń wymagających zastosowania podstawowych umiejętności przedmiotowych. Na lekcjach jest bierny i nie angażuje się w proces nauczania. Pomimo działań wspomagających ze strony nauczyciela nie spełnia kryteriów oceny dopuszczającej.

Ocena dopuszczająca – poziom wymagań koniecznych:

Uczeń ma poważne braki w wiedzy i umiejętnościach przedmiotowych, ale przyswoił je w stopniu nieco poniżej wymagań programowych, z tego powodu nie jest w stanie samodzielnie rozwiązywać nawet prostych zadań o niewielkim stopniu trudności, nie jest w stanie samodzielnie pracować i aktywnie uczestniczyć w zajęciach. Spore braki wiedzy w zakresie podstawy programowej nie uniemożliwiają mu jednak dalszej edukacji przedmiotowej w klasie programowo wyższej i nie przekraczają możliwości uzyskania podstawowej wiedzy w ciągu dalszej nauki w szkole. Przedstawia, w czasie prezentacji ustnej lub pisemnej, mniej niż połowę wymaganej przy danym temacie wiedzy, popełniając przy tym znaczną ilość błędów. W obrębie poszczególnych tematów sygnalizuje znajomość jedynie nielicznych zagadnień. Prezentowany przez ucznia zasób wiedzy jest dosyć chaotyczny, mało uporządkowany i rzadko uwzględniający hierarchię ważności zjawisk i procesów. Częściowo trafnie określa ramy czasowo – przestrzenne tematów lokalizując fakty i zjawiska w czasie i przestrzeni historycznej. Potrafi określić kolejność chronologiczną głównych wydarzeń, nanosi daty i wydarzenia na oś czasu przy wydatnej pomocy nauczyciela. Lokuje na mapie tylko miejsca ważnych, przełomowych wydarzeń. W znikomy sposób wyjaśnia związki i relacje między faktami, zjawiskami i procesami historycznymi. Formułuje bardzo ograniczone wnioski, w dodatku z błędami i bez odpowiedniego uzasadnienia. Zna przyczyny i skutki jedynie wybranych wydarzeń, najczęściej tych, które miały przełomowe znaczenie dla dziejów ludzkości. Wypowiedź ucznia jest nieuporządkowana, niepełna i w ponad połowie błędna, a wypowiedzi pisemne zawierają liczne błędy językowe i ortograficzne. Podejmowana przez ucznia na lekcjach analiza tekstów źródłowych jest najczęściej niepełna, błędna i mało uporządkowana. Dodatkowo uczeń posiada duże braki w zeszycie przedmiotowym, tak w notatkach z lekcji, jak i braki prac domowych. Prace domowe ucznia są często niestaranne i nieprzemyślane. Uczeń sporadycznie wypowiada się na forum klasy z własnej inicjatywy. Jedynie przy aktywnej i częstej pomocy nauczyciela rozwiązuje problemy typowe o niewielkim stopniu trudności.

**Ocena dostateczna – poziom wymagań podstawowych:
(Zostały spełnione kryteria oceny dopuszczającej)**

Uczeń opanował wiadomości podstawowe ujęte w planie wynikowym na poziomie nieprzekraczającym wymagań zawartych w podstawie programowej. Dysponuje niepełną wiedzą określoną programem nauczania, ale nie uniemożliwia mu to dalszej edukacji przedmiotowej w klasie programowo wyższej. Opanował najważniejsze wiadomości i umiejętności, ale zapamiętywanie treści dominuje u niego nad ich rozumieniem. W obrębie poszczególnych tematów sygnalizuje około połowy wymaganych zagadnień. W czasie wypowiedzi ustnych i pisemnych przedstawia materiał rzeczowy w większości uporządkowany pod względem tematycznym, zachowując hierarchię ważności rozpatrywanych faktów i zjawisk oraz porządek chronologiczny. Przedstawia, w czasie prezentacji swej wiedzy, około połowy wymaganej przy temacie faktografii, nie popełniając przy tym znacznej ilości błędów. Trafnie określa ramy czasowo – przestrzenne tematów lokalizując fakty i zjawiska w czasie i przestrzeni historycznej. Potrafi określić kolejność chronologiczną głównych wydarzeń. Nanosi daty i wydarzenia na oś czasu przy pomocy nauczyciela. Ma dosyć dobrą orientację na mapie, ale samodzielnie lokuje na mapie jedynie miejsca ważnych wydarzeń. W ograniczonym stopniu prezentuje relacje i związki między faktami, zjawiskami i procesami historycznymi. Dostrzega, w wąskim zakresie, zależności i związki przyczynowo- skutkowe pomiędzy zjawiskami z historii powszechnej i historii Polski. Posługuje się poprawnie terminologią historyczną i faktografią mieszczącą się w minimum programowym określonym ustawą. Formułuje samodzielnie mało uporządkowane wnioski, chociaż w większości poprawne, ale często bez odpowiedniego uzasadnienia. Analiza tekstów źródłowych jest u niego pełna, uporządkowana tematycznie i chronologicznie, wykonywana samodzielnie i zawiera jedynie nieliczne błędy rzeczowe. Wykazuje znajomość najczęściej występujących i wykorzystywanych na lekcjach źródeł – umie je rozróżnić pod względem formy i treści oraz wykorzystać jako źródło informacji historycznej z instrukcją i pod kierunkiem nauczyciela. Umiejętności przedmiotowe stosuje w sytuacjach typowych. Jego wypowiedzi ustne i pisemne rzadko są chaotyczne i zawierają nieliczne błędy językowe. Nazywa problemy o średnim stopniu trudności i stawia do nich pytania. Prace domowe często są staranne i przemyślane i w przeważającej mierze pozostają w związku z tematem zadania. W zeszycie przedmiotowym nie ma rażących braków, prowadzi go systematycznie. Jest raczej mało aktywny na zajęciach, nie angażuje się szczególnie w proces dydaktyczny na lekcjach, sporadycznie wypowiada się na forum klasy z własnej inicjatywy, chyba, że jest systematycznie do tego zachęcany przez nauczyciela.

**Ocena dobra – poziom wymagań rozszerzających:
(Zostały spełnione kryteria oceny dostatecznej i dopuszczającej)**

Uczeń opanował wiadomości z zakresu podstawowego w sposób zadowalający. Ma wprawdzie niewielkie braki w zakresie wiedzy, ale udziela prawidłowych odpowiedzi naprowadzających na właściwy tok myślenia i poprawnie rozwiązuje zadania o pewnym stopniu trudności i wymagające opanowania umiejętności przewidzianych programem. Prawidłowo rozumuje, dostrzega podobieństwa i różnice. W czasie odpowiedzi ustnych i pisemnych przedstawia materiał rzeczowy uporządkowany pod względem tematycznym, zachowując niemal całkowicie hierarchię ważności danych faktów, zjawisk i procesów oraz porządek chronologiczny. Wyodrębnia najważniejsze zagadnienia w obrębie poszczególnych tematów i czyni to niemal bezbłędnie. Potrafi samodzielnie i precyzyjnie określić ramy czasowo - przestrzenne danego zagadnienia czy zjawiska, lokalizując je w czasie i przestrzeni historycznej. Przedstawia zdecydowaną większość wymaganej faktografii, bez poważniejszych błędów. Poprawnie stosuje większość pojęć i terminologii przedmiotowej wymaganej przy danych tematach, pomijając jedynie jednostkowe pojęcia. Dostrzega i opisuje poprawnie zależności i związki przyczynowo – skutkowe między różnymi faktami, zjawiskami i procesami historycznymi, również pomiędzy zjawiskami z zakresu historii powszechnej i historii Polski. Formułuje, z nielicznymi błędami, prawidłowe wnioski częściowe i ogólne. Jego ocena wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych nie budzi większych zastrzeżeń, ale częściowo jest stereotypowa i emocjonalna. Podejmowana przez ucznia i wykonywana samodzielnie analiza tekstów źródłowych zawiera jedynie nieliczne jednostkowe błędy rzeczowe, jest w większości kompletna, uporządkowana tematycznie i chronologicznie. Czytanie różnego rodzaju tekstów źródłowych ze zrozumieniem, pod kątem sformułowanych do tekstu pytań, nie stwarza uczniowi większego problemu- dokonuje właściwej selekcji informacji. Typowe zadania teoretyczne i praktyczne rozwiązuje całkowicie samodzielnie. Nabycie umiejętności przedmiotowe potrafi stosować w sytuacjach problemowych. Rozumie związki przyczynowo – skutkowe występujące w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym. Wiadomości nie tylko zapamiętuje, ale też je rozumie. Wiedzę czerpie nie tylko z podręcznika, ale także z innych źródeł informacji (literatura popularnonaukowa, Internet, prasa codzienna i inne). Jego prace pisemne domowe są zawsze związane z tematem, zawierają własne przemyślenia i wnioski i nie posiadają błędów merytorycznych. Uczeń jest aktywny w klasie, chętnie zabiera głos w dyskusji, zgodnie współpracuje w grupie. Ma starannie i systematycznie prowadzony zeszyt przedmiotowy.

**Ocena bardzo dobra – poziom wymagań dopełniających:
(Zostały spełnione kryteria dobrej, dostatecznej i dopuszczającej)**

Uczeń w pełni przyswoił sobie wiadomości podstawowe i ponadpodstawowe objęte podstawą programową. Właściwie stosuje zdobyte umiejętności i wiedzę. Posługuje się odpowiednim słownictwem - używa pojęć we właściwym znaczeniu. Samodzielnie podaje odpowiedzi, ocenia fakty, procesy i zjawiska rzeczywistości społeczno-politycznej. Samodzielnie również rozwiązuje problemy teoretyczne i praktyczne. Samodzielnie analizuje teksty źródłowe dokonując prawidłowej interpretacji wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych i oceniając ich wiarygodność i przydatność. Potrafi integrować wiedzę z różnych źródeł informacji historycznej w czasie swoich wypowiedzi ustnych i pisemnych. Potrafi korelować swą wiedzę historyczną z wiedzą z pokrewnych przedmiotów (język polski, wiedza o kulturze, wiedza o społeczeństwie, geografia). Ma bardzo dobrą orientację we współczesnej rzeczywistości politycznej i społeczno - gospodarczej Polski i świata. Wykazuje pełną i rzetelną znajomość poznanej faktografii. Jego wypowiedzi ustne i pisemne są bogate w treści, fakty, opinie i oceny, bez błędów językowych i ortograficznych i integrują wiedzę uzyskaną z różnych źródeł informacji historycznej. Podejmuje próby twórczego rozwijania własnych uzdolnień. Samodzielnie i poprawnie interpretuje dane statystyczne, wykresy i mapy. Samodzielnie wyciąga wnioski, formułuje problemy i pytania. Prezentuje na forum klasy własne sądy i opinie uzasadniając je za pomocą trafnych argumentów w toku dyskusji. Jest bardzo aktywny na lekcjach, organizuje pracę w grupie. Starannie wykonuje zadania domowe i dodatkowe zadania wykraczające poza podstawowe wymagania programowe (Np. gromadzi materiał regionalny, opracowuje referaty, biogramy, przygotowuje gazetki ścienne). Chętnie angażuje się w różnego rodzaju konkursy przedmiotowe. Posiada wzorowo prowadzony zeszyt przedmiotowy.

**Ocena celująca – poziom wymagań wykraczających:
(Zostały spełnione kryteria oceny bardzo dobrej, dobrej, dostatecznej i dopuszczającej)**

Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę bdb i w pełnym stopniu opanował wymagania określone w planie wynikowym, posiada także wiedzę wykraczającą wyraźnie poza podstawy programowe. Jego zasób wiedzy i umiejętności świadczy o wyraźnych i sprecyzowanych uzdolnieniach humanistycznych. Systematycznie pracuje nad pogłębianiem wiedzy historycznej i rozwijaniem własnych uzdolnień i zainteresowań - samodzielnie, poprzez lekturę pozycji popularnonaukowych, zdobywa dalszą wiedzę. Czynnie uczestniczy w lekcjach, prezentuje dociekliwość podczas rozwiązywania problemów historycznych, formułując własne sądy i opinie na podstawie znacznej wiedzy faktograficznej, a także w oparciu o odpowiednie teksty źródłowe i lekturę dla uzasadnienia swej wypowiedzi. Dokonuje pełnej oceny zjawisk, procesów i faktów w oparciu o szeroki zasób informacji zdobytych także ze źródeł pozapodręcznikowych (informacje wykraczające poza zakres podręcznika nie są konieczne). Umiejętnie wykorzystuje wiedzę z innych przedmiotów – historii czy geografii. Biegle rozwiązuje podane do przemyślenia problemy teoretyczne i praktyczne. Proponuje własne, niekonwencjonalne i nietypowe rozwiązania. Starannie wykonuje dodatkowe zadania – referaty, biogramy, odczyty, gazetki ściennie, artykuły. Współpracuje z nauczycielem w przygotowywaniu zajęć opartych na twórczym rozwiązywaniu problemów. Samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia. Wzorowo prowadzi zeszyt przedmiotowy. Uczestniczy w olimpiadach i konkursach przedmiotowych i osiąga w nich znaczące sukcesy.

V. ZASADY INFORMOWANIA O WYMAGANIACH EDUKACYJNYCH I POSTĘPACH UCZNIÓW W NAUCE PRZEDMIOTU:

1. Wszystkie oceny są jawne i podawane na bieżąco.
2. Prace pisemne otrzymuje uczeń do wglądu na lekcji, a rodzice w kontaktach indywidualnych i na zebraniach klasowych.
3. Sprawdziany są przechowywane przez nauczyciela do czasu wystawienia oceny semestralnej lub końcowej.
4. Ocena jest wyrażona stopniem szkolnym w skali od 1 do 6.
5. Uczeń mający kłopoty z opanowaniem materiału nauczania może zwrócić się o pomoc do nauczyciela i jeżeli jest to pożądane, wspólnie ustalają program wspomagający.
6. Na miesiąc przed planowaną klasyfikacją (posiedzeniem Rady pedagogicznej klasyfikacyjnej) uczeń jest informowany o grożącej mu ocenie niedostatecznej na koniec semestru lub całego roku szkolnego.
7. Aby uzyskać promocję do następnej klasy uczeń obowiązany jest zaliczyć pozytywnie materiał nauczania z pierwszego semestru, jeśli za pierwszy semestr uzyskał ocenę niedostateczną. Zaliczenie odbywa się w formie ustalonej przez nauczyciela najpóźniej do końca marca.

Szczegółowe wymagania na poszczególne oceny

Dział: I. Wartości i postawy.

OCENA				
Dopuszczający	Dostateczny	Dobry	Bardzo dobry	Celujący
Uczeń:				
-podaje formy dyskryminacji ze względu na ludzką różnorodność; -wskazuje postawy prospołeczne w odniesieniu do zdrowia własnego i innych osób; -podaje, na czym polega postawa altruizmu w odniesieniu do zdrowia innych osób; -podaje, czym zajmuje się dawstwo komórek, tkanek i narządów oraz honorowe oddawanie krwi; -podaje, co to jest zgoda świadoma, zgoda domniemana oraz sprzeciw wyrażony za życia;	-omawia formy dyskryminacji ze względu na ludzką różnorodność; -opisuje postawy prospołeczne w odniesieniu do zdrowia własnego i innych osób; -przedstawia, na czym polega postawa altruizmu w odniesieniu do zdrowia innych osób; -opisuje na czym polega dawstwo komórek, tkanek i narządów, szpiku oraz honorowe oddawanie krwi; -omawia, co to jest zgoda świadoma, zgoda domniemana oraz sprzeciw wyrażony za życia i jaka jest rola osób bliskich dawcy w tym zakresie;	-wykazuje, że godność i szacunek wobec człowieka wykluczają wszelkie formy dyskryminacji ze względu na ludzką różnorodność; -charakteryzuje postawy prospołeczne w odniesieniu do zdrowia własnego i innych osób; -wyjaśnia, na czym polega postawa altruizmu w odniesieniu do zdrowia innych osób; -wyjaśnia, czym zajmuje się transplantologia oraz na czym polega dawstwo komórek, tkanek i narządów oraz krwiodawstwo; -wyjaśnia, na czym polega zgoda świadoma, zgoda domniemana oraz sprzeciw wyrażony z a życia i jaka jest rola osób bliskich dawcy w tym zakresie;	-uzasadnia, że godność i szacunek wobec człowieka wykluczają wszelkie formy dyskryminacji ze względu na ludzką różnorodność; -analizuje postawy prospołeczne w odniesieniu do zdrowia własnego i innych osób; - analizuje działania na rzecz zrównoważonego rozwoju; -ocenia gotowość do wspierania badań naukowych w obszarze zdrowia; -uzasadnia dużą wartość dawstwa komórek, tkanek i narządów zarówno za życia, jak i po śmierci oraz znaczenie i wartość honorowego oddawania krwi; -analizuje, na czym polega zgoda świadoma, zgoda domniemana oraz sprzeciw wyrażony za życia i jaka jest rola osób bliskich dawcy w tym zakresie;	-promuje godność i szacunek wobec człowieka; -promuje postawy prospołeczne w odniesieniu do zdrowia własnego i innych osób; -wspiera działania na rzecz zrównoważonego rozwoju; -angażuje się do wspierania badań naukowych w obszarze zdrowia; -upowszechnia dużą wartość transplantologii komórek, tkanek i narządów zarówno za życia, jak i po śmierci oraz honorowego oddawania krwi; -inicjuje działania związane z wolontariatem na rzecz zdrowia, w tym wobec osób w wieku senioralnym, z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych, i uczestniczy w tych działaniach.

Dział: II. Zdrowie fizyczne.

OCENA				
Dopuszczający	Dostateczny	Dobry	Bardzo dobry	Celujący
Uczeń:				
-podaje znaczenie edukacji zdrowotnej; -podaje znaczenie dostępu do rzetelnych źródeł informacji o zdrowiu; -wymienia skutki zdrowego i niezdrowego stylu życia; -wskazuje zmiany we wskaźnikach zdrowia	-omawia znaczenie edukacji zdrowotnej; -omawia znaczenie dostępu do rzetelnych źródeł informacji o zdrowiu; -opisuje skutki zdrowego i niezdrowego stylu życia; -opisuje zmiany we wskaźnikach zdrowia fizycznego na różnych	-wyjaśnia skutki zdrowego i niezdrowego stylu życia dla jakości zdrowia w trakcie całego życia; -dostrzega zmiany we wskaźnikach zdrowia fizycznego na różnych etapach życia oraz przy występowaniu chorób przewlekłych;	-ocenia skutki zdrowego i niezdrowego stylu życia dla jakości zdrowia w trakcie całego życia; -analizuje zmiany we wskaźnikach zdrowia fizycznego na różnych etapach życia oraz przy występowaniu chorób przewlekłych;	-upowszechnia wiedzę o skutkach zdrowego i niezdrowego stylu życia dla jakości zdrowia w trakcie całego życia; -promuje profilaktykę stomatologiczną -upowszechnia znaczenie stanu jamy ustnej dla zdrowia całego organizmu;

fizycznego na różnych etapach życia oraz przy występowaniu chorób przewlekłych; -podaje, na czym polega profilaktyka stomatologiczna; -podaje, na czym polega profilaktyka nadwagi i otyłości; -podaje znaczenie nadwagi i otyłości dla ogólnego stanu zdrowia; -wskazuje wpływ otyłości na występowanie innych chorób i na jakość życia; -podaje, co to jest wskaźnik masy ciała (BMI); -podaje, co to są badania diagnostyczne; -wymienia badania stosowane w profilaktyce na różnych etapach życia; -podaje, czego dotyczy profilaktyka kardiologiczna; -definiuje, co to jest profilaktyka onkologiczna; -wymienia programy profilaktyczne w onkologii realizowane w Polsce; -wymienia najczęstsze nowotwory; -wymienia choroby zakaźne człowieka; -definiuje pojęcia: antybiotyki, antybiotykooporność;	etapach życia oraz przy występowaniu chorób przewlekłych; -omawia, na czym polega profilaktyka stomatologiczna; -opisuje, na czym polega profilaktyka nadwagi i otyłości; -omawia znaczenie nadwagi i otyłości dla ogólnego stanu zdrowia; -omawia wpływ otyłości na występowanie innych chorób i na jakość życia; -przedstawia, dlaczego warto znać swój wskaźnik masy ciała (BMI) i obwód talii; -omawia rodzaje badań diagnostycznych; -opisuje, na czym polega profilaktyka kardiologiczna; -opisuje, na czym polega profilaktyka onkologiczna; -klasyfikuje najczęstsze nowotwory (złośliwe i niezłośliwe); -omawia, dlaczego trzeba badać skórę i oceniać znamiona; -opisuje, jak przebiega samobadanie piersi i jąder; -omawia profilaktykę chorób zakaźnych na różnych etapach życia oraz w aspekcie podróży w rejonach endemicznych; -opisuje sytuacje, w których lekarz może przepisać antybiotyki, a kiedy są one niewskazane; -omawia zagrożenia wynikające z antybiotykooporności;	-wyjaśnia, na czym polega profilaktyka stomatologiczna oraz jakie jest znaczenie stanu jamy ustnej dla zdrowia całego organizmu; -wyjaśnia, na czym polega profilaktyka nadwagi i otyłości oraz zespołu metabolicznego na różnych etapach życia; -dowodzi wpływ nadwagi i otyłości dla ogólnego stanu zdrowia całego organizmu; -charakteryzuje normy wskaźnika masy ciała (BMI) i obwodu talii; -oblicza swój wskaźnik masy ciała (BMI); -mierzy obwód swojej talii; -wyjaśnia, czym są badania diagnostyczne; -uzasadnia, że w profilaktyce kardiologicznej ważne jest zdrowe odżywianie i aktywność fizyczna; -wyjaśnia, na czym polegają badania przesiewowe w kierunku chorób sercowo-naczyniowych; -mierzy ciśnienie tętnicze krwi aparatem automatycznym; -wyjaśnia, na czym polega profilaktyka onkologiczna; -bada stan swojej skóry i znamiona; -wykonuje samobadanie piersi lub jąder; -wyjaśnia, jak zapobiegać chorobom zakaźnym na różnych etapach życia; -wyjaśnia, jak zapobiegać chorobom zakaźnym w aspekcie podróży w rejonach endemicznych; -wyjaśnia w jakich sytuacjach lekarz może przepisać antybiotyki, a kiedy są one niewskazane;	-argumentuje, dlaczego ważna jest profilaktyka stomatologiczna; -uzasadnia, jakie jest znaczenie stanu jamy ustnej dla zdrowia całego organizmu; -uzasadnia, dlaczego profilaktyka nadwagi i otyłości oraz zespołu metabolicznego na różnych etapach życia jest ważna; -ocenia znaczenie nadwagi i otyłości dla ogólnego stanu zdrowia; -analizuje wpływ otyłości na występowanie innych chorób i na jakość życia; -interpretuje normy wskaźnika masy ciała (BMI) i obwodu talii; -interpretuje swój wynik pomiaru BMI i obwodu talii. -uzasadnia rolę badań diagnostycznych na różnych etapach życia; -uzasadnia, dlaczego wczesne wykrycie chorób sercowo-naczyniowych jest ważne; -interpretuje wynik badania własnego ciśnienia krwi; -uzasadnia, dlaczego wczesne wykrycie nowotworów jest ważne; -uzasadnia, dlaczego trzeba badać skórę i oceniać znamiona; -uzasadnia, dlaczego trzeba badać skórę i oceniać znamiona; -ocenia stan swojej skóry i znamiona; -ocenia swoje samobadanie piersi lub jąder; -uzasadnia rolę profilaktyki chorób zakaźnych w aspekcie podróży w rejonach endemicznych; -uzasadnia, w jakich sytuacjach lekarz może przepisać antybiotyki, a kiedy są one niewskazane;	-planuje działania promujące profilaktykę nadwagi i otyłości oraz zespołu metabolicznego na różnych etapach życia; -upowszechnia wiedzę o znaczeniu nadwagi i otyłości dla ogólnego stanu zdrowia; -upowszechnia wiedzę o wpływie otyłości na występowanie innych chorób i na jakość życia; -upowszechnia wiedzę o wskaźniku masy ciała (BMI) i obwodzie talii; -promuje wykonywanie badań diagnostycznych na różnych etapach życia; -promuje profilaktykę kardiologiczną oraz badania przesiewowe w kierunku chorób sercowo-naczyniowych; -promuje mierzenie ciśnienia tętniczego krwi; -upowszechnia wiedzę, że wczesne wykrycie nowotworów jest ważne; -promuje badania skóry i ocenę znamion; -promuje samobadanie piersi i jąder; -upowszechnia profilaktykę chorób zakaźnych na różnych etapach życia oraz w aspekcie podróży w rejonach endemicznych;
---	--	--	---	--

Dział III. Aktywność fizyczna.

OCENA				
Dopuszczający	Dostateczny	Dobry	Bardzo dobry	Celujący
Uczeń:				
-podaje zalety regularnie podejmowanej aktywności fizycznej; -identyfikuje wiarygodne i rzetelne źródła informacji na temat aktywności fizycznej; -podaje proste programy aktywności fizycznej dla siebie i innych; -wymienia zagrożenia związane z nadmierną aktywnością fizyczną;	-omawia rolę aktywności fizycznej, dostosowaną do indywidualnych potrzeb zdrowotnych oraz upodobań; -przedstawia wiarygodne i rzetelne źródła informacji na temat aktywności fizycznej; -opisuje sposoby przeciwdziałania sedentarnemu stylowi życia dostosowane do wieku i ograniczeń zdrowotnych; -przedstawia zagrożenia związane z nadmierną aktywnością fizyczną;	-podejmuje aktywność fizyczną, dostosowaną do indywidualnych potrzeb zdrowotnych oraz upodobań; -wyjaśnia wpływ sedentarnego stylu życia (bezczynności ruchowej) na zdrowie fizyczne i psychiczne ludzi w różnym wieku; -rozpoznaje zagrożenia związane z nadmierną aktywnością fizyczną, z kompulsywnym wykonywaniem ćwiczeń fizycznych oraz zagrożenia związane z aktywnością fizyczną na powietrzu w czasie epizodów smogowych i w miejscach ze zwiększoną emisją zanieczyszczeń powietrza (np. przy drogach); -wyjaśnia, jak unikać powyższych zagrożeń przy planowaniu wysiłku fizycznego; -wyjaśnia znaczenie turystyki dla zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego;	-ocenia wiarygodność i rzetelność źródeł informacji na temat aktywności fizycznej; -ocenia proste programy aktywności fizycznej dla siebie i innych, bazując na rekomendacjach oraz wiarygodnych i rzetelnych źródłach informacji; -formuluje argumenty na temat aktywności fizycznej dla różnych grup wiekowych (np. dzieci i młodzieży, osób dorosłych, seniorów), grup ze zróżnicowanymi potrzebami; -ocenia zagrożenia związane z aktywnością fizyczną na powietrzu w czasie epizodów smogowych i w miejscach ze zwiększoną emisją zanieczyszczeń powietrza (np. przy drogach); -uzasadnia dlaczego należy unikać powyższych zagrożeń przy planowaniu wysiłku fizycznego;	-planuje aktywność fizyczną, dostosowaną do indywidualnych potrzeb zdrowotnych oraz upodobań; -dobiera proste programy aktywności fizycznej dla siebie, bazując na rekomendacjach oraz wiarygodnych i rzetelnych źródłach informacji; -promuje aktywność fizyczną w najbliższym otoczeniu i wśród osób z różnymi potrzebami i możliwościami psychofizycznymi oraz o różnym stanie zdrowia; -planuje, jak unikać różnych zagrożeń przy planowaniu wysiłku fizycznego; -planuje wycieczkę turystyczną, w której uwzględni podstawowe zasady zrównoważonej turystyki; -organizuje wycieczkę turystyczną i w niej uczestniczy; -w planowaniu i realizacji wycieczki turystycznej

Dział IV. Odżywianie.

OCENA				
Dopuszczający	Dostateczny	Dobry	Bardzo dobry	Celujący
Uczeń:				
-podaje co to jest zbilansowana dieta; -wymienia nazwy różnych diet; -podaje wybrane założenia strategii „od pola do stołu”; -wymienia zrównoważone praktyki żywieniowe; -podaje, jaki wpływ	-omawia podstawowe założenia dobrze zbilansowanej diety; -opisuje wybrane założenia strategii „od pola do stołu”; -omawia zrównoważone praktyki żywieniowe; -omawia wpływ przetwarzanie żywności na jej wartość odżywczą;	-charakteryzuje wybrane diety korzystając z wiarygodnych i rzetelnych źródeł informacji; -wyjaśnia wybrane założenia strategii „od pola do stołu”; -wyjaśnia, jaki wpływ ma przetwarzanie	-analizuje skład posiłków w różnych dietach (np. diety planetarnej, wegetariańskiej, wegańskiej, śródziemnomorskiej, bezglutenowej), korzystając z wiarygodnych i rzetelnych źródeł informacji;	-planuje posiłki dla dobrze zbilansowanych diet (np. diety planetarnej, wegetariańskiej, wegańskiej, śródziemnomorskiej, bezglutenowej); -promuje diety dobre dla zdrowia człowieka

ma przetwarzanie żywności na jej wartość odżywczą; -podaje wpływ reklam i trendów żywieniowych na osobiste wybory dietetyczne;	-omawia wpływ reklam i trendów żywieniowych na osobiste wybory dietetyczne;	żywności na jej wartość odżywczą; -wyjaśnia wpływ reklam i trendów żywieniowych na osobiste wybory dietetyczne ważne dla zdrowia i środowiska naturalnego;	-uzasadnia wpływ diet na zdrowie człowieka i środowisko naturalne; -analizuje wybrane założenia strategii „od pola do stołu”; omawia zrównoważone praktyki żywieniowe; -formułuje argumenty na temat wpływu reklam i trendów żywieniowych na osobiste wybory dietetyczne oraz na temat konsekwencji tych wyborów dla zdrowia i środowiska naturalnego;	i środowiska naturalnego; -wdraża wybrane założenia strategii „od pola do stołu”; -promuje zrównoważone praktyki żywieniowe; -organizuje dyskusję w klasie na temat świadomych wyborów konsumenckich;
--	--	--	--	---

Dział: V. Zdrowie psychiczne.

OCENA				
Dopuszczający	Dostateczny	Dobry	Bardzo dobry	Celujący
Uczeń:				
-definiuje termin dobrostan; -nazywa swoje uczucia; -identyfikuje bezpieczne relacje interpersonalne, zachowując uważność na siebie i drugiego człowieka; -nazywa potrzeby osób z zaburzeniami psychicznymi występującymi na różnych etapach życia; -podaje czym zajmuje się psycholog, psychoterapeuta, psychiatra, specjalista psychoterapii uzależnień, trener, coach;	-opisuje swój dobrostan psychiczny; -omawia różnice między adekwatną i nieadekwatną samooceną; -wyraża swoje uczucia; -wyraża wdzięczność; -omawia , jak buduje się prawidłowe relacje w rodzinie oraz innych grupach społecznych; -opisuje potrzeby osób z zaburzeniami psychicznymi występującymi na różnych etapach życia; -omawia czym zajmuje się psycholog, psychoterapeuta, psychiatra, specjalista psychoterapii uzależnień, trener, coach;	-łączy swój dobrostan psychiczny z prowadzeniem zdrowego stylu życia; -wyjaśnia , jak budować prawidłowe relacje w rodzinie oraz innych grupach społecznych; -łączy bezpieczne relacje interpersonalne z zachowaniem uważności na siebie i drugiego człowieka; -łączy presję otoczenia, przekazy z Internetu i mediów społecznościowych oraz oczekiwania społeczne z podejmowaniem świadomych decyzji dotyczących swojego życia; -dobiera odpowiednią pomoc specjalistyczną adekwatnie do sytuacji; -wyjaśnia różnice między: psychologiem, psychoterapeutą, psychiatrą, specjalistą psychoterapii uzależnień, trenerem, coachem;	-ocenia swój dobrostan psychiczny w tym znajomość swoich emocji i potrzeb, troskę o relacje społeczne, równowagę między obowiązkami a czasem wolnym; -przekształca nieracjonalne przekonania na swój temat, na temat innych ludzi i świata w racjonalne odpowiedniki; -buduje prawidłowe relacje w rodzinie oraz innych grupach społecznych; -nawiazuje bezpieczne relacje interpersonalne, zachowując uważność na siebie i drugiego człowieka; -analizuje presję otoczenia, przekazy z Internetu i mediów społecznościowych oraz oczekiwania społeczne i podejmuje świadome decyzje dotyczące swojego życia;	-planuje swój dobrostan psychiczny przez prowadzenie zdrowego stylu życia; -modeluje swoją samooceną; -inicjuje przekształcenie swoich nieracjonalnych przekonań na swój temat, na temat innych ludzi i świata w racjonalne odpowiedniki; -promuje prawidłowe relacje w rodzinie oraz innych grupach społecznych; -upowszechnia bezpieczne relacje interpersonalne, zachowując uważność na siebie i drugiego człowieka; -planuje świadome decyzje dotyczące swojego życia; -koordynuje pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi; -inicjuje odpowiednią pomoc specjalistyczną adekwatnie do sytuacji;

Dział: VI. Zdrowie społeczne.

OCENA				
Dopuszczająca	Dostateczna	Dobra	Bardzo dobra	Celująca
Uczeń:				
-definiuje termin dobrostan; -wymienia kompetencje, które pomagają w prowadzeniu świadomego i szczęśliwego dorosłego życia; -podaje sposoby dbania o relacje; -wymienia cechy przemocy fizycznej, psychicznej i ekonomicznej. -podaje zagrożenia związane ze spożywaniem alkoholu oraz stosowaniem substancji psychoaktywnych w ciąży;	-opisuje swój dobrostan psychiczny; -omawia , w jaki sposób jest odpowiedzialny za własny rozwój; -omawia etapy bliskiej, długotrwałej relacji, w tym koleżeńskiej, przyjacielskiej, romantycznej, małżeńskiej, rodzinnej, partnerskiej, i sposoby dbania o nią; -odróżnia zachowania prawidłowe od przemocowych w relacjach; -omawia zagrożenia związane ze spożywaniem alkoholu oraz stosowaniem substancji psychoaktywnych w ciąży;	-łączy swój dobrostan psychiczny z prowadzeniem zdrowego stylu życia; -charakteryzuje etapy bliskiej, długotrwałej relacji, w tym koleżeńskiej, przyjacielskiej, romantycznej, małżeńskiej, rodzinnej, partnerskiej; -wyjaśnia , dlaczego należy dbać o relacje; -wykazuje , które cechy są objawem przemocy fizycznej, psychicznej i ekonomicznej. -wyjaśnia , dlaczego spożywanie alkoholu i stosowanie substancji psychoaktywnych ma wpływ na rozwój płodu;	-ocenia swój dobrostan psychiczny dzięki prowadzeniu zdrowego stylu życia; -analizuje etapy bliskiej, długotrwałej relacji, w tym koleżeńskiej, przyjacielskiej, romantycznej, małżeńskiej, rodzinnej, partnerskiej; -uzasadnia , dlaczego należy dbać o relacje; -weryfikuje , które zachowania są prawidłowe, a które są przemocowe; -ocenia zagrożenia związane ze spożywaniem alkoholu i stosowaniem substancji psychoaktywnych do prawidłowego przebiegu ciąży;	-planuje swój dobrostan psychiczny przez prowadzenie zdrowego stylu życia; -modeluje własne kompetencje, które pomagają w prowadzeniu świadomego i szczęśliwego dorosłego życia; -wdraża zasady dbania o dobre relacje; -promuje zachowania prawidłowe; -inicjuje działania przeciwdziałające przemocy fizycznej, psychicznej i ekonomicznej. -projektuje kampanie przeciw spożywaniu alkoholu i stosowaniu substancji psychoaktywnych w ciąży;

Dział: VII. Zdrowie środowiskowe.

OCENA				
Dopuszczająca	Dostateczna	Dobra	Bardzo dobra	Celująca
Uczeń:				
-definiuje termin dieta planetarna; -rozpoznaje dezinformacje dotyczące zmian klimatu i ich wpływu na zdrowie; -rozpoznaje wiarygodne i rzetelne źródła informacji na temat zmian klimatu oraz ich wpływu na zdrowie.	-omawia założenia diety planetarnej; -przedstawia wiarygodne i rzetelne źródła informacji na temat zmian klimatu oraz ich wpływu na zdrowie. -omawia przykłady działań na rzecz poprawy zdrowia środowiskowego w swojej lokalnej społeczności;	-wyjaśnia wpływ diety planetarnej na zdrowie człowieka i środowisko naturalne; -wyjaśnia wpływ dezinformacji o zmianach klimatu oraz ich wpływu na zdrowie; -wyjaśnia , jaki wpływ na zdrowie człowieka ma stan środowiska naturalnego;	-analizuje swoją dietę i porównuje ją z dietą planetarną; -wprowadzenia -analizuje wiarygodne i rzetelne źródła informacji na temat zmian klimatu oraz ich wpływu na zdrowie. -uzasadnia celowość podejmowanych działań na rzecz poprawy zdrowia środowiskowego w swojej lokalnej społeczności;	-promuje dietę dobrą dla zdrowia człowieka i środowiska naturalnego; -promuje tylko wiarygodne źródła informacji na temat klimatu i zdrowia; -opracowuje plan działań na rzecz poprawy zdrowia środowiskowego w swojej lokalnej społeczności (np. działań związanych z ochroną powietrza, wody i gleby oraz redukcją hałasu);

Dział: VIII. Internet i profilaktyka uzależnień.

OCENA				
Dopuszczający	Dostateczny	Dobry	Bardzo dobry	Celujący
Uczeń:				
-wymienia rodzaje dezinformacji; -definiuje pojęcie fake news; -wymienia korzyści i zagrożenia związane z rozwojem sztucznej inteligencji; -podaje przykłady uzależnienia fizycznego i behawioralnego, w tym hazard; -wymienia objawy uzależnień; -podaje sytuacje, w których należy podjąć leczenie uzależnień w trybie ambulatoryjnym, dziennym, stacjonarnym albo w trybie leczenia przymusowego; -definiuje pojęcie sharenting;	-opisuje rodzaje dezinformacji; -omawia korzyści i zagrożenia związane z rozwojem sztucznej inteligencji; -omawia wpływ reklam na postawy i decyzje w zakresie używania substancji psychoaktywnych, w tym w szczególności alkoholu i nowatorskich wyrobów tytoniowych; -omawia mechanizm uzależnienia; -omawia sytuacje, w których należy podjąć leczenie uzależnień w trybie ambulatoryjnym, dziennym, stacjonarnym albo w trybie leczenia przymusowego. -omawia sposoby ochrony prywatności swojej i bliskich osób; -omawia zagrożenia związane z udostępnianiem wizerunku dzieci w Internecie (sharenting);	-charakteryzuje pojęcie fake news; -wykazuje korzyści i zagrożenia związane z rozwojem sztucznej inteligencji; -wyjaśnia wpływ reklam na postawy i decyzje w zakresie używania substancji psychoaktywnych, w tym w szczególności alkoholu i nowatorskich wyrobów tytoniowych; -charakteryzuje uzależnienie fizyczne i behawioralne, w tym hazard; -wykazuje , w jakich sytuacjach należy podjąć leczenie uzależnień w trybie ambulatoryjnym, dziennym, stacjonarnym albo w trybie leczenia przymusowego. -uzasadnia potrzebę ochrony prywatności swojej i bliskich osób, a szczególnie dzieci;	-analizuje rodzaje dezinformacji; -interpretuje pojęcie fake news; -analizuje korzyści i zagrożenia związane z rozwojem sztucznej inteligencji; -ocenia wpływ reklam na postawy i decyzje w zakresie używania substancji psychoaktywnych, w tym w szczególności alkoholu i nowatorskich wyrobów tytoniowych; -analizuje mechanizm uzależnienia; -ocenia własne zachowania pod względem potencjalnego ryzyka uzależnień fizycznych i behawioralnych; -wyszukuje przepisy prawne dotyczące zakazu posiadania, nakłaniania do używania, udzielania substancji psychoaktywnych oraz handlu nimi;	-planuje działania przeciwdziałające dezinformacji i fake newsom; -upowszechnia wiedzę o korzyściach i zagrożeniach związanych z rozwojem sztucznej inteligencji; -organizuje działania przeciwdziałające uzależnieniom fizycznym i behawioralnym, w tym hazard; -upowszechnia wiedzę o uzależnieniach; -promuje przepisy prawne dotyczące zakazu posiadania, nakłaniania do używania, udzielania substancji psychoaktywnych oraz handlu nimi; -projektuje działania związane z ochroną prywatności w Internecie;

Dział: IX. System ochrony zdrowia.

OCENA				
Dopuszczająca	Dostateczna	Dobra	Bardzo dobra	Celująca
Uczeń:				
-wymienia prawa pacjenta; -wymienia osoby i instytucje, które są odpowiedzialne za przestrzeganie praw pacjenta; -wymienia ogólne zasady badań klinicznych; -podaje , co to jest podstawowa opieka zdrowotna; -identyfikuje podmioty lecznicze świadczące usługi w zależności od potrzeb zdrowotnych; -podaje , czym jest telemedycyna;	-omawia sposób reagowania w przypadku naruszenia praw pacjenta; -opisuje rolę Rzecznika Praw Pacjenta; -omawia rolę dowodów naukowych i badań klinicznych w profilaktyce oraz terapii chorób; -omawia ogólne zasady badań klinicznych i zasady udziału w nich; -omawia znaczenie i rolę Internetowego Konta Pacjenta (IKP); -opisuje sytuacje, w których należy wezwać zespół	-wyjaśnia , dlaczego należy reagować gdy naruszone zostają jego prawa jako pacjenta; -wyjaśnia , jak korzystać ze świadczeń zdrowotnych w podstawowej opiece zdrowotnej (POZ), nocnej i świątecznej pomocy lekarskiej (NiŚPL), ambulatoryjnej opiece specjalistycznej (AOS), szpitalu, w tym szpitalnym oddziale ratunkowym (SOR); -wyszukuje podmioty lecznicze świadczące usługi w zależności	-uzasadnia , w jakich sytuacjach należy zwrócić się do Rzecznika Praw Pacjenta; -ocenia rolę dowodów naukowych i badań klinicznych w profilaktyce oraz terapii chorób; -uzasadnia , kiedy należy skorzystać z telemedycyny; -analizuje zawartość Internetowego Konta Pacjenta (IKP); -symuluje przeprowadzenie rozmowy z dyspozytorem ratownictwa medycznego	-upowszechnia prawa pacjenta; -promuje działania Rzecznika Praw Pacjenta; -upowszechnia wiedzę o badaniach klinicznych, profilaktyce i terapii chorób; -promuje korzystanie z Internetowego Konta Pacjenta (IKP); -organizuje pokazy, jak postępować w stanach zagrożenia życia i zdrowia; -upowszechnia zasadę, aby w nieuzasadnionych przypadkach nie wzywać pogotowia ratunkowego;

-podaje, co to jest e-zdrowie; - podaje, co to jest Internetowe Konto Pacjenta (IKP); -podaje, czym jest samoleczenie; -definiuje, co to jest lek i suplement diety; -podaje działania niepożądane najczęściej stosowanych leków dostępnych bez recepty. -wymienia założenia standardów opieki okołoporodowej;	ratownictwa medycznego; -omawia przykłady nieuzasadnionego wezwania zespołu ratownictwa medycznego; -omawia przykłady nieuzasadnionego zgłoszenia się na szpitalny oddział ratunkowy (SOR); -omawia, jak postępować w przypadku podwyższonej temperatury ciała; -omawia, jak prawidłowo stosować leki bez recepty; -omawia zasady dostępu do leków na receptę i bez recepty; -omawia podstawowe zasady refundacji leków w Polsce; -omawia działania niepożądane najczęściej stosowanych leków dostępnych bez recepty; -omawia podstawowe założenia standardów opieki okołoporodowej;	od potrzeb zdrowotnych; -wyjaśnia, czym jest telemedycyna oraz co to jest e-zdrowie; -wyjaśnia, jak korzystać z Internetowego Konta Pacjenta (IKP), -wyjaśnia, czym jest samoleczenie; -wyjaśnia, jak przygotować się do badań diagnostycznych i jak przedstawić swoje dolegliwości w gabinecie lekarskim; -wyjaśnia różnice między lekiem a suplementem diety; -czyta ze zrozumieniem ulotki leków;	i przedstawia, na czym polega problem zdrowotny; -ocenia, kiedy należy stosować leki bez recepty; -analizuje różnice między lekiem a suplementem diety; -interpretuje zapisy w ulotce leków; -analizuje zasady dostępu do leków na receptę i bez recepty; -analizuje zasady refundacji leków w Polsce;	-promuje badania diagnostyczne; -upowszechnia wiedzę o suplementach diety; -promuje dokładne czytanie ze zrozumieniem ulotek leków;
--	---	---	---	---

Wymagania edukacyjne z biologii – do SMARTbook Nowa Biologia na czasie klasa 1 szkoły ponadpodstawowej, zakres podstawowy.

Lp. lekcji	Temat	Poziom wymagań				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>
Rozdział 1. Badania biologiczne						
1.	Znaczenie nauk biologicznych	- definiuje pojęcie <i>biologia</i> - wskazuje cechy organizmów - wymienia dziedziny życia, w których mają znaczenie osiągnięcia biologiczne - wykorzystuje różnorodne źródła i metody do pozyskiwania informacji	- wyjaśnia, jakie cechy mają organizmy - podaje przykłady współczesnych osiągnięć biologicznych - wyjaśnia znaczenie nauk przyrodniczych w różnych dziedzinach życia - odróżnia wiedzę potoczną od wiedzy uzyskanej metodami naukowymi	- omawia cechy organizmów - wyjaśnia cele, przedmiot i metody badań naukowych w biologii - omawia istotę kilku współczesnych odkryć biologicznych - analizuje różne źródła informacji pod względem ich wiarygodności	- wyjaśnia, na czym polegają współczesne odkrycia biologiczne - analizuje wpływ rozwoju nauk biologicznych na różne dziedziny życia - wyjaśnia, czym zajmują się różne dziedziny nauk biologicznych, np. bioinformatyka	- wykazuje związek współczesnych odkryć biologicznych z rozwojem metodologii badań biologicznych - wyjaśnia związek pomiędzy nabytą wiedzą biologiczną a przygotowaniem do wykonywania różnych współczesnych zawodów - odnosi się krytycznie do informacji z różnych źródeł, m.in. z internetu
2.	Zasady prowadzenia badań biologicznych	- wymienia metody poznawania świata - definiuje pojęcia: <i>doświadczenie, obserwacja, teoria naukowa, problem badawczy, hipoteza, próba badawcza, próba kontrolna, wniosek</i> - wymienia etapy badań biologicznych	- wskazuje różnicę między obserwacją a doświadczeniem - odróżnia problem badawczy od hipotezy - odróżnia próbę badawczą od próby kontrolnej - odczytuje i analizuje informacje tekstowe, graficzne i liczbowe	- wyjaśnia, na czym polega różnica między obserwacją a doświadczeniem - formułuje główne etapy badań do konkretnych obserwacji i doświadczeń biologicznych	- analizuje etapy prowadzenia badań biologicznych - ocenia poprawność zastosowanych procedur badawczych - planuje, przeprowadza	- określa warunki doświadczenia - właściwie planuje obserwacje i doświadczenia oraz interpretuje ich wyniki - stosuje dwa rodzaje prób kontrolnych (pozytywną i negatywną*)

		wskazuje sposoby dokumentacji wyników badań biologicznych	odróżnia fakty od opinii	- wyjaśnia i omawia zasady prowadzenia i dokumentowania badań biologicznych - planuje przykładową obserwację biologiczną - wykonuje dokumentację przykładowej obserwacji biologicznej	- i dokumentuje proste doświadczenie biologiczne - interpretuje i przetwarza informacje tekstowe, graficzne oraz liczbowe w ypowych sytuacjach - formułuje wnioski - odnosi się do wyników uzyskanych przez innych badaczy	- w przeprowadzanych doświadczeniach - wskazuje różnice między danymi ilościowymi a danymi jakościowymi
3. 4.	Obserwacje biologiczne	- wskazuje różnicę między obserwacją makroskopową a obserwacją mikroskopową - wymienia, jakie obiekty można zobaczyć gołym okiem, a jakie przy użyciu różnych rodzajów mikroskopów - podaje nazwy elementów układu optycznego mikroskopu optycznego - wymienia cechy obrazu oglądanego pod mikroskopem optycznym - obserwuje gotowe preparaty pod mikroskopem optycznym	- przedstawia zasady mikroskopowania - prowadzi samodzielnie obserwacje makro- i mikroskopowe - oblicza powiększenie mikroskopu	- wyjaśnia sposób działania mikroskopów: optycznego i elektronowego - porównuje działanie mikroskopu optycznego z działaniem mikroskopu elektronowego - wymienia zalety i wady mikroskopów optycznych oraz mikroskopów elektronowych	poprawnie dokumentuje wyniki obserwacji preparatów mikroskopowych	- planuje i przeprowadza nietypowe obserwacje - na podstawie różnych zdjęć zamieszczonych w literaturze popularno-naukowej określa, za pomocą jakiego mikroskopu uzyskano przedstawiony obraz, oraz uzasadnia swój wybór - na podstawie różnych źródeł wiedzy objaśnia zastosowanie mikroskopów w diagnostyce chorób człowieka

5.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Badania biologiczne”					
Rozdział 2. Chemiczne podstawy życia						
6.	Skład chemiczny organizmów	• klasyfikuje związki chemiczne na organiczne i nieorganiczne • wymienia związki budujące organizm • klasyfikuje pierwiastki na makroelementy i mikroelementy (Fe, I, F) • wymienia pierwiastki biogenne	• definiuje pojęcie pierwiastki biogenne • wyjaśnia pojęcia makroelementy i mikroelementy • wymienia występowanie i znaczenie makroelementów i wybranych mikroelementów (Fe, I, F)	• przedstawia hierarchiczność budowy organizmów na przykładzie człowieka • omawia znaczenie makroelementów i wybranych mikroelementów (Fe, I, F)	• uzasadnia słuszność stwierdzenia, że pierwiastki są podstawowymi składnikami organizmów	• wskazuje kryterium podziału pierwiastków • na podstawie różnych źródeł wiedzy wskazuje pokarmy, które są źródłem makroelementów i wybranych mikroelementów (Fe, I, F)
7.	Znaczenie wody dla organizmów	• wymienia właściwości wody • przedstawia budowę wody • wymienia funkcje wody ważne dla organizmów • podaje znaczenie wody dla organizmów	• przedstawia właściwości wody • wyjaśnia znaczenie wody dla organizmów • wyjaśnia rolę wody w życiu organizmów na podstawie jej właściwości fizykochemicznych	• charakteryzuje właściwości fizykochemiczne wody i ich znaczenie dla organizmów • uzasadnia znaczenie wody dla organizmów • określa, które właściwości wody odpowiadają za wskazane zjawiska, np. za unoszenie się lodu na powierzchni wody	• wykazuje związek między właściwościami wody a jej rolą w organizmie • przedstawia i analizuje zawartość wody w różnych narządach człowieka	• przeprowadza samodzielnie nietypowe doświadczenia dotyczące zmian napięcia powierzchniowego wody oraz właściwie interpretuje wyniki
8.	Węglowodany – budowa i znaczenie	• klasyfikuje węglowodany na cukry proste, dwucukry i wielocukry • podaje znaczenie i występowanie cukrów prostych • odróżnia cukry proste (glukozę, fruktozę, galaktozę, rybozę, deoksyrybozę)	• określa kryterium klasyfikacji węglowodanów • omawia występowanie i znaczenie cukrów prostych, dwucukrów i wielocukrów • wskazuje sposób wykrywania skrobi	• porównuje i charakteryzuje wybranych cukry proste, dwucukry i wielocukry	• przeprowadza doświadczenie pozwalające wykryć skrobię w bulwie ziemniaka • wyjaśnia funkcje poszczególnych cukrów	• uzasadnia, że wybrane węglowodany pełnią funkcję zapasową • planuje doświadczenie mające na celu wykrycie skrobi w materiale biologicznym

		• podaje znaczenie i występowanie dwucukrów i wielocukrów • rozróżnia dwucukry (laktoza, sacharoza) i wielocukry (skrobia, glikogen, celuloza)				
9.	Białka – budulec życia	• podaje nazwy białek (kolagen, keratyna, hemoglobina, pepsyna, mioglobina) • wyróżnia białka proste i białka złożone • podaje przykłady białek prostych i białek złożonych • wymienia funkcje białek w organizmie człowieka	• podaje kryteria klasyfikacji białek • omawia funkcje wybranych białek	• odróżnia białka proste od białek złożonych	• charakteryzuje wybrane białka	• wykazuje związek budowy białek z ich funkcjami w organizmie człowieka
10.	Właściwości i wykrywanie białek	• definiuje pojęcie <i>denaturacja</i> • wymienia czynniki wywołujące denaturację białka • opisuje doświadczenie pokazujące wpływ temperatury na białko	• wyjaśnia, na czym polega denaturacja białka • określa warunki, w których zachodzi denaturacja białka • klasyfikuje czynniki wywołujące denaturację, dzieląc je na czynniki fizyczne i czynniki chemiczne	• przeprowadza doświadczenie pokazujące wpływ temperatury na białko zgodnie z instrukcją	• wskazuje znaczenie denaturacji białek dla organizmów • przewiduje skutki działania wysokiej temperatury na białka budujące organizm człowieka	• planuje i przeprowadza doświadczenie dotyczące wpływu wysokiej temperatury na białka
11.	Lipidy – budowa i znaczenie	• przedstawia lipidy proste i złożone • wymienia funkcje lipidów • podaje właściwości lipidów • podaje funkcje cholesterolu	• podaje różnicę między lipidami prostymi a lipidami złożonymi • odróżnia tłuszcze właściwe od wosków • klasyfikuje kwasy tłuszczowe na kwasy nasycone i kwasy nienasycone • określa znaczenie biologiczne lipidów	• charakteryzuje lipidy proste i lipidy złożone • opisuje rolę cholesterolu w organizmie człowieka • klasyfikuje lipidy ze względu na konsystencję i pochodzenie	• porównuje poszczególne grupy lipidów • omawia budowę fosfolipidów i jej znaczenie w ich położeniu w błonie biologicznej	• wskazuje związek między obecnością podwójnych wiązań w kwasach tłuszczowych a właściwościami lipidów

12.	Budowa i funkcje kwasów nukleinowych	- wyróżnia rodzaje kwasów nukleinowych - przedstawia znaczenie biologiczne kwasów nukleinowych - podaje zasadę komplementarności - określa lokalizację DNA i RNA w komórkach - definiuje pojęcie <i>replikacja DNA</i> - wymienia rodzaje RNA	- charakteryzuje strukturę DNA i RNA - wyjaśnia, na czym polega komplementarność zasad azotowych - porównuje DNA z RNA - wyjaśnia, na czym polega proces replikacji DNA	- charakteryzuje strukturę DNA i RNA - porównuje różne rodzaje RNA	- omawia podobieństwa i różnice w strukturze DNA i RNA - wyjaśnia znaczenie DNA jako nośnika informacji genetycznej	podaje przykłady innych nukleotydów niż nukleotydy budujące DNA i RNA
13. 14.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Chemiczne podstawy życia”					
Rozdział 3. Komórka						
15.	Budowa komórki eukariotycznej	- definiuje pojęcie <i>komórka</i> - wyróżnia komórki prokariotyczne i eukariotyczne - wymienia przykłady komórek prokariotycznych - wskazuje na rysunku struktury komórki eukariotycznej i podaje ich nazwy - wymienia elementy komórki eukariotycznej	- wskazuje i opisuje różnice między komórkami eukariotycznymi (roślinnymi, grzybowymi i zwierzęcymi) - podaje funkcje różnych komórek w zależności od miejsca ich występowania - rysuje wybraną komórkę eukariotyczną na podstawie obserwacji mikroskopowej - buduje model przestrzenny komórki eukariotycznej	- stosuje kryterium podziału komórek ze względu na występowanie jądra komórkowego - charakteryzuje funkcje struktur komórki eukariotycznej - porównuje komórki eukariotyczne (zwierzęcą, roślinną, grzybową)	- na podstawie mikrofotografii rozpoznaje, wskazuje i charakteryzuje struktury komórkowe - wykazuje związek między budową organelli a ich funkcjami	- wyjaśnia, dlaczego komórki mają niewielkie rozmiary - wyjaśnia przyczyny różnic w budowie i funkcjonowaniu komórek
16. 17.	Budowa i znaczenie błon biologicznych	- wskazuje składniki błon biologicznych i podaje ich nazwy - wymienia właściwości błon biologicznych	- omawia model budowy błony biologicznej - wyjaśnia funkcje błon biologicznych - wyjaśnia różnice między transportem	- omawia właściwości błon biologicznych - charakteryzuje rodzaje transportu przez błony biologiczne	analizuje rozmieszczenie białek i lipidów w błonach biologicznych	planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące wpływ roztworów o różnym

		- wymienia podstawowe funkcje błon biologicznych i krótko je opisuje - wymienia rodzaje transportu przez błony (transport bierny: dyfuzja prosta i dyfuzja ułatwiona; transport czynny, endocytoza i egzocytoza) - definiuje pojęcia: <i>osmoza</i>, <i>dyfuzja</i>, <i>roztwór hipotoniczny</i>, <i>roztwór izotoniczny</i>, <i>roztwór hipertoniczny</i>	biernym a transportem czynnym - odróżnia endocytozę od egzocytozy - analizuje schematy transportu substancji przez błony biologiczne - stosuje pojęcia: <i>roztwór hipertoniczny</i>, <i>roztwór izotoniczny</i> i <i>roztwór hipotoniczny</i> - konstruuje tabelę, w której porównuje rodzaje transportu przez błonę biologiczną	- omawia rolę błony komórkowej - porównuje osmozę z dyfuzją - przedstawia skutki umieszczenia komórki roślinnej oraz komórki zwierzęcej w roztworach: hipotonicznym, izotonicznym i hipertonicznym - wykazuje związek między budową błon a ich funkcjami	- wyjaśnia rolę i właściwości błony komórkowej w procesach osmotycznych - wykazuje związek między budową błony biologicznej a pełnionymi przez nią funkcjami - przeprowadza doświadczenie mające na celu badanie wpływu roztworów o różnym stężeniu na zjawisko osmozy w komórkach roślinnych - wyjaśnia na wybranych przykładach różnice między endocytozą a egzocytozą	stężeniu na zjawisko osmozy wyjaśnia, dlaczego błona biologiczna jest selektywnie przepuszczalna i omawia, znaczenie tej cechy dla komórki
18.	Budowa i rola jądra komórkowego	- definiuje pojęcia <i>chromatyna</i> i <i>chromosom</i> - podaje budowę jądra komórkowego - wymienia funkcje jądra komórkowego - przedstawia budowę chromosomu	- identyfikuje elementy jądra komórkowego - określa skład chemiczny chromatyny - wyjaśnia funkcje poszczególnych elementów jądra komórkowego - wymienia i identyfikuje kolejne etapy upakowania DNA w jądrze komórkowym	- charakteryzuje elementy jądra komórkowego - charakteryzuje budowę chromosomu - wyjaśnia znaczenie spiralizacji chromatyny w chromosomie - wykazuje związek między budową jądra komórkowego a jego funkcją w komórce	- wyjaśnia przyczyny różnej liczby jąder komórkowych w komórkach eukariotycznych - uzasadnia stwierdzenie, że jądro komórkowe odgrywa w komórce rolę kierowniczą	- uzasadnia znaczenie upakowania DNA w jądrze komórkowym - wyjaśnia, jakie znaczenie ma obecność porów jądrowych

			• rysuje skondensowany chromosom i wskazuje jego elementy			
19.	Składniki cytoplazmy	• definiuje pojęcie <i>cytozol</i> • wymienia elementy mitochondrium i jego funkcje • przedstawia budowę i funkcje rybosomów • podaje funkcje cytozolu • wymienia składniki cytozolu • wymienia funkcje cytoszkieletu • wymienia elementy i funkcje siateczki śródplazmatycznej, wakuoli, lizosomów oraz aparatu Golgiego	• charakteryzuje budowę i funkcje rybosomów oraz mitochondrium • wyjaśnia funkcje cytoszkieletu • charakteryzuje budowę i funkcje siateczki śródplazmatycznej, wakuoli, lizosomów oraz aparatu Golgiego	• omawia funkcje wakuoli • wyjaśnia, od czego zależą liczba i rozmieszczenie mitochondriów w komórce • wyjaśnia rolę rybosomów w syntezie białek • porównuje siateczkę śródplazmatyczną szorstką z siateczką śródplazmatyczną gładką	• wyjaśnia różnicę między cytoplazmą a cytozolem • wyjaśnia znaczenie lizosomów dla funkcjonowania komórek organizmu człowieka, np. dla układu odpornościowego • analizuje udział poszczególnych organelli w syntezie białek i ich transporcie poza komórkę	• wykazuje zależność między aktywnością metaboliczną komórki a liczbą i budową mitochondriów • wyjaśnia związek między budową komórki a funkcją składników cytoszkieletu
20.	Cykl komórkowy	• definiuje pojęcia: <i>cykl komórkowy, mitoza, interfaza</i> • przedstawia etapy cyklu komórkowego i podaje ich nazwy	• wyjaśnia rolę interfazy w cyklu życiowym komórki • analizuje schemat przedstawiający zmiany ilości DNA i chromosomów w poszczególnych etapach cyklu komórkowego • charakteryzuje cykl komórkowy	• wyjaśnia przebieg cyklu komórkowego • wskazuje, w jaki sposób zmienia się ilość DNA w cyklu komórkowym	• uzasadnia konieczność podwojenia ilości DNA przed podziałem komórki • określa liczbę cząsteczek DNA w komórkach różnych organizmów w poszczególnych fazach cyklu komórkowego	• interpretuje zależność między występowaniem nowotworu a zaburzonym cyklem komórkowym*
21.	Znaczenie mitozy, mejozy i apoptozy	• definiuje pojęcia <i>mejoza i apoptoza</i>	• opisuje efekty mejozy	• porównuje zmiany liczby chromosomów	• wyjaśnia zmiany zawartości	• argumentuje konieczności zmian

		• przedstawia istotę mitozy i mejozy • przedstawia znaczenie mitozy i mejozy w rozwoju i rozmnażaniu człowieka • wskazuje różnicę między komórką haploidalną a komórką diploidalną	• omawia na schemacie przebieg procesu apoptozy • odróżnia po liczbie powstających komórek mitozę od mejozy • wskazuje, który proces – mitozę czy mejozę – prowadzi do powstania gamet, uzasadnia swój wybór	• w przebiegu mitozy i mejozy • wyjaśnia, na czym polega apoptoza • przedstawia istotę różnicy między mitozą a mejozą • określa znaczenie apoptozy dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania organizmu człowieka	• DNA podczas mejozy • wyjaśnia znaczenie mitozy i mejozy • wyjaśnia, dlaczego mejoza jest nazwana podziałem redukcyjnym	• zawartości DNA podczas mejozy • wyjaśnia związek między rozmnażaniem płciowym a zachodzeniem procesu mejozy • argumentuje, że proces apoptozy jest ważny dla prawidłowego funkcjonowania organizmu człowieka
22. 23.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Komórka”					
Rozdział 4. Metabolizm						
24.	Kierunki przemian metabolicznych	• definiuje pojęcia: <i>metabolizm, anabolizm, katabolizm</i> • przedstawia rolę biologiczną ATP	• wyjaśnia rolę biologiczną ATP • porównuje reakcje anaboliczne z reakcjami katabolicznymi • przedstawia do czego organizm zużywa ATP	• wyjaśnia różnicę między procesami katabolicznymi a procesami anabolicznymi	• wykazuje, że procesy anaboliczne i procesy kataboliczne są ze sobą powiązane	• wyjaśnia, w jaki sposób ATP sprzęga procesy metaboliczne • uzasadnia kryteria podziału przemian metabolicznych • wykazuje co łączy jedzenie (pokarm) i energię
25. 26.	Budowa i działanie enzymów. Regulacja aktywności enzymów	• definiuje pojęcia <i>enzymy i energia aktywacji</i> • przedstawia budowę enzymów • podaje funkcje enzymów w komórce • wymienia właściwości enzymów • wymienia podstawowe czynniki (pH, temperatura) wpływające na szybkość reakcji enzymatycznych	• charakteryzuje budowę enzymów • omawia właściwości enzymów • przedstawia sposób działania enzymów • wymienia etapy katalizy enzymatycznej • omawia wpływ temperatury, wartości pH na działanie enzymów	• wyjaśnia znaczenie kształtu centrum aktywnego enzymu dla przebiegu reakcji enzymatycznej • wyjaśnia mechanizm działania enzymów i ich właściwości • wyjaśnia wpływ temperatury i wartości pH na przebieg reakcji metabolicznej • podaje wynik doświadczenia	• wyjaśnia mechanizm katalizy enzymatycznej • rozróżnia właściwości enzymów • wyjaśnia, w jaki sposób enzymy przyspieszają przebieg reakcji chemicznej • planuje i przeprowadza doświadczenie	• interpretuje i przewiduje wyniki doświadczenia dotyczącego wpływu różnych czynników na aktywność enzymów

				dotyczącego wpływu wysokiej temperatury na aktywność katalazy	mające wykazać wpływ temperatury na aktywność katalazy w bulwach ziemniaka	
27. 28.	Oddychanie komórkowe. Oddychanie tlenowe Procesy beztlenowego uzyskiwania energii	• definiuje pojęcie <i>oddychanie komórkowe</i> • wymienia rodzaje oddychania komórkowego • wyróżnia substraty i produkty oddychania tlenowego • określa znaczenie oddychania komórkowego dla funkcjonowania organizmu • definiuje pojęcie <i>fermentacja</i> • wyróżnia substraty i produkty fermentacji mleczanowej • wymienia organizmy przeprowadzające fermentację • określa lokalizację fermentacji mleczanowej w komórce i ciele różnych organizmów • podaje przykłady zastosowania fermentacji mleczanowej i alkoholowej w życiu codziennym	• przedstawia znaczenie oddychania komórkowego w pozyskiwaniu energii użytecznej biologicznie • odróżnia fermentację mleczanową od fermentacji alkoholowej • przedstawia przebieg poszczególnych etapów fermentacji mleczanowej • omawia wykorzystanie fermentacji mleczanowej i alkoholowej w życiu człowieka • określa warunki przebiegu fermentacji mleczanowej	• wykazuje związek między budową mitochondrium a przebiegiem procesu oddychania tlenowego • wyjaśnia przebieg fermentacji mleczanowej • porównuje zysk energetyczny w oddychaniu tlenowym z zyskiem energetycznym z fermentacji mleczanowej	• uzasadnia, że oddychanie komórkowe ma charakter kataboliczny • przedstawia zysk energetyczny z utleniania jednej cząsteczki glukozy w trakcie oddychania tlenowego • porównuje oddychanie tlenowe z fermentacją mleczanową • tworzy i omawia schemat przebiegu fermentacji mleczanowej	• wykazuje związek między liczbą i budową mitochondriów a intensywnością oddychania tlenowego • wyjaśnia, dlaczego utlenianie tego samego substratu energetycznego w warunkach tlenowych dostarcza więcej energii niż w warunkach beztlenowych • wyjaśnia, dlaczego w erytrocytach zachodzi fermentacja mleczanowa, a nie oddychanie tlenowe
29.	Inne procesy metaboliczne. Podsumowanie działu	• definiuje pojęcie glikogenoliza • podaje jakim przemianom w organizmie człowieka ulega glikogen • wskazuje miejsce,	• wyjaśnia, na czym polega glikogenoliza • wykazuje co się dzieje z cukrami pobranymi wraz z pokarmem • podaje miejsca w	• na podstawie analizy schematu przedstawia znaczenie glikogenolizy w	• określa warunki i potrzebę zachodzenia glikogenolizy w organizmie człowieka	• na podstawie schematu określa związek między przemianami glikogenu a oddychaniem

		w którym zachodzi glikogenoliza •wskazuje cukry jako główne źródło energii	organizmie człowieka,których gromadzi się w komórkach glikogen •	przemianach energetycznych	• wyjaśnia w jakim celu w organizmie człowieka gromadzi się glikogen	tlenowym
30.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Metabolizm”					

* zagadnienia spoza podstawy programowej

Autorka: Małgorzata Miękus

Wymagania edukacyjne z biologii – 1 klasa szkoły ponadpodstawowej, zakres rozszerzony

Nr lekcji	Temat	Poziom wymagań				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>
Rozdział 1. Badania biologiczne						
1.	Metody badawcze w biologii	• rozróżnia metody poznawania świata • wymienia etapy badań biologicznych • określa problem badawczy, hipotezę badawczą • odróżnia próbę kontrolną od próby badawczej • wskazuje sposób prowadzenia dokumentacji doświadczenia i obserwacji	• wyjaśnia, na czym polega różnica między obserwacją a doświadczeniem • odróżnia problem badawczy od hipotezy • dokumentuje obserwacje i proste doświadczenia • odróżnia zmienną zależną od zmiennej niezależnej	• omawia zasady prowadzenia i dokumentowania badań • określa główne etapy badań do konkretnych obserwacji i doświadczeń biologicznych • planuje przykładową obserwację biologiczną • wykonuje dokumentację przykładowej obserwacji	• analizuje kolejne etapy prowadzenia badań • odnosi się do wyników uzyskanych przez innych badaczy • ocenia poprawność zastosowanych procedur badawczych • formułuje wnioski	• właściwie planuje obserwacje i doświadczenia oraz interpretuje ich wyniki • odróżnia próbę kontrolną pozytywną od próby kontrolnej negatywnej
2. 3.	Obserwacje mikroskopowe	• podaje nazwy elementów układu optycznego i układu mechanicznego mikroskopu optycznego • wymienia cechy obrazu oglądanego w mikroskopie optycznym • obserwuje pod mikroskopem gotowe preparaty • oblicza powiększenie mikroskopu	• wyjaśnia sposób działania mikroskopów optycznego i elektronowego	• porównuje działanie mikroskopu optycznego i mikroskopu elektronowego • wymienia zalety i wady mikroskopów optycznych oraz elektronowych • podejmuje próbę wykonania poprawnie preparatu mikroskopowego i obejrzenia go pod mikroskopem	• określa zasadę działania mikroskopu fluorescencyjnego • wyjaśnia różnicę w sposobie działania mikroskopów elektronowych: transmisyjnego i skaningowego • samodzielnie wykonuje preparaty mikroskopowe	• na podstawie różnych zdjęć zamieszczonych w literaturze popularnonaukowej wskazuje, za pomocą jakiego mikroskopu uzyskano przedstawiony obraz i uzasadnia swój wybór • stosuje pojęcie <i>zdolność rozdzielcza</i> do opisu działania mikroskopów różnych typów
4.	Proste analizy statystyczne w biologii	• poprawnie konstruuje tabele i wykresy • stosuje podstawowe parametry	• odczytuje oraz przetwarza informacje tekstowe, graficzne	• odczytuje, analizuje, interpretuje oraz przetwarza informacje tekstowe, graficzne	• odczytuje, analizuje, interpretuje oraz przetwarza informacje tekstowe, graficzne	• stosuje podstawowe parametry statystyczne

		statystyczne: minimum, maksimum, średnia arytmetyczna	i liczbowe w typowych sytuacjach • stosuje podstawowe parametry statystyczne: minimum, maksimum, średnia arytmetyczna, dominanta, średnia ważona, mediana	i liczbowe w typowych sytuacjach	i liczbowe w nietypowych sytuacjach	
5.	Analiza materiałów źródłowych	• wykorzystuje różnorodne źródła i metody pozyskiwania informacji • odróżnia wiedzę potoczną od wiedzy uzyskanej metodami naukowymi	• odróżnia fakty od opinii	• objaśnia i komentuje informacje, posługując się terminologią biologiczną	• krytycznie ocenia, czy materiał źródłowy jest wiarygodny • wykazuje błędne związki przyczynowo-skutkowe	• krytycznie odnosi się do informacji pozyskanych z różnych źródeł, w tym ze źródeł internetowych
6.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Badania biologiczne”					
Rozdział 2. Chemiczne podstawy życia						
7. 8.	Skład chemiczny organizmów	• klasyfikuje związki chemiczne na organiczne i nieorganiczne • wymienia związki budujące organizm • klasyfikuje pierwiastki na makroelementy i mikroelementy (Fe, I, F) • wymienia pierwiastki biogenne • wymienia wiązania i oddziaływania chemiczne • wymienia funkcje wody • podaje właściwości fizykochemiczne wody • wymienia funkcje soli mineralnych	• omawia znaczenie wybranych makro- i mikroelementów • wyjaśnia pojęcie: <i>pierwiastki biogenne</i> • określa znaczenie i występowanie wybranych typów wiązań i oddziaływań chemicznych • wskazuje substancje hydrofilowe i hydrofobowe oraz określa ich właściwości • omawia budowę cząsteczki wody • określa, za jakie właściwości wody odpowiadają wskazane zjawiska, np. unoszenie	• charakteryzuje budowę różnych typów wiązań chemicznych • charakteryzuje właściwości fizykochemiczne wody • uzasadnia znaczenie soli mineralnych dla organizmów	• rysuje modele różnych typów wiązań chemicznych • wykazuje związek między budową i właściwościami cząsteczki wody a jej rolą w organizmie • przeprowadza proste doświadczenia dotyczące właściwości wody	• przeprowadza samodzielnie doświadczenia dotyczące zmian napięcia powierzchniowego wody oraz właściwie interpretuje uzyskane wyniki • wskazuje i wyjaśnia sposób oddziaływań między cząsteczkami na funkcjonowanie organizmów

			się lodu na powierzchni wody			
9. 10. 11.	Budowa i funkcje sacharydów	• klasyfikuje sacharydy na monosacharydy, disacharydy i polisacharydy oraz podaje ich przykłady • wymienia właściwości monosacharydów, disacharydów i polisacharydów • nazywa wiązanie glikozydowe i wskazuje je na schematach cukrów złożonych • nazywa czynnik za pomocą które wykryje skrobię	• określa kryterium klasyfikacji sacharydów • wyjaśnia, w jaki sposób powstaje wiązanie O-glikozydowe (α, β) • omawia występowanie i znaczenie wybranych monosacharydów, disacharydów i polisacharydów • wskazuje sposób wykrywania skrobi w materiale biologicznym	• wskazuje różnice między poszczególnymi monosacharydami • charakteryzuje i porównuje budowę wybranych polisacharydów • porównuje budowę chemiczną monosacharydów, disacharydów i polisacharydów • planuje doświadczenie mające na celu wykrycie skrobi • planuje i przeprowadza doświadczenie pozwalające wykryć skrobię w bulwie ziemniaka	• omawia powstawanie form pierścieniowych monosacharydów • ilustruje powstawanie wiązania O-glikozydowego • planuje doświadczenie mające na celu wykrycie glukozy w materiale biologicznym	• planuje i przeprowadza doświadczenie pozwalające wykryć glukozę • wyjaśnia właściwości redukujące glukozy • wyjaśnia, dlaczego skrobia i celuloza pełnią odmienne funkcje w organizmie
12. 13.	Budowa i funkcje lipidów	• klasyfikuje lipidy ze względu na budowę cząsteczek • podaje podstawowe funkcje lipidów • podaje podstawowe znaczenie lipidów • wskazuje znaczenie cholesterolu	• wyjaśnia, na czym polega różnica między tłuszczami nasyconymi a tłuszczami nienasyconymi • wymienia kryteria klasyfikacji lipidów • omawia budowę trójglicerydu • omawia budowę fosfolipidów i ich rozmieszczenie w błonie komórkowej	• charakteryzuje budowę lipidów prostych, złożonych w tym izoprenowych • wyjaśnia znaczenie cholesterolu • wskazuje związek między obecnością wiązań podwójnych w kwasach tłuszczowych a właściwościami lipidów	• porównuje poszczególne grupy lipidów • omawia budowę fosfolipidów i ich rozmieszczenie w błonie biologicznej • analizuje i porównuje budowę triglicerydu i fosfolipidu • wyjaśnia znaczenie karotenoidów dla roślin	• wyjaśnia związek między budową poszczególnych lipidów a funkcjami, jakie pełnią w organizmach • planuje i przeprowadza doświadczenie dotyczące wykrywania lipidów w nasionach słonecznika
14. 15.	Aminokwasy. Budowa i funkcje białek	• wymienia różne rodzaje aminokwasów • przedstawia budowę aminokwasów białkowych	• podaje kryteria klasyfikacji białek • wskazuje wiązanie peptydowe	• charakteryzuje grupy białek ze względu na pełnione funkcje, liczbę aminokwasów	• porównuje białka fibrylarne i globularne • porównuje proces koagulacji i denaturacji białek oraz wskazuje ich	• zapisuje dowolną sekwencję aminokwasów w tripeptydzie

		• podaje nazwę wiązania między aminokwasami • wymienia poziomy organizacji białek – strukturę przestrzenną • podaje nazwy grup białek ze względu na pełnione funkcje, liczbę aminokwasów w łańcuchu, strukturę • wymienia przykładowe białka i podaje ich funkcje • omawia budowę białek • określa biologiczne znaczenie białek (albuminy, globuliny, histony, kolagen, keratyna, hemoglobina, mioglobina)	• wyjaśnia, na czym polegają i w jakich warunkach zachodzą koagulacja i denaturacja białek • podaje wpływ wybranych czynników fizykochemicznych na białka • charakteryzuje struktury I, II-, III- i IV-rzędową • zapisuje wzór ogólny aminokwasów • klasyfikuje białka ze względu na funkcje pełnione w organizmie	w łańcuchu i strukturę oraz obecność elementów nieaminokwasowych • zapisuje reakcję powstawania dipeptydu • wyjaśnia znaczenie struktur I-, II-, III i IV-rzędowej białek • wyjaśnia znaczenie oddziaływań w strukturach III i IV-rzędowej białka • charakteryzuje białka proste i złożone	znaczenie dla organizmów	• wykazuje związek budowy białek z ich funkcjami w organizmie
16.	Właściwości i wykrywanie białek	• wymienia podstawowe właściwości białek • wyjaśnia pojęcia: <i>koagulacja</i>, <i>denaturacja</i> • wymienia czynniki wywołujące denaturację	• opisuje doświadczenie wpływu jednego z czynników fizykochemicznych na białko	• wyjaśnia, w jakich warunkach zachodzą koagulacja i denaturacja białek • wskazuje różnicę między koagulacją a denaturacją białek	• przeprowadza doświadczenie dotyczące wpływu różnych czynników fizykochemicznych (pH, temperatura) na białko	• planuje i przeprowadza doświadczenie wpływu różnych substancji na właściwości białek • planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące obecność białek – reakcja biuretowa
17. 18.	Budowa i funkcje nukleotydów oraz kwasów nukleinowych	• charakteryzuje budowę pojedynczego nukleotydu DNA i RNA • przedstawia rolę DNA	• wyjaśnia, na czym polega komplementarność zasad • przedstawia rodzaje nukleotydów i ich rolę	• charakteryzuje budowę chemiczną i budowę przestrzenną cząsteczek DNA oraz RNA	• rozróżnia zasady azotowe na podstawie wzorów • oblicza procentową zawartość zasad azotowych w DNA	• wyjaśnia związek sekwencji DNA z I-rzędową strukturą białek • rozwiązuje zadania o wyższym stopniu trudności dotyczące

		• wymienia wiązania występujące w DNA i RNA • wymienia rodzaje RNA i określa ich rolę • określa lokalizację DNA w komórkach eukariotycznych i prokariotycznych	• wymienia dinukleotydy i ich rolę • wymienia i wskazuje wiązania w cząsteczce DNA • wyjaśnia pojęcie: <i>podwójna helisa</i>	• porównuje budowę i rolę DNA z budową i rolą RNA • przedstawia proces replikacji DNA • rysuje schemat budowy nukleotydów DNA i RNA	• wykazuje związek replikacji z podziałem komórki	zawartości zasad azotowych w cząsteczce DNA
19.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości z rozdziału „Chemiczne podstawy życia”					
20.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Chemiczne podstawy życia”					
Rozdział 3. Komórka – podstawowa jednostka życia						
21. 22.	Budowa i funkcje komórki. Rodzaje komórek	• wyjaśnia pojęcia: <i>komórka, organizm jednokomórkowy, organizmy wielokomórkowe, organizmy tkankowe, formy kolonijne</i> • wymienia przykłady komórek prokariotycznych i eukariotycznych • wskazuje na rysunku i podaje nazwy struktur komórki prokariotycznej i komórki eukariotycznej • rozróżnia komórki: zwierzęcą, roślinną, grzybową i prokariotyczną	• wyjaśnia zależność między wymiarami komórki a jej powierzchnią i objętością • rysuje wybraną komórkę eukariotyczną na podstawie obserwacji mikroskopowej • podaje funkcje różnych komórek w zależności od miejsca występowania	• klasyfikuje komórki ze względu na występowanie jądra komórkowego • charakteryzuje funkcje struktur komórki prokariotycznej • porównuje komórkę prokariotyczną z komórką eukariotyczną • wskazuje cechy wspólne i różnice między komórkami eukariotycznymi	• wymienia przykłady największych i najmniejszych komórek roślinnych i zwierzęcych • analizuje znaczenie wielkości i kształtu komórki w transporcie substancji do i z komórki • samodzielnie wykonuje nietrwały preparat mikroskopowy • przedstawia błony wewnątrzkomórkowe jako zintegrowany system strukturalno-funkcjonalny oraz określa jego rolę w kompartmentacji komórki	• wyjaśnia, dlaczego komórki mają niewielkie rozmiary • argumentuje i wyjaśnia przyczyny różnic między komórkami • wykazuje związek funkcji organelli z ich budową • wykazuje i omawia związek budowy komórki z pełnioną przez nią funkcją
23.	Błony biologiczne	• wymienia i wskazuje składniki błon biologicznych • wymienia właściwości błon biologicznych	• omawia model budowy błony biologicznej • wymienia funkcje białek błonowych	• charakteryzuje białka błonowe • omawia budowę i właściwości lipidów występujących	• analizuje rozmieszczenie białek i lipidów w błonach biologicznych	• wyjaśnia związek właściwości białek błonowych z budową komórki

		wymienia podstawowe funkcje błon biologicznych		w błonach biologicznych wyjaśnia selektywny charakter błon biologicznych	- wyjaśnia właściwości błon biologicznych - wykazuje związek budowy błony z pełnionymi przez nią funkcjami	
24. 25.	Transport przez błony biologiczne	- wymienia rodzaje transportu przez błony (dyfuzja prosta i dyfuzja wspomagana, transport aktywny, endocytoza i egzocytoza) - wyjaśnia pojęcia: <i>osmoza, turgor, plazmoliza, deplazmoliza</i>	- wyjaśnia różnicę między transportem biernym a transportem czynnym - rozdziela endocytozę i egzocytozę - odróżnia substancje osmotycznie czynne od substancji osmotycznie biernych - charakteryzuje białka błonowe - analizuje schematy transportu substancji przez błony	- charakteryzuje różne rodzaje transportu przez błony - wyjaśnia rolę błony komórkowej - porównuje zjawiska osmozy i dyfuzji - przedstawia skutki umieszczenia komórki roślinnej oraz komórki zwierzęcej w roztworach: hipotonicznym, izotonicznym i hipertonicznym - wykazuje związek między budową błon a jej funkcjami	- planuje doświadczenie mające na celu obserwację plazmolizy i deplazmolizy w komórkach roślinnych - wyjaśnia różnice w sposobie działania białek kanałowych i nośnikowych - na wybranych przykładach wyjaśnia różnice między endocytozą a egzocytozą - wyjaśnia, dlaczego błona biologiczna jest selektywnie przepuszczalna	- planuje doświadczenie dotyczące transportu różnych substancji przez błony - wyjaśnia, w jaki sposób w kosmetologii i farmacji wykorzystuje się właściwości błon - planuje doświadczenie mające na celu udowodnienie selektywnej przepuszczalności błony - wyjaśnia, dlaczego w przypadku odwodnienia podaje się pacjentom dożylnie roztwór soli fizjologicznej, a nie wodę
26. 27.	Jądro komórkowe. Cytosol	- wyjaśnia pojęcia: <i>chromatyna, nukleosom, chromosom</i> - określa budowę jądra komórkowego - wymienia funkcje jądra komórkowego - podaje składniki cytozolu - podaje funkcje cytozolu	- identyfikuje elementy budowy jądra komórkowego - określa skład chemiczny chromatyny - wyjaśnia znaczenie jąderka i otoczki jądrowej - wymienia i identyfikuje kolejne etapy upakowania DNA	- charakteryzuje elementy jądra komórkowego - charakteryzuje budowę chromosomu - porównuje elementy cytoszkieletu pod względem budowy, funkcji i rozmieszczenia - wyjaśnia, w jaki sposób odbywa się ruch	- dowodzi, że komórki eukariotyczne zawierają różną liczbę jąder komórkowych - ilustruje plan budowy wici i rzęski oraz podaje różnice między nimi - dokonuje obserwacji ruchów cytozolu w komórkach moczarki kanadyjskiej	- uzasadnia znaczenie upakowania DNA w jądrze komórkowym - planuje i przeprowadza doświadczenie badające ruchy cytozolu w komórkach roślinnych

		- wymienia elementy cytoszkieletu i ich funkcje - podaje funkcje rzęsek i wici	w jądrze komórkowym rysuje chromosom metafazowy	cytozolu - wskazuje różnice między elementami cytoszkieletu - wyjaśnia znaczenie upakowania chromatyny w chromosomie	- uzasadnia różnice między rzęską a wicią - wyjaśnia związek budowy z funkcją składników cytoszkieletu	
28. 29.	Mitochondria i plastydy. Teoria endosymbiozy	- wymienia organelle komórki eukariotycznej otoczone dwiema błonami - opisuje budowę mitochondriów - podaje funkcje mitochondriów - wymienia funkcje plastydów - wymienia rodzaje plastydów - dokonuje obserwacji mikroskopowych plastydów - przedstawia założenia teorii	- charakteryzuje budowę mitochondriów - klasyfikuje typy plastydów - charakteryzuje budowę chloroplastu - wymienia argumenty potwierdzające słuszność teorii endosymbiozy - uzasadnia rolę mitochondriów jako centrów energetycznych	- wyjaśnia, od czego zależą liczba i rozmieszczenie mitochondriów w komórce - porównuje typy plastydów - wyjaśnia, dlaczego mitochondria i plastydy nazywa się organellami półautonomicznymi	- przedstawia sposoby powstawania plastydów i możliwości przekształcania różnych rodzajów plastydów - rozpoznaje typy plastydów na podstawie obserwacji mikroskopowej	- określa zależność między aktywnością metaboliczną komórki a ilością i budową mitochondriów - przedstawia argumenty przemawiające za endosymbiotycznym pochodzeniem mitochondriów i plastydów
30. 31.	Struktury Komórkowe otoczone jedną błoną i rybosomy	- wymienia komórki zawierające wakuolę - wymienia funkcje wakuoli - charakteryzuje budowę i rolę siateczki śródplazmatycznej - opisuje budowę rybosomów, ich powstawanie i pełnioną funkcję - określa lokalizację rybosomów w komórce	- porównuje siateczkę śródplazmatyczną szorstką z siateczką śródplazmatyczną gładką - omawia budowę wakuoli - identyfikuje na podstawie obserwacji mikroskopowej kryształ szczawianu wapnia w wakuolach roślinnych	- wyjaśnia różnice między wodniczkami u protistów - omawia rolę składników wakuoli - wyjaśnia rolę tonoplastu w procesach osmotycznych	- wyjaśnia rolę substancji osmotycznie czynnych zawartych w wakuoli roślinnej - omawia funkcjonalne powiązania między rybosomami, siateczką śródplazmatyczną, aparatem Golgiego i błoną komórkową	wyjaśnia rolę przedziałów komórkowych w syntezie różnych substancji, np. hormonów

		• opisuje budowę i rolę aparatu Golgiego i lizosomów				
32.	Ściana komórkowa	• wymienia komórki zawierające ścianę komórkową • wymienia funkcje ściany komórkowej • przedstawia budowę ściany komórkowej • wymienia związki modyfikujące wtórną ścianę komórkową roślin • podaje nazwy połączeń międzykomórkowych w komórkach roślinnych	• charakteryzuje budowę ściany komórkowej • wyjaśnia funkcje ściany komórkowej • wskazuje różnice w budowie pierwotnej i wtórnej ściany komórkowej roślin • obserwuje pod mikroskopem ścianę komórkową	• wyjaśnia, na czym polegają modyfikacje wtórnej ściany komórkowej • przedstawia związek budowy ściany z jej funkcją • tworzy mapę mentalną dotyczącą budowy i roli ściany komórkowej	• wykazuje różnice w budowie ściany komórkowej pierwotnej i ściany komórkowej wtórnej u roślin • wykazuje związek budowy ściany komórkowej z pełnioną przez nią funkcją	• wyjaśnia, w jaki sposób substancje modyfikujące wtórną ścianę komórkową zmieniają jej właściwości
33.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości z rozdziału „Komórka – podstawowa jednostka życia”					
34.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Komórka – podstawowa jednostka życia”					
35. 36.	Cykl komórkowy. Mitoza	• przedstawia etapy cyklu komórkowego • rozpoznaje etapy mitozy • identyfikuje chromosomy płci i autosomy • identyfikuje chromosomy homologiczne • wyjaśnia różnice między komórką haploidalną a komórką diploidalną • wyjaśnia pojęcie: <i>apoptoza</i>	• wyjaśnia pojęcie: <i>kariokineza</i> • charakteryzuje poszczególne etapy mitozy • wyjaśnia rolę interfazy w cyklu życiowym komórki • wymienia skutki zaburzeń cyklu komórkowego • wymienia czynniki wywołujące transformację nowotworową	• analizuje schemat przedstawiający ilość DNA i liczbę chromosomów w poszczególnych etapach cyklu komórkowego • charakteryzuje poszczególne etapy interfazy • określa znaczenie wrzeciona kariokinetycznego • wyjaśnia, na czym polega programowana śmierć komórki	• charakteryzuje sposób formowania wrzeciona kariokinetycznego w komórkach roślinnej i zwierzęcej • wskazuje sytuacje, w których apoptoza komórek jest konieczna	• wyjaśnia, w jaki sposób cykl komórkowy jest kontrolowany w komórce • wyjaśnia skutki mechanizmu transformacji nowotworowej dla organizmu człowieka • argumentuje, że proces apoptozy jest ważny dla prawidłowego funkcjonowania organizmu

37. 38.	Mejoza	• przedstawia etapy mejozy • przedstawia znaczenie mejozy • wyjaśnia zjawisko <i>crossing-over</i>	• charakteryzuje przebieg mejozy • charakteryzuje przebieg <i>crossing-over</i>	• wyjaśnia znaczenie <i>crossing-over</i> • wyjaśnia zmiany zawartości DNA podczas zapłodnienia • porównuje przebieg mitozy i mejozy	• wyjaśnia zmiany zawartości DNA podczas mejozy • wyjaśnia znaczenie mejozy	• argumentuje konieczność zmian zawartości DNA podczas mejozy • wyjaśnia związek rozmnażania płciowego z zachodzeniem procesu mejozy
39.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z zagadnień dotyczących podziałów komórkowych					
Rozdział 4. Metabolizm						
40. 41.	Podstawowe zasady metabolizmu	• wyjaśnia pojęcia: <i>metabolizm, anabolizm, katabolizm</i> • charakteryzuje podstawowe kierunki przemian metabolicznych (anabolizm, katabolizm) • wymienia nośniki energii w komórce • wymienia rodzaje fosforylacji • przedstawia budowę i podstawową funkcję ATP • przedstawia istotę reakcji utleniania i redukcji	• podaje poziom energetyczny substratów oraz produktów reakcji endoergicznych i egzoergicznych • wymienia cechy ATP • przedstawia sumaryczny zapis procesu fosforylacji • wymienia nośniki elektronów • wskazuje postaci utlenione i zredukowane przekaźników elektronów na schematach	• charakteryzuje budowę ATP • omawia przebieg fosforylacji substratowej, fotosyntetycznej i oksydacyjnej • porównuje istotę procesów anabolicznych i katabolicznych • wymienia inne niż ATP nośniki energii • przedstawia znaczenie NAD⁺, FAD, NADP⁺ w procesach utleniania i redukcji	• porównuje rodzaje fosforylacji • analizuje przebieg reakcji redoks z udziałem NADP⁺ • opisuje mechanizmy fosforylacji ADP (substratowej i chemiosmozy) • charakteryzuje typowe reakcje utleniania i redukcji • wykazuje związek budowy ATP z jego funkcją biologiczną	• wykazuje, że procesy anaboliczne i kataboliczne są ze sobą powiązane • wyjaśnia, w jaki sposób ATP sprzęga metabolizm
42. 43.	Budowa i działanie enzymów	• wyjaśnia pojęcia: <i>szlak metaboliczny, cykl metaboliczny</i> • wyjaśnia pojęcia: <i>enzym, katalizator, energia aktywacji</i> • przedstawia budowę enzymów • wyjaśnia rolę enzymów w komórce	• wyjaśnia mechanizm działania enzymów • zapisuje równanie reakcji enzymatycznej • przedstawia, na czym polega swoistość substratowa enzymu • wymienia właściwości enzymów • wyjaśnia na przykładach pojęcia:	• omawia budowę enzymów • wyjaśnia mechanizm tworzenia kompleksu enzym–substrat • wyjaśnia podstawowe właściwości enzymów • przedstawia klasyfikację enzymów według typu klasyfikowanej reakcji	• porównuje modele powstawania kompleksu enzym–substrat • omawia zasady nazewnictwa i klasyfikacji enzymów	• wyjaśnia mechanizm katalizy enzymatycznej na nietypowym przykładzie • wyjaśnia, czym jest swoistość substratowa enzymu i z czego ona wynika

			<i>szlak metaboliczny, cykl metaboliczny</i>			
44. 45.	Regulacja aktywności enzymów	- wymienia podstawowe czynniki wpływające na szybkość reakcji enzymatycznych - wyjaśnia pojęcia: <i>stała Michaelisa</i>, <i>inhibitor</i>, <i>aktywator</i> - przedstawia sposoby regulacji aktywności enzymów - podaje, na czym polega sprzężenie zwrotne ujemne - przedstawia rodzaje inhibitorów i ich rolę	- wskazuje sposoby regulacji aktywności enzymów - wyjaśnia pojęcie: <i>sprzężenie zwrotne ujemne</i> i wskazuje, na czym ono polega - porównuje powinowactwo enzymów do substratów na podstawie wartości stałej Michaelisa (K_M) - przedstawia przebieg doświadczenia dotyczącego wpływu pH na aktywność enzymu trawiennego, np. pepsyny	- wyjaśnia, w jaki sposób na szybkość reakcji enzymatycznych wpływają: stężenie substratu, temperatura, pH, stężenie soli, stężenie enzymu, aktywatory, inhibitory - porównuje mechanizm inhibicji kompetycyjnej i niekompetycyjnej - omawia sposoby regulacji przebiegu szlaków metabolicznych - wyjaśnia mechanizm sprzężenia zwrotnego ujemnego jako sposobu regulacji przebiegu szlaków metabolicznych - interpretuje wyniki doświadczenia wpływu pH (lub innego czynnika) na działanie enzymów trawiennych	- planuje doświadczenie mające na celu wykazanie wpływu temperatury na aktywność katalazy w bulwach ziemniaka - porównuje mechanizm działania inhibitorów hamujących enzymy nieodwracalnie i odwracalnie - planuje i przeprowadza doświadczenie dotyczące wpływu różnych czynników fizykochemicznych (pH, temperatury) na aktywność enzymów - omawia regulację allosteryczną* - omawia regulację ilości enzymów*	- wyjaśnia i argumentuje, w jaki sposób wiedza o działaniu enzymów ma wpływ na rozwój medycyny - określa, w jaki sposób można sprawdzić, czy dana substancja jest inhibitorem odwracalnym czy inhibitorem nieodwracalnym enzymu
46. 47. 48.	Autotroficzne odżywianie się organizmów – fotosynteza	- wyjaśnia ogólny przebieg fotosyntezy - wymienia produkty i substraty fotosyntezy - wymienia etapy fotosyntezy i określa ich dokładną lokalizację w komórce - charakteryzuje główne etapy fotosyntezy - wymienia etapy cyklu Calvina	- wskazuje podstawowe różnice między fotosyntezą oksygeniczną a fotosyntezą anoksygeniczną - wykazuje związek budowy chloroplastu z przebiegiem fotosyntezy - na podstawie schematu analizuje przebieg fazy zależnej	- wyjaśnia mechanizm powstawania ATP w procesie chemiosmozy w chloroplastach - na podstawie schematu wyjaśnia fotofosforylację niecykliczną - omawia budowę cząsteczki chlorofilu - omawia budowę i funkcje fotosystemów – I i II	- porównuje barwniki roślinne i wskazuje ich znaczenie w fotosyntezie - wyjaśnia przebieg doświadczenia dotyczącego wpływu barwy światła na efektywność fotosyntezy i formułuje wnioski - określa warunki, przebieg oraz efekty fosforylacji	- przedstawia argumenty potwierdzające rolę fotosystemów w fotosyntezie - planuje i przeprowadza doświadczenie badające wpływ barwy światła na intensywność fotosyntezy

		• wyjaśnia znaczenie fotosyntezy dla organizmów żyjących na Ziemi • na podstawie schematu opisuje fosforylację niecykliczną	od światła oraz fazy niezależnej od światła • przedstawia rolę fotosystemów w fotosyntezie • wyjaśnia rolę chlorofilu i barwników pomocniczych, fotosyntetycznych w przebiegu fotosyntezy • wymienia substraty i produkty faz fotosyntezy – zależnej od światła i niezależnej od światła	• omawia przebieg poszczególnych etapów cyklu Calvina • omawia budowę i działanie fotosystemów • wyjaśnia związek między fazą zależną od światła a fazą niezależną od światła • opisuje przebieg doświadczenia przedstawiającego wpływ barwy światła na intensywność fotosyntezy	fotosyntetycznej niecyklicznej • wyciąga wnioski z przedstawionego doświadczenia dotyczącego wpływu barwy światła na intensywność fotosyntezy	
49. 50.	Czynniki wpływające na intensywność fotosyntezy	• wymienia czynniki zewnętrzne wpływające na intensywność fotosyntezy (światło, dwutlenek węgla, temperatura, woda, sole mineralne) • wymienia czynniki wewnętrzne wpływające na intensywność fotosyntezy • omawia przebieg i wyniki doświadczenia badającego wpływ różnych czynników na intensywność fotosyntezy	• przedstawia rozmieszczenie chloroplastów w komórkach roślin w zależności od natężenia światła • opisuje wpływ czynników zewnętrznych na proces fotosyntezy • interpretuje wykres zależności intensywności fotosyntezy od stężenia dwutlenku węgla • formułuje wnioski na podstawie przeprowadzonych lub zilustrowanych doświadczeń	• wyjaśnia, jak natężenie światła wpływa na intensywność fotosyntezy • planuje i przeprowadza doświadczenie badające wpływ natężenia światła i temperatury na intensywność fotosyntezy • opisuje wpływ czynników wewnętrznych na intensywność procesu fotosyntezy • omawia przystosowania roślin światłolubnych i cieniolumbnych do prowadzenia fotosyntezy w warunkach różnej intensywności światła	• wyjaśnia, jakie znaczenie dla uprawy roślin mają czynniki wpływające na intensywność fotosyntezy • planuje i przeprowadza doświadczenia wykazujące wpływ temperatury i natężenia światła na intensywność fotosyntezy oraz interpretuje wyniki tych doświadczeń	• wykazuje zależność rozmieszczenia chloroplastów w komórkach wybranych roślin od warunków świetlnych

51.	Autotroficzne odżywianie się organizmów – chemosynteza	• wyjaśnia pojęcie: <i>chemosynteza</i> • wymienia przykłady organizmów, u których zachodzi chemosynteza	• wymienia etapy chemosyntezy • wyjaśnia, na czym polega chemosynteza	• omawia przebieg pierwszego i drugiego etapu chemosyntezy • przedstawia znaczenie chemosyntezy w produkcji materii organicznej	• wskazuje różnice między przebiegiem fotosyntezy a przebiegiem chemosyntezy	• wyjaśnia znaczenie chemosyntezy w ekosystemach kominów hydrotermalnych
52. 53. 54.	Oddychanie komórkowe. Oddychanie tlenowe	• wyjaśnia pojęcie: <i>oddychanie komórkowe</i> • zapisuje reakcję oddychania komórkowego • określa znaczenie oddychania komórkowego dla funkcjonowania organizmu • wymienia etapy oddychania tlenowego • lokalizuje etapy oddychania tlenowego w mitochondrium • wymienia czynniki wpływające na intensywność oddychania tlenowego • wymienia organizmy oddychające tlenowo	• wykazuje związek budowy mitochondrium z przebiegiem procesu oddychania komórkowego • na podstawie analizuje schematu przebieg glikolizy, reakcji pomostowej, cyklu Krebsa i łańcucha oddechowego • wyróżnia substraty i produkty tych procesów • uzasadnia, że oddychanie komórkowe ma charakter kataboliczny • omawia czynniki wpływające na intensywność tlenowego oddychania komórkowego	• omawia przebieg poszczególnych etapów oddychania tlenowego • przedstawia bilans energetyczny oddychania tlenowego • przedstawia, na czym polega fosforylacja substratowa • wyjaśnia hipotezę chemiosmozy • przeprowadza doświadczenie dotyczące wydzielania dwutlenku węgla przez kiełkujące nasiona	• wyjaśnia mechanizm powstawania ATP w procesie chemiosmozy w mitochondriach (fosforylacja oksydacyjna) • porównuje zysk energetyczny brutto i netto etapów oddychania tlenowego • wykazuje różnice między fosforylacją substratową a fosforylacją oksydacyjną	• na podstawie przeprowadzonego doświadczenia wyjaśnia, że tlen jest niezbędny do kiełkowania nasion • wyjaśnia, dlaczego łańcuch oddechowy zachodzi wyłącznie w warunkach tlenowych
55. 56.	Procesy beztlenowego uzyskiwania energii	• wyjaśnia pojęcia: <i>oddychanie beztlenowe</i>, <i>fermentacja</i> • wymienia organizmy przeprowadzające oddychanie beztlenowe i fermentację	• wyjaśnia różnicę między oddychaniem beztlenowym a fermentacją • omawia wykorzystanie fermentacji w życiu człowieka • podaje nazwy etapów fermentacji	• omawia przebieg poszczególnych etapów fermentacji • określa zysk energetyczny procesów beztlenowych • określa warunki, w których zachodzi fermentacja	• porównuje drogi przemian pirogronianu w fermentacji alkoholowej, w fermentacji mleczanowej i w oddychaniu tlenowym	• wyjaśnia, dlaczego utlenianie substratu energetycznego w warunkach tlenowych dostarcza więcej energii niż w warunkach beztlenowych

		• określa lokalizację fermentacji w komórce i w ciele człowieka • wymienia zastosowanie fermentacji w przemyśle spożywczym i w życiu codziennym		• analizuje przebieg fermentacji alkoholowej i fermentacji mleczanowej	• porównuje oddychanie tlenowe, oddychanie beztlenowe i fermentację • planuje doświadczenie mające na celu wykazanie wydzielania dwutlenku węgla podczas fermentacji alkoholowej	
57. 58.	Metabolizm głównych substratów energetycznych	• wyjaśnia pojęcia: <i>glukoneogeneza</i>, <i>glikogenoliza</i> • określa lokalizację glukoneogenezy i glikogenolizy w organizmie człowieka	• na podstawie schematu analizuje przebieg glukoneogenezy i glikogenolizy • przedstawia, dlaczego glikogen jest dobrym źródłem glukozy dla komórek	• na podstawie schematu omawia przebieg glukoneogenezy i glikogenolizy	• omawia przebieg rozkładu cukrów • wykazuje związek między procesem beztlenowego uzyskiwania energii w erytrocytach i w mięśniach szkieletowych a procesem glukoneogenezy	• wykazuje związek procesów glukoneogenezy i glikogenolizy z pozyskiwaniem energii przez komórkę
59.	Powtórzenie wiadomości z rozdziału „Metabolizm”					
60.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Metabolizm”					

Treści podświetlone szarym kolorem są rekomendowane przez MEN – zawarto je w warunkach i sposobach realizacji podstawy programowej.

* Zaganienia spoza podstawy programowej.

Autorka: Małgorzata Miękus

Wymagania edukacyjne klasa 1 LO

Moduł A. Wokół komputera

Komputer i urządzenia peryferyjne				
Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna (uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą)	Ocena dobra (uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą, dostateczną)	Ocena bardzo dobra (uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą, dostateczną, dobrą)	Ocena celująca (uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą, dostateczną, dobrą, bardzo dobrą)
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
Wymienia i omawia podstawowe elementy komputera. Podaje przykłady urządzeń peryferyjnych. Wymienia urządzenia peryferyjne.	Klasyfikuje środki technologii informacyjnej ze względu na przeznaczenie. Charakteryzuje przykładowe urządzenia peryferyjne. Określa własności i przeznaczenie dysku twardego.	Potrafi określić podstawowe elementy komputera (wartości podstawowych parametrów, ich wzajemne współdziałanie). Wie, czym jest RAM i BIOS, określa ich funkcje. Omawia dodatkowe urządzenia pamięci masowej, m.in.: napędy optyczne, pamięci flash, pamięci taśmowe (streamery).	Wymienia podstawowe układy mieszczące się na płycie głównej i charakteryzuje ich parametry. Wyjaśnia, czym jest karta rozszerzenia. Wie, w jakim celu tworzy się partycje na dysku twardym. Wyjaśnia pojęcia: <i>partycja dyskowa</i> , <i>formatowanie dysku</i> .	Potrafi dobrać pełną konfigurację sprzętu i oprogramowania do danego zastosowania. Dba o prawidłowe funkcjonowanie komputera, przeprowadzając wszystkie niezbędne testy.

Systemy operacyjne i inne oprogramowanie				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
Wie, co to jest system operacyjny. Omawia podstawowy zestaw oprogramowania, który może być zainstalowany na komputerze.	Zna funkcje systemu operacyjnego. Wymienia popularne systemy operacyjne. Omawia rodzaje programów komputerowych i potrafi określić ich przeznaczenie.	Podaje podstawowe cechy systemu Windows. Charakteryzuje narzędzia TI, w tym: oprogramowanie użytkowe, języki programowania, programy narzędziowe. Zna podstawowe typy plików.	Omawia ogólną strukturę systemu operacyjnego. Potrafi scharakteryzować różne systemy operacyjne (Windows, Linux, Unix). Omawia zawartość plików w zależności od ich rozszerzenia.	Omawia historię systemu Windows. Dokonuje analizy porównawczej różnych systemów operacyjnych.

Opracowywanie dokumentów tekstowych o rozbudowanej strukturze				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
Wie do czego służy nagłówek i stopka dokumentu. Rozróżnia style tekstu. Wie do czego służy konspekt dokumentu. Zapisuje dokument w pliku we wskazanym folderze.	Redaguje nagłówki i stopkę, wstawia numery stron. Wie, w jakim celu stosuje się style tekstu. Stosuje style nagłówkowe. Przygotowuje konspekt dokumentu. Modyfikuje dokument w widoku konspektu. Stosuje przypisy.	Redaguje inną stopkę i inny nagłówek dla stron parzystych i nieparzystych. Stosuje różne style tekstu. Wie, czym są odwołania w tekście. Umieszcza podpisy pod rysunkami, tabelami i wykresami. Tworzy spisy treści.	Modyfikuje style. Tworzy spis ilustracji, tabel i wykresów. Stosuje różne sposoby wyświetlania dokumentu.	Samodzielnie odkrywa nowe możliwości edytora tekstu, przygotowując dokumenty tekstowe. Tworzy własne style tekstu. Tworzy dokumenty tekstowe, stosując poprawnie wszystkie poznane zasady redagowania i formatowania tekstu.

Zna i stosuje podstawowe zasady redagowania i formatowania tekstu. Zna podstawowe zasady pracy z dokumentem wielostronicowym. Wstawia tabelę i wykonuje podstawowe operacje na komórkach tabeli. Stosuje numerację i wypunktowanie. Wie do czego służy nagłówek i stopka dokumentu. Dzieli dokument na strony. Dobiera i stosuje szablony do przygotowywania różnych dokumentów.	Właściwie dzieli tekst na akapity. Poprawia tekst, wykorzystując możliwości wyszukiwania i zamiany znaków oraz słowniki: ortograficzny i synonimów. Stosuje tabulację i wcięcia. Wykorzystuje indeksy górny i dolny oraz symbole do pisania prostych wzorów i tekstów w języku obcym. Wie do czego służy podział dokumentu na sekcje. Rozmieszcza tekst w kolumnach.	Zmienia ustawienia strony – wielkość marginesów, orientację strony, rozmiar papieru. Znajduje błędy redakcyjne w tekście. Stosuje różne typy tabulatorów, potrafi zmienić ich ustawienia w całym tekście. Stosuje konspekty numerowane. Dzieli dokument na sekcje. Pracuje z dokumentem trybie recenzji. Korzysta z opcji śledzenia zmian, wstawia komentarze.	Przygotowuje poprawnie zredagowany i sformatowany tekst, dostosowując formę tekstu do jego przeznaczenia. Redaguje złożone wzory matematyczne korzystając z edytora równań. Samodzielnie wyszukuje opcje menu potrzebne do rozwiązania dowolnego problemu. Wykonuje konwersję tekstu na tabelę i odwrotnie. Korzysta z podziału tekstu na sekcje. Pracuje z dokumentem trybie recenzji. Porównuje dokumenty.	Przygotowuje profesjonalny tekst – pismo, sprawozdanie, z zachowaniem wszystkich zasad redagowania i formatowania tekstów.
Opracowywanie grafiki rastrowej				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

Z pomocą nauczyciela korzysta z wybranego programu do tworzenia grafiki rastrowej. Wyszukuje potrzebne funkcje w menu programu. Wymienia rodzaje grafik komputerowych.	Zna formaty plików graficznych. Opracowuje grafikę rastrową: stosuje warstwy i narzędzia selekcji, zmianę kontrastu i nasycenia kolorów, kadrowanie i skalowanie. Wykonuje proste projekty w grafice wektorowej, korzystając z możliwości wstawiania Kształtów w edytorze tekstu.	Sprawne korzysta z Pomocy wbudowanej do programów w celu znalezienia szczegółowych sposobów rozwiązania danego problemu. Podaje różnice między grafiką rastrową i wektorową. Opracowuje grafikę rastrową: uzyskuje efekty specjalne dzięki zastosowaniu tzw. filtrów. Tworzy proste kompozycje, korzystając z wybranego programu do tworzenia grafiki	Rozumie znaczenie zapisu pliku graficznego w danym formacie – zależnie od przeznaczenia. Omawia zalety, wady i zastosowanie wybranych formatów plików grafiki rastrowej. Potrafi zastosować odpowiedni format pliku graficznego. Zapisuje pliki w różnych formatach. Opracowuje grafikę wektorową : przekształca obraz (pochyla, obraca), grupuje obiekty.	Samodzielnie zapoznaje się z możliwościami wybranego programu graficznego, przygotowując złożone projekty z różnych dziedzin.
---	---	--	--	--

		wektorowej. Podaje różnice między grafiką 2D i 3D.		
--	--	---	--	--

Tworzenie prezentacji multimedialnej				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

Zna podstawowe typy i zasady tworzenia prezentacji multimedialnej. Tworzy prezentację składającą się z kilku slajdów z zastosowaniem animacji niestandardowych. Korzysta z szablonów slajdów. Umieszcza na slajdach teksty i obrazy. Zapisuje prezentację we wskazanym folderze docelowym. Uruchamia pokaz slajdów.	Zna etapy tworzenia prezentacji multimedialnej. Przygotowuje prezentację na zadany temat na podstawie konspektu. Zmienia kolejność slajdów. Ustawia przejścia poszczególnych slajdów. Wie, do czego służą poszczególne widoki slajdów. Potrafi ustawić jednakowe tło dla wszystkich slajdów oraz zmienić tło dla wybranego slajdu. Wstawia do slajdu wykresy, tabele, równania matematyczne, efekty dźwiękowe.	Potrafi właściwie zaplanować prezentację na zadany temat. Pracuje z widokami slajdów. Wstawia dźwięki z plików spoza listy standardowej. Zmienia tło, wstawia obiekty i hiperłącza. Umieszcza przyciski akcji. Dopasowuje przejścia między slajdami. Dodaje animacje i efekty dźwiękowe do obiektów. Dodaje narrację do prezentacji. Prezentuje swoje prace przed klasą.	Wstawia podkład muzyczny odtwarzany podczas całej prezentacji. Przygotowuje materiały informacyjne dla uczestników pokazu i przeprowadza pokaz. Konwertuje przygotowaną prezentację do formatu umożliwiającego publikację w Internecie. Otwiera ją lokalnie w przeglądarce internetowej	Potrafi samodzielnie zaprojektować i przygotować multimedialną prezentację na wybrany temat, cechującą się ciekawym ujęciem zagadnienia, interesującym układem slajdów.
---	---	---	---	--

Moduł C. Wokół algorytmiki i programowania

Programowanie i rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem komputera				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
Wyjaśnia co to jest algorytm. Podaje przykłady sytuacji problemowych. Wyjaśnia pojęcie <i>specyfikacja problemu</i>. Wie, na czym polega programowanie. Analizuje gotowe proste programy zapisane w wybranym języku programowania.	Wyjaśnia pojęcie algorytmu oraz zależności między problemem, algorytmem i programem. Dobiera algorytm do rozwiązania problemu. Formułuje specyfikację zadania. Określa dane do zadania oraz wyniki. Zna klasyfikację języków programowania. Klasyfikuje języki programowania.	Omawia etapy rozwiązywania problemu (zadania). Testuje rozwiązania. Wyjaśnia, na czym polega prezentacja algorytmu w postaci programu. Zna pojęcia <i>program źródłowy</i>, <i>program wynikowy</i>, <i>implementacja</i>, <i>kompilacja</i>, <i>interpretacja</i>, <i>translacja</i>. Porównuje gotowe, proste programy zapisane w różnych językach programowania (wizualnych i tekstowych).	Analizuje i porównuje gotowe, proste programy zapisane w języku C++ i języku Python. Odróżnia kompilację od interpretacji. Wymienia i charakteryzuje języki programowania.	Potrafi samodzielnie napisać specyfikację określonego zadania. Samodzielnie określa algorytm i narzędzia właściwe do rozwiązania danego problemu.

Tworzenie programów w wybranym języku programowania				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

Charakteryzuje środowisko programistyczne wybranego tekstowego języka programowania. Analizuje gotowe proste programy zapisane w wybranym języku programowania.	Omawia etapy programowania w wybranym tekstowym języku programowania. Wie, na czym polega iteracja. Zna kryteria, jakie powinien spełniać poprawny program. Wyjaśnia, co to jest iteracja.	Zna zasady stosowania zmiennych i wykonywania obliczeń w wybranym tekstowym języku programowania. Realizuje prostą sytuację warunkową w wybranym języku programowania, stosuje proste warunki logiczne. Sprawdza poprawność danych. Zapisuje proste algorytmy iteracyjne w postaci listy kroków.	Wyprowadza komunikaty i wyniki na ekran w wybranym tekstowym języku programowania. Zapisuje rozwiązanie problemu w wybranym tekstowym języku programowania. Realizuje sytuację warunkową w wybranym języku programowania, stosuje złożone warunki logiczne. Zapisuje rozwiązanie problemu iteracyjnego w postaci programu.	Zapisuje złożony algorytm w wybranym tekstowym języku programowania. Samodzielnie pisze program realizujący algorytm z warunkami zagnieżdżonymi. Stosuje zagnieżdżone instrukcje iteracyjne. Uczestniczy w konkursach i olimpiadach informatycznych.
---	---	--	--	--

Moduł D. Wokół Internetu i projektów

Internet i wyszukiwanie informacji w Internecie				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
Wyszukuje adresy stron WWW zawierające proste hasło – korzysta z wyszukiwarki internetowej. Zna zasady nawigacji po stronie WWW, poruszając się po wybranych stronach internetowych.	Wie, czym są Internet i strona WWW oraz zna genezę powstania Internetu. Wymienia wybrane usługi Internetowe. Podaje opisy i zastosowania wyszukiwarki internetowej. Szuka informacji w Internecie, konstruując złożone hasło.	Omawia rozwój usług internetowych, wskazując najważniejsze fakty. Wyjaśnia, na czym polega przeglądanie strony internetowej. Potrafi właściwie zawęzić obszar poszukiwań, aby szybko odszukać informacje. Korzysta z encyklopedii i słowników w wersji elektronicznej. Wyszukuje informacje zapisane w innych językach. Korzysta z serwisu mapowego.	Omawia organizację informacji w WWW. Wyjaśnia postać adresu URL. Potrafi zastosować różne narzędzia do wyszukiwania informacji, usprawniając szukanie informacji. Właściwie porządkuje informacje o stronach WWW. Potrafi odpowiednio ocenić przydatność i wiarygodność informacji. Porządkuje informacje o stronach.	Potrafi formułować własne wnioski i spostrzeżenia dotyczące rozwoju Internetu, jego znaczenia dla różnych dziedzin gospodarki i dla własnego rozwoju. Wyszukuje, gromadzi i właściwie selekcjonuje informacje, tworząc złożone projekty z różnych dziedzin.

Usługi internetowe

Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
Wymienia przykładowe e-usługi, np. e-nauczanie, e-banki, e-sklepy, e-aukcje, e-podpis. Wie, na czym polegają nauczanie i praca na odległość.	Omawia przykładowe e-usługi. Korzysta z wybranych e-usług, np. e-learningu. Jest świadomy istnienia zagrożeń wynikających z korzystania z e-usług.	Omawia zalety i wady poszczególnych e-usług. Zna i stosuje zasady bezpiecznego korzystania z poszczególnych e-usług.	Wyjaśnia działanie e-banku; podaje metody zabezpieczeń. Podaje zasady korzystania z poszczególnych e-usług. Wie, czym jest podpiselektroniczny.	Potrafi przedstawić własne wnioski z analizy zalet i wad poszczególnych e-usług. Korzystając z dodatkowych źródeł, znajduje najnowsze informacje na temat e-usług.

Zadaniaprojektowe				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
Omawia etapy tworzenia projektu grupowego. Przestrzega zasad korzystania z cudzych materiałów.	Wyjaśnia, jak jak przeprowadza się debatę za i przeciw. Wyjaśnia pojęcie; <i>prawo autorskie, domena publiczna</i> . Stosuje poznane metody wyszukiwania informacji.	Prawidłowo zapisuje, przechowuje i udostępnia dokumenty potrzebne do realizacji projektu.	Pełni rolę koordynatora projektu grupowego. Przydziela zadania szczegółowe. Scala dokumenty wykonane przez członków grupy.	Proponuje tematykę własnego projektu, samodzielnie wyznacza zadania szczegółowe i sposób ich realizacji. Koordynuje realizację projektu.

Dostosowanie ocen z informatyki do możliwości uczniów ze specjalnymi wymaganiami edukacyjnymi

Dostosowanie wymagań edukacyjnych nie obejmuje ograniczania treści edukacyjnych, ale sposobów ich nauczania/przekazywania oraz weryfikowania ich opanowania. W tym kontekście zgodnie z rozpoznaniem indywidualnych potrzeb, uczeń może:

- korzystać z uproszczonych form zadań pisemnych
- mieć dostosowane graficznie sprawdziany i kartkówki, zadania podzielone na mniejsze części
- ustnie komentować wykonywane zadanie
- wybrać alternatywne formy wyrażenia swojej wiedzy i umiejętności
- wykorzystywać narzędzia cyfrowe do pomocy
- rozwiązywać zadania o skróconej treści, czy prostszym sformułowaniu polecenia.
- odpowiadać ustnie lub pisemnie z mniejszej partii materiału
- mieć wydłużony czas prac pisemnych
- korzystać z dodatkowych wyjaśnień poleceń przez nauczyciela

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny – *NOWE Ponad słowami* klasa 1 część 1. Edycja 2024

Prezentowane wymagania edukacyjne są zintegrowane z planem wynikowym autorstwa Magdaleny Lotterhoff, będącego propozycją realizacji materiału zawartego w podręczniku *Ponad słowami* w pierwszym semestrze klasy 1. Wymagania dostosowano do sześciostopniowej skali ocen.

* zakres rozszerzony

	materiał obligatoryjny
	materiał fakultatywny

I PÓŁROCZE

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę dopuszczającą	Wymagania na ocenę dostateczną	Wymagania na ocenę dobrą	Wymagania na ocenę bardzo dobrą	Wymagania na ocenę celującą
	Uczeń potrafi:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń: potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
STAROŻYTNOŚĆ – O EPOCE					
2. Fundamenty kultury europejskiej	• wyjaśnić pojęcia: <i>antyk, starożytność klasyczna, monoteizm i politeizm, judaizm i chrześcijaństwo</i> • określić ramy czasowe epoki	• wyjaśnić znaczenie wynależenia pisma dla rozwoju cywilizacji • wyjaśnić pojęcie: <i>kultura śródziemnomorska</i>	• wyjaśnić symboliczne znaczenie Aten, Rzymu i Jerozolimy	• wypowiedzieć się na temat fundamentalnej roli starożytności klasycznej w historii kultury europejskiej	• wskazać teksty kultury nawiązujące do starożytności
ANTYK – WPROWADZENIE DO EPOKI					
3. Antyk (Grecja i Rzym)	• wyjaśnić pojęcia: <i>polis, swobody obywatelskie, prawo, obywatel</i>	• omówić złoty wiek Aten • wymienić osiągnięcia starożytnych Greków • wymienić osiągnięcia starożytnych Rzymian	• omówić różnice między kulturą Grecji a kulturą Rzymu • wyjaśnić, na czym polegał antropocentryzm cywilizacji antyku	• wypowiedzieć się na temat idei kształtujących życie starożytnych	• wyjaśnić pojęcie: <i>kalokagatia</i>
4. Filozofia antyczna	• wymienić najważniejszych filozofów starożytnej	• przedstawić podstawowe założenia	• omówić dualistyczną koncepcję świata według Platona	• wypowiedzieć się na temat znaczenia	• wyjaśnić, na czym polegał przełomowy charakter działalności

	Grecji: Sokratesa, Platona i Arystotelesa • wyjaśnić etymologię oraz znaczenie słowa <i>filozofia</i> • wyjaśnić pojęcie <i>cnoty</i>	filozofii Sokratesa, Platona, Arystotelesa • omówić najważniejsze założenia szkoły filozoficznej stoików, epikurejczyków, sceptyków i cyników	• wskazać różnice między epikurejczykami a hedonistami	działalności Arystotelesa	Sokratesa i omówić jego metodę filozoficzną
5. Sztuka antyku	• rozpoznać najważniejsze zabytki starożytne Grecji i Rzymu • wymienić cechy antycznego ideału piękna	• przedstawić główne cechy sztuki antycznej • wymienić innowacje architektoniczne wprowadzone przez Rzymian	• omówić znaczenie harmonii w sztuce antyku • wytłumaczyć, co to jest kanon	• dokonać analizy dzieła sztuki starożytnej	• scharakteryzować przykłady współczesnych dzieł sztuki nawiązujących do antyku
ANTYK – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
6. O czym mówią mity? Wprowadzenie do lektury (lektura obowiązkowa)	• definiować mit • wymienić rodzaje mitów	• wymienić i omówić funkcje mitów	• wymienić mitologizmy i przedstawić ich źródła	• wymienić toposy wywodzące się z mitologii	• wyjaśnić, na czym polega symboliczny charakter mitów
7. Miłość, śmierć i sztuka – mit o Orfeuszu i Eurydyce	• zrelacjonować treść mitu • zrelacjonować treść utworu Herberta	• omówić sposób przedstawienia artysty w micie i utworze Herberta	• przedstawić symboliczne znaczenie mitu • interpretować zakończenie obu tekstów	• wyjaśnić, na czym polega reinterpretacja mitu w <i>H.E.O</i>	• omówić sposób przedstawienia tematu miłości w wybranym tekście kultury
8. Bogowie olimpijscy – Apollo	• wymienić bogów olimpijskich • zrelacjonować historię pojedynku między Apollem a Marsjaszem	• krótko scharakteryzować każdego z bogów olimpijskich • określić funkcję atrybutów bogów olimpijskich	• scharakteryzować rywalizujących zawodników i sposób ich gry	• przedstawić symboliczne i uniwersalne znaczenie pojedynku	• odnieść do rzeczywistości współczesnej przedstawione w micie dwa rodzaje sztuki

		• scharakteryzować Apolla na podstawie fragmentu			
9. Miłość, cierpienie i tęsknota – siła emocji i uniwersalny przekaz mitów o Niobe i Narcyzie	• zrelacjonować historie Niobe i Narcyza • wyjaśnić pojęcie: <i>narcyzm</i>	• scharakteryzować Niobe i Narcyza • omówić znaczenie mitologizmu: <i>skamienie z bólu</i> w odniesieniu do mitu o Niobe	• omówić zagadnienie winy i kary na podstawie mitu o Niobe i innych poznanych mitów	• sformułować przesłanie moralne płynące z mitów o Niobe i Narcyzie	• poddać refleksji relacje między bogami a ludźmi w mitologii greckiej
10. i 11. Homer, <i>Iliada</i> (lektura obowiązkowa)	• wymienić rodzaje literackie • zrelacjonować treść fragmentu • wyjaśnić pojęcie: <i>epos</i> • wymienić najważniejszych bohaterów <i>Iliady</i>	• zdefiniować epikę • wymienić cechy eposu homeryckiego • wskazać cechy eposu homeryckiego we fragmencie • omówić kompozycję <i>Iliady</i> • przedstawić boskie i ludzkie cechy Achillesa • wskazać środki językowe użyte we fragmencie	• określić funkcję środków językowych • omówić, w jaki sposób zostały połączone światy bogów i ludzi we fragmencie	• wypowiedzieć się na temat obrazu człowieka ukazanego w <i>Iliadzie</i>	• przedstawić związki frazeologiczne mające swoje źródło w micie o wojnie trojańskiej, wyjaśnić ich pochodzenie i znaczenie
12. Konteksty i nawiązania – <i>Troja</i> w reżyserii Wolfganga Petersena	• zrelacjonować treść filmu	• scharakteryzować bohaterów filmu • omówić kompozycję dzieła	• wypowiedzieć się na temat sposobu przedstawienia bohaterów • porównać treść filmu z treścią mitu trojańskiego	• wypowiedzieć się na temat środków filmowych użytych w dziele	• podjąć dyskusję na temat wartości artystycznej filmu

*13. Homer, <i>Odyseja</i>	• zrelacjonować treść fragmentu • wyjaśnić pojęcie: <i>epos</i> • wymienić najważniejszych bohaterów <i>Odysei</i>	• wymienić cechy eposu homeryckiego • omówić kompozycję <i>Odysei</i> • wskazać środki językowe użyte we fragmencie	• określić funkcję środków językowych	• wypowiedzieć się na temat obrazu człowieka i jego losu ukazanego w <i>Odysei</i>	• wyjaśnić archetypiczne znaczenie wędrowki Odysa • przedstawić znaczenie pojęcia: <i>homo viator</i>
*14. Konteksty i nawiązania – <i>Penelopiada</i> Margaret Atwood (fragmenty)	• zrelacjonować treść fragmentu	• wskazać aluzje do <i>Odysei</i> Homera • wypowiedzieć się na temat narracji	• omówić sposób postrzegania przygód Odyseusza przez Penelopę • zinterpretować tytuł powieści	• wskazać elementy ironii i określić jej funkcję	• podjąć próbę opowiedzenia wybranej historii mitologicznej z punktu widzenia bohaterki kobiecej
15. Wprowadzenie do analizy <i>Antygony</i> Sofoklesa (lektura obowiązkowa)	• zdefiniować dramat jako jeden z rodzajów literackich • zrelacjonować treść <i>Antygony</i>	• wskazać w <i>Antygonie</i> cechy dramatu • wymienić najważniejszych twórców tragedii antycznej	• przedstawić kompozycję dramatu antycznego	• omówić rolę teatru w starożytnej Grecji • wskazać w <i>Antygonie</i> części kompozycyjne: ekspozycję, zawiązanie akcji, punkt kulminacyjny i rozwiązanie akcji	• porównać, jaką funkcję pełnił teatr w starożytnej Grecji, a jaką pełni współcześnie • zrelacjonować mit rodu Labdakidów
16. i 17. <i>Antygona</i> - dramat przeciwnych racji i wartości (lektura obowiązkowa)	• wymienić racje Kreona i racje Antygony • wskazać w tekście elementy budowy dramatu antycznego • wymienić motywy obecne w <i>Antygonie</i>	• omówić zasadę trzech jedności na przykładzie utworu Sofoklesa • scharakteryzować głównych bohaterów • wymienić funkcje chóru w dramacie antycznym na przykładach z tekstu kategorii tragedii greckiej	• wyjaśnić, na czym polega tragizm Antygony i tragizm Kreona • posługiwać się pojęciem <i>hybris</i> przy charakteryzowaniu postaci Kreona i Antygony • omówić rolę fatum i <i>harmatii</i> w życiu bohaterów tragedii	• analizować sposób przedstawienia motywów literackich i kulturowych w <i>Antygonie</i>	• analizować koncepcję człowieka i losu w świecie starożytnych Greków, odnosząc się do <i>Antygony</i>

18. <i>Antygona</i> jako przykład tragedii antycznej (lektura obowiązkowa)	- wymienić cechy tragedii antycznej - wymienić funkcje chóru	wskazać cechy tragedii antycznej w <i>Antygonie</i>	omówić związek między stasimonami a treścią epeisodionów	analizować fragment tekstu pod kątem funkcji środków językowych	analizować styl utworu
19. Platon, Państwo (lektura uzupełniająca)	zrelacjonować treść fragmentu	- wyjaśnić, na czym polegało państwo idealne według Platona - opisać, jak według Platona wygląda poznawanie prawdy	- wyjaśnić metaforyczne znaczenie opowieści o jaskini - omówić relacje między rzeczywistością materialną a idealną - wskazać cechy utopii w platońskiej wizji państwa	- wyjaśnić funkcję dialogu dla wymowy fragmentu - przedstawić platońską koncepcję państwa	podjąć dyskusję na temat koncepcji przedstawionej przez Platona
20. Najstarsza teoria literatury – <i>Poetyka</i> Arystotelesa (lektura uzupełniająca)	- zrelacjonować treść fragmentu - wyjaśnić pojęcie: <i>poetyka</i>	- omówić kompozycję dzieła - wymienić najważniejsze założenia <i>Poetyki</i> - wskazać, jakie są, według Arystotelesa, wyznaczniki poezji	wyjaśnić, na czym polega epizodyczność fabuły	- przedstawić i omówić sposoby wywołania <i>katharsis</i> - omówić funkcję mitów w literaturze	omówić funkcję i znaczenie poetyki normatywnej
21. O sile argumentów – <i>Retoryka</i> Arystotelesa (lektura uzupełniająca)	- zrelacjonować treść fragmentu - wyjaśnić pojęcie: <i>retoryka</i>	- omówić kompozycję dzieła - wymienić cechy skutecznej wypowiedzi retorycznej	- wymienić i omówić trzy warunki skutecznego przemawiania - analizować wybrany fragment tekstu literackiego pod kątem użycia środków retorycznych	przygotować wypowiedź retoryczną według wskazówek Arystotelesa	podjąć dyskusję na temat przydatności retoryki w różnych sytuacjach

22. Nieśmiertelność poety – liryka Horacego	• przedstawić postać Horacego • wyjaśnić pojęcie: <i>exegi monumentum, non omnis moriar</i>	• omówić cechy charakterystyczne pieśni • rozpoznać rodzaj liryki omówionych utworów, jego adresata, sposób kreacji podmiotu lirycznego i sytuacji lirycznej • wskazać środki wyrazu artystycznego zastosowane w utworze	• określić problematykę utworów • określić funkcję środków językowych	• omówić koncepcję poety i poezji wyrażoną w utworze	• wskazać i omówić topos <i>exegi monumentum</i> obecny w innych tekstach kultury
23. Poeta w świecie współczesnym – <i>Na odejście poety i pociągu osobowego</i> Tadeusza Różewicza	• zrelacjonować treść wiersza • wskazać podmiot liryczny	• wskazać topos literacki obecny w wierszu • wskazać środki językowe zastosowane w utworze	• formułować problem zaprezentowany w wierszu • interpretować tytuł utworu • omówić funkcję środków językowych zastosowanych w wierszu	• zinterpretować utwór	• wypowiedzieć się na temat dialogu z tradycją, zaprezentowanego w wierszu
24. Postawa wobec życia – stoicyzm i epikureizm w wierszach Horacego	• zrelacjonować treść wierszy • określić rodzaj liryki • wskazać adresatów lirycznych w wierszach	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego w wierszach • wskazać środki językowe użyte w utworach	• wskazać elementy filozofii stoickiej i epikurejskiej w utworach • określić funkcję środków językowych	• omówić, przedstawioną w wierszach sytuację człowieka w obliczu śmierci	• na podstawie utworów przedstawić założenia filozofii Horacego
ANTYK – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
25. Język a inne systemy znaków	• definiować znak	• omówić język jako system znaków	• wymienić i omówić cechy systemu językowego	• porównać różne formy przekazywania informacji	• wyjaśnić przyczyny nieporozumień językowych
ANTYK – TWORZENIE WYPOWIEDZI Z ELEMENTAMI RETORYKI					

26. Plan dekompozycyjny tekstu, streszczenie	- wymienić rodzaje planów - charakteryzować rodzaje planów - definiować streszczenie - wskazać i omówić dwa porządki streszczenia	- wymienić cechy dobrze skonstruowanego planu - prezentować proces tworzenia streszczenia - omówić różnice między planem ramowym a planem szczegółowym	- tworzyć dekompozycyjny plany szczegółowy wskazanego tekstu - przekształcić plan szczegółowy w plan ramowy	na podstawie stworzonego planu napisać streszczenie	ocenić poprawność podanego streszczenia
27. Notatka syntetyzująca	- definiować notatkę syntetyzującą - przedstawić budowę notatki syntetyzującej	przedstawić proces tworzenia notatki	analizować podane notatki syntetyzujące	tworzyć notatkę syntetyzującą na podstawie podanych tekstów	ocenić poprawność podanej notatki syntetyzującej
28. Wypowiedź argumentacyjna	- przedstawić strukturę wypowiedzi argumentacyjnej - wymienić rodzaje argumentów	- omówić sposoby budowania spójności między zdaniami - rozwinąć zaproponowaną argumentację	- zaproponować argumenty do podanej tezy i poprzeć je przykładami - ułożyć konspekt wypowiedzi argumentacyjnej	zbudować spójną, poprawną i przekonującą wypowiedź argumentacyjną	ocenić poprawność podanej wypowiedzi argumentacyjnej
ANTYK – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
29. i 30. Powtórzenie i podsumowanie wiadomości	odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	wykorzystać najważniejsze konteksty	- wyciągać wnioski - określić własne stanowisko	- poprawnie interpretować materiał obowiązkowy - właściwie argumentować - uogólnić, podsumować i porównać	formułować i rozwiązywać problemy badawcze
BIBLIA – O EPOCE					
31. Biblia – wiadomości wstępne	- wyjaśnić etymologię słowa <i>Biblia</i> - przedstawić podział Biblii	przedstawić najważniejsze tłumaczenia Biblii	- wymienić cechy stylu biblijnego - wymienić biblizmy i wskazuje ich źródło	wskazać przykłady stylu biblijnego	wypowiedzieć się na temat funkcjonowania języka Biblii w życiu

	wymienić języki, w jakich została zapisana Biblia	przedstawić przysłowia i aforyzmy, mające swoje źródło w Biblii		przedstawić, jak odczytywać i interpretować Biblię	codziennym i w literaturze
BIBLIA – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
32. Księga Rodzaju – dzieje początków świata i ludzkości	zrelacjonować powstanie świata i człowieka według Biblii	- omówić wybrane wątki i przedstawić wybrane postacie z Księgi Rodzaju - wyjaśnić znaczenie biblizmów, wywodzących się z Księgi Rodzaju	- porównać biblijny opis stworzenia świata i człowieka z opisem mitologicznym - przedstawić i interpretować wybrane symbole zawarte w Księdze Rodzaju	- interpretować opowieść o zerwaniu owocu z drzewa zakazanego (grzechu pierworodnym) - wskazać cechy stylu biblijnego w podanym fragmencie Księgi Rodzaju	omówić koncepcję człowieka w Biblii
33. Konteksty i nawiązania – <i>Prawiek i inne czasy</i> Olgi Tokarczuk	- zrelacjonować treść fragmentu - omówić świat przedstawiony - wskazać narratora	- wskazać elementy realistyczne i fantastyczne we fragmencie - wskazać motywy biblijne we fragmencie i omówić ich funkcję	- porównać biblijny sposób przedstawienia kosmogonii z zaproponowanym przez Olgę Tokarczuk - przedstawić problematykę fragmentu	interpretować treści niedosłowne fragmentu	wypowiedzieć się na temat funkcji mitu kosmogonicznego w życiu wspólnoty
34. Rozważania o cierpieniu – Księga Hioba	- opowiedzieć historię Hioba - przedstawić kompozycję Księgi Hioba	- scharakteryzować Hioba - omówić relacje między Hiobem a Bogiem na podstawie fragmentu Biblii	- interpretować przemianę postawy Hioba po rozmowie z Bogiem - przedstawić postać Hioba jako symbol niezawinionego cierpienia i niezachwianej wiary	podjąć dyskusję na temat sensu cierpienia i zgody Boga na istnienie zła (teodycei)	omówić sposoby przedstawiania Hioba w sztuce na podanych przykładach
35. Dociekanie sensu ludzkiego życia w Księdze Koheleta	- wyjaśnić, kim był Kohelet - zrelacjonować fragment	wskazać rady Koheleta, jak należy przeżywać swój los	określić funkcję środków stylistycznych użytych we fragmencie	interpretować teologiczną wymowę Księgi Koheleta	wskazać podobieństwa między radami Koheleta a radami greckich filozofów

			• określić problematykę utworu		
36. Poezja biblijna – Księga Psalmsów	• przyporządkować psalmy do liryki • określić rodzaj liryki oraz nadawcę i adresata psalmów • definiować pojęcia: <i>psalm</i>, <i>psalterz</i>	• sklasyfikować psalmy według poznanych kryteriów • odnaleźć środki stylistyczne zastosowane w psalmach	• określić funkcję środków językowych użytych w psalmach	• interpretować symbole pojawiające się w psalmach	• omówić koncepcję Boga i człowieka, wyłaniającą się z psalmów
37. Wizja końca świata w Apokalipsie św. Jana	• streścić przedstawione fragmenty Apokalipsy św. Jana	• opisać jeźdźców Apokalipsy i scharakteryzować ich na podstawie ryciny Albrechta Dürera • wypowiedzieć się na temat genezy i autorstwa Apokalipsy św. Jana	• wskazać główne cechy stylu Apokalipsy • interpretować symbole i alegorie znajdujące się w omówionych fragmentach	• wypowiedzieć się na temat sposobów obrazowania i wywoływania nastroju grozy w Apokalipsie	• porównać biblijną Apokalipsę z innymi przedstawieniami końca świata
38. Konteksty i nawiązania – Cormac McCarthy, <i>Droga</i>	• zrelacjonować treść fragmentów • omówić świat przedstawiony	• scharakteryzować bohaterów tekstu • wyjaśnić pojęcie <i>postapokaliptyczny</i>	• porównać rzeczywistość opisaną we fragmentach z Apokalipsą św. Jana	• omówić przesłanie płynące z tekstu	• analizować postawy i emocje bohaterów w obliczu katastrofy
39. Filmowe nawiązanie do Biblii – <i>Dekalog I</i> Krzysztofa Kieślowskiego	• zrelacjonować treść filmu	• podjąć dyskusję o postawie filmowego Krzysztofa	• wypowiedzieć się na temat dialogów, narracji i kadrowania w filmie	• analizować rolę przypadku w konstrukcji fabuły	• podjąć dyskusję na temat hierarchii wartości we współczesnym świecie
BIBLIA – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
40. Akt komunikacji językowej	• zdefiniować akt komunikacji językowej • wymienić, co składa się na akt komunikacji	• omówić każdy ze składników aktu komunikacji • wyjaśnić, na czym polega skuteczność komunikacji	• wskazać elementy aktu komunikacji w podanych przykładach	• wyjaśnić, na czym polega etyka wypowiedzi	• wyjaśnić, co zaburza czytelność komunikacji w podanych przykładach

41. Funkcje wypowiedzi (*funkcje fatyczną i magiczną na poziomie rozszerzonym)	• wymienić funkcje wypowiedzi	• scharakteryzować poszczególne funkcje wypowiedzi	• rozpoznać środki językowe, wskazujące na daną funkcję • określić funkcje dominujące w danej wypowiedzi	• wyszukać w tekście przykłady poszczególnych funkcji wypowiedzi	• analizować podany tekst pod względem środków językowych wskazujących na określoną funkcję
BIBLIA – TWORZENIE WYPOWIEDZI Z ELEMENTAMI RETORYKI					
42. Streszczenie a parafraza (*pojęcie parafrazy i wykorzystywanie pojęcia parafrazy w interpretacji utworu literackiego na poziomie rozszerzonym)	• rozpoznać i zdefiniować streszczenie	• odróżnić streszczenie od parafrazy	• wymienić różnice między streszczeniem a parafrazą • wykonać streszczenie	• funkcjonalnie wykorzystać umiejętność streszczania	• funkcjonalnie wykorzystać umiejętność streszczania i parafrazowania
BIBLIA – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
43. i 44. Powtórzenie i podsumowanie wiadomości	• odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	• wykorzystać najważniejsze konteksty biblijne	• wyciągać wnioski • określić własne stanowisko	• poprawnie interpretować wymagany materiał • właściwie argumentować • uogólnić, podsumować i porównać	• formułować i rozwiązywać problemy badawcze
ŚREDNIOWIECZE – O EPOCE					
45. Średniowiecze – wprowadzenie do epoki	• objaśnić etymologię nazwy epoki • wymienić najważniejsze wydarzenia związane z początkiem i końcem średniowiecza	• wymienić średniowieczne wzorce osobowe • wyjaśnić, na czym polegał uniwersalizm średniowieczny • przedstawić informacje na temat	• definiować teocentryzm i wyjaśnić, czym przejawiał się w średniowieczu • wyjaśnić, w czym przejawiał się dualistyczny obraz	• omówić fundamenty kultury średniowiecznej • wypowiedzieć się na temat różnic między filozofią starożytną a średniowieczną	• interpretować rolę karnawału w wiekach średnich

		szkół i uniwersytetów w średniowieczu	świata w średniowieczu • omówić średniowieczną hierarchię społeczną		
46. Sztuka średniowieczna	• rozpoznać najważniejsze zabytki polskiego i europejskiego średniowiecza	• podać przykłady zabytków polskiego i europejskiego średniowiecza	• wyjaśnić i zilustrować przykładami parenetyczny i anonimowy charakter sztuki średniowiecznej • omówić alegorię i podać jej przykłady	• analizować średniowieczne dzieło sztuki według podanych kryteriów	• wskazać przykłady wpływu sztuki średniowiecza na epoki następne
ŚREDNIOWIECZE – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
47. <i>Bogurodzica</i> – najstarszy polski utwór poetycki	• przeczytać ze zrozumieniem <i>Bogurodzicę</i> • wskazać przykłady archaizmów w utworze	• rozpoznać podmiot liryczny oraz adresata utworu • wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego • wskazać archaizmy leksykalne, fleksyjne, fonetyczne i składniowe	• omówić sposób przedstawienia Matki Boskiej w <i>Bogurodzicy</i> • omówić kompozycję utworu • na przykładzie <i>Bogurodzicy</i> omówić takie cechy literatury średniowiecznej, jak anonimowość, teocentryzm i dydaktyzm	• odnaleźć w treści <i>Bogurodzicy</i> motyw <i>deesis</i> i odnieść go do sztuk plastycznych • omówić formę wiersza • omówić funkcję <i>Bogurodzicy</i> w średniowiecznej Polsce	• wypowiedzieć się na temat piśmiennictwa religijnego w średniowieczu
48. Ludzki wymiar cierpienia Matki Boskiej w <i>Lamencie świętokrzyskim</i>	• zrelacjonować treść <i>Lamentu świętokrzyskiego</i>	• określić sytuację liryczną, podmiot liryczny i adresatów utworu	• scharakteryzować Maryję jako matkę • omówić motyw <i>stabat Mater</i> w wierszu	• porównać obrazy Maryi z <i>Lamentu świętokrzyskiego</i> i z <i>Bogurodzicy</i>	• wypowiedzieć się na temat genezy utworu

		• wskazać archaizmy leksykalne, fleksyjne, fonetyczne i składniowe • omówić kompozycję wiersza • wskazać środki językowe w wierszu	• określić funkcję środków językowych		
49. Motyw tańca śmierci w <i>Rozmowie mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i>	• streścić utwór	• opisać obraz śmierci przedstawiony w utworze • wskazać archaizmy leksykalne, fleksyjne, fonetyczne i składniowe	• omówić motyw <i>danse macabre</i> • w kontekście utworu wyjaśnić pojęcia: <i>memento mori</i> • omawia groteskowy i naturalistyczny sposób przedstawienia śmierci • wskazuje elementy komizmu w utworze	• na podstawie lektury omówić światopogląd ludzi średniowiecza • omówić utwór jako satyrę społeczną	• wyjaśnić przyczyny popularności motywu śmierci w średniowieczu
50. Triumf śmierci w <i>Siódmej pieczęci</i> Igmara Bermana	• zrelacjonować treść filmu • odnaleźć nawiązania do kultury i obyczajowości średniowiecza	• zinterpretować tytuł i objaśnić jego funkcję • w kontekście filmu wyjaśnić pojęcia: <i>personifikacja, taniec śmierci</i>	• rozpoznać w filmie konwencję moralitetu i ją omówić • w kontekście filmu wyjaśnić pojęcie <i>teodycea</i>	• interpretować przesłanie filmu	• przywołać szerokie konteksty i nawiązania
51. Ideał rycerza – <i>Pieśń o Rolandzie</i>	• zrelacjonować treść fragmentów • przedstawić kodeks honorowy średniowiecznego rycerza	• wymienić najważniejszych bohaterów <i>Pieśni o Rolandzie</i> • scharakteryzować Rolanda • omówić kompozycję utworu	• przedstawić Rolanda jako wzorzec osobowy rycerza • wskazać w utworze cechy eposu rycerskiego • omówić elementy <i>ars bene moriendi</i> obecne w utworze	• wskazać i omówić symbole obecne w pieśni • omówić kontekst historyczny utworu	• porównać wzorzec wojownika współczesnego ze średniowiecznym

			• omówić sposób kreacji bohaterów – rycerzy oraz ich wrogów		
52. Średniowieczna miłość – <i>Dzieje Tristana i Izoldy</i> (lektura uzupełniająca)	• streścić podany fragment <i>Dziejów Tristana i Izoldy</i> • wymienić najważniejszych bohaterów utworu	• omówić kompozycję utworu • wskazać cechy gatunkowe utworu • charakteryzować, ukazane w utworze, wzorce parenetyczne władcy, rycerza i damy serca	• objaśnić funkcję fantastyki w utworze • wyjaśnić, na czym polega tragizm Tristana i Izoldy	• przeanalizować specyfikę uczucia łączącego Tristana i Izoldę • sformułować zasady miłości dworskiej	• wypowiedzieć się na temat obyczajowości średniowiecznej na podstawie <i>Dziejów Tristana i Izoldy</i>
53. Konteksty i nawiązania – Halina Poświatowska, *** [<i>tutaj leży Izold...</i>]	• zrelacjonować treść wiersza • wskazać podmiot liryczny	• opisać sytuacje liryczną w wierszu • omówić aluzję literacką zastosowaną w utworze • wskazać środki językowe użyte w utworze	• omówić kompozycję wiersza • sformułować tezę interpretacyjną • określić funkcję środków językowych użytych w wierszu	• interpretować wiersz • wskazać i omówić konteksty interpretacyjne	• porównać przesłanie wiersza z przesłaniem <i>Dziejów Tristana i Izoldy</i>
*54. Podróż po zaświatach – <i>Boska komedia</i> Dantego Alighieri	• zrelacjonować treść fragmentów • omówić fabułę całego utworu • wymienić przewodników Dantego po zaświatach	• omówić genezę <i>Boskiej komedii</i> • wyjaśnić tytuł • scharakteryzować narratora • omówić kompozycję poematu • wyjaśnić pojęcia: <i>poemat epicki</i>	• wymienić elementy dzieła charakterystyczne dla średniowiecza i renesansu • zinterpretować alegorie obecne w poemacie	• wypowiedzieć się na temat sposobu obrazowania w utworze	• wskazać źródła kulturowe, z których czerpał Dante
*55. Konteksty i nawiązania – <i>Dno piekła</i> Andrzeja Bursy	• relacjonować treść wiersza • określać rodzaj liryki	• omawiać kreacje bohaterów wiersza	• interpretować funkcję odniesień do piekła w wierszu	• wypowiadać się na temat kontekstu historycznego wiersza	• porównywać udręczenie ludzi w utworze Bursy z udrękami piekielnymi w <i>Boskiej komedii</i>

		• wyjaśnić funkcję użytych frazeologizmów	• omówić problematykę utworu	• wskazać ironię użytą w wierszu i określić jej funkcję	
ŚREDNIOWIECZE – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
56. Wiedza z dziedziny fleksji, leksyki, frazeologii i słowotwórstwa w analizie i interpretacji tekstów literackich	• wskazać czasowniki w tekście i określa ich formę gramatyczną • wskazać w tekście przymiotniki i imiesłowy o zabarwieniu neutralnym i wartościującym • wskazać w tekście rzeczowniki abstrakcyjne i konkretne • wskazać w tekście zdrobnienia	• wyjaśnić funkcję czasowników użytych w tekście • określić funkcję przymiotników o zabarwieniu neutralnym i wartościującym użytych w tekście • określić funkcję rzeczowników abstrakcyjnych i konkretnych użytych w tekście • określić funkcję zdrobnień w tekście	• analizować tekst pod kątem użycia gramatycznych środków językowych	• wskazać środki językowe służące psychizacji krajobrazu	• omówić sposoby podkreślenia ekspresji tekstu za pomocą środków językowych
ŚREDNIOWIECZE – TWORZENIE WYPOWIEDZI Z ELEMENTAMI RETORYKI					
*57. Indukcja i dedukcja	• prezentować różne typy dowodzenia	• rozpoznawać typy dowodzenia w tekście • wskazać błąd we wnioskach	• analizować rozumowanie przedstawione w tekście	• formułować wniosek na podstawie dwóch przesłanek	• formułować przesłanki i na ich podstawie wyciągać wniosek
ŚREDNIOWIECZE – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
58. i 59. Powtórzenie i podsumowanie wiadomości	• odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	• wykorzystać najważniejsze konteksty	• wyciągać wnioski • określić własne stanowisko	• poprawnie interpretować wymagany materiał • właściwie argumentować	• formułować i rozwiązywać problemy badawcze

				• uogólnić, podsumować i porównać	
--	--	--	--	---	--

Autorka: Magdalena Lotterhoff

Uwaga: w wyniku uszczuplenia podstawy programowej, według przedstawionego rozkładu materiału, niewykorzystane godziny pozostają do decyzji nauczyciela.

II PÓŁROCZE

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny – NOWE Ponad słowami klasa 1 część 2. Edycja 2024

Prezentowane wymagania edukacyjne są zintegrowane z planem wynikowym autorstwa Magdaleny Lotterhoff, będącego propozycją realizacji materiału zawartego w podręczniku *NOWE Ponad słowami* w drugim semestrze klasy 1. Wymagania dostosowano do sześciostopniowej skali ocen.

* zakres rozszerzony

	materiał obligatoryjny
	materiał fakultatywny

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę dopuszczającą	Wymagania na ocenę dostateczną	Wymagania na ocenę dobrą	Wymagania na ocenę bardzo dobrą	Wymagania na ocenę celującą
	Uczeń potrafi:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń: potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
RENEZANS – O EPOCE					
1. i 2. U progu czasów nowożytnych	• wyjaśnić znaczenie nazwy epoki • wskazać powiązania pomiędzy renesansem a antykiem	• wyjaśnić pojęcia <i>humanizm</i> i <i>antropocentryzm</i> w kontekście epoki	• wyjaśnić rolę wydarzeń wyznaczających początek renesansu w kształtowaniu nowej epoki	• przedstawić główne idee Erazma z Rotterdamu, Mirandoli,	• przedstawić zmiany społeczne kształtujące nową epokę

	• wyjaśnić, na czym polegała reformacja	• objaśnić, na czym polegała reformacja, podać jej przyczyny i opisać rolę Marcina Lutra • wymienić wyznania protestanckie	• omówić powiązania pomiędzy renesansem a antykiem • analizować wpływ antyku na narodziny nowej epoki	Machiavellego i Morusa • opisać tych filozofów na kształtowanie się nowej epoki	
3. Filmowy obraz nocy św. Bartłomieja – Królowa Margot Patrice’a Chéreau	• omówić tematykę filmu	• na podstawie filmu opisać konflikty stanowiące kanwę fabuły filmu	• przedstawić stosunki panujące na dworze francuskim jako tło wydarzeń rozgrywających się w filmie	• analizować pobudki kierujące tytułową bohaterką filmu	• rozważyć problemy moralne poruszone w filmie
4. Sztuka renesansu	• rozpoznać styl sztuki renesansowej • wymienić najważniejszych twórców renesansu	• wymienić cechy charakterystyczne stylu renesansowego i omówić je na przykładach • wyjaśnić pojęcia: <i>mimesis</i>, <i>perspektywa</i>	• wskazać i zilustrować przykładami najważniejsze tematy sztuki renesansowej • opisać twórczość najważniejszych artystów renesansu (Leonardo da Vinci, Michał Anioł, Rafael, Sandro Botticelli)	• dokonać analizy dzieła renesansowego • omówić wpływ antyku na sztukę renesansu	• dostrzec i omówić wartości humanistyczne w sztuce renesansu
RENEANS – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
5. i 6. Wzorzec życia szlacheckiego – <i>Żywot człowieka poczciwego</i> Mikołaja Reja	• przedstawić tematykę utworu • wyjaśnić, na czym polega dydaktyczny charakter <i>Żywota</i>	• streścić podane fragmenty • wymienić cechy idealnego szlachcica	• na podstawie tekstu scharakteryzować idealnego szlachcica • wskazać środki językowe zastosowane we fragmentach	• omówić obraz świata przedstawiony we fragmentach • omówić funkcję środków językowych zastosowanych we fragmentach	• wyjaśnić, na czym polega antropocentryczny charakter utworu
7. Renesansowa wizja Boga – <i>Czego chcesz od nas, Panie</i>	• zrelacjonować treść pieśni <i>Czego chcesz od nas, Panie</i>	• określić gatunek utworu i podać jego pochodzenie	• dokonać interpretacji wiersza	• porównać obraz Boga w wierszu Jana Kochanowskiego z	• rozpoznać rodzaj wersyfikacji

od nas, Panie Jana Kochanowskiego	- wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego - określić rodzaj liryki	- omówić sposób kreacji nadawcy i adresata tekstu - wskazać użyte środki językowe - wypowiedzieć się na temat twórczości Jana Kochanowskiego	- zanalizować renesansowy charakter wiersza - omówić funkcję środków językowych	obrazem Boga w utworach średniowiecznych	
8. i 9. Światopogląd Jana Kochanowskiego utrwalony w <i>Pieśniach</i>	- zrelacjonować treść <i>Pieśni IX</i> - zdefiniować gatunek <i>pieśń</i>	- wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego pieśni - wskazać elementy światopoglądu renesansowego w utworze - wyjaśnić pojęcia: <i>horacjanizm, cnota, fortuna, stoicyzm, epikureizm</i>	- omówić kompozycję wiersza - omówić kreację podmiotu lirycznego - odnaleźć i omówić motywy horacjańskie w utworze Kochanowskiego - omówić kontekst filozoficzny - na podstawie wiersza scharakteryzować światopogląd poety	- dokonać funkcjonalnej analizy i interpretacji utworu - przedstawić humanistyczny ideał człowieka na podstawie pieśni	wskazać w utworze cechy wiersza sylabicznego
10. Liryka patriotyczna Jana Kochanowskiego – <i>Pieśń V</i>	- zrelacjonować treść pieśni - zdefiniować gatunek <i>pieśń</i>	- wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego - wypowiedzieć się na temat przynależności gatunkowej utworu - wskazać użyte środki językowe - przedstawić argumentację podmiotu lirycznego	- omówić funkcję użytych środków językowych - omówić kontekst historyczny	- wyjaśnić pojęcie <i>liryka tyrtejska</i> - uzasadnić przynależność <i>Pieśni V</i> do liryki tyrtejskiej - przedstawić sposób przedstawienia motywu ojczyzny w wybranym przez siebie utworze literackim	omówić sposób przedstawienia motywu ojczyzny w twórczości współczesnej
11. Liryka autotematyczna Jana	relacjonować treść wiersza	omówić kreację podmiotu lirycznego	omówić kontekst historycznoliteracki	wskazać elementy światopoglądu	wypowiedzieć się na temat symboliki ptaka w literaturze i sztuce

Kochanowskiego – <i>Pieśń XXIV</i>	wskazać podmiot liryczny	- wskazać motywy mitologiczne w utworze - wskazać środki językowe - wyjaśnić, na czym polega autotematyzm wiersza	- omówić funkcję motywów mitologicznych w utworze - omówić funkcję środków językowych - omówić realizację motywu <i>non omnis moriar</i> w wierszu	renesansowego w wierszu	
12., 13. i 14. „Żaden ojciec podobno barziej nie miłował dziecięcia” – o <i>Trenach</i> Jana Kochanowskiego	- odnieść <i>Treny</i> Jana Kochanowskiego do jego biografii - zrelacjonować treść <i>Trenów IX, X i XI</i> - zdefiniować tren	- wyjaśnić, na czym polegał kryzys światopoglądowy poety widoczny w <i>Trenach</i> - wskazać nawiązania do antyku w poznanych <i>trenach</i> (filozofii, mitologii) - wskazać nawiązania biblijne w poznanych <i>trenach</i>	- wyjaśnić, na czym polega polemika ze stoicyzmem w poznanych <i>trenach</i> - wypowiedzieć się na temat kreacji podmiotu lirycznego w poznanych <i>trenach</i> - wskazać ironię w <i>Trenie IX</i> i określić jej funkcję - wskazać punkt kulminacyjny w <i>Trenie X</i> i wyjaśnić jego istotę - wskazać wyobrażenia eschatologiczne obecne w <i>Trenie X</i> - przedstawić wątpliwości podmiotu lirycznego w <i>Trenie XI</i>	dokonać analizy i interpretacji <i>Trenów IX, X i XI</i>	wyjaśnić, na czym polegało nowatorstwo <i>Trenów</i> Kochanowskiego
15. Żałoba po stracie dziecka – ***[<i>Anka! to już trzy i pół roku</i>] Władysława Broniewskiego	- zrelacjonować treść wiersza - określić rodzaj liryki - wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego	odnaleźć nawiązania do <i>Trenów</i> Jana Kochanowskiego	- dokonać analizy wiersza - wypowiedzieć się na temat kreacji podmiotu lirycznego w kontekście <i>Trenów</i> Jana Kochanowskiego	- interpretować zakończenie wiersza - omówić kontekst historyczny utworu	podjąć dyskusję na temat opisu śmierci i żałoby w różnych epokach literackich

*16. i 17. <i>Treny</i> jako cykl poetycki	• przedstawić kompozycję cyklu • grupować utwory w obszary tematyczne	• omówić sposób przedstawienia Urszulki w <i>Trenach</i> • omówić odniesienia do antyku i Biblii obecne w <i>Trenach</i> • wskazać środki językowe użyte w utworach • odczytać ewolucję światopoglądu poety w cyklu <i>Trenów</i>	• omówić cykl <i>Trenów</i> jako kreację artystyczną • wskazać elementy renesansowe w cyklu • określić funkcję środków językowych użytych w utworach • omówić sposób przedstawienia śmierci w wierszach	• omówić cykl jako świadectwo kryzysu światopoglądowego • przedstawić ewolucję poglądów Jana Kochanowskiego w cyklu, odwołując się do wierszy • porównać kreacje literackie bohaterów dotkniętych cierpieniem – podmiot liryczny <i>Trenów</i> i Hioba	• wyjaśnić, na czym polega konsolacyjny charakter <i>Trenów</i> • podjąć dyskusję na temat uniwersalnego charakteru <i>Trenów</i> • omówić funkcję przedstawienia sytuacji lirycznej na podobieństwo snu w <i>Trenie XIX</i> • omówić wizję życia pośmiertnego w <i>Trenach</i>
18. O czym jest <i>Odprawa posłów greckich</i> Jana Kochanowskiego?	• zrelacjonować treść dramatu • wymienić bohaterów tragedii i podać ich pierwowzory z mitologii greckiej	• wskazać nawiązania do mitu o wojnie trojańskiej • wskazać nawiązania do budowy tragedii antycznej • scharakteryzować bohaterów	• przedstawić problematykę dramatu • wyjaśnić, na czym polega konflikt postaw w dramacie	• przedstawić okoliczności wystawienia utworu	• omówić kunszt poetycki pieśni chóru
19. i 20. Zastosowanie chwytów retorycznych w polityce – <i>Odprawa posłów greckich</i> Jana Kochanowskiego	• przedstawić argumenty Antenora i Aleksandra	• wskazać chwyt retoryczny i erytyczne w wypowiedziach Antenora, Aleksandra i Iketaona	• przeanalizować argumenty mówców • omówić mechanizmy powstawania decyzji przesądających o losach zbiorowości zaprezentowane w utworze • na podstawie pieśni <i>Wy, którzy pospolitą rzeczą władacie</i> stworzyć kodeks etyczny polityka	• przeanalizować mowę Iketaona pod kątem zabiegów manipulacyjnych • omówić przesłanie zawarte w zakończeniu dramatu	• wyjaśnić, czym jest <i>kostium historyczny</i> w utworze i odnieść to pojęcie do <i>Odprawy posłów greckich</i>

21. <i>Odprawa posłów greckich</i> jako dramat humanistyczny	• przedstawić budowę <i>Odprawy posłów greckich</i>	• wskazać cechy gatunkowe tragedii antycznej w <i>Odprawie posłów greckich</i> • wskazać cechy dramatu humanistycznego w <i>Odprawie posłów greckich</i>	• omówić cechy gatunkowe tragedii antycznej zastosowane przez Jana Kochanowskiego • omówić funkcję pieśni chóru w dramacie	• wypowiedzieć się na temat sporu pomiędzy Aleksandrem a Antenorem w odniesieniu do konfliktu tragicznego	• omówić funkcję monologu Kasandry
22. Przed czym ostrzega Kasandra? – <i>Rozterka Kasandry</i> Anny Kamieńskiej	• zrelacjonować treść wiersza • nazwać rodzaj liryki	• omówić kontekst mitologiczny wiersza • wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego • wskazać użyte środki językowe	• scharakteryzować typy ludzi, o których mówi podmiot liryczny • przedstawić zagrożenia, przed którymi ostrzega Kasandra w wierszu • określić funkcję użytych środków językowych	• porównać przesłanie wiersza Kamieńskiej z wypowiedzią Kasandry w <i>Odprawie posłów greckich</i> • wypowiedzieć się na temat tragicznego wydźwięku obu tekstów	• podjąć dyskusję na temat aktualności wiersza
23. Podsumowanie wiadomości na temat Jana Kochanowskiego	• omówić kontekst biograficzny twórczości Jana Kochanowskiego • wymienić najważniejsze utwory Jana Kochanowskiego	• scharakteryzować wybrane utwory Jana Kochanowskiego • wskazać najważniejsze tematy i motywy w twórczości Jana Kochanowskiego	• omówić kontekst filozoficzny twórczości Jana Kochanowskiego	• omówić znaczenie twórczości Jana Kochanowskiego w rozwoju literatury polskiej	• omówić renesansowy charakter twórczości Jana Kochanowskiego
*24. i 25. Życie w idealnym państwie – <i>Utopia</i> Tomasza Morusa	• zrelacjonować treść fragmentu utworu • zdefiniować pojęcie <i>utopia</i>	• omówić koncepcję organizacji życia społecznego przedstawioną w dziele	• wymienić prawa i obowiązki mieszkańców Utopii	• podjąć dyskusję na temat ideału społeczeństwa przedstawionego w dziele Morusa • przedstawić motyw utopii dawniej i dziś	• wyjaśnić, na czym polega antyutopia i podać przykłady

*26. Niebezpieczeństwa utopii – <i>Nowy wspaniały świat</i> Aldousa Huxleya	• zrelacjonować treść fragmentu utworu • wyjaśnić pojęcie <i>antyutopia</i>	• wyjaśnić, na czym polega antyhumanizm utopii opisanej przez Huxleya • wskazać elementy konwencji <i>science fiction</i> we fragmentach	• omówić relacje między utopią i antyutopią na przykładzie <i>Utopii</i> Tomasza Morusa i <i>Nowego wspaniałego świata</i> Aldousa Huxleya	• podjąć dyskusję, czy ważniejsza jest jednostka, czy społeczność	• podać przykłady utopii i antyutopii w kulturze współczesnej
27. i 28. Retoryka w służbie ojczyźnie – <i>Kazania sejmowe</i> Piotra Skargi	• określić, na czym polega dydaktyczny charakter <i>Kazań sejmowych</i> • wyjaśnić pojęcie <i>retoryka</i>	• zrelacjonować argumentację Piotra Skargi • wskazać w tekście chwytów retorycznych • wskazać w tekście nawiązania do Biblii	• omówić funkcję zastosowanych środków retorycznych • omówić realizację toposu ojczyzny w utworze	• scharakteryzować stylizację biblijnego proroctwa obecną w <i>Kazaniach sejmowych</i> • podjąć dyskusję na temat wymowy politycznej <i>Kazań sejmowych</i> • umieścić <i>Kazania sejmowe</i> w kontekście historycznym	• wypowiedzieć się na temat wizji Skargi ukazanej na obrazie Jana Matejki • ocenić ideologiczną funkcję obrazu
RENEANS – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
29. i 30. Zapożyczenia	• definiować pojęcie <i>zapożyczenie</i> • przedstawić podział zapożyczeń ze względu na pochodzenie	• przedstawić historię zapożyczeń w języku polskim • podać przykłady zapożyczeń i sklasyfikować je ze względu na pochodzenie	• wyjaśnić przyczyny zmiany źródeł zapożyczeń na przestrzeni wieków • rozpoznać zapożyczenia w tekście i dokonać ich klasyfikacji	• przekształcić podane zdania tak, aby zastąpić zapożyczenia słowami rodzimymi	• podjąć dyskusję na temat roli zapożyczeń w języku polskim • sklasyfikować przykłady zapożyczeń ze względu na stopień przyswojenia
RENEANS – TWORZENIE WYPOWIEDZI Z ELEMENTAMI RETORYKI					
31. Perswazja w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej	• wyjaśnić, czym jest perswazja	• znać i rozróżniać rodzaje argumentów stosowanych w perswazji	• znać i stosować zabiegi językowe wzmacniające perswazję • wskazać cele perswazyjne w podanych tekstach	• rozumieć i stosować zasady budowy skutecznej wypowiedzi perswazyjnej	• wskazać i rozróżniać cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej • przygotować mowę perswazyjną

				wskazać językowe i pozajęzykowe środki perswazji w podanych tekstach i zaprezentowanych sytuacjach	
32. Jak skutecznie przemawiać?	- wylicza rodzaje przemówień - wylicza środki retoryczne	- rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną - wyjaśnić, w jaki sposób użyte środki retoryczne oddziałują na odbiorcę	analizować przemówienie pod kątem użytych środków retorycznych	- stosować retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu - wygłosić mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych	zbudować wypowiedź retoryczną z uwzględnieniem jej funkcji językowej, celu i adresata
RENEZANS – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
33. i 34. Powtórzenie wiadomości	odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	wykorzystać najważniejsze konteksty	- wyciągać wnioski - określić własne stanowisko	- poprawnie interpretować wymagany materiał - właściwie argumentować - uogólnić, podsumować i porównać	formułować i rozwiązywać problemy badawcze
BAROK – O EPOCE					
35. i 36. Barok – epoka sprzeczności	- wyjaśnić etymologię terminu <i>barok</i> - określić ramy czasowe epoki w Europie i Polsce	- scharakteryzować podstawowe różnice pomiędzy renesansem a barokiem - omówić kontekst historyczny epoki - wyjaśnić pojęcie <i>kontrreformacja</i> - scharakteryzować specyfikę polskiego baroku	- wyjaśnić znaczenie soboru trydenckiego dla epoki - omówić główne idee filozofii Kartezjusza - omówić najważniejsze idee filozofii Pascala i wyjaśnić, na czym polega zakład Pascala	wypowiedzieć się na temat życia codziennego w baroku	omówić przyczyny i przejawy niepokojów duchowych charakterystycznych dla epoki

		• wyjaśnić pojęcie <i>sarmatyzm</i>			
37. i 38. Sztuka baroku	• wymienić najważniejszych twórców okresu baroku • wymienić najważniejsze cechy stylu barokowego	• zaprezentować twórczość najważniejszych przedstawicieli sztuki barokowej • rozpoznać cechy stylu barokowego na przedstawionych przykładach	• scharakteryzować malarstwo barokowe, posługując się przykładami • wymienić i opisać najważniejsze dzieła sztuki barokowej	• scharakteryzować idee, które ukształtowały sztukę baroku • dokonać analizy dzieła barokowego według wskazanych kryteriów	• opisać rolę Kościoła katolickiego jako mecenas sztuki barokowej
39. Portret malarza barokowego – <i>Dziewczyna z perłą</i> Petera Webbera	• zrelacjonować życie codzienne w baroku na podstawie filmu • opisać proces powstawania dzieła sztuki	• scharakteryzować postacie głównych bohaterów	• przeanalizować kreację Scarlett Johansson	• porównać kadry z filmu z obrazami Jana Vermeera	• stworzyć prezentację na temat obrazu artysty w filmie • sformułować recenzję filmu
BAROK – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
40. i 41. Poezja metafizyczna Mikołaja Sępa Szarzyńskiego	• wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego oraz określić sytuację liryczną	• odczytać ze zrozumieniem wiersze Szarzyńskiego • określić problematykę utworów • wskazać środki stylistyczne	• określić funkcję użytych środków stylistycznych • wskazać w utworze cechy sonetu • wypowiedzieć się na temat kreacji podmiotu lirycznego w analizowanych sonetach	• dokonać analizy i interpretacji utworów • odnaleźć cechy poezji metafizycznej w utworach Szarzyńskiego	• porównać obraz Boga zawarty w wierszach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego z obrazem Boga w <i>Hymnie</i> Jana Kochanowskiego
42. i 43. Kunsztowna poezja barokowa – wiersze Daniela Naborowskiego	• zrelacjonować wiersze • wskazać podmiot liryczny, adresata lirycznego i określić sytuację liryczną	• wyjaśnić, na czym polega koncept w wierszu <i>Na oczy królowny angielskiej</i> • wyjaśnić, na czym polega dramatyzm przedstawienia ludzkiej egzystencji w	• określić funkcję środków stylistycznych w wierszach Naborowskiego • odczytać wiersz <i>Krótkość żywota</i> jako traktat zawierający tezę i argumentację w obronie tezy	• dokonać analizy i interpretacji utworów • omówić funkcję nawiązań do Księgi Koheleta w wierszu <i>Marność</i> • wskazać cechy poezji dworskiej w wierszu	• omówić funkcjonowanie w kulturze motywu <i>vanitas</i>

		wierszu <i>Krótkość żywota</i> • wskazać środki stylistyczne		<i>Na oczy królowny angielskiej</i> • wskazać cechy poezji metafizycznej w wierszu <i>Krótkość żywota</i>	
44. Echa baroku w poezji współczesnej – Jarosław Marek Rymkiewicz, <i>Róża oddana Danielowi Naborowskiemu</i>	• zrelacjonować treść wiersza • wyjaśnić pojęcia: <i>topos</i> , <i>puenta</i> , <i>concept</i> , <i>vanitas</i>	• określić zasadę kompozycyjną, według której zbudowany jest wiersz • wskazać podobieństwa pomiędzy wierszem Rymkiewicza a poezją Naborowskiego	• wykazać się znajomością motywów barokowych i wskazać, które motywy zostały wykorzystane w wierszu Rymkiewicza • zinterpretować puentę utworu	• omówić symbolikę róży w kulturze • dokonać analizy i interpretacji wiersza • wskazać nawiązania do barokowego konceptyzmu	• porównać wiersz Rymkiewicza z wierszem barokowym o podobnej konstrukcji
45. i 46. Poezja dworska Jana Andrzeja Morsztyna	• zrelacjonować treść wierszy • wskazać podmiot liryczny, adresata lirycznego i określić sytuację liryczną w utworach	• omówić kompozycję utworów • wyjaśnić istotę konceptu w wierszach • wskazać środki stylistyczne w utworach	• wskazać cechy poezji dworskiej w wierszach Jana Andrzeja Morsztyna • omówić funkcję użytych środków stylistycznych • wskazać cechy sonetu w utworze <i>Do trupa</i>	• dokonać analizy i interpretacji wierszy • wskazać obecność sensualizmu w analizowanych wierszach	• omówić połączenie toposu miłości i śmierci w wierszach Morsztyna i innych wybranych tekstach kultury
47. Barokowość w poezji współczesnej – Stanisław Grochowiak, ***[<i>Dla zakochanych to samo staranie...</i>]	• wyjaśnić pojęcie <i>erotyk</i>	• wskazać użyte środki językowe • wskazać podobieństwa między doświadczeniami miłości i śmierci	• określić problematykę wiersza • omówić funkcję użytych środków stylistycznych • omówić związki między wierszem Grochowiaka a poezją Jana Andrzeja Morsztyna	• dokonać analizy i interpretacji wiersza	• wskazać elementy makabry w wierszu • wyjaśnić, na czym polega ich groteskowość
48. William Szekspir i epoka elżbietańska	• wymienić najważniejsze dzieła Williama Szekspira	• zrelacjonować najważniejsze fakty z	• wyjaśnić, czym był teatr elżbietański	• wyjaśnić związek między narodzinami teatru elżbietańskiego	• scharakteryzować ogólnie tematykę dzieł Szekspira

		biografii Williama Szekspira		a rozkwitem kultury w Anglii pod panowaniem Elżbiety I	
49. <i>Romeo i Julia</i> – najśłynniejsza opowieść o miłości	• streścić fabułę dramatu	• wyjaśnić, na czym polega tragizm losów bohaterów • scharakteryzować bohaterów tragedii	• przedstawić kompozycję utworu	• wskazać zwroty akcji i omówić ich funkcję	• podjąć dyskusję na temat aktualności dzieła
50. <i>Tragizm Romea i Julii</i>	• wskazać przeszkody, z którymi muszą się mierzyć bohaterowie	• omówić sposób postrzegania miłości przez poszczególnych bohaterów	• omówić kreację Romea i Julii jako bohaterów dynamicznych • wyjaśnić, na czym polega idealizm bohaterów	• omówić tragizm tytułowych bohaterów dramatu • wyjaśnić, na czym polega tragizm w utworze literackim w odniesieniu do tradycji	• wypowiedzieć się na temat problemu konfliktu pokoleń przedstawionego w utworze
51. <i>Romeo i Julia</i> wobec tradycji literackiej	• wskazać i omówić cechy dramatu szekspirowskiego	• porównać budowę dramatu Szekspira z budową tragedii antycznej	• wypowiedzieć się na temat funkcji przeznaczenia w utworze i porównać je z antycznym fatum	• przeanalizować język utworu • przedstawić nowatorstwo twórczości Szekspira w stosunku do tragedii klasycznej	• porównać utwory podejmujące temat miłości silniejszej od śmierci
52. Makbet wystawiony na próbę – kreacja tytułowego bohatera dzieła Williama Szekspira	• streścić fabułę dramatu	• scharakteryzować Makbeta z początku dzieła jako wcielenie ideału rycerza feudalnego • omówić stopniową przemianę Makbeta	• omówić funkcję spotkania z czarownicami w życiu Makbeta	• analizować motywację zachowań bohatera • wskazać przyczyny ostatecznej klęski Makbeta	• interpretować znaczenie słów: „Makbet zabija sen”
53. Lady Makbet – kobieta fatalna czy bohaterka tragiczna?	• przedstawić historię Lady Makbet	• omówić reakcję Lady Makbet na wiadomość o wróżbie czarownic	• wskazać elementy manipulacji językowej w wypowiedziach Lady Makbet podczas próby	• omówić stereotypowy wizerunek kobiety w literaturze	• podjąć dyskusję na temat przyczyn obłędu bohaterki

		• omówić zachowanie Lady Makbet tuż po dokonaniu zabójstwa i pod koniec dramatu	przekonywania męża do zabójstwa • wskazać cechy Lady Makbet, które wyróżniają ją na tle tradycji literackiej	• przeanalizować relacje między małżonkami • przeanalizować dialogi między Makbetem a Lady Makbet przed dokonaniem zabójstwa	
54. Funkcja świata nadprzyrodzonego w <i>Makbecie</i> Williama Szekspira	• wskazać elementy fantastyki w utworze	• omówić sposób kreacji wiedźm • wypowiedzieć się na temat funkcji wiedźm w dramacie	• wypowiedzieć się na temat wizerunku czarownicy w kulturze • omówić, w jaki sposób wiedźmy manipulują Makbetem • omówić funkcję wprowadzenia elementów fantastyki do dramatu	• wypowiedzieć się na temat motywu <i>theatrum mundi</i> w <i>Makbecie</i>, dostrzegając w tytułowym bohaterze aktora, a w czarownicach – reżyserki dramatu	• podjąć dyskusję, w jakim stopniu wróżby determinowały działania bohatera
55. <i>Makbet</i> – dramat o władzy	• podać przykłady zachowania Makbeta świadczące o jego przemianie w tyrana	• scharakteryzować Makbeta jako władcę	• omówić funkcję strachu i ambicji w kreacji Makbeta	• porównać drogę do władzy Makbeta i Balladyny	• podjąć dyskusję na temat wpływu władzy na człowieka
56. <i>Makbet</i> Williama Szekspira – dramat szekspirowski	• porównać budowę dramatu Szekspira z budową tragedii antycznej • wskazać elementy realistyczne i fantastyczne w dramacie	• określić funkcję fantastyki w utworze • wskazać cechy dramatu szekspirowskiego w <i>Makbecie</i>	• wyjaśnić, w jaki sposób Szekspir buduje napięcie dramatyczne w utworze • zdefiniować tragizm w utworze	• określić funkcję różnicowania języka bohaterów	• analizować przyczyny ponadczasowej aktualności dzieł Szekspira • wymienić przykłady adaptacji dzieł Szekspira
*57. <i>Hamlet</i> – utwór o władzy	• zrelacjonować sposób przejścia władzy przez Klaudiusza	• scharakteryzować Klaudiusza jako władcę	• wskazać elementy makiawelizmu w sposobie sprawowania władzy przez Klaudiusza	• analizować monolog Klaudiusza wygłoszony po przedstawieniu i	• wypowiedzieć się na temat sposobu przejścia władzy przez Fortynbrasa

			• przeanalizować rolę Ducha w utworze jako symbol władzy ojcowskiej nad synem	omówić zagadnienie teatralności polityki	
*58. i 59. Hamlet jako symbol postawy życiowej	• streścić fabułę dramatu	• omówić relacje pomiędzy Hamletem a innymi bohaterami	• wypowiedzieć się na temat szaleństwa bohatera • omówić realizację motywu <i>vanitas</i> w scenie na cmentarzu	• przeanalizować i zinterpretować monolog Hamleta • omówić motyw <i>theatrum mundi</i> w odniesieniu do Hamleta	• ocenić postawę tytułowego bohatera
*60. Tragedia zemsty	• wyjaśnić przyczyny dążenia do zemsty przez: Hamleta, Laertes a Fortynbrasa	• omówić sposób realizacji zemsty przez Hamleta • omówić sposób realizacji zemsty przez Laertes a • omówić sposób realizacji zemsty przez Fortynbrasa	• omówić funkcję rozmowy Hamleta z duchem ojca • dostrzec tragizm Hamleta wynikający z narzucenia mu obowiązku zemsty • porównać trzy postawy wobec zemsty	• wypowiedzieć się na temat kulturowo usankcjonowanego obowiązku zemsty	• podjąć dyskusję na temat przyczyn zwlekania z dokonaniem zemsty
*61. Kreacja Ofelii	• zrelacjonować historię Ofelii	• scharakteryzować Ofelię • przedstawić relację pomiędzy Ofelią a jej ojcem • przedstawić relację pomiędzy Ofelią a Hamletem	• wypowiedzieć się na temat przyczyn obłędu Ofelii	• porównać obłęd Ofelii i Hamleta	• podjąć dyskusję na temat teatralności w zachowaniu Ofelii
*62. <i>Tren Fortynbrasa</i> Zbigniewa Herberta	• zrelacjonować treść wiersza • wskazać podmiot liryczny, adresata lirycznego i omówić sytuację liryczną	• wskazać nawiązania do <i>Hamleta</i> Szekspira • scharakteryzować Hamleta i Fortynbrasa • wskazać środki językowe	• przedstawić problematykę utworu • omówić funkcję użytych środków stylistycznych	• dokonać analizy i interpretacji utworu	• podjąć dyskusję na temat prezentowanych postaw

63. William Szekspir – podsumowanie	- wymienić najważniejsze wydarzenia w biografii Williama Szekspira - wymienić omówione utwory Williama Szekspira	- omówić cechy dramatu szekspirowskiego na podstawie poznanych utworów - porównać <i>Biografię</i> Stanisława Barańczaka z fabułą poznanych utworów Szekspira	- wskazać najważniejsze tematy i motywy w twórczości Williama Szekspira - wskazać kolokwializmy w <i>Biografiach</i> Stanisława Barańczaka i określić ich funkcję	- omówić znaczenie twórczości Williama Szekspira w rozwoju literatury - wskazać przykłady gry słownej w utworach Barańczaka i wyjaśnić, na czym polegają	wypowiedzieć się na temat trafności parodii zastosowanej przez Barańczaka
64. i 65. <i>Skąpiec</i> Moliera – komedia charakterów	zrelacjonować treść komedii	scharakteryzować Harpagona	- wskazać w utworze fragmenty reprezentujące różne rodzaje komizmu - wskazać przykłady karykaturalnej przesady w wypowiedziach Harpagona oraz dotyczących bohatera i omówić ich funkcję	- wyjaśnić, na czym polega komizm postaci - wyjaśnić, na czym polega komizm sytuacyjny	omówić sposób, w jaki Harpagon traktuje ludzi i zwierzęta
66. <i>Skąpiec</i> Moliera – krytyka obyczajów	przedstawić relacje rodzinne w domu Harpagona	omówić stosunek Harpagona do własnych dzieci	- wskazać cechy komedii klasycystycznej - wyjaśnić, na czym polega dydaktyczny charakter utworu	podjąć dyskusję na temat konfliktu pokoleń przedstawionego w dramacie	wypowiedzieć się na temat obyczajów panujących w XVII-wiecznej Francji na podstawie <i>Skąpca</i>
BAROK – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
67. Odmiany polszczyzny	wyjaśnić, na czym polega zjawisko odmian języka	- wskazać, od jakich czynników zależy sposób mówienia i pisanie - wskazać różnice między mówioną a pisaną odmianą języka	- wymienić dialekty języka polskiego - wskazać cechy języka nieoficjalnego w podanym fragmencie	- wyjaśnić, czym jest środowiskowa odmiana języka i omówić jej cechy - przekształcić język nieoficjalny na oficjalny	posłużyć się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej

		• wskazać różnice między językiem oficjalnym i nieoficjalnym			
BAROK – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
68. i 69. Powtórzenie wiadomości	• odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	• wykorzystać najważniejsze konteksty	• wyciągać wnioski • określić własne stanowisko	• poprawnie interpretować wymagany materiał • właściwie argumentować • uogólnić, podsumować i porównać	• formułować i rozwiązywać problemy badawcze
OŚWIECENIE – O EPOCE					
70. Oświecenie w Europie i Polsce	• objaśnić etymologię nazwy epoki • podać daty graniczne oświecenia w Europie • podać daty graniczne oświecenia w Polsce	• opisać światopogląd epoki • przedstawić najważniejsze osiągnięcia oświecenia w dziedzinie nauki • wymienić najważniejszych myślicieli epoki oświecenia • wyjaśnić pojęcia <i>racjonalizm</i> i <i>utilitaryzm</i>	• wyjaśnić pojęcia: <i>empiryzm</i>, <i>ateizm</i>, <i>deizm</i>, <i>materializm</i>, <i>sensualizm</i> • opisać przemiany społeczne doby oświecenia • wyjaśnić pojęcia: <i>umowa społeczna</i>, <i>konstytucja</i>, <i>trójpodział władzy</i> • scharakteryzować specyfikę polskiego oświecenia	• wymienić najważniejsze idee filozofii: Johna Locke’a, Immanuela Kanta, Jana Jakuba Rousseau • omówić znaczenie prasy w oświeceniu • wypowiedzieć się na temat edukacji w oświeceniu • wymienić najważniejsze instytucje powstałe w czasach stanisławowskich	• zaprezentować związek światopoglądu oświecenia z życiem codziennym w epoce
71. Sztuka oświecenia	• wskazać na przykładach dzieł sztuki (malarstwa, architektury, rzeźby) cechy stylu klasycystycznego	• wymienić cechy stylu klasycystycznego, rokokowego i sentymentalnego	• wymienić najważniejsze dzieła czołowych twórców klasycyzmu europejskiego	• zanalizować dzieło klasycystyczne według wskazanych kryteriów	• określić, w jaki sposób sztuka oświecenia odzwierciedlała

		• wskazać na przykładach cechy stylu rokokowego • wskazać na przykładach cechy stylu sentymentalnego	• omówić inspiracje antyczne w sztuce klasycystycznej		najważniejsze idee tej epoki
72. Oblicza miłości do muzyki – <i>Amadeusz</i> Miloša Formana	• streścić fabułę filmu	• scharakteryzować Salieriego oraz Mozarta jako dwie kontrastujące ze sobą postacie	• nazwać chwyt narracyjny zastosowany w filmie i określić jego funkcję	• scharakteryzować postać Mozarta oraz w tym kontekście wypowiedzieć się na temat miejsca sztuki w życiu człowieka	• omówić kontekst historyczny
OŚWIECENIE – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
73. Ignacy Krasicki – sylwetka twórcy	• wymienić najważniejsze fakty z biografii Ignacego Krasickiego	• omówić postawę obywatelską Ignacego Krasickiego	• omówić działalność publicystyczną i literacką Ignacego Krasickiego	• wypowiedzieć się na temat znaczenia działalności Ignacego Krasickiego dla rozwoju polskiego oświecenia	• przedstawić kontekst historyczny epoki
74. Poetycka definicja patriotyzmu	• wskazać adresata lirycznego • opisać wzór patrioty ukazany w utworze	• przedstawić okoliczności powstania <i>Hymnu do miłości ojczyzny</i> • wskazać użyte środki stylistyczne	• omówić funkcję użytych środków stylistycznych • zdefiniować hymn i wskazać cechy hymnu w utworze Krasickiego	• porównać <i>Hymn do miłości ojczyzny</i> Ignacego Krasickiego z <i>Pieśnią V</i> Jana Kochanowskiego	• omówić funkcję zwrotu do miłości ojczyzny obecnego w utworze
75. i 76. Satyryczny komentarz do rzeczywistości	• zdefiniować satyrę • zrelacjonować treść satyr <i>Świat zepsuty</i> i <i>Pijaństwo</i> Ignacego Krasickiego	• wymienić gatunki literackie dominujące w oświeceniu • scharakteryzować głównych bohaterów satyry <i>Pijaństwo</i> • wymienić wady ganione przez autora w obu satyrach	• przedstawić cechy stylu klasycystycznego w literaturze • przedstawić problematykę satyr • wskazać te cechy satyry, które określają jej przynależność do klasycyzmu	• omówić sposoby uzyskiwania efektu komicznego w satyrach • zinterpretować puentę satyry <i>Pijaństwo</i> • omówić sposób piętnowania wad w	• omówić satyrę w kontekście XVIII-wiecznych obyczajów i sytuacji politycznej

		wskazać w utworach cechy satyry	- przedstawić kompozycję satyr - wskazać środki retoryczne w satyrze <i>Świat zepsuty</i> i określić ich funkcję	satyrach Ignacego Krasickiego	
77. Współczesna satyra	- zrelacjonować treść utworu - wyjaśnić terminy <i>ironia</i> i <i>stereotyp</i>	- wskazać cechy satyry w utworze - wskazać sposoby uzyskania efektu komicznego	- omówić problem poruszony w satyrze - omówić sposoby uzyskiwania efektu komicznego w satyrze	porównać <i>Mistrzostwa w narzekaniu</i> Wojciecha Młynarskiego z wybraną satyrą Ignacego Krasickiego	omówić kontekst społeczno-polityczny utworu
OŚWIECENIE – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
78. Style funkcjonalne	wymienia style funkcjonalne	wymienia cechy poszczególnych stylów funkcjonalnych	rozdziela style funkcjonalne polszczyzny i rozumie zasady ich stosowania	rozpoznaje cechy stylu funkcjonalnego w podanym tekście	przekształca teksty z jednego stylu na drugi
OŚWIECENIE – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
79. i 80. Powtórzenie wiadomości	odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	wykorzystać najważniejsze konteksty	- wyciągać wnioski - określić własne stanowisko	- poprawnie interpretować wymagany materiał - właściwie argumentować - uogólnić, podsumować i porównać	formułować i rozwiązywać problemy badawcze

Wymagania edukacyjne roczne na poszczególne oceny. *NOWE Oblicza geografii. Zakres rozszerzony. Część 1*

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną (plus wymagania na ocenę dopuszczającą)	na ocenę dobrą (plus wymagania na ocenę dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę bardzo dobrą (plus wymagania na ocenę dobrą, dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę celującą (plus wymagania na ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną i dopuszczającą)
2	3	4	5	6
VI. Obraz Ziemi				
Uczeń: - dokonuje podziału nauk geograficznych na dyscypliny - wymienia źródła informacji geograficznej - wymienia metody badań geograficznych - wymienia rodzaje wykresów i diagramów - podaje definicje mapy i skali - wymienia elementy mapy - określa rodzaje map - wyróżnia rodzaje skal - omawia i czyta legendę mapy - rozpoznaje rodzaje map - opisuje dowolny obszar na podstawie mapy turystyczno-topograficznej	Uczeń: - opisuje przedmiot i cele badań geograficznych - wymienia źródła informacji potrzebne do charakterystyki własnego regionu - konstruuje plan pracy dla wybranego problemu badawczego w zakresie geografii - wymienia funkcje GIS - klasyfikuje mapy ze względu na różne kryteria - porównuje i szereguje skale - posługuje się podziałką mapy - wymienia najczęściej stosowane metody prezentowania informacji na mapach - rozdziela formy rzeźby na mapie, analizując układ poziomic - podaje przykłady wykorzystania mapy topograficznej - odnajduje na mapie obiekty geograficzne przedstawione na fotografii	Uczeń: - określa miejsce geografii wśród innych nauk - omawia źródła informacji geograficznej, ich przydatność i możliwości wykorzystania - przedstawia podstawowe ilościowe i jakościowe metody badań geograficznych oraz możliwości ich wykorzystania na wybranych przykładach - opracowuje kwestionariusz ankiety na wybrany temat dotyczący problemu badawczego - wyjaśnia, na czym polega cyfrowa metoda prezentacji zjawisk GIS - stosuje wybrane metody kartograficzne do prezentacji cech ilościowych i jakościowych środowiska geograficznego - interpretuje dane liczbowe przedstawione za pomocą tabeli, wykresów i diagramów - analizuje źródła kartograficzne oraz formułuje wnioski na ich podstawie - stosuje różne rodzaje skal i przekształca je - posługuje się skalą mapy do obliczenia odległości i powierzchni - wyróżnia graficzne i kartograficzne metody przedstawiania informacji geograficznej - posługuje się mapą hipsometryczną - podaje przykłady zastosowania różnego rodzaju map	Uczeń: - wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych - wymienia przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie - prezentuje i analizuje cechy środowiska geograficznego za pomocą GIS - tworzy dokumentację obserwacji terenowych za pomocą odbiornika GPS (smartfona) - oblicza skalę mapy na podstawie odległości lub powierzchni - porównuje metody jakościowe i metody ilościowe prezentacji zjawisk na mapach - określa przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do pozyskiwania informacji o środowisku geograficznym - interpretuje treść fotografii i zdjęć satelitarnych oraz wskazuje wady i zalety każdego z przedstawionych obszarów - czyta i interpretuje treści różnych rodzajów map - charakteryzuje działania systemu nawigacji satelitarnej GPS	Uczeń: - podaje przykłady praktycznego zastosowania geografii - przedstawia możliwości wykorzystania różnych źródeł informacji geograficznych i ocenia ich przydatność - omawia przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz zróżnicowania przestrzennego środowiska geograficznego - dostrzega i określa związki przyczynowo-skutkowe między elementami środowiska na danym terenie na podstawie mapy cyfrowej - przeprowadza wywiad i opracowuje wyniki z zajęć terenowych - wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do pozyskiwania informacji o środowisku geograficznym - prezentuje przykłady technologii informacyjno-komunikacyjnych i geoinformacyjnych do pozyskiwania, przechowywania, przetwarzania i prezentacji informacji geograficznych - określa współrzędne geograficzne na mapie oraz z wykorzystaniem GPS

		- wskazuje różnice w sposobie przedstawiania rzeźby na mapie topograficznej i mapie ogólnogeograficznej - oblicza skalę mapy na podstawie odległości lub powierzchni - orientuje mapę topograficzną w terenie		
VII. Ziemia we wszechświecie				
Uczeń: - posługuje się terminami: <i>planeta, księżyc, planetoida, meteoroida, kometa</i> - wymienia ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny - wymienia planety Układu Słonecznego - opisuje teorię heliocentryczną - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch obiegowy, wysokość górowania Słońca, noc polarna i dzień polarny</i> - podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi - wydziała strefy oświetlenia Ziemi i ich granice - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch obrotowy, czas uniwersalny i czas strefowy</i> - podaje cechy ruchu obrotowego - podaje parametry fizyczne Słońca - wymienia fazy Księżyca - wymienia rodzaje czasów na Ziemi	Uczeń: - charakteryzuje i porównuje planety Układu Słonecznego, w tym Ziemię - porównuje teorię heliocentryczną z teorią geocentryczną - opisuje Słońce jako gwiazdę - opisuje cechy ruchu obiegowego Ziemi na podstawie schematu - podaje przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku - omawia czas trwania zmian długości dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych - podaje różnice między horyzontem a widnokresem - omawia widomą wędrówkę Słońca nad horyzontem na podstawie schematu - wyjaśnia występowanie faz Księżyca na podstawie schematu - charakteryzuje czas uniwersalny i czas strefowy - podaje nazwy europejskich stref czasowych	Uczeń: - rozpoznaje gwiazdozbiory nieba północnego - podaje cechy Ziemi odróżniające ją od innych planet Układu Słonecznego - przedstawia następstwa ruchu obiegowego Ziemi - opisuje poszczególne strefy oświetlenia Ziemi - przedstawia konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi - charakteryzuje zaćmienie Słońca i Księżyca na podstawie ilustracji - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania czasu na Ziemi - analizuje mapę stref czasowych - oblicza czas słoneczny dowolnego miejsca na Ziemi na podstawie różnicy długości geograficznej - omawia czas urzędowy obowiązujący w niektórych państwach - wyjaśnia, czym jest międzynarodowa linia zmiany daty	Uczeń: - wyjaśnia teorie pochodzenia wszechświata - omawia powstawanie Układu Słonecznego - porównuje cechy budowy planet Układu Słonecznego - omawia przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku - omawia zmiany wysokości górowania Słońca w różnych szerokościach geograficznych - oblicza wysokość górowania Słońca na dowolnej szerokości geograficznej w dniach równonocy i przesilen - przedstawia dowody na ruch obrotowy Ziemi - podaje przykłady i wskazuje skutki występowania siły Coriolisa dla środowiska przyrodniczego - wykazuje zależność miejscowego czasu słonecznego od długości geograficznej - oblicza miejscowy czas słoneczny z uwzględnieniem przekraczania międzynarodowej linii zmiany daty	Uczeń: - prezentuje współczesne metody badań kosmicznych i ich znaczenie - przedstawia osiągnięcia naukowców, w tym Polaków, w poznawaniu wszechświata - wykazuje zależność między nachyleniem osi ziemskiej a dopływem energii słonecznej do powierzchni Ziemi - wyznacza współrzędne geograficzne dowolnego punktu na powierzchni Ziemi na podstawie wysokości górowania Słońca w dniach równonocy i przesilen - opisuje przykłady wpływu zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka - opisuje przykłady wpływu różnic czasu na życie i działalność człowieka
VIII. Atmosfera				
Uczeń: - wymienia główne składniki powietrza atmosferycznego - wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza - odczytuje z mapy izoterm temperaturę powietrza na Ziemi	Uczeń: - opisuje zróżnicowanie temperatury i ciśnienia powietrza w przekroju pionowym atmosfery - opisuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza	Uczeń: - opisuje warstwową budowę atmosfery na podstawie schematu - charakteryzuje zjawiska i procesy zachodzące w różnych warstwach atmosfery	Uczeń: - opisuje pole magnetyczne Ziemi na podstawie infografiki - wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi	Uczeń: - omawia znaczenie atmosfery dla życia na Ziemi - wykazuje związek między budową atmosfery a zjawiskami i procesami meteorologicznymi - omawia zjawisko inwersji temperatury powietrza

• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>średnia roczna amplituda temperatury powietrza, dobową amplitudę temperatury powietrza</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ciśnienie atmosferyczne, wyż baryczny, niż baryczny</i> • odczytuje z mapy izobar wartość ciśnienia atmosferycznego • wyznacza kierunki wiatrów względem izobar w wyżu i niżu atmosferycznym • wskazuje na mapie izobar rozmieszczenie stałych wyżów i niżów atmosferycznych na Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kondensacja, temperatura punktu rosy, jądra kondensacji, wilgotność powietrza, resublimacja</i> • opisuje miary wilgotności powietrza • wymienia rodzaje opadów atmosferycznych • wymienia przyczyny występowania opadów na Ziemi • wymienia i wskazuje na mapie przykładowe obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów na Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pogoda, prognoza pogody, mapa synoptyczna</i> • określa elementy pogody • określa z mapy synoptycznej warunki pogodowe • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>klimat, strefa klimatyczna</i> • podaje przykład klimatu lokalnego • wskazuje na mapie główne strefy klimatyczne na Ziemi • opisuje dowolną strefę klimatyczną na Ziemi na podstawie mapy • podaje przykłady klimatów astrefowych	• omawia rozkład temperatury powietrza w styczniu i w lipcu na podstawie mapy • omawia roczne amplitudy temperatury powietrza na Ziemi na podstawie mapy tematycznej • wskazuje obszary, w których zaznacza się wpływ prądów morskich i wysokości bezwzględnych na temperaturę powietrza • omawia rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i w lipcu na podstawie mapy • podaje przyczyny ruchu powietrza • podaje przykłady obszarów objętych wiatrami stałymi • wyjaśnia proces powstawania pasatów • wymienia czynniki wpływające na rozkład opadów atmosferycznych • opisuje zróżnicowanie opadów na Ziemi na podstawie mapy • wyróżnia rodzaje frontów atmosferycznych i je omawia • wymienia sposoby pozyskiwania danych meteorologicznych • charakteryzuje pogodę panującą na wybranym obszarze na podstawie mapy synoptycznej • wyjaśnia, co to jest klimat lokalny • analizuje klimatogramy głównych stref klimatycznych • rozpoznaje strefę klimatyczną na podstawie opisu lub klimatogramu • podaje cechy klimatu górskiego	• porównuje rozkład temperatury w poszczególnych porach roku na półkuli północnej i półkuli południowej • oblicza średnią roczną temperaturę powietrza dla wybranej stacji meteorologicznej • oblicza średnią roczną amplitudę temperatury powietrza • wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza • odróżnia prądy konwekcyjne (wstępujące i zstępujące) od wiatrów barycznych na podstawie schematu • analizuje powstawanie ośrodków barycznych na podstawie schematu • omawia krążenie powietrza w ośrodkach barycznych na półkuli północnej i półkuli południowej na podstawie schematu • wskazuje na mapie obszary występowania wiatrów stałych, okresowych i lokalnych • przedstawia warunki niezbędne do powstania opadu atmosferycznego • wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu opadów atmosferycznych na Ziemi • rozpoznaje rodzaje opadów i osadów atmosferycznych • odróżnia front ciepły od frontu chłodnego na podstawie ich budowy i towarzyszących im zjawisk atmosferycznych • przedstawia podstawy prognozowania pogody • podaje przykłady obszarów, na których występują zmienne warunki pogodowe w ciągu roku • porównuje uproszczoną mapę pogody z mapą synoptyczną • wyjaśnia znaczenie prognozowania pogody dla gospodarki • omawia czynniki klimatotwórcze kształtujące klimat na Ziemi	• omawia roczny przebieg temperatury powietrza we własnym regionie na podstawie klimatogramu • oblicza temperaturę powietrza na podstawie gradientu adiabatycznego • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ciśnienia atmosferycznego na Ziemi • wyjaśnia na podstawie schematu, czym jest globalna cyrkulacja atmosferyczna • wyjaśnia genezę wiatrów stałych, okresowych i lokalnych • omawia na podstawie klimatogramu wielkość rocznej sumy opadów atmosferycznych we własnym regionie • opisuje zjawiska towarzyszące ciepłym i chłodnym frontom atmosferycznym • analizuje mapy synoptyczne i zdjęcia satelitarne w celu przygotowania prognozy pogody • przedstawia na wybranych przykładach wpływ czynników meteorologicznych i geograficznych na poszczególne elementy pogody • charakteryzuje i porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi i uzasadnia ich zasięgi • rozpoznaje strefę klimatyczną i typ klimatu na podstawie rocznego przebiegu temperatury powietrza i sum opadów atmosferycznych • wymienia przyczyny i skutki zmian klimatu	• formułuje prawidłowości dotyczące zróżnicowania rocznej amplitudy temperatury powietrza na Ziemi • omawia ekstremalne wartości temperatury na świecie • wskazuje na mapie obszary występowania ekstremalnych temperatur na Ziemi • wyjaśnia mechanizm cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej i w wyższych szerokościach geograficznych • wyjaśnia przyczyny występowania strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej • omawia znaczenie wiatrów stałych, okresowych i lokalnych dla przebiegu pogody • wyjaśnia przyczyny występowania dużych sum opadów atmosferycznych w strefie klimatów równikowych • omawia charakterystyczne zmiany pogody w czasie przemieszczania się frontów atmosferycznych • interpretuje meteorologiczne zdjęcia satelitarne • wyjaśnia przyczyny modyfikujące przebieg stref klimatycznych • wyjaśnia, na czym polega strefowość klimatów na Ziemi • wyjaśnia wpływ lokalnych czynników na klimat wybranych regionów • omawia globalne i lokalne zmiany klimatu, ich przyczyny i skutki
--	--	---	---	---

		- wymienia obszary o specyficznym klimacie lokalnym w Polsce - opisuje typy klimatów na podstawie klimatogramów i mapy klimatycznej - wyказuje różnice między klimatem morskim a klimatem kontynentalnym - opisuje klimaty strefowe i astrefowe - wymienia przykłady zmian klimatu		
IX. Hydrosfera				
Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu <i>hydrosfera</i> oraz podaje charakterystyczne cechy hydrosfery - wymienia elementy składowe cyklu hydrologicznego - przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata - wyjaśnia, czym różni się morze od oceanu - wymienia rodzaje mórz - wskazuje na mapie wybrane morza i zatoki i podaje ich nazwy - wymienia cechy wody morskiej - odczytuje z mapy zasolenie wody na podstawie izohalin - wymienia rodzaje prądów morskich - rozdziela rodzaje pływów morskich - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rzeka, dorzecze, system rzeczny, zlewisko</i> - wyróżnia rodzaje rzek - wskazuje na mapie świata przykładowe rzeki główne, systemy rzeczne i zlewiska - wymienia podstawowe typy ustrojów rzecznych - wymienia kryteria klasyfikacji jezior - wymienia funkcje sztucznych zbiorników wodnych - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, lądolód, granica wiecznego śniegu</i> - wymienia formy występowania lodu na Ziemi	Uczeń: - omawia cykl hydrologiczny na podstawie schematu - przedstawia bilans wodny na Ziemi i jego zróżnicowanie w różnych warunkach klimatycznych - wskazuje na mapie obszary o deficycie oraz nadmiarze wody - wymienia cechy fizykochemiczne wód morskich - charakteryzuje gęstość wody morskiej - wymienia rodzaje ruchów wody morskiej - przedstawia rozkład prądów morskich na świecie na podstawie mapy - omawia genezę tsunami - wymienia przyczyny powstawania pływów morskich - omawia system rzeczny wraz z dorzeczem na podstawie schematu - charakteryzuje na podstawie mapy sieć rzeczna na poszczególnych kontynentach - wymienia rodzaje zasilania rzek - omawia rozmieszczenie jezior na kuli ziemskiej - wskazuje na mapie największe sztuczne zbiorniki wodne - wyjaśnia różnicę między lodowcem górkim a lądolodem - wymienia części składowe lodowca górkiego	Uczeń: - analizuje rodzaje i wielkość zasobów wodnych na Ziemi - podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód morskich - oblicza zasolenie wody w procentach - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania zasolenia mórz - omawia problem zanieczyszczenia wód morskich - podaje przyczyny występowania poszczególnych rodzajów ruchów wody morskiej - omawia falowanie wiatrowe i przyczyny powstawania fal morskich - charakteryzuje prądy morskie, ich rodzaje oraz rozkład na świecie - omawia skutki tsunami - omawia mechanizm powstawania pływów wskutek oddziaływania Księżyca i Słońca - określa rolę rzek w obiegu wody na Ziemi - omawia przyczyny zróżnicowania sieci rzecznej na Ziemi - opisuje cechy ustrojów rzecznych na świecie - przedstawia uwarunkowania występowania jezior na Ziemi - analizuje plany batymetryczne wybranych jezior - porównuje kształt i głębokość jezior różnych typów	Uczeń: - omawia rolę retencji w cyklu hydrologicznym - przedstawia zróżnicowanie temperatury wód oceanicznych - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania termicznego mórz w układzie pionowym i układzie poziomym - objaśnia mechanizm powstawania powierzchniowych prądów morskich i ich układ - wyjaśnia powstawanie upwellingu przybrzeżnego na podstawie ilustracji - prezentuje ustrój rzeki płynącej najbliżej szkoły - omawia znaczenie przyrodnicze i gospodarcze wielkich rzek na wybranym przykładzie ze świata - charakteryzuje genetyczne typy jezior - rozpoznaje wybrane typy genetyczne jezior na podstawie planów batymetrycznych - wyjaśnia przyczyny odmiennej wysokości występowania granicy wiecznego śniegu w różnych szerokościach geograficznych - charakteryzuje typy lodowców górskich na podstawie fotografii oraz ilustracji - omawia proces powstawania bariery lodowej i góry lodowej - przedstawia uwarunkowania występowania wód podziemnych - omawia mechanizm funkcjonowania gejzerów	Uczeń: - wyказuje znaczenie wody dla funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi - omawia wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka - omawia ruch cząsteczek wody podczas falowania oraz parametry fali na podstawie schematu - omawia mechanizm ENSO i jego wpływ na środowisko geograficzne - wyказuje na przykładach zależność sieci rzecznej od budowy geologicznej i rzeźby terenu - rozpoznaje ustrój rzeczny wybranych rzek świata, Europy i Polski - omawia znaczenie jezior w życiu i działalności człowieka - omawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na środowisko geograficzne - omawia znaczenie gospodarcze wód podziemnych

- wymienia typy lodowców górskich - wskazuje na mapie obszary występowania wód artezyjskich na Ziemi - wymienia obszary występowania gejzerów	- wskazuje na mapie świata obszary występowania lodowców górskich i lądolodów - wskazuje na mapie świata obszary występowania wieloletniej zmarzliny - charakteryzuje rodzaje wód podziemnych na podstawie schematu - analizuje schemat basenu artezyjskiego - omawia powstawanie źródeł i ich rodzaje na podstawie ilustracji	- opisuje warunki powstawania lodowców - omawia proces powstawania lodu lodowcowego - opisuje cechy lądolodu Antarktydy i Grenlandii - omawia warunki powstawania wieloletniej zmarzliny - klasyfikuje wody podziemne - charakteryzuje wody artezyjskie i subartezyjskie oraz podaje różnice między nimi - przedstawia warunki powstawania źródeł - opisuje typy wód mineralnych		
---	--	---	--	--

X. Procesy wewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi

Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>litosfera, skorupa ziemska, prądy konwekcyjne</i> - wymienia warstwy wnętrza Ziemi - wymienia główne pierwiastki i minerały budujące skorupę ziemską - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>skała, minerał</i> - wymienia główne rodzaje skał występujących na Ziemi - wyjaśnia, czym są procesy endogeniczne i klasyfikuje je - wskazuje na mapie główne płyty litosfery i ich granice, grzbiety śródoceaniczne, strefy subdukcji i ryftu - wymienia orogenezy w historii Ziemi - wymienia deformacje tektoniczne - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plutonizm, wulkanizm, trzęsienia ziemi, obszary sejsmiczne, obszary asejsmiczne</i> - odróżnia intruzje zgodne od niezgodnych - odróżnia wulkany czynne od wygasłych - wymienia produkty erupcji wulkanicznych	Uczeń: - opisuje cechy budowy wnętrza Ziemi - wymienia powierzchnie nieciągłości we wnętrzu Ziemi - podaje różnice między minerałem a skałą - rozpoznaje minerały skałotwórcze - opisuje warunki powstawania różnych rodzajów skał - podaje przykłady skał o różnej genezie - wskazuje na mapie obszary występowania najbardziej rozpowszechnionych skał - omawia podstawowe założenia teorii tektoniki płyt litosfery - prezentuje typy granic płyt litosfery z wykorzystaniem mapy tematycznej - wymienia typy genetyczne gór - podaje przykłady różnych typów genetycznych gór - opisuje warunki powstawania wulkanów na podstawie schematu - omawia rozmieszczenie wulkanów na Ziemi - przedstawia rodzaje trzęsień ziemi - wskazuje na mapie rozmieszczenie obszarów sejsmicznych na Ziemi	Uczeń: - opisuje skład chemiczny i właściwości fizyczne poszczególnych warstw wnętrza Ziemi - opisuje stopień geotermiczny - wskazuje różnice między skorupą kontynentalną a skorupą oceaniczną - charakteryzuje wybrane skały o różnej genezie - rozpoznaje wybrane skały - wymienia przyczyny wzajemnego przemieszczania się płyt skorupy ziemskiej - omawia procesy spreadingu i subdukcji na podstawie infografiki - wskazuje na mapie świata przykłady gór powstałych w wyniku kolizji płyt litosfery - charakteryzuje typy genetyczne gór i podaje ich cechy - rozpoznaje na podstawie schematów deformacje tektoniczne - omawia procesy plutoniczne i podaje ich skutki - charakteryzuje typy intruzji magmatycznych - omawia budowę wulkanu	Uczeń: - opisuje zmiany temperatury, ciśnienia i gęstości zachodzące we wnętrzu Ziemi wraz ze wzrostem głębokości - oblicza temperaturę w głębi skorupy ziemskiej na podstawie stopnia geotermicznego - przedstawia genezę skał magmowych, osadowych i przeobrażonych - przedstawia gospodarcze zastosowanie skał - wyjaśnia mechanizm działania prądów konwekcyjnych - charakteryzuje powstawanie gór w wyniku kolizji płyt litosfery na podstawie schematu - podaje przykłady świadczące o ruchach pionowych skorupy ziemskiej - opisuje etapy powstawania gór fałdowych i zrębowych - omawia wpływ ruchu płyt litosfery na genezę procesów endogenicznych - prezentuje typy wulkanów ze względu na przebieg erupcji i rodzaj materiału - podaje przykłady negatywnych i pozytywnych skutków erupcji wulkanicznych	Uczeń: - wskazuje wpływ budowy wnętrza Ziemi na genezę procesów endogenicznych - podaje przykłady występowania i wykorzystania skał we własnym regionie - wyjaśnia wpływ procesów geologicznych na powstawanie głównych struktur tektonicznych na wybranych przykładach - wskazuje różnice w procesach powstawania wybranych gór, np. Himalajów i Andów - wymienia przykłady wpływu zjawisk wulkanicznych na środowisko przyrodnicze i działalność człowieka - podczas lekcji w terenie rozpoznaje rodzaje skał - omawia zależność pomiędzy wiekiem orogenezy a wysokością gór - podaje przykłady skutków występowania procesów izostatycznych - wykazuje zależność wielkich form rzeźby terenu od budowy skorupy
--	--	--	---	--

• podaje różnicę między epicentrum a hipocentrum trzęsienia ziemi • podaje przykłady wybranych trzęsień ziemi występujących na świecie • wyjaśnia znaczenie terminu <i>ruchy izostaticzne</i> • odczytuje dane z krzywej hipsograficznej • wskazuje na mapie najgłębsze rowy oceaniczne na Ziemi i podaje ich nazwy • wyjaśnia znaczenie terminu <i>skamieniałość przewodnia</i>	• charakteryzuje ukształtowanie poziome i pionowe powierzchni Ziemi • omawia podział dziejów Ziemi • omawia etapy powstawania skamieniałości na podstawie schematu	• wskazuje na mapie ważniejsze wulkany i określa ich położenie w stosunku do granic płyt litosfery • omawia przyczyny trzęsień ziemi • charakteryzuje skalę Richtera i skalę Mercallego • przedstawia rozchodzenie się fal sejsmicznych na podstawie ilustracji • omawia wielkie formy ukształtowania lądów i dna oceanicznego • wskazuje na mapie batymetrycznej wielkie formy dna oceanicznego • omawia metody odtwarzania dziejów Ziemi • przedstawia najważniejsze wydarzenia geologiczne i przyrodnicze w dziejach Ziemi (fałdowania, transgresje i regresje morskie, zlodowacenia, rozwój świata organicznego) • rozpoznaje okres geologiczny na podstawie opisu	• wykazuje zależność między ruchami płyt skorupy ziemskiej a rozmieszczeniem wulkanów • wykazuje zależność między ruchami płyt skorupy ziemskiej a obszarami występowania trzęsień ziemi • wskazuje negatywne skutki trzęsień ziemi i erupcji wulkanicznych • omawia wpływ procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Ziemi • analizuje tabelę stratygraficzną • wyjaśnia znaczenie skamieniałości przewodnich w odtwarzaniu dziejów Ziemi • analizuje oraz interpretuje mapy, odkrywki geologiczne i przekroje geologiczne	ziemskiej na przykładach ze świata i z Europy • prezentuje zasady ustalania wieku względnego i wieku bezwzględnego skał oraz wydarzeń geologicznych • rozpoznaje okres geologiczny na podstawie zestawu skamieniałości przewodnich • odtwarza wydarzenia geologiczne i przyrodnicze w dziejach Ziemi na podstawie odkrywki geologicznej i przekroju geologicznego
---	--	--	---	--

XI. Procesy zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi

Uczeń: • klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wietrzenie, zwietrzelina</i> • wyróżnia rodzaje wietrzenia (fizyczne, chemiczne, biologiczne) • wymienia produkty wietrzenia • wymienia rodzaje ruchów masowych • wyjaśnia znaczenie terminu <i>kras</i> • wymienia skały rozpuszczalne przez wodę • wymienia podstawowe formy krasowe • wymienia elementy doliny rzecznej na podstawie schematu • wymienia rodzaje erozji rzecznej • wymienia typy ujść rzecznych • wskazuje na mapie delty i ujścia lejkowate • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, lądolód</i>	Uczeń: • wymienia czynniki wpływające na efekty procesów zewnętrznych • wymienia czynniki decydujące o intensywności wietrzenia na kuli ziemskiej • omawia procesy krasowe • omawia właściwości rozpuszczające wody • odróżnia formy krasu powierzchniowego od krasu podziemnego • odróżnia terasę zalewową od terasy nadzalewowej • odróżnia erozje wgłębną, wsteczną i boczną • wskazuje na mapie delty i ujścia lejkowate • wymienia formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności lodowców	Uczeń: • omawia procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja) • charakteryzuje zjawiska wietrzenia fizycznego, chemicznego i biologicznego • przedstawia formy i produkty powstałe w wyniku poszczególnych rodzajów wietrzenia • omawia rozwój rzeźby terenu powstałej pod wpływem ruchów masowych • przedstawia czynniki wpływające na przebieg zjawisk krasowych • przedstawia uwarunkowania tempa rozpuszczania skał • omawia cechy rzeźby krasowej • wskazuje na mapie obszary krasowe znane na świecie, w Europie i w Polsce	Uczeń: • omawia intensywność poszczególnych rodzajów wietrzenia na Ziemi na podstawie schematu • omawia skutki procesu wietrzenia • omawia genezę wybranych form krasowych powierzchniowych i podziemnych • omawia skutki ruchów masowych • omawia sposoby zapobiegania ruchom masowym wymienia etapy rozwoju form krasu powierzchniowego • podaje cechy rzeźbotwórczej działalności rzeki – erozji, transportu, akumulacji – w jej górnym, środkowym i dolnym biegu • analizuje powstawanie meandrów na podstawie schematu • opisuje niszczącą, transportową i akumulacyjną działalność lodowców	Uczeń: • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania procesów rzeźbotwórczych rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia • omawia skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia • wykazuje wpływ czynników przyrodniczych i działalności człowieka na grawitacyjne ruchy masowe • przedstawia przykłady ograniczeń w zakresie zagospodarowania terenu, wynikające z budowy geologicznej podłoża, rzeźby terenu i grawitacyjnych ruchów masowych • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania procesów rzeźbotwórczych (erozji i akumulacji) na poszczególnych odcinkach rzeki (górnym, środkowym i dolnym)
---	--	--	---	--

- wymienia rodzaje moren - rozdziela formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów na ilustracji oraz fotografii - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>abrazja, klif, plaża, mierzeja</i> - wymienia czynniki kształtujące wybrzeża morskie - wymienia czynniki wpływające na intensywność rzeźbotwórczej działalności wiatru - wymienia rodzaje wydm - wymienia rodzaje pustyń - podaje nazwy największych pustyń na Ziemi	- omawia powstawanie różnych typów moren - wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności morza - rozdziela typy wybrzeży na podstawie map i fotografii - wymienia formy terenu powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wiatru - wyjaśnia różnice między wydmą paraboliczną a barchanem	- porównuje cechy rzeki w biegach górnym, środkowym i dolnym - rozpoznaje na rysunkach i fotografiach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności rzek - charakteryzuje typy ujść rzecznych na podstawie mapy i zdjęć satelitarnych - klasyfikuje formy rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i formy akumulacyjne - charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów - wymienia czynniki wpływające na tempo cofania się wybrzeży klifowych - przedstawia proces powstawania mierzei na podstawie schematu - charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności morza (klif, mierzeja) - omawia uwarunkowania procesów eolicznych - omawia warunki tworzenia się wydm	- charakteryzuje krajobraz młodoglacjalny - omawia procesy i formy na wybrzeżu stromym - porównuje typy wybrzeży morskich oraz podaje ich podobieństwa i różnice - charakteryzuje niszczącą, transportującą i budującą działalność wiatru - rozdziela formy rzeźby erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru na podstawie fotografii	opisuje fazy rozwoju zakola rzecznego i powstawanie starorzecza na podstawie ilustracji
--	---	--	--	---

XII. Pedosfera i biosfera

Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gleba, przydatność rolnicza gleb, żyzność, urodzajność</i> - rozdziela gleby strefowe, śródstrefowe i niestrefowe - rozdziela podstawowe profile glebowe - wyjaśnia znaczenie terminu <i>formacje roślinne</i> - podaje nazwy formacji roślinnych - wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych - wymienia charakterystyczne gatunki roślinne w każdej ze stref roślinnych - wymienia piętra roślinne na przykładzie Tatr	Uczeń: - charakteryzuje najważniejsze poziomy glebowe na podstawie ilustracji profili glebowych - wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych typów gleb strefowych i niestrefowych - podaje charakterystyczne cechy głównych stref roślinnych na Ziemi - porównuje piętność w wybranych górach świata	Uczeń: - przedstawia uwarunkowania powstawania gleb - omawia podstawowe profile glebowe - omawia cechy głównych typów gleb strefowych, śródstrefowych i niestrefowych - wyjaśnia różnicę między żyznością a urodzajnością - opisuje rozmieszczenie i warunki występowania głównych stref roślinnych na świecie - charakteryzuje piętra roślinne na wybranych obszarach górskich - podaje wspólne cechy piętności na przykładzie wybranych gór świata	Uczeń: - charakteryzuje czynniki glebotwórcze i procesy glebotwórcze - dopasowuje do profili glebowych odpowiednie nazwy gleb - omawia przydatność rolniczą wybranych typów gleb na świecie - omawia czynniki wpływające na piętność zróżnicowanie roślinności na Ziemi	Uczeń: - analizuje profil glebowy i rozpoznaje proces glebotwórczy - wskazuje przyczyny zróżnicowania profili glebowych poszczególnych typów gleb - wskazuje zależność między klimatem a występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym - wskazuje zależność szaty roślinnej od wysokości nad poziomem morza
--	--	---	---	---

Warsztaty terenowe				
Uczeń: rozpoznaje ogólną budowę skał w odkrywcze geologicznej	Uczeń: - porządkuje chronologicznie wydarzenia geologiczne w odkrywcze geologicznej - wymienia struktury tektoniczne oraz ich elementy składowe widoczne w odkrywcze geologicznej	Uczeń: - analizuje odkrywkę geologiczną i na jej podstawie wnioskuje o przeszłości geologicznej regionu - rozpoznaje efekt procesów rzeźbotwórczych zachodzących w miejscu obserwacji terenowych	Uczeń: - analizuje mapę geologiczną obszaru, na którym są prowadzone zajęcia terenowe, i porównuje ją z informacjami odczytanymi z odkrywki geologicznej - dokonuje obserwacji procesów geologicznych i geomorfologicznych zachodzących w okolicy miejsca zamieszkania	Uczeń: dostrzega prawidłowości dotyczące procesów geologicznych i geomorfologicznych w miejscu obserwacji

Wymagania edukacyjne roczne na poszczególne oceny. *NOWE Oblicza geografii. Zakres podstawowy. Część 1*

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną (plus wymagania na ocenę dopuszczającą)	na ocenę dobrą (plus wymagania na ocenę dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę bardzo dobrą (plus wymagania na ocenę dobrą, dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę celującą (plus wymagania na ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną i dopuszczającą)
2	3	4	5	6
I. Obraz Ziemi				
Uczeń: - dokonuje podziału nauk geograficznych na dyscypliny, - wymienia źródła informacji geograficznej, - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mapa, skala</i>, - wymienia elementy mapy, - wymienia rodzaje map, - omawia i czyta legendę mapy, - rozpoznaje rodzaje map w atlasie, - rozpoznaje i rozróżnia rodzaje skal, - opisuje na podstawie mapy turystycznej dowolny obszar.	Uczeń: - opisuje przedmiot i cele badań geograficznych, - wymienia źródła informacji potrzebne do charakterystyki własnego regionu, - wymienia funkcje GIS, - klasyfikuje mapy ze względu na skalę oraz ze względu na treść, - porównuje i szereguje skale, - wymienia najczęściej stosowane metody prezentowania informacji na mapach, - rozdziela formy terenu na mapie na podstawie układu poziomic, - podaje przykłady zastosowania map topograficznych, - posługuje się mapą hipsometryczną, - odnajduje na mapie obiekty geograficzne przedstawione na fotografii.	Uczeń: - określa miejsce geografii wśród innych nauk, - omawia przydatność i możliwości wykorzystania źródeł informacji geograficznej, - interpretuje dane liczbowe przedstawione w tabelach, na wykresach i diagramach, - przedstawia przykłady zastosowania różnych rodzajów map, - stosuje różne rodzaje skal i je przekształca, - posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie, - rozdziela ilościowe i jakościowe metody przedstawiania informacji geograficznej, - podaje przykłady zastosowania różnego rodzaju map, - wskazuje różnice w sposobie przedstawiania rzeźby terenu na mapach topograficznej i ogólnogeograficznej, - określa współrzędne geograficzne na mapie.	Uczeń: - wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych, - wymienia przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie, - porównuje metody jakościowe i ilościowe prezentacji informacji geograficznej, - interpretuje zdjęcia satelitarne, - czyta i interpretuje treści różnych rodzajów map, w tym topograficznych, - charakteryzuje działania systemu nawigacji satelitarnej GPS.	Uczeń: - podaje przykłady praktycznego zastosowania geografii, - przedstawia możliwości wykorzystania różnych źródeł informacji geograficznych i ocenia ich przydatność, - omawia przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz zróżnicowania przestrzennego środowiska geograficznego, - wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do uzyskiwania informacji o środowisku geograficznym, - wyznacza współrzędne geograficzne z użyciem odbiornika GPS.
II. Ziemia we wszechświecie				
Uczeń:	Uczeń: charakteryzuje i porównuje planety Układu Słonecznego, w tym Ziemię,	Uczeń:	Uczeń: omawia teorie pochodzenia wszechświata,	Uczeń:

• posługuje się terminami: <i>gwiazda, planeta, księżyc, planetoida, meteoroid, kometa</i>, • wymienia ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny, • wymienia kolejno nazwy planet Układu Słonecznego, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch obiegowy, wysokość górowania Słońca, noc polarna, dzień polarny</i>, • podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi, • wymienia strefy oświetlenia Ziemi i wskazuje na mapie świata ich granice, • posługuje się terminami: <i>ruch obrotowy, czas uniwersalny, czas strefowy</i>, • wymienia cechy ruchu obrotowego.	• podaje przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku, • podaje przyczyny zmian długości dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych, • wymienia skutki ruchu obrotowego Ziemi, • wymienia rodzaje czasów na Ziemi, • wyjaśnia, czym są czas uniwersalny i czas strefowy.	• opisuje ciała niebieskie: planety karłowate, księżyce, planetoidy, meteoroidy, komety, • rozpoznaje ciała niebieskie na zdjęciach i mapach kosmosu, • podaje cechy Ziemi odróżniające ją od innych planet Układu Słonecznego, • przedstawia następstwa ruchu obiegowego Ziemi, • opisuje poszczególne strefy oświetlenia Ziemi, • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania czasu na Ziemi, • analizuje mapę stref czasowych na Ziemi.	• rozpoznaje wybrane gwiazdozbiory nieba północnego, • omawia powstawanie Układu Słonecznego, • porównuje cechy budowy planet grupy ziemskiej oraz planet olbrzymów, • wyjaśnia przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku, • przedstawia dowody na ruch obrotowy Ziemi, • podaje przykłady oddziaływania siły Coriolisa i jego skutki w środowisku przyrodniczym, • oblicza czas strefowy na podstawie mapy stref czasowych.	• porównuje odległości we wszechświecie i uzasadnia złożoność wszechświata, • wyjaśnia wpływ zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka, • wyjaśnia wpływ różnic czasu na życie i działalność człowieka.
III. Atmosfera				
Uczeń: • wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza, • odczytuje z mapy klimatycznej temperaturę powietrza na Ziemi, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ciśnienie atmosferyczne, wyż baryczny, niż baryczny</i>, • odczytuje z mapy klimatycznej wartości ciśnienia atmosferycznego, • wskazuje na mapie ciśnienia atmosferycznego rozmieszczenie stałych wyżów barycznych i niżów barycznych na Ziemi, • wyjaśnia znaczenie terminu <i>kondensacja pary wodnej</i>, • wymienia przyczyny występowania opadów na Ziemi, • wymienia i wskazuje na mapie obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów na Ziemi, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pogoda, prognoza pogody</i>, • wymienia elementy pogody,	Uczeń: • charakteryzuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza, • opisuje na podstawie map rozkład temperatury powietrza na Ziemi w styczniu i w lipcu, • wskazuje na mapie obszary, w których zaznacza się wpływ prądów morskich i wysokości bezwzględnych na temperaturę powietrza, • opisuje na podstawie map rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i w lipcu, • wyjaśnia przyczyny ruchu powietrza, • wskazuje na mapie obszary objęte cyrkulacją pasatową, • wymienia czynniki wpływające na rozkład opadów atmosferycznych, • opisuje na podstawie mapy zróżnicowanie opadów na Ziemi, • wymienia sposoby pozyskiwania danych meteorologicznych, • charakteryzuje pogodę panującą na wybranym obszarze na podstawie mapy synoptycznej,	Uczeń: • porównuje rozkład temperatury w lipcu i w styczniu na półkuli północnej i półkuli południowej, • oblicza średnią roczną temperaturę powietrza w danej stacji klimatycznej, • wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza, • wyjaśnia mechanizm powstawania układów barycznych na podstawie schematu, • przedstawia warunki niezbędne do powstania opadu atmosferycznego, • wyjaśnia na podstawie map tematycznych wpływ prądów morskich na wielkość opadów atmosferycznych na Ziemi, • podaje przykłady obszarów, na których występują zmienne warunki pogodowe w ciągu całego roku, • porównuje uproszczoną mapę pogody z mapą synoptyczną, • omawia czynniki klimatotwórcze,	Uczeń: • wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi, • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ciśnienia atmosferycznego na Ziemi, • opisuje na podstawie schematu globalną cyrkulację atmosfery, • przedstawia na podstawie mapy synoptycznej i zdjęć satelitarnych prognozę pogody dla danego obszaru, • uzasadnia znaczenie prognozowania pogody w działalności człowieka na podstawie dostępnych źródeł informacji, • charakteryzuje i porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi oraz uzasadnia ich zasięgi, • przedstawia przyczyny i skutki globalnych zmian klimatu.	Uczeń: • wykazuje na podstawie schematu związków między szerokością geograficzną a rozkładem temperatury powietrza na Ziemi, • wyjaśnia mechanizm cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej i wyższych szerokościach geograficznych, • podaje przyczyny występowania strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej, • wyjaśnia przyczyny występowania dużych sum opadów atmosferycznych w strefie klimatów równikowych, • wyjaśnia, na czym polega strefowość i astrefowość klimatów na Ziemi,

- ustala warunki pogodowe na podstawie mapy synoptycznej, - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>klimat, strefa klimatyczna</i>, - wskazuje na mapie strefy klimatyczne na Ziemi, - opisuje na podstawie map tematycznych dowolną strefę klimatyczną na Ziemi.	- podaje różnicę między pogodą a klimatem, - wymienia przykłady globalnych zmian klimatu.	- opisuje na podstawie klimatogramów i mapy stref klimatycznych typy klimatów, - wykazuje różnicę między klimatem morskim i kontynentalnym, - wymienia przykłady lokalnych zmian klimatu.		przedstawia przyczyny i skutki lokalnych zmian klimatu.
IV. Hydrosfera				
Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu <i>hydrosfera</i>, - podaje charakterystyczne cechy hydrosfery, - przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata, - wskazuje na mapie wybrane morza i zatoki oraz podaje ich nazwy, - odczytuje z mapy zasolenie powierzchniowej warstwy wód oceanicznych, - wymienia rodzaje prądów morskich, - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rzeka, dorzecze, system rzeczny, zlewisko</i>, - wymienia rodzaje rzek, - wskazuje na mapie świata przykładowe rzeki główne, systemy rzeczne i zlewiska, - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, lądolód, granica wiecznego śniegu</i>.	Uczeń: - opisuje cechy fizykochemiczne wód morskich, - wyjaśnia, czym są prądy morskie, - przedstawia rozkład prądów morskich na świecie na podstawie mapy, - opisuje na podstawie schematu system rzeczny wraz z dorzeczem, - charakteryzuje na podstawie mapy sieć rzeczna na poszczególnych kontynentach, - wyjaśnia różnicę między lodowcem górskim i lądolodem, - wymienia części składowe lodowca górskiego, - wskazuje na mapie świata obszary występowania lodowców górskich i lądolodów.	Uczeń: - analizuje rodzaje i wielkość zasobów wodnych na Ziemi, - podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód morskich, - omawia problem zanieczyszczenia wód morskich, - uzasadnia zależność gęstości sieci rzecznej na Ziemi od warunków klimatycznych, - przedstawia sposoby zasilania najdłuższych rzek Europy, Azji, Afryki i Ameryki Północnej i Ameryki Południowej, - opisuje warunki powstawania lodowców, - omawia wpływ zaniku pokrywy lodowej na życie zwierząt w Arktyce.	Uczeń: - objaśnia mechanizm powstawania i układ powierzchniowych prądów morskich, - omawia na wybranym przykładzie ze świata znaczenie przyrodnicze i gospodarcze wielkich rzek, - wyjaśnia przyczyny występowania granicy wiecznego śniegu na różnej wysokości, - omawia etapy powstawania lodowca górskiego.	Uczeń: - wykazuje znaczenie wody dla funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi, - omawia wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka, - przedstawia podstawowy podział jezior ze względu na genezę misy jeziornej, - omawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na środowisko geograficzne.
V. Litosfera. Procesy wewnętrzne				
Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>litosfera, skorupa ziemską</i>, - wymienia warstwy Ziemi, - wymienia główne minerały budujące skorupę ziemską, - wymienia podstawowe rodzaje skał występujących na Ziemi, - wyjaśnia, czym są procesy endogeniczne i je klasyfikuje,	Uczeń: - podaje cechy budowy wnętrza Ziemi, - wymienia powierzchnie nieciągłości we wnętrzu Ziemi, - opisuje warunki powstawania różnych rodzajów skał, - podaje przykłady skał o różnej genezie, - omawia podstawowe założenia teorii tektoniki płyt litosfery, - wymienia produkty wulkaniczne,	Uczeń: - opisuje właściwości fizyczne poszczególnych warstw Ziemi, - wyjaśnia różnice między skorupą oceaniczną a skorupą kontynentalną, - charakteryzuje wybrane skały o różnej genezie, - rozpoznaje wybrane skały, - omawia przyczyny przemieszczania się płyt litosfery,	Uczeń: - opisuje zmiany temperatury, ciśnienia i gęstości zachodzące we wnętrzu Ziemi wraz ze wzrostem głębokości, - omawia zastosowanie skał w gospodarce, - rozdziela góry fałdowe, góry zrębowe i góry wulkaniczne, - opisuje na podstawie schematu powstawanie gór w wyniku kolizji płyt litosfery,	Uczeń: - wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery, - podaje przykłady występowania i wykorzystania skał we własnym regionie, - wskazuje różnice w procesach powstawania

- wskazuje na mapie największe płyty litosfery i ich granice, - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plutonizm, wulkanizm, trzęsienia Ziemi</i>, - omawia budowę stożka wulkanicznego na podstawie schematu, - podaje na podstawie źródeł informacji przykłady wybranych trzęsień ziemi występujących na świecie.	- wyjaśnia różnicę między magmą i lawą, - wskazuje na mapie obszary sejsmiczne i asejsmiczne.	- wskazuje na mapie świata przykłady gór powstałych w wyniku kolizji płyt litosfery, - charakteryzuje formy powstałe wskutek plutonizmu, - opisuje rodzaje wulkanów ze względu na przebieg erupcji i rodzaj wydobywających się produktów wulkanicznych, - wskazuje na mapie ważniejsze wulkany i określa ich położenie w stosunku do granic płyt litosfery, - opisuje przyczyny i przebieg trzęsienia ziemi.	- podaje przykłady świadczące o ruchach pionowych na lądach, - wyjaśnia wpływ ruchu płyt litosfery na genezę procesów endogenicznych, - wykazuje zależność między ruchami płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień Ziemi.	wybranych gór, na przykład Himalajów i Andów, wymienia przykłady wpływu zjawisk wulkanicznych na środowisko przyrodnicze i działalność człowieka.
V. Litosfera. Procesy zewnętrzne				
Uczeń: - klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi, - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wietrzenie, zwietrzelina</i>, - wyróżnia rodzaje wietrzenia, - wyjaśnia znaczenie terminu <i>kras</i>, - wymienia skały, które są rozpuszczane przez wodę, - wymienia podstawowe formy krasowe, - wymienia rodzaje erozji rzecznej, - wymienia typy ujęć rzecznych, - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, łądogłód</i>, - wymienia rodzaje moren, - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>abrazja, klif, plaża, mierzeja</i>, - wymienia czynniki kształtujące wybrzeża morskie, - podaje czynnik wpływający na siłę transportową wiatru, - wymienia rodzaje wydm, - wymienia rodzaje pustyń, - podaje nazwy największych pustyń na Ziemi i wskazuje je na mapie.	Uczeń: - wymienia czynniki rzeźbotwórcze, - podaje czynniki wpływające na intensywność wietrzenia na kuli ziemskiej, - omawia warunki, w jakich zachodzą procesy krasowe, - odróżnia formy krasu powierzchniowego i krasu podziemnego, - rozdziela erozję wgłębną, erozję wsteczną i erozję boczną, - porównuje na podstawie infografiki cechy rzeki w biegu górnym, środkowym i dolnym, - wskazuje na mapie największe delty i ujścia lejkowate, - wymienia formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności lodowców, - omawia proces powstawania różnych typów moren, - rozdziela na podstawie fotografii formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i łądogłódów, - wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności morza,	Uczeń: - charakteryzuje procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja), - wyjaśnia, na czym polega wietrzenie fizyczne, wietrzenie chemiczne i wietrzenie biologiczne, - przedstawia czynniki wpływające na przebieg zjawisk krasowych, - wskazuje na mapie znane na świecie, w Europie i w Polsce obszary krasowe, - wyjaśnia, na czym polega rzeźbotwórcza działalność rzek, - rozpoznaje na rysunkach i fotografiach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności rzek, - charakteryzuje typy ujęć rzecznych na podstawie schematu, - dokonyuje podziału form rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i akumulacyjne, - charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i łądogłódów, - charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności morza (klif, mierzeja) na podstawie schematu i zdjęć,	Uczeń: - przedstawia różnice między wietrzeniem mrozowym a wietrzeniem termicznym, - omawia genezę wybranych form krasowych powierzchniowych i podziemnych, - opisuje przebieg oraz skutki erozji, transportu i akumulacji w różnych odcinkach biegu rzeki, - analizuje na podstawie schematu etapy powstawania meandrów, - opisuje niszczącą, transportową i akumulacyjną działalność lodowca górskiego i łądogłodu, - porównuje typy wybrzeży morskich, podaje ich podobieństwa i różnice, - opisuje niszczącą, transportującą i budującą działalność wiatru, - rozdziela na podstawie zdjęć formy rzeźby erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru.	Uczeń: - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania intensywności procesów rzeźbotwórczych rzek, wiatru, lodowców i łądogłódów, mórz oraz wietrzenia, - porównuje skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców i łądogłódów, mórz oraz wietrzenia.

	• rozróżnia typy wybrzeży na podstawie map i fotografii, • wymienia formy terenu powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wiatru, • wyjaśnia na podstawie ilustracji różnice między wydumą paraboliczną a barchanem.	• omawia czynniki warunkujące procesy eoliczne, • omawia warunki powstawania różnego rodzaju wydym.		
VI. Pedosfera i biosfera				
Uczeń: • porządkuje etapy procesu glebotwórczego, • wymienia czynniki glebotwórcze, • rozróżnia gleby strefowe i niestrefowe, • podaje nazwy stref roślinnych, • wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych, • wymienia gatunki roślin charakterystyczne dla poszczególnych stref roślinnych, • wymienia piętra roślinne na przykładzie Alp.	Uczeń: • charakteryzuje najważniejsze poziomy glebowe na podstawie schematu profilu glebowego, • prezentuje na mapie rozmieszczenie głównych typów gleb strefowych i niestrefowych, • podaje cechy głównych stref roślinnych na świecie, • porównuje na podstawie schematu piętrowość w wybranych górach świata.	Uczeń: • omawia cechy głównych typów gleb strefowych i niestrefowych, • charakteryzuje główne typy gleb, • opisuje rozmieszczenie i warunki występowania głównych stref roślinnych na świecie, • charakteryzuje piętra roślinne na wybranych obszarach górskich, • podaje wspólne cechy piętrowości na przykładzie wybranych gór świata.	Uczeń: • charakteryzuje procesy i czynniki glebotwórcze, • opisuje czynniki wpływające na piętrowe zróżnicowanie roślinności na Ziemi.	Uczeń: • wskazuje zależność między klimatem a występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym, • wykazuje zależność szaty roślinnej od wysokości nad poziomem morza.

Wymagania edukacyjne roczne na poszczególne oceny. *Oblicza geografii. Zakres podstawowy. Część 2*

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną (plus wymagania na ocenę dopuszczającą)	na ocenę dobrą (plus wymagania na ocenę dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę bardzo dobrą (plus wymagania na ocenę dobrą, dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę celującą (plus wymagania na ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną i dopuszczającą)
2	3	4	5	6
I. Zmiany na mapie politycznej				
Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>państwo, eksklawa, terytorium zależne</i> • wymienia elementy państwa	Uczeń: • podaje przykłady eksklaw i wskazuje je na mapie	Uczeń: • podaje przykłady terytoriów zależnych w XXI w. na świecie	Uczeń: • podaje przykłady krajów nieuznawanych na arenie międzynarodowej	Uczeń: • omawia pozytywne i negatywne skutki integracji politycznej i gospodarczej na świecie

Wymagania edukacyjne roczne na poszczególne oceny. *NOWE Oblicza geografii. Zakres podstawowy. Część 1*

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną (plus wymagania na ocenę dopuszczającą)	na ocenę dobrą (plus wymagania na ocenę dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę bardzo dobrą (plus wymagania na ocenę dobrą, dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę celującą (plus wymagania na ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną i dopuszczającą)
2	3	4	5	6
I. Obraz Ziemi				
Uczeń: - dokonuje podziału nauk geograficznych na dyscypliny, - wymienia źródła informacji geograficznej, - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mapa, skala</i>, - wymienia elementy mapy, - wymienia rodzaje map, - omawia i czyta legendę mapy, - rozpoznaje rodzaje map w atlasie, - rozpoznaje i rozróżnia rodzaje skal, - opisuje na podstawie mapy turystycznej dowolny obszar.	Uczeń: - opisuje przedmiot i cele badań geograficznych, - wymienia źródła informacji potrzebne do charakterystyki własnego regionu, - wymienia funkcje GIS, - klasyfikuje mapy ze względu na skalę oraz ze względu na treść, - porównuje i szereguje skale, - wymienia najczęściej stosowane metody prezentowania informacji na mapach, - rozdziela formy terenu na mapie na podstawie układu poziomic, - podaje przykłady zastosowania map topograficznych, - posługuje się mapą hipsometryczną, - odnajduje na mapie obiekty geograficzne przedstawione na fotografii.	Uczeń: - określa miejsce geografii wśród innych nauk, - omawia przydatność i możliwości wykorzystania źródeł informacji geograficznej, - interpretuje dane liczbowe przedstawione w tabelach, na wykresach i diagramach, - przedstawia przykłady zastosowania różnych rodzajów map, - stosuje różne rodzaje skal i je przekształca, - posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie, - rozdziela ilościowe i jakościowe metody przedstawiania informacji geograficznej, - podaje przykłady zastosowania różnego rodzaju map, - wskazuje różnice w sposobie przedstawiania rzeźby terenu na mapach topograficznej i ogólnogeograficznej, - określa współrzędne geograficzne na mapie.	Uczeń: - wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych, - wymienia przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie, - porównuje metody jakościowe i ilościowe prezentacji informacji geograficznej, - interpretuje zdjęcia satelitarne, - czyta i interpretuje treści różnych rodzajów map, w tym topograficznych, - charakteryzuje działania systemu nawigacji satelitarnej GPS.	Uczeń: - podaje przykłady praktycznego zastosowania geografii, - przedstawia możliwości wykorzystania różnych źródeł informacji geograficznych i ocenia ich przydatność, - omawia przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz zróżnicowania przestrzennego środowiska geograficznego, - wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do uzyskiwania informacji o środowisku geograficznym, - wyznacza współrzędne geograficzne z użyciem odbiornika GPS.
II. Ziemia we wszechświecie				
Uczeń:	Uczeń: charakteryzuje i porównuje planety Układu Słonecznego, w tym Ziemię,	Uczeń:	Uczeń: omawia teorie pochodzenia wszechświata,	Uczeń:

• posługuje się terminami: <i>gwiazda, planeta, księżyc, planetoida, meteoroid, kometa</i>, • wymienia ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny, • wymienia kolejno nazwy planet Układu Słonecznego, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch obiegowy, wysokość górowania Słońca, noc polarna, dzień polarny</i>, • podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi, • wymienia strefy oświetlenia Ziemi i wskazuje na mapie świata ich granice, • posługuje się terminami: <i>ruch obrotowy, czas uniwersalny, czas strefowy</i>, • wymienia cechy ruchu obrotowego.	• podaje przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku, • podaje przyczyny zmian długości dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych, • wymienia skutki ruchu obrotowego Ziemi, • wymienia rodzaje czasów na Ziemi, • wyjaśnia, czym są czas uniwersalny i czas strefowy.	• opisuje ciała niebieskie: planety karłowate, księżyce, planetoidy, meteoroidy, komety, • rozpoznaje ciała niebieskie na zdjęciach i mapach kosmosu, • podaje cechy Ziemi odróżniające ją od innych planet Układu Słonecznego, • przedstawia następstwa ruchu obiegowego Ziemi, • opisuje poszczególne strefy oświetlenia Ziemi, • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania czasu na Ziemi, • analizuje mapę stref czasowych na Ziemi.	• rozpoznaje wybrane gwiazdozbiory nieba północnego, • omawia powstawanie Układu Słonecznego, • porównuje cechy budowy planet grupy ziemskiej oraz planet olbrzymów, • wyjaśnia przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku, • przedstawia dowody na ruch obrotowy Ziemi, • podaje przykłady oddziaływania siły Coriolisa i jego skutki w środowisku przyrodniczym, • oblicza czas strefowy na podstawie mapy stref czasowych.	• porównuje odległości we wszechświecie i uzasadnia złożoność wszechświata, • wyjaśnia wpływ zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka, • wyjaśnia wpływ różnic czasu na życie i działalność człowieka.
III. Atmosfera				
Uczeń: • wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza, • odczytuje z mapy klimatycznej temperaturę powietrza na Ziemi, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ciśnienie atmosferyczne, wyż baryczny, niż baryczny</i>, • odczytuje z mapy klimatycznej wartości ciśnienia atmosferycznego, • wskazuje na mapie ciśnienia atmosferycznego rozmieszczenie stałych wyżów barycznych i niżów barycznych na Ziemi, • wyjaśnia znaczenie terminu <i>kondensacja pary wodnej</i>, • wymienia przyczyny występowania opadów na Ziemi, • wymienia i wskazuje na mapie obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów na Ziemi, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pogoda, prognoza pogody</i>, • wymienia elementy pogody,	Uczeń: • charakteryzuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza, • opisuje na podstawie map rozkład temperatury powietrza na Ziemi w styczniu i w lipcu, • wskazuje na mapie obszary, w których zaznacza się wpływ prądów morskich i wysokości bezwzględnych na temperaturę powietrza, • opisuje na podstawie map rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i w lipcu, • wyjaśnia przyczyny ruchu powietrza, • wskazuje na mapie obszary objęte cyrkulacją pasatową, • wymienia czynniki wpływające na rozkład opadów atmosferycznych, • opisuje na podstawie mapy zróżnicowanie opadów na Ziemi, • wymienia sposoby pozyskiwania danych meteorologicznych, • charakteryzuje pogodę panującą na wybranym obszarze na podstawie mapy synoptycznej,	Uczeń: • porównuje rozkład temperatury w lipcu i w styczniu na półkuli północnej i półkuli południowej, • oblicza średnią roczną temperaturę powietrza w danej stacji klimatycznej, • wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza, • wyjaśnia mechanizm powstawania układów barycznych na podstawie schematu, • przedstawia warunki niezbędne do powstania opadu atmosferycznego, • wyjaśnia na podstawie map tematycznych wpływ prądów morskich na wielkość opadów atmosferycznych na Ziemi, • podaje przykłady obszarów, na których występują zmienne warunki pogodowe w ciągu całego roku, • porównuje uproszczoną mapę pogody z mapą synoptyczną, • omawia czynniki klimatotwórcze,	Uczeń: • wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi, • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ciśnienia atmosferycznego na Ziemi, • opisuje na podstawie schematu globalną cyrkulację atmosfery, • przedstawia na podstawie mapy synoptycznej i zdjęć satelitarnych prognozę pogody dla danego obszaru, • uzasadnia znaczenie prognozowania pogody w działalności człowieka na podstawie dostępnych źródeł informacji, • charakteryzuje i porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi oraz uzasadnia ich zasięgi, • przedstawia przyczyny i skutki globalnych zmian klimatu.	Uczeń: • wykazuje na podstawie schematu związków między szerokością geograficzną a rozkładem temperatury powietrza na Ziemi, • wyjaśnia mechanizm cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej i wyższych szerokościach geograficznych, • podaje przyczyny występowania strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej, • wyjaśnia przyczyny występowania dużych sum opadów atmosferycznych w strefie klimatów równikowych, • wyjaśnia, na czym polega strefowość i astrefowość klimatów na Ziemi,

• ustala warunki pogodowe na podstawie mapy synoptycznej, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>klimat, strefa klimatyczna</i>, • wskazuje na mapie strefy klimatyczne na Ziemi, • opisuje na podstawie map tematycznych dowolną strefę klimatyczną na Ziemi.	• podaje różnicę między pogodą a klimatem, • wymienia przykłady globalnych zmian klimatu.	• opisuje na podstawie klimatogramów i mapy stref klimatycznych typy klimatów, • wykazuje różnicę między klimatem morskim i kontynentalnym, • wymienia przykłady lokalnych zmian klimatu.		• przedstawia przyczyny i skutki lokalnych zmian klimatu.
IV. Hydrosfera				
Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminu <i>hydrosfera</i>, • podaje charakterystyczne cechy hydrosfery, • przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata, • wskazuje na mapie wybrane morza i zatoki oraz podaje ich nazwy, • odczytuje z mapy zasolenie powierzchniowej warstwy wód oceanicznych, • wymienia rodzaje prądów morskich, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rzeka, dorzecze, system rzeczny, zlewisko</i>, • wymienia rodzaje rzek, • wskazuje na mapie świata przykładowe rzeki główne, systemy rzeczne i zlewiska, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, lądolód, granica wiecznego śniegu</i>.	Uczeń: • opisuje cechy fizykochemiczne wód morskich, • wyjaśnia, czym są prądy morskie, • przedstawia rozkład prądów morskich na świecie na podstawie mapy, • opisuje na podstawie schematu system rzeczny wraz z dorzeczem, • charakteryzuje na podstawie mapy sieć rzeczna na poszczególnych kontynentach, • wyjaśnia różnicę między lodowcem górskim i lądolodem, • wymienia części składowe lodowca górskiego, • wskazuje na mapie świata obszary występowania lodowców górskich i lądolodów.	Uczeń: • analizuje rodzaje i wielkość zasobów wodnych na Ziemi, • podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód morskich, • omawia problem zanieczyszczenia wód morskich, • uzasadnia zależność gęstości sieci rzecznej na Ziemi od warunków klimatycznych, • przedstawia sposoby zasilania najdłuższych rzek Europy, Azji, Afryki i Ameryki Północnej i Ameryki Południowej, • opisuje warunki powstawania lodowców, • omawia wpływ zaniku pokrywy lodowej na życie zwierząt w Arktyce.	Uczeń: • objaśnia mechanizm powstawania i układ powierzchniowych prądów morskich, • omawia na wybranym przykładzie ze świata znaczenie przyrodnicze i gospodarcze wielkich rzek, • wyjaśnia przyczyny występowania granicy wiecznego śniegu na różnej wysokości, • omawia etapy powstawania lodowca górskiego.	Uczeń: • wykazuje znaczenie wody dla funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi, • omawia wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka, • przedstawia podstawowy podział jezior ze względu na genezę misy jeziornej, • omawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na środowisko geograficzne.
V. Litosfera. Procesy wewnętrzne				
Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>litosfera, skorupa ziemską</i>, • wymienia warstwy Ziemi, • wymienia główne minerały budujące skorupę ziemską, • wymienia podstawowe rodzaje skał występujących na Ziemi, • wyjaśnia, czym są procesy endogeniczne i je klasyfikuje,	Uczeń: • podaje cechy budowy wnętrza Ziemi, • wymienia powierzchnie nieciągłości we wnętrzu Ziemi, • opisuje warunki powstawania różnych rodzajów skał, • podaje przykłady skał o różnej genezie, • omawia podstawowe założenia teorii tektoniki płyt litosfery, • wymienia produkty wulkaniczne,	Uczeń: • opisuje właściwości fizyczne poszczególnych warstw Ziemi, • wyjaśnia różnice między skorupą oceaniczną a skorupą kontynentalną, • charakteryzuje wybrane skały o różnej genezie, • rozpoznaje wybrane skały, • omawia przyczyny przemieszczania się płyt litosfery,	Uczeń: • opisuje zmiany temperatury, ciśnienia i gęstości zachodzące we wnętrzu Ziemi wraz ze wzrostem głębokości, • omawia zastosowanie skał w gospodarce, • rozróżnia góry fałdowe, góry zrębowe i góry wulkaniczne, • opisuje na podstawie schematu powstawanie gór w wyniku kolizji płyt litosfery,	Uczeń: • wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery, • podaje przykłady występowania i wykorzystania skał we własnym regionie, • wskazuje różnice w procesach powstawania

• wskazuje na mapie największe płyty litosfery i ich granice, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plutonizm, wulkanizm, trzęsienia Ziemi</i>, • omawia budowę stożka wulkanicznego na podstawie schematu, • podaje na podstawie źródeł informacji przykłady wybranych trzęsień ziemi występujących na świecie.	• wyjaśnia różnicę między magmą i lawą, • wskazuje na mapie obszary sejsmiczne i asejsmiczne.	• wskazuje na mapie świata przykłady gór powstałych w wyniku kolizji płyt litosfery, • charakteryzuje formy powstałe wskutek plutonizmu, • opisuje rodzaje wulkanów ze względu na przebieg erupcji i rodzaj wydobywających się produktów wulkanicznych, • wskazuje na mapie ważniejsze wulkany i określa ich położenie w stosunku do granic płyt litosfery, • opisuje przyczyny i przebieg trzęsienia ziemi.	• podaje przykłady świadczące o ruchach pionowych na lądach, • wyjaśnia wpływ ruchu płyt litosfery na genezę procesów endogenicznych, • wykazuje zależność między ruchami płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień Ziemi.	wybranych gór, na przykład Himalajów i Andów, • wymienia przykłady wpływu zjawisk wulkanicznych na środowisko przyrodnicze i działalność człowieka.
V. Litosfera. Procesy zewnętrzne				
Uczeń: • klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wietrzenie, zwietrzelina</i>, • wyróżnia rodzaje wietrzenia, • wyjaśnia znaczenie terminu <i>kras</i>, • wymienia skały, które są rozpuszczane przez wodę, • wymienia podstawowe formy krasowe, • wymienia rodzaje erozji rzecznej, • wymienia typy ujść rzecznych, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, lądolód</i>, • wymienia rodzaje moren, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>abrazja, klif, plaża, mierzeja</i>, • wymienia czynniki kształtujące wybrzeża morskie, • podaje czynnik wpływający na siłę transportową wiatru, • wymienia rodzaje wydym, • wymienia rodzaje pustyń, • podaje nazwy największych pustyń na Ziemi i wskazuje je na mapie.	Uczeń: • wymienia czynniki rzeźbotwórcze, • podaje czynniki wpływające na intensywność wietrzenia na kuli ziemskiej, • omawia warunki, w jakich zachodzą procesy krasowe, • odróżnia formy krasu powierzchniowego i krasu podziemnego, • rozróżnia erozję wgłębną, erozję wsteczną i erozję boczną, • porównuje na podstawie infografiki cechy rzeki w biegu górnym, środkowym i dolnym, • wskazuje na mapie największe delty i ujścia lejkowate, • wymienia formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności lodowców, • omawia proces powstawania różnych typów moren, • rozróżnia na podstawie fotografii formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów, • wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności morza,	Uczeń: • charakteryzuje procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja), • wyjaśnia, na czym polega wietrzenie fizyczne, wietrzenie chemiczne i wietrzenie biologiczne, • przedstawia czynniki wpływające na przebieg zjawisk krasowych, • wskazuje na mapie znane na świecie, w Europie i w Polsce obszary krasowe, • wyjaśnia, na czym polega rzeźbotwórcza działalność rzek, • rozpoznaje na rysunkach i fotografiach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności rzek, • charakteryzuje typy ujść rzecznych na podstawie schematu, • dokonuje podziału form rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i akumulacyjne, • charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów, • charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności morza (klif, mierzeja) na podstawie schematu i zdjęć,	Uczeń: • przedstawia różnice między wietrzeniem mrozowym a wietrzeniem termicznym, • omawia genezę wybranych form krasowych powierzchniowych i podziemnych, • opisuje przebieg oraz skutki erozji, transportu i akumulacji w różnych odcinkach biegu rzeki, • analizuje na podstawie schematu etapy powstawania meandrów, • opisuje niszczącą, transportową i akumulacyjną działalność lodowca górskiego i lądolodu, • porównuje typy wybrzeży morskich, podaje ich podobieństwa i różnice, • opisuje niszczącą, transportującą i budującą działalność wiatru, • rozróżnia na podstawie zdjęć formy rzeźby erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru.	Uczeń: • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania intensywności procesów rzeźbotwórczych rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia, • porównuje skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia.

	• rozróżnia typy wybrzeży na podstawie map i fotografii, • wymienia formy terenu powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wiatru, • wyjaśnia na podstawie ilustracji różnice między wydmą paraboliczną a barchanem.	• omawia czynniki warunkujące procesy eoliczne, • omawia warunki powstawania różnego rodzaju wydm.		
VI. Pedosfera i biosfera				
Uczeń: • porządkuje etapy procesu glebotwórczego, • wymienia czynniki glebotwórcze, • rozróżnia gleby strefowe i niestrefowe, • podaje nazwy stref roślinnych, • wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych, • wymienia gatunki roślin charakterystyczne dla poszczególnych stref roślinnych, • wymienia piętra roślinne na przykładzie Alp.	Uczeń: • charakteryzuje najważniejsze poziomy glebowe na podstawie schematu profilu glebowego, • prezentuje na mapie rozmieszczenie głównych typów gleb strefowych i niestrefowych, • podaje cechy głównych stref roślinnych na świecie, • porównuje na podstawie schematu piętrowość w wybranych górach świata.	Uczeń: • omawia cechy głównych typów gleb strefowych i niestrefowych, • charakteryzuje główne typy gleb, • opisuje rozmieszczenie i warunki występowania głównych stref roślinnych na świecie, • charakteryzuje piętra roślinne na wybranych obszarach górskich, • podaje wspólne cechy piętrowości na przykładzie wybranych gór świata.	Uczeń: • charakteryzuje procesy i czynniki glebotwórcze, • opisuje czynniki wpływające na piętrowe zróżnicowanie roślinności na Ziemi.	Uczeń: • wskazuje zależność między klimatem a występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym, • wykazuje zależność szaty roślinnej od wysokości nad poziomem morza.

Wymagania edukacyjne roczne na poszczególne oceny. *Oblicza geografii. Zakres podstawowy. Część 2*

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną (plus wymagania na ocenę dopuszczającą)	na ocenę dobrą (plus wymagania na ocenę dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę bardzo dobrą (plus wymagania na ocenę dobrą, dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę celującą (plus wymagania na ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną i dopuszczającą)
2	3	4	5	6
I. Zmiany na mapie politycznej				
Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>państwo, eksklawa, terytorium zależne</i> • wymienia elementy państwa	Uczeń: • podaje przykłady eksklaw i wskazuje je na mapie	Uczeń: • podaje przykłady terytoriów zależnych w XXI w. na świecie	Uczeń: • podaje przykłady krajów nieuznawanych na arenie międzynarodowej	Uczeń: • omawia pozytywne i negatywne skutki integracji politycznej i gospodarczej na świecie

- wymienia wielkie państwa i minipaństwa - określa różnice w powierzchni państw - podaje powierzchnię Polski - podaje aktualną liczbę państw świata - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>integracja, dezintegracja</i> - wymienia przyczyny procesów integracyjnych na świecie - wymienia państwa w Europie powstałe po 1989 r. - podaje przykłady organizacji międzynarodowych - wymienia przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie - wymienia wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego państw	- wskazuje na mapie wielkie państwa i minipaństwa - określa pozycję Polski w Europie pod względem powierzchni - wyjaśnia różnicę między integracją a dezintegracją państw - podaje przykłady procesów integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r. - określa główne cele ONZ - wskazuje na mapie świata miejsca ważniejszych konfliktów zbrojnych w wybranych regionach w XXI w. - podaje definicje wskaźników rozwoju krajów: PKB, HDI - omawia na wybranych przykładach cechy krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego	- odczytuje na mapach aktualny podział polityczny - omawia na przykładach procesy integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r. - podaje przykłady organizacji międzyrządowych i pozarządowych - podaje przykłady organizacji międzynarodowych, których członkiem jest Polska - omawia przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie - charakteryzuje wybrane konflikty na świecie w latach 90. XX w. i na początku XXI w. - omawia przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw świata - omawia składowe wskaźnika HDI na przykładzie Polski - opisuje zróżnicowanie przestrzenne państw świata według wskaźników HDI	- opisuje zmiany, które zaszły na mapie politycznej świata po II wojnie światowej - analizuje przyczyny integracji politycznej, gospodarczej i militarnej na świecie na przykładzie Unii Europejskiej - omawia skutki konfliktów zbrojnych na świecie - ocenia strukturę PKB Polski na tle innych krajów - porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju społeczno-gospodarczego	- przedstawia wpływ mediów na społeczny odbiór przyczyn i skutków konfliktów na świecie na wybranych przykładach - omawia konsekwencje zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego krajów i regionów na świecie
--	--	--	---	--

II. Ludność i urbanizacja

Uczeń: - podaje aktualną liczbę ludności świata i prognozy zmian - porównuje kontynenty pod względem liczby ludności - wymienia najludniejsze państwa na świecie - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przyrost naturalny, współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów, współczynnik przyrostu naturalnego</i> - opisuje model przejścia demograficznego - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksplozja demograficzna, regres demograficzny</i> - wymienia typy demograficzne społeczeństw - wymienia dominujące na świecie modele rodziny	Uczeń: - przedstawia przyczyny zmian liczby ludności świata - podaje różnice w przyroście naturalnym w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym - oblicza współczynniki urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego - opisuje fazy rozwoju demograficznego - podaje przykłady państw, w których występują eksplozja demograficzna i regres demograficzny - porównuje piramidy wieku i płci w wybranych krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym - wymienia przyczyny starzenia się społeczeństw - podaje przykłady państw starzejących się	Uczeń: - analizuje dynamikę zmian liczby ludności świata - wyjaśnia przyczyny różnic między wartością przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym - opisuje przyczyny występowania eksplozji demograficznej i regresu demograficznego na świecie - omawia zróżnicowanie struktury wieku na świecie - wymienia czynniki kształtujące strukturę wieku - omawia zróżnicowanie współczynnika dzietności - analizuje wpływ wybranych czynników na rozmieszczenie ludności na świecie	Uczeń: - wyjaśnia przyczyny zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie - analizuje przestrzenne różnice w wielkości wskaźników urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na świecie - analizuje przyczyny kształtujące przyrost naturalny w poszczególnych fazach przejścia demograficznego - analizuje i porównuje piramidy wieku i płci w wybranych krajach świata - omawia przyczyny i skutki starzenia się ludności na przykładach wybranych regionów świata - określa społeczno-kulturowe uwarunkowania zróżnicowania modelu rodziny	Uczeń: - przedstawia skutki zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie - ocenia konsekwencje eksplozji demograficznej i regresu demograficznego w wybranych państwach - analizuje i ocenia zróżnicowanie ludności świata pod względem dzietności w różnych regionach świata - przedstawia społeczno-ekonomiczne i ekologiczne skutki nadmiernej koncentracji ludności - omawia skutki ruchów migracyjnych dla społeczeństw i gospodarki wybranych państw świata - analizuje wpływ religii na życie człowieka i na gospodarkę
---	--	--	---	--

• wyjaśnia znaczenie terminu <i>współczynnik dzietności</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekumena, subekumena, anekumena</i> • wymienia czynniki rozmieszczenia ludności w podziale na przyrodnicze, społeczno-gospodarcze i polityczne • wymienia bariery osadnicze • wyjaśnia znaczenie terminu <i>wskaźnik gęstości zaludnienia</i> • wymienia najgęściej zaludnione kraje na świecie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>imigracja, emigracja, reemigracja, saldo migracji</i> • przedstawia podział migracji • podaje główne kierunki współczesnych migracji ludności na świecie • wyjaśnia znaczenie terminu <i>religia</i> • wymienia religie uniwersalne • wymienia i wskazuje na mapie główne kręgi kulturowe na świecie • wymienia rodzaje jednostek osadniczych • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>miasto, wieś</i> • wymienia czynniki lokalizacji jednostek osadniczych • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji</i> • wymienia płaszczyzny urbanizacji • podaje fazy urbanizacji • podaje typy zespołów miejskich • podaje różnicę między wsią a obszarem wiejskim • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wieś, obszar wiejski</i> • wymienia kryteria podziału jednostek osadniczych • podaje na wybranych przykładach funkcje wsi	• wymienia modele rodziny i omawia ich występowanie na świecie • podaje wybrane czynniki rozmieszczenia ludności na świecie • opisuje ograniczenia w rozmieszczeniu ludności • oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia dla wybranego obszaru • wskazuje obszary słabo zaludnione i bezludne • podaje główne przyczyny migracji na świecie • wskazuje na mapie kraje emigracyjne i imigracyjne • odróżnia uchodźstwo od migracji ekonomicznej • charakteryzuje wielkie religie i wskazuje na mapie obszary ich występowania • przedstawia strukturę wyznaniową w Polsce • omawia płaszczyzny procesu urbanizacji • przedstawia wskaźnik urbanizacji i jego zróżnicowanie w Polsce i na świecie • opisuje fazy urbanizacji • wymienia typy aglomeracji i podaje przykłady w Polsce i na świecie • wymienia czynniki wpływające na rozwój obszarów wiejskich	• opisuje bariery osadnicze • omawia cechy rozmieszczenia ludności na świecie • analizuje zróżnicowanie gęstości zaludnienia na świecie • omawia obszary zamieszkane i niezamieszkane na świecie • omawia współczesne migracje zagraniczne • analizuje saldo migracji zagranicznych na świecie • wyjaśnia przyczyny dodatniego lub ujemnego salda migracji na świecie • omawia strukturę religijną w wybranych krajach • przedstawia zróżnicowanie religijne w Polsce • wymienia przyczyny urbanizacji wybranych regionów świata • charakteryzuje typy zespołów miejskich, podaje ich przykłady w Polsce i na świecie oraz wskazuje je na mapie • charakteryzuje obszary wiejskie na świecie • omawia zmiany funkcji współczesnych wsi	• porównuje współczynnik dzietności w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym • przedstawia prawidłowości w rozmieszczeniu ludności świata • dostrzega problemy uchodźców w wybranych państwach • przedstawia konsekwencje zróżnicowania religijnego i kulturowego ludności na świecie • analizuje sieć osadniczą wybranych regionów świata na podstawie map cyfrowych • przedstawia gęstość zaludnienia obszarów miejskich na wybranych etapach urbanizacji • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania poziomu urbanizacji na świecie • wymienia skutki urbanizacji wybranych regionów świata • podaje przyczyny zacierania się granic między miastem a wsią •	• analizuje przyczyny i skutki urbanizacji wybranych regionów świata • przedstawia zależność między udziałem ludności wiejskiej w ogólnej liczbie ludności a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju
III. Sektory gospodarki. Globalizacja				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

• przedstawia podział gospodarki na sektory • wymienia funkcje poszczególnych sektorów gospodarki • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>globalizacja, indeks globalizacji</i> • wymienia płaszczyzny globalizacji	• omawia znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki • opisuje funkcje poszczególnych sektorów gospodarki • wyjaśnia, czym jest struktura zatrudnienia • wymienia kraje o najwyższym indeksie globalizacji na świecie	• porównuje strukturę zatrudnienia w wybranych krajach w latach 90. XX w. i obecnie • opisuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce po 1950 r. • omawia przebieg procesów globalizacji na płaszczyźnie gospodarczej, społecznej i politycznej	• omawia zmiany w strukturze zatrudnienia ludności Polski na tle krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego • wykazuje zależność między wskaźnikiem indeksu globalizacji a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju • analizuje skutki globalizacji na przykładzie Polski	• przedstawia przyczyny i prawidłowości zmiany roli sektorów gospodarki wraz z rozwojem cywilizacyjnym w wybranych krajach świata i w Polsce • przedstawia wpływ globalizacji na gospodarkę światową i życie człowieka
IV. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo				
Uczeń: • wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa • wymienia formy użytkowania ziemi • wymienia elementy tworzące strukturę użytków rolnych • wymienia najważniejsze grupy roślin uprawnych i podaje przykłady należących do nich roślin • wymienia czołowych producentów wybranych roślin uprawnych • wymienia najważniejsze grupy zwierząt gospodarskich i podaje przykłady zwierząt należących do każdej grupy • wyjaśnia znaczenie terminu <i>pogłowie</i> • podaje kraje o największym pogłowie bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu na świecie • wymienia funkcje lasów • wymienia czynniki decydujące o rozmieszczeniu lasów na Ziemi • wyjaśnia, czym jest <i>wskaźnik lesistości</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rybactwo, rybołówstwo, akwakultura, marikultura</i> • podaje kraje, w których rybołówstwo odgrywa istotną rolę wymienia najczęściej poławiane organizmy wodne	Uczeń: • przedstawia zróżnicowanie warunków przyrodniczych produkcji rolnej na świecie • omawia formy użytkowania ziemi na świecie i w Polsce • opisuje strukturę użytków rolnych na świecie i w Polsce • omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie upraw • przedstawia podział i zastosowanie roślin uprawnych • przedstawia podział zwierząt gospodarskich i kierunki ich chowu • wyjaśnia różnicę między chowem a hodowlą • omawia rozmieszczenie lasów na Ziemi • przedstawia rozmieszczenie głównych łowisk na świecie • omawia rozmieszczenie najbardziej eksploatowanych łowisk na świecie wyjaśnia, czym jest przełowienie	Uczeń: • wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa na świecie • porównuje strukturę użytkowania ziemi w Polsce ze strukturą użytkowania ziemi w wybranych krajach • opisuje warunki i rejony upraw wybranych roślin oraz ich głównych producentów • dostrzega różnicę między chowem intensywnym a chowem ekstensywnym • omawia czynniki przyrodnicze wpływające na rozmieszczenie pogłowia zwierząt gospodarskich na świecie • omawia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika lesistości na świecie i w Polsce • przedstawia sposoby wykorzystania lasów na świecie • opisuje wielkość i znaczenie rybołówstwa na świecie • omawia znaczenie akwakultury w gospodarce morskiej świata	Uczeń: • opisuje zróżnicowanie przyrodniczych warunków produkcji rolnej w wybranym kraju lub regionie • omawia zmiany w strukturze użytkowania ziemi na świecie • omawia warunki i rejony uprawy oraz głównych producentów zbóż, roślin przemysłowych, bulwiastych i korzeniowych • omawia uprawę warzyw i owoców oraz używek na świecie • omawia czynniki gospodarcze i religijno-kulturowe wpływające na rozmieszczenie pogłowia zwierząt gospodarskich na świecie • charakteryzuje rozmieszczenie i wielkość pogłowia bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu na świecie • opisuje skutki rabunkowej i racjonalnej gospodarki leśnej w wybranych regionach świata omawia wpływ rybołówstwa i akwakultury na równowagę w środowisku	Uczeń: • wyjaśnia zależność poziomu produkcji rolnej od warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na wybranych przykładach • porównuje obecny zasięg wybranych roślin uprawnych z obszarami ich pochodzenia • przedstawia tendencje zmian w pogłowie zwierząt gospodarskich na świecie • uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie • rozumie zasady zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrony przyrody • dostrzega związek między wykorzystaniem zasobów biologicznych mórz i wód śródlądowych a potrzebą zachowania równowagi w ekosystemach wodnych

V. Przemysł				
Uczeń: • wyjaśnia, czym jest <i>przemysł</i> • wymienia czynniki lokalizacji przemysłu • przedstawia działy przemysłu high-tech • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>industrializacja, dezindustrializacja, reindustrializacja</i> • podaje przykłady procesów dezindustrializacji na świecie • wymienia źródła energii na świecie w podziale na odnawialne i nieodnawialne • wymienia główne surowce energetyczne i przykłady ich wykorzystania • wymienia największych na świecie producentów surowców energetycznych • wyjaśnia, na czym polega <i>bilans energetyczny</i> • podaje największych producentów energii elektrycznej • wymienia rodzaje elektrowni wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych i nieodnawialnych • wymienia pozytywne i negatywne skutki rozwoju energetyki jądrowej	Uczeń: • przyporządkowuje rodzaj lokalizacji przemysłu do zakładów przemysłowych • podaje cechy przemysłu tradycyjnego i jego rozmieszczenie na świecie • wymienia cechy przemysłu high-tech i jego rozmieszczenie na świecie • wymienia cechy industrializacji, dezindustrializacji i reindustrializacji • podaje różnicę między industrializacją a reindustrializacją • omawia odnawialne źródła energii • opisuje nieodnawialne źródła energii • przedstawia strukturę produkcji energii na świecie • podaje zalety i wady elektrowni cieplnych i jądrowych • omawia zalety i wady wybranych elektrowni odnawialnych • wskazuje na mapie państwa posiadające elektrownie jądrowe • przedstawia wielkość produkcji energii elektrycznej wytwarzanej w elektrowniach jądrowych	Uczeń: • analizuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu na świecie • omawia stopień zależności lokalizacji przemysłu od bazy surowcowej i podaje przykłady tej zależności • porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii • omawia przyczyny i skutki dezindustrializacji • podaje przykłady przejawów reindustrializacji w Polsce i wybranych krajach Europy • przedstawia bilans energetyczny i jego zmiany na świecie • przedstawia zmiany w bilansie energetycznym Polski w XX w. i XXI w. • omawia gospodarcze znaczenie energii elektrycznej • opisuje zmiany w produkcji i w zużyciu energii elektrycznej na świecie • omawia rozwój energetyki jądrowej na świecie	Uczeń: • omawia wpływ czynników lokalizacji przemysłu na rozmieszczenie i rozwój wybranych działów przemysłu • omawia znaczenie przemysłu high-tech na świecie • omawia przyczyny i przebieg reindustrializacji • omawia przemiany przemysłu w Polsce w XX w. i XXI w. • omawia skutki rosnącego zapotrzebowania na energię • opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni na świecie, w wybranych krajach i w Polsce	Uczeń: • przedstawia przyczyny zmian roli czynników lokalizacji przemysłu • ocenia wpływ przemysłu zaawansowanych technologii na rozwój gospodarczy i jakość życia ludności • uzasadnia rolę procesów reindustrializacji na świecie, w Europie i w Polsce • przedstawia działania podejmowane na rzecz ograniczenia tempa wzrostu zużycia energii • analizuje wpływ struktury produkcji energii elektrycznej na bezpieczeństwo energetyczne państwa i środowisko geograficzne
VI. Usługi				
Uczeń: • klasyfikuje usługi • omawia usługi podstawowe i wyspecjalizowane • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>transport, infrastruktura transportowa</i> • przedstawia podział transportu • wymienia elementy infrastruktury • wyjaśnia znaczenie terminu <i>łączność</i> • przedstawia podział łączności • wyjaśnia, czym są gospodarka oparta na wiedzy, kapitał ludzki, społeczeństwo informacyjne	Uczeń: • porównuje strukturę zatrudnienia w usługach w Polsce ze strukturą zatrudnienia w wybranych krajach • omawia czynniki rozwoju transportu • wymienia zalety i wady różnych rodzajów transportu • przedstawia rozwój telefonii i jej różnicowanie na świecie • wymienia cechy społeczeństwa informacyjnego	Uczeń: • charakteryzuje poszczególne rodzaje transportu i ich uwarunkowania • opisuje sieć transportu na świecie • omawia czynniki rozwoju transportu w Polsce • omawia spadek znaczenia usług pocztowych i rozwój telekomunikacji komputerowej • podaje cechy gospodarki opartej na wiedzy • omawia rolę władz w gospodarce opartej na wiedzy	Uczeń: • wyjaśnia znaczenie poszczególnych rodzajów transportu w rozwoju społeczno-gospodarczym państw • przedstawia prawidłowości w różnicowaniu dostępu do internetu na świecie • opisuje rolę łączności w światowej gospodarce • omawia rozwój innowacyjności i gospodarki opartej na wiedzy w Polsce	Uczeń: • przedstawia uwarunkowania rozwoju różnych rodzajów transportu w wybranych państwach świata i w Polsce • omawia znaczenie łączności w rozwoju społeczno-gospodarczym świata i w życiu codziennym • omawia przejawy i skutki kształtowania się społeczeństwa informacyjnego

- wymienia czynniki wpływające na rozwój gospodarki opartej na wiedzy - wymienia największe banki świata - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>handel międzynarodowy (zagraniczny), eksport, import, bilans handlowy państwa</i> - podaje przykłady państw o dodatnim i ujemnym saldzie handlu międzynarodowego - wymienia najważniejsze produkty wymiany międzynarodowej - podaje największych światowych importerów i eksporterów - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>turystyka, atrakcyjność turystyczna, walory turystyczne, infrastruktura turystyczna</i> - podaje państwa świata najliczniej odwiedzane przez turystów - wymienia państwa o największych wpływach z turystyki zagranicznej	- omawia zróżnicowanie dostępu do usług bankowych na świecie - przedstawia zróżnicowanie salda handlu międzynarodowego w wybranych państwach - podaje czynniki wpływające na strukturę towarową handlu zagranicznego państw - wymienia negatywne skutki rozwoju handlu międzynarodowego - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>walory turystyczne, infrastruktura turystyczna, dostępność turystyczna</i>	- porównuje dostęp do internetu w gospodarstwach domowych w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej - omawia zróżnicowanie usług edukacyjnych na świecie - opisuje kierunki międzynarodowej wymiany towarowej - przedstawia strukturę handlu zagranicznego Polski - charakteryzuje główne regiony turystyczne świata	- omawia znaczenie usług edukacyjnych w rozwoju społeczno-gospodarczym świata - omawia rosnącą rolę usług finansowych na świecie - omawia rolę giełdy w systemach finansowych i gospodarkach państw - opisuje zasady sprawiedliwego handlu i wyjaśnia, dlaczego należy ich przestrzegać - omawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze walory turystyczne wpływające na atrakcyjność turystyczną wybranych regionów świata	- omawia znaczenie usług edukacyjnych i finansowych w rozwoju społeczno-gospodarczym świata - omawia znaczenie handlu w rozwoju społeczno-gospodarczym świata - omawia rozwój turystyki i jej wpływ na gospodarkę państw i na jakość życia mieszkańców regionów turystycznych
VII. Wpływ człowieka na środowisko				
Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu <i>antropopresja</i> - podaje przykłady zagrożeń dla środowiska przyrodniczego, wynikających z działalności człowieka - wymienia filary zrównoważonego rozwoju - podaje źródła zanieczyszczeń atmosfery spowodowane działalnością człowieka - wymienia typy smogu - wymienia gazy cieplarniane oraz główne źródła ich emisji - wymienia źródła zanieczyszczeń hydrosfery spowodowane działalnością człowieka - wymienia zagrożenia dla środowiska przyrodniczego jakie niesie działalność rolnicza - wymienia rodzaje górnictwa	Uczeń: - omawia zasady i filary zrównoważonego rozwoju - wymienia inne przykłady wpływu działalności człowieka na atmosferę (globalne ocieplenie, kwaśne opady, dziura ozonowa) - omawia zasoby wody na Ziemi i ich wykorzystanie - podaje przyczyny deficytu wody na świecie - przedstawia wpływ nadmiernego wypasu zwierząt na środowisko - wymienia zagrożenia związane z górnictwem - wyjaśnia, na czym polega rekultywacja terenów pogórnich - przedstawia wpływ awarii tankowców na środowisko przyrodnicze	Uczeń: - podaje przykłady nieracjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego - opisuje smog typu londyńskiego i smog typu fotochemicznego - przedstawia wpływ monokultury rolnej na środowisko przyrodnicze - wyjaśnia wpływ działalności górniczej na litosferę i rzeźbę terenu - omawia wpływ kopalń na stosunki wodne - opisuje zmiany krajobrazu wywołane działalnością transportową - wymienia pozytywne i negatywne skutki dynamicznego rozwoju turystyki - omawia degradację krajobrazu rolniczego i miejskiego - omawia przykłady negatywnych zjawisk na obszarach zdegradowanych	Uczeń: - omawia skutki wpływu człowieka na środowisko przyrodnicze - podaje skutki występowania smogu - przedstawia przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki globalnego ocieplenia - omawia ingerencję człowieka w hydrosferę na przykładzie Wysokiej Tamy na Nilu i zaniku Jeziora Aralskiego - omawia wpływ chemizacji i mechanizacji rolnictwa na środowisko przyrodnicze - prezentuje wpływ melioracji na środowisko przyrodnicze na przykładzie Polski i świata - opisuje powstawanie leja depresyjnego - omawia wpływ górnictwa na pozostałe elementy krajobrazu	Uczeń: - dostrzega konflikt interesów w relacji człowiek – środowisko przyrodnicze - przedstawia przykłady rozwiązań konfliktu interesów w relacji człowiek – środowisko - proponuje przykłady działań, które sprzyjają ochronie atmosfery - ocenia wpływ inwestycji hydrotechnicznych na środowisko geograficzne - prezentuje na dowolnym przykładzie wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze - omawia sposoby ograniczenia wpływu górnictwa na środowisko przyrodnicze - przedstawia możliwości stosowania w turystyce zasad zrównoważonego rozwoju

• wyjaśnia znaczenie terminu <i>rekultywacja</i> • wymienia kierunki rekultywacji terenów pogórnich • wymienia zanieczyszczenia emitowane przez środki transportu • wyjaśnia znaczenie terminu <i>pojemność turystyczna</i> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>krajobraz kulturowy</i> • wymienia czynniki kształtujące krajobraz kulturowy • wyjaśnia, czym jest degradacja krajobrazu • wyjaśnia znaczenie terminu <i>rewitalizacja</i> • podaje przykłady rewitalizacji	• wymienia cechy krajobrazu kulturowego terenów wiejskich i miast • wymienia rodzaje rewitalizacji	• opisuje rodzaje rewitalizacji i podaje przykłady	• wyjaśnia wpływ transportu na warunki życia ludności • omawia wpływ dynamicznego rozwoju turystyki na środowisko geograficzne • podaje przykłady zagrożeń krajobrazu kulturowego na świecie i w Polsce • omawia przykłady proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej oraz usługowej	• podaje przykłady działań służących ochronie krajobrazów kulturowych na świecie, w Polsce i w najbliższej okolicy • przedstawia przykłady działań na rzecz środowiska
---	---	--	--	---

Wymagania edukacyjne roczne na poszczególne oceny. *Oblicza geografii*. Zakres podstawowy. Część 3

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną (plus wymagania na ocenę dopuszczającą)	na ocenę dobrą (plus wymagania na ocenę dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę bardzo dobrą (plus wymagania na ocenę dobrą, dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę celującą (plus wymagania na ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną i dopuszczającą)
2	3	4	5	6
I. Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Polski				
Uczeń: • podaje wartość powierzchni Polski oraz długość granic • wymienia i wskazuje na mapie państwa graniczące z Polską • wskazuje współrzędne geograficzne najdalej wysuniętych punktów • wymienia obszary morskie wchodzące w skład terytorium Polski • wymienia na podstawie mapy tematycznej jednostki tektoniczne Europy • podaje przykłady państw europejskich, które leżą w obrębie różnych struktur geologicznych • przedstawia podział dziejów Ziemi na ery i okresy • przedstawia podział surowców mineralnych • wymienia nazwy surowców mineralnych i ich występowanie w regionie, w którym mieszka • wymienia cechy ukształtowania powierzchni Polski • wymienia czynniki wpływające na klimat Polski • wymienia termiczne pory roku • podaje na podstawie mapy tematycznej długość okresu wegetacyjnego i jego zróżnicowanie w Polsce • wskazuje na mapie wybrane rzeki Polski i podaje ich nazwy • podaje na podstawie mapy główne cechy sieci rzecznej w Polsce • wymienia największe i najgłębsze jeziora w Polsce i wskazuje je na mapie	Uczeń: • prezentuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej charakterystyczne cechy położenia fizycznogeograficznego Polski • przedstawia podział Polski na regiony fizycznogeograficzne i wskazuje te regiony na mapie • prezentuje na podstawie mapy geologicznej przebieg strefy T–T na obszarze Europy • podaje przykłady ważnych wydarzeń geologicznych charakterystycznych dla każdej ery • wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych zasobów surowców mineralnych w Polsce • wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w regionie, w którym mieszka • odczytuje informacje z krzywej hipsograficznej Polski • wymienia na podstawie mapy złodowacenia w Polsce i ich zasięgi • omawia na podstawie map klimatycznych i klimatogramów cechy klimatu Polski • wymienia masy powietrza kształtujące warunki pogodowe w Polsce • wskazuje obszary nadwyżek i niedoborów wody w Polsce • wymienia główne cechy sieci rzecznej w Polsce • wymienia zalety śródlądowego transportu wodnego • omawia na podstawie map tematycznych rozmieszczenie jezior w Polsce • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej przykłady poszczególnych typów jezior	Uczeń: • przedstawia charakterystyczne cechy położenia fizycznogeograficznego, matematycznego i geopolitycznego Polski • wymienia i wskazuje na mapie jednostki tektoniczne występujące na obszarze Polski oraz regionu, w którym mieszka • omawia na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej obszaru Polski • omawia znaczenie gospodarcze głównych zasobów surowców mineralnych Polski • przedstawia cechy rzeźby terenu Polski i jej pasowy układ • opisuje na podstawie infografiki formy rzeźby polodowcowej • omawia zróżnicowanie przestrzenne temperatury powietrza, opadów atmosferycznych i okresu wegetacyjnego w Polsce • porównuje na podstawie mapy klimatycznej zimowe i letnie temperatury powietrza w Polsce • przedstawia przyczyny niedoboru wody w wybranych regionach Polski • opisuje asymetrię dorzeczy Wisły i Odry oraz wyjaśnia jej przyczynę • porównuje na podstawie fotografii i planów jeziora morenowe i rynnowe oraz podaje ich przykłady • opisuje funkcje sztucznych zbiorników wodnych • podaje przyczyny różnego zasolenia wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego • opisuje florę i faunę Morza Bałtyckiego • omawia formy ochrony Morza Bałtyckiego	Uczeń: • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy charakterystyczne terytorium oraz granic Polski • omawia na podstawie tabeli i mapy tematycznej główne cechy budowy platformy wschodnioeuropejskiej • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia surowców mineralnych w Polsce • omawia wpływ budowy geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski • charakteryzuje poszczególne pasy ukształtowania powierzchni Polski • wykazuje wpływ czynników klimatotwórczych na klimat w Polsce • ocenia gospodarcze konsekwencje długości trwania okresu wegetacyjnego w różnych regionach Polski • podaje skutki niedoboru wody w wybranych regionach kraju • omawia główne typy genetyczne jezior • omawia znaczenie przyrodnicze, społeczne i gospodarcze (w tym turystyczne) jezior i sztucznych zbiorników w Polsce • ocenia stan środowiska przyrodniczego Bałtyku	Uczeń: • ocenia konsekwencje położenia fizycznogeograficznego, matematycznego i geopolitycznego Polski • charakteryzuje na podstawie informacji z różnych źródeł dowolny makroregion w Polsce • opisuje na podstawie mapy tektoniczno-geologicznej Europy budowę geologiczną Polski na tle europejskich jednostek geologicznych • omawia skutki orogenezy hercyńskiej w Europie • wyjaśnia geologiczne uwarunkowania tworzenia się i występowania surowców energetycznych • identyfikuje związki pomiędzy budową geologiczną Polski a głównymi cechami ukształtowania powierzchni • porównuje ukształtowanie powierzchni w pasie nizin i pasie pojezierzy oraz wyjaśnia przyczyny tych różnic • dokonuje na podstawie informacji z różnych źródeł analizy zasobów wodnych w swoim regionie • wyjaśnia, dlaczego północna część Polski ma większą jeziorność niż reszta kraju • omawia działania, które przyczyniają się do poprawy środowiska przyrodniczego wód Bałtyku

- wymienia na podstawie mapy największe sztuczne zbiorniki wodne w Polsce - wyjaśnia znaczenie terminu <i>jeziorność</i> - określa położenie Morza Bałtyckiego - charakteryzuje linię brzegową Morza Bałtyckiego - wskazuje na mapie główne zatoki, wyspy i cieśniny Morza Bałtyckiego	- omawia czynniki wpływające na temperaturę wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego - wskazuje najbardziej i najmniej zasolone rejony Morza Bałtyckiego			
II. Ludność i urbanizacja w Polsce				
Uczeń: - podaje aktualną liczbę ludności w Polsce - wskazuje na mapie województwa i ich stolice - wymienia województwa o wysokim i niskim współczynniku przyrostu naturalnego - podaje cechy piramidy wieku i płci ludności Polski - podaje aktualną wartość wskaźnika gęstości zaludnienia w Polsce - wymienia na podstawie mapy gęstości zaludnienia regiony silnie i słabo zaludnione - wymienia obszary o dodatnim i ujemnym współczynniku salda migracji wewnętrznych w Polsce - wymienia największe skupiska Polonii na świecie - posługuje się terminami: <i>aktywny zawodowo, bierny zawodowo, bezrobotny, stopa bezrobocia</i> - wyjaśnia znaczenie terminu <i>współczynnik aktywności zawodowej</i> - wymienia ekonomiczne grupy wiekowe ludności - wymienia podstawowe jednostki osadnicze - posługuje się terminem <i>wskaźnik urbanizacji</i> - podaje nazwy największych miast Polski - podaje przykłady aglomeracji monocentrycznych i policentrycznych w Polsce	Uczeń: - podaje przyczyny wyludniania się określonych regionów Polski - wymienia poszczególne szczeble podziału administracyjnego Polski - oblicza współczynnik przyrostu naturalnego - porównuje na podstawie wykresu średnią długość życia Polek i Polaków - podaje przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia ludności w Polsce - omawia zróżnicowanie przestrzenne współczynnika salda migracji wewnętrznych w Polsce - podaje najważniejsze cechy migracji wewnętrznych w Polsce - wymienia czynniki wpływające na aktywność zawodową ludności - podaje różnice między miastem a wsią - prezentuje na podstawie mapy tematycznej przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w Polsce - wymienia główne funkcje miasta i podaje ich przykłady - charakteryzuje osadnictwo wiejskie w Polsce	Uczeń: - omawia na podstawie wykresu zmiany liczby ludności Polski - analizuje zmiany liczby ludności w miastach i na wsiach - omawia na podstawie mapy cechy podziału administracyjnego Polski - analizuje na podstawie wykresu zmiany współczynnika przyrostu naturalnego ludności w Polsce - podaje przyczyny starzenia się polskiego społeczeństwa - wymienia główne bariery osadnicze na obszarze Polski - omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce - wyjaśnia zmiany kierunków migracji wewnętrznych w Polsce - podaje główne kierunki współczesnych emigracji Polaków - oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego - analizuje na podstawie danych statystycznych strukturę zatrudnienia w Polsce - porównuje strukturę zatrudnienia we własnym województwie ze strukturą zatrudnienia w Polsce - określa przyczyny bezrobocia w Polsce - omawia najważniejsze cechy sieci osadniczej Polski - przedstawia czynniki rozwoju miast - opisuje współczesne funkcje wsi	Uczeń: - wyjaśnia przyczyny zmian liczby ludności Polski w latach 1946–2019 - omawia na podstawie mapy zmiany liczby ludności w poszczególnych województwach - przedstawia konsekwencje zmian liczby ludności Polski - przedstawia zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego według województw - omawia przyczyny małej liczby urodzeń w Polsce - omawia główne cechy struktury demograficznej Polski według płci i wieku - omawia na podstawie map tematycznych wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozmieszczenie ludności w Polsce - przedstawia pozytywne i negatywne skutki migracji zagranicznych Polaków - analizuje przyrost rzeczywisty ludności Polski w przedziale czasowym - porównuje na podstawie wykresu współczynnik aktywności zawodowej Polski z wartościami dla wybranych krajów	Uczeń: - omawia przyczyny zmian liczby ludności w swoim województwie w XXI w. - prognozuje skutki współczesnych przemian demograficznych w Polsce dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju - wyjaśnia zmiany kształtu piramidy wieku i płci ludności Polski - omawia skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce - opisuje przykłady wpływu ruchów migracyjnych na rozmieszczenie ludności w Polsce - wykazuje zależność struktury zatrudnienia od poziomu rozwoju gospodarczego poszczególnych regionów w naszym kraju - omawia sytuację na rynku pracy we własnej miejscowości (gminie, powiecie) - określa wpływ przemian społeczno-gospodarczych na procesy urbanizacyjne i osadnictwo wiejskie w Polsce

wymienia województwa wysoko i nisko zurbanizowane			- wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności Polski - omawia zróżnicowanie przestrzenne stopy bezrobocia w Polsce - analizuje wskaźnik urbanizacji w Polsce i podaje przyczyny jego zróżnicowania - charakteryzuje czynniki wpływające na współczesne przemiany polskich miast - omawia przyczyny zmian w osadnictwie wiejskim w Polsce	
---	--	--	---	--

III. Gospodarka Polski

Uczeń: - wymienia na podstawie mapy obszary o najkorzystniejszych warunkach dla rozwoju rolnictwa w Polsce - wyjaśnia znaczenie terminu <i>rolnictwo ekologiczne</i> - wymienia mocne i słabe strony rolnictwa ekologicznego - podaje liczbę gospodarstw ekologicznych w poszczególnych województwach - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>system wolnorynkowy, prywatyzacja</i> - wyjaśnia znaczenie terminu <i>innowacyjna gospodarka</i> - wymienia najważniejsze rodzaje transportu w Polsce - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>węzeł transportowy, terminal transportowy</i> - wymienia główne węzły i terminale transportowe w Polsce - wymienia najważniejsze porty handlowe, pasażerskie i rybackie w Polsce - wymienia towary przeładowywane w polskich portach handlowych - wymienia walory przyrodnicze i kulturowe Polski - wyjaśnia znaczenie terminu <i>infrastruktura turystyczna</i>	Uczeń: - przedstawia regionalne zróżnicowanie przyrodniczych warunków rozwoju rolnictwa w Polsce - prezentuje na podstawie wykresu strukturę wielkościową gospodarstw rolnych w Polsce - omawia cechy systemu rolnictwa ekologicznego w Polsce - porównuje na podstawie wykresu liczbę gospodarstw ekologicznych oraz powierzchnię ekologicznych użytków rolnych w Polsce - omawia cechy polskiego przemysłu przed 1989 r. - omawia zróżnicowanie przestrzenne gęstości dróg według województw w Polsce - wskazuje na mapie Polski główne drogi wodne – rzeki, kanały - wymienia warunki rozwoju transportu wodnego - przedstawia cechy polskiej gospodarki morskiej - wymienia polskie obiekty znajdujące się na <i>Liście światowego dziedzictwa UNESCO</i> - wymienia główne rodzaje zabytków kultury materialnej i niematerialnej	Uczeń: - omawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce - analizuje udział i miejsce Polski w produkcji wybranych artykułów rolnych w Unii Europejskiej - przedstawia przyczyny rozwoju rolnictwa ekologicznego - podaje przyczyny przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. - omawia zmiany zatrudnienia w przemyśle według sektorów własności w Polsce - podaje przyczyny zmian w polskim transporcie - omawia zróżnicowanie sieci kolejowej w Polsce - charakteryzuje transport lotniczy w Polsce - porównuje na podstawie mapy ruch pasażerski w polskich portach lotniczych - omawia współczesne znaczenie morskich portów pasażerskich w Polsce - omawia strukturę przeładunków w głównych portach handlowych Polski - przedstawia czynniki warunkujące rozwój turystyki w Polsce	Uczeń: - ocenia przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa we własnym regionie - charakteryzuje wybrane regiony rolnicze w Polsce - wskazuje cele certyfikacji żywności produkowanej w ramach systemu rolnictwa ekologicznego w Polsce - charakteryzuje skutki przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. - omawia na podstawie informacji z różnych źródeł wartość nakładów na działalność badawczo-rozwojową oraz ich dynamikę w Polsce - przedstawia przyczyny nierównomiernego rozwoju sieci kolejowej w Polsce - omawia rolę transportu w krajowej gospodarce - określa rolę transportu przesyłowego dla gospodarki Polski - charakteryzuje przemysł stoczniowy w Polsce	Uczeń: - analizuje wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na możliwości przemian w rolnictwie Polski - przedstawia pozytywne i negatywne skutki rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce - ocenia wpływ przystąpienia Polski do Unii Europejskiej na rozwój przemysłu w naszym kraju - omawia znaczenie sieci transportu gospodarcze kraju - opisuje specjalizacje polskich portów morskich - określa znaczenie lotnictwa w komunikacji krajowej i międzynarodowej - wykorzystuje mapę do opisanie atrakcji turystycznych na wybranej trasie
---	--	---	---	--

		• prezentuje na podstawie mapy zagospodarowanie turystyczne w różnych regionach Polski	• przedstawia stan rybactwa i przetwórstwa rybnego w Polsce • omawia znaczenie infrastruktury turystycznej i dostępności komunikacyjnej dla rozwoju turystyki • omawia rolę turystyki w krajowej gospodarce • ocenia walory przyrodnicze i kulturowe dla rozwoju turystyki wybranego regionu w Polsce	
IV. Stan środowiska i jego ochrona w Polsce				
Uczeń: • wymienia źródła zanieczyszczeń powietrza w Polsce • podaje przyczyny powstawania smogu • wymienia miasta w Unii Europejskiej najbardziej zanieczyszczone pyłami • wymienia rodzaje odpadów stanowiące zagrożenie dla środowiska • wyjaśnia główne motywy ochrony przyrody w Polsce • wymienia formy ochrony przyrody w Polsce • podaje na podstawie danych statystycznych liczbę obiektów będących poszczególnymi formami ochrony przyrody	Uczeń: • przedstawia wielkość emisji ważniejszych zanieczyszczeń powietrza w Polsce • podaje przyczyny zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych • wskazuje na mapie przykłady parków narodowych, krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu w Polsce	Uczeń: • charakteryzuje na wybranych przykładach zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego w Polsce • przedstawia konsekwencje emisji zanieczyszczeń powietrza • wymienia przyczyny degradacji gleb • opisuje walory wybranych parków narodowych • wymienia proekologiczne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego	Uczeń: • wymienia sposoby ograniczenia zanieczyszczenia atmosfery • analizuje produkcję odpadów przemysłowych i komunalnych w Polsce według województw • wyjaśnia różnice w sposobie ochrony przyrody w parkach narodowych i rezerwach przyrody • wymienia przykłady współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody	Uczeń: • wykorzystuje aplikację GIS do analizy stanu zanieczyszczenia powietrza w swoim regionie • uzasadnia konieczność podejmowania globalnych działań na rzecz ochrony atmosfery •

Wymagania edukacyjne roczne na poszczególne oceny. *NOWE Oblicza geografii. Zakres rozszerzony. Część 1*

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną (plus wymagania na ocenę dopuszczającą)	na ocenę dobrą (plus wymagania na ocenę dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę bardzo dobrą (plus wymagania na ocenę dobrą, dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę celującą (plus wymagania na ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną i dopuszczającą)
2	3	4	5	6
VI. Obraz Ziemi				
Uczeń: - dokonuje podziału nauk geograficznych na dyscypliny - wymienia źródła informacji geograficznej - wymienia metody badań geograficznych - wymienia rodzaje wykresów i diagramów - podaje definicje mapy i skali - wymienia elementy mapy - określa rodzaje map - wyróżnia rodzaje skal - omawia i czyta legendę mapy - rozpoznaje rodzaje map - opisuje dowolny obszar na podstawie mapy turystyczno-topograficznej	Uczeń: - opisuje przedmiot i cele badań geograficznych - wymienia źródła informacji potrzebne do charakterystyki własnego regionu - konstruuje plan pracy dla wybranego problemu badawczego w zakresie geografii - wymienia funkcje GIS - klasyfikuje mapy ze względu na różne kryteria - porównuje i szereguje skale - posługuje się podziałką mapy - wymienia najczęściej stosowane metody prezentowania informacji na mapach - rozdziela formy rzeźby na mapie, analizując układ poziomic - podaje przykłady wykorzystania mapy topograficznej - odnajduje na mapie obiekty geograficzne przedstawione na fotografii	Uczeń: - określa miejsce geografii wśród innych nauk - omawia źródła informacji geograficznej, ich przydatność i możliwości wykorzystania - przedstawia podstawowe ilościowe i jakościowe metody badań geograficznych oraz możliwości ich wykorzystania na wybranych przykładach - opracowuje kwestionariusz ankiety na wybrany temat dotyczący problemu badawczego - wyjaśnia, na czym polega cyfrowa metoda prezentacji zjawisk GIS - stosuje wybrane metody kartograficzne do prezentacji cech ilościowych i jakościowych środowiska geograficznego - interpretuje dane liczbowe przedstawione za pomocą tabeli, wykresów i diagramów - analizuje źródła kartograficzne oraz formułuje wnioski na ich podstawie - stosuje różne rodzaje skal i przekształca je - posługuje się skalą mapy do obliczenia odległości i powierzchni - wyróżnia graficzne i kartograficzne metody przedstawiania informacji geograficznej - posługuje się mapą hipsometryczną - podaje przykłady zastosowania różnego rodzaju map	Uczeń: - wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych - wymienia przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie - prezentuje i analizuje cechy środowiska geograficznego za pomocą GIS - tworzy dokumentację obserwacji terenowych za pomocą odbiornika GPS (smartfona) - oblicza skalę mapy na podstawie odległości lub powierzchni - porównuje metody jakościowe i metody ilościowe prezentacji zjawisk na mapach - określa przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do pozyskiwania informacji o środowisku geograficznym - interpretuje treść fotografii i zdjęć satelitarnych oraz wskazuje wady i zalety każdego z przedstawionych obszarów - czyta i interpretuje treści różnych rodzajów map - charakteryzuje działania systemu nawigacji satelitarnej GPS	Uczeń: - podaje przykłady praktycznego zastosowania geografii - przedstawia możliwości wykorzystania różnych źródeł informacji geograficznych i ocenia ich przydatność - omawia przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz zróżnicowania przestrzennego środowiska geograficznego - dostrzega i określa związki przyczynowo-skutkowe między elementami środowiska na danym terenie na podstawie mapy cyfrowej - przeprowadza wywiad i opracowuje wyniki z zajęć terenowych - wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do pozyskiwania informacji o środowisku geograficznym - prezentuje przykłady technologii informacyjno-komunikacyjnych i geoinformacyjnych do pozyskiwania, przechowywania, przetwarzania i prezentacji informacji geograficznych - określa współrzędne geograficzne na mapie oraz z wykorzystaniem GPS

		- wskazuje różnice w sposobie przedstawiania rzeźby na mapie topograficznej i mapie ogólnogeograficznej - oblicza skalę mapy na podstawie odległości lub powierzchni - orientuje mapę topograficzną w terenie		
VII. Ziemia we wszechświecie				
Uczeń: - posługuje się terminami: <i>planeta, księżyc, planetoida, meteoroida, kometa</i> - wymienia ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny - wymienia planety Układu Słonecznego - opisuje teorię heliocentryczną - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch obiegowy, wysokość górowania Słońca, noc polarna i dzień polarny</i> - podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi - wydziela strefy oświetlenia Ziemi i ich granice - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch obrotowy, czas uniwersalny i czas strefowy</i> - podaje cechy ruchu obrotowego - podaje parametry fizyczne Słońca - wymienia fazy Księżyca - wymienia rodzaje czasów na Ziemi	Uczeń: - charakteryzuje i porównuje planety Układu Słonecznego, w tym Ziemię - porównuje teorię heliocentryczną z teorią geocentryczną - opisuje Słońce jako gwiazdę - opisuje cechy ruchu obiegowego Ziemi na podstawie schematu - podaje przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku - omawia czas trwania zmian długości dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych - podaje różnice między horyzontem a widnokresem - omawia widomą wędrówkę Słońca nad horyzontem na podstawie schematu - wyjaśnia występowanie faz Księżyca na podstawie schematu - charakteryzuje czas uniwersalny i czas strefowy - podaje nazwy europejskich stref czasowych	Uczeń: - rozpoznaje gwiazdozbiory nieba północnego - podaje cechy Ziemi odróżniające ją od innych planet Układu Słonecznego - przedstawia następstwa ruchu obiegowego Ziemi - opisuje poszczególne strefy oświetlenia Ziemi - przedstawia konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi - charakteryzuje zaćmienie Słońca i Księżyca na podstawie ilustracji - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania czasu na Ziemi - analizuje mapę stref czasowych - oblicza czas słoneczny dowolnego miejsca na Ziemi na podstawie różnicy długości geograficznej - omawia czas urzędowy obowiązujący w niektórych państwach - wyjaśnia, czym jest międzynarodowa linia zmiany daty	Uczeń: - wyjaśnia teorie pochodzenia wszechświata - omawia powstawanie Układu Słonecznego - porównuje cechy budowy planet Układu Słonecznego - omawia przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku - omawia zmiany wysokości górowania Słońca w różnych szerokościach geograficznych - oblicza wysokość górowania Słońca na dowolnej szerokości geograficznej w dniach równonocy i przesilen - przedstawia dowody na ruch obrotowy Ziemi - podaje przykłady i wskazuje skutki występowania siły Coriolisa dla środowiska przyrodniczego - wykazuje zależność miejscowego czasu słonecznego od długości geograficznej - oblicza miejscowy czas słoneczny z uwzględnieniem przekraczania międzynarodowej linii zmiany daty	Uczeń: - prezentuje współczesne metody badań kosmicznych i ich znaczenie - przedstawia osiągnięcia naukowców, w tym Polaków, w poznawaniu wszechświata - wykazuje zależność między nachyleniem osi ziemskiej a dopływem energii słonecznej do powierzchni Ziemi - wyznacza współrzędne geograficzne dowolnego punktu na powierzchni Ziemi na podstawie wysokości górowania Słońca w dniach równonocy i przesilen - opisuje przykłady wpływu zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka - opisuje przykłady wpływu różnic czasu na życie i działalność człowieka
VIII. Atmosfera				
Uczeń: - wymienia główne składniki powietrza atmosferycznego - wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza - odczytuje z mapy izoterm temperaturę powietrza na Ziemi	Uczeń: - opisuje zróżnicowanie temperatury i ciśnienia powietrza w przekroju pionowym atmosfery - opisuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza	Uczeń: - opisuje warstwową budowę atmosfery na podstawie schematu - charakteryzuje zjawiska i procesy zachodzące w różnych warstwach atmosfery	Uczeń: - opisuje pole magnetyczne Ziemi na podstawie infografiki - wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi	Uczeń: - omawia znaczenie atmosfery dla życia na Ziemi - wykazuje związek między budową atmosfery a zjawiskami i procesami meteorologicznymi - omawia zjawisko inwersji temperatury powietrza

• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>średnia roczna amplituda temperatury powietrza, dobowa amplituda temperatury powietrza</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ciśnienie atmosferyczne, wyż baryczny, niż baryczny</i> • odczytuje z mapy izobar wartość ciśnienia atmosferycznego • wyznacza kierunki wiatrów względem izobar w wyżu i niżu atmosferycznym • wskazuje na mapie izobar rozmieszczenie stałych wyżów i niżów atmosferycznych na Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kondensacja, temperatura punktu rosy, jądra kondensacji, wilgotność powietrza, resublimacja</i> • opisuje miary wilgotności powietrza • wymienia rodzaje opadów atmosferycznych • wymienia przyczyny występowania opadów na Ziemi • wymienia i wskazuje na mapie przykładowe obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów na Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pogoda, prognoza pogody, mapa synoptyczna</i> • określa elementy pogody • określa z mapy synoptycznej warunki pogodowe • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>klimat, strefa klimatyczna</i> • podaje przykład klimatu lokalnego • wskazuje na mapie główne strefy klimatyczne na Ziemi • opisuje dowolną strefę klimatyczną na Ziemi na podstawie mapy • podaje przykłady klimatów astrefowych	• omawia rozkład temperatury powietrza w styczniu i w lipcu na podstawie mapy • omawia roczne amplitudy temperatury powietrza na Ziemi na podstawie mapy tematycznej • wskazuje obszary, w których zaznacza się wpływ prądów morskich i wysokości bezwzględnych na temperaturę powietrza • omawia rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i w lipcu na podstawie mapy • podaje przyczyny ruchu powietrza • podaje przykłady obszarów objętych wiatrami stałymi • wyjaśnia proces powstawania pasatów • wymienia czynniki wpływające na rozkład opadów atmosferycznych • opisuje zróżnicowanie opadów na Ziemi na podstawie mapy • wyróżnia rodzaje frontów atmosferycznych i je omawia • wymienia sposoby pozyskiwania danych meteorologicznych • charakteryzuje pogodę panującą na wybranym obszarze na podstawie mapy synoptycznej • wyjaśnia, co to jest klimat lokalny • analizuje klimatogramy głównych stref klimatycznych • rozpoznaje strefę klimatyczną na podstawie opisu lub klimatogramu • podaje cechy klimatu górskiego	• porównuje rozkład temperatury w poszczególnych porach roku na półkuli północnej i półkuli południowej • oblicza średnią roczną temperaturę powietrza dla wybranej stacji meteorologicznej • oblicza średnią roczną amplitudę temperatury powietrza • wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza • odróżnia prądy konwekcyjne (wstępujące i zstępujące) od wiatrów • analizuje powstawanie ośrodków barycznych na podstawie schematu • omawia krążenie powietrza w ośrodkach barycznych na półkuli północnej i półkuli południowej na podstawie schematu • wskazuje na mapie obszary występowania wiatrów stałych, okresowych i lokalnych • przedstawia warunki niezbędne do powstania opadu atmosferycznego • wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu opadów atmosferycznych na Ziemi • rozpoznaje rodzaje opadów i osadów atmosferycznych • odróżnia front ciepły od frontu chłodnego na podstawie ich budowy i towarzyszących im zjawisk atmosferycznych • przedstawia podstawy prognozowania pogody • podaje przykłady obszarów, na których występują zmienne warunki pogodowe w ciągu roku • porównuje uproszczoną mapę pogody z mapą synoptyczną • wyjaśnia znaczenie prognozowania pogody dla gospodarki • omawia czynniki klimatotwórcze kształtujące klimat na Ziemi	• omawia roczny przebieg temperatury powietrza we własnym regionie na podstawie klimatogramu • oblicza temperaturę powietrza na podstawie gradientu adiabatycznego • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ciśnienia atmosferycznego na Ziemi • wyjaśnia na podstawie schematu, czym jest globalna cyrkulacja atmosferyczna • wyjaśnia genezę wiatrów stałych, okresowych i lokalnych • omawia na podstawie klimatogramu wielkość rocznej sumy opadów atmosferycznych we własnym regionie • opisuje zjawiska towarzyszące ciepłym i chłodnym frontom atmosferycznym • analizuje mapy synoptyczne i zdjęcia satelitarne w celu przygotowania prognozy pogody • przedstawia na wybranych przykładach wpływ czynników meteorologicznych i geograficznych na poszczególne elementy pogody • charakteryzuje i porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi i uzasadnia ich zasięgi • rozpoznaje strefę klimatyczną i typ klimatu na podstawie rocznego przebiegu temperatury powietrza i sum opadów atmosferycznych • wymienia przyczyny i skutki zmian klimatu	• formułuje prawidłowości dotyczące zróżnicowania rocznej amplitudy temperatury powietrza na Ziemi • omawia ekstremalne wartości temperatury na świecie • wskazuje na mapie obszary występowania ekstremalnych temperatur na Ziemi • wyjaśnia mechanizm cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej i w wyższych szerokościach geograficznych • wyjaśnia przyczyny występowania strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej • omawia znaczenie wiatrów stałych, okresowych i lokalnych dla przebiegu pogody • wyjaśnia przyczyny występowania dużych sum opadów atmosferycznych w strefie klimatów równikowych • omawia charakterystyczne zmiany pogody w czasie przemieszczania się frontów atmosferycznych • interpretuje meteorologiczne zdjęcia satelitarne • wyjaśnia przyczyny modyfikujące przebieg stref klimatycznych • wyjaśnia, na czym polega strefowość klimatów na Ziemi • wyjaśnia wpływ lokalnych czynników na klimat wybranych regionów • omawia globalne i lokalne zmiany klimatu, ich przyczyny i skutki
--	--	--	---	---

		- wymienia obszary o specyficznym klimacie lokalnym w Polsce - opisuje typy klimatów na podstawie klimatogramów i mapy klimatycznej - wykazuje różnice między klimatem morskim a klimatem kontynentalnym - opisuje klimaty strefowe i astrefowe - wymienia przykłady zmian klimatu		
IX. Hydrosfera				
Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu <i>hydrosfera</i> oraz podaje charakterystyczne cechy hydrosfery - wymienia elementy składowe cyklu hydrologicznego - przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata - wyjaśnia, czym różni się morze od oceanu - wymienia rodzaje mórz - wskazuje na mapie wybrane morza i zatoki i podaje ich nazwy - wymienia cechy wody morskiej - odczytuje z mapy zasolenie wody na podstawie izohalin - wymienia rodzaje prądów morskich - rozróżnia rodzaje pływów morskich - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rzeka, dorzecze, system rzeczny, zlewisko</i> - wyróżnia rodzaje rzek - wskazuje na mapie świata przykładowe rzeki główne, systemy rzeczne i zlewiska - wymienia podstawowe typy ustrojów rzecznych - wymienia kryteria klasyfikacji jezior - wymienia funkcje sztucznych zbiorników wodnych - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, lądolód, granica wiecznego śniegu</i> - wymienia formy występowania lodu na Ziemi	Uczeń: - omawia cykl hydrologiczny na podstawie schematu - przedstawia bilans wodny na Ziemi i jego zróżnicowanie w różnych warunkach klimatycznych - wskazuje na mapie obszary o deficycie oraz nadmiarze wody - wymienia cechy fizykochemiczne wód morskich - charakteryzuje gęstość wody morskiej - wymienia rodzaje ruchów wody morskiej - przedstawia rozkład prądów morskich na świecie na podstawie mapy - omawia genezę tsunami - wymienia przyczyny powstawania pływów morskich - omawia system rzeczny wraz z dorzeczem na podstawie schematu - charakteryzuje na podstawie mapy sieć rzeczna na poszczególnych kontynentach - wymienia rodzaje zasilania rzek - omawia rozmieszczenie jezior na kuli ziemskiej - wskazuje na mapie największe sztuczne zbiorniki wodne - wyjaśnia różnicę między lodowcem górskim a lądolodem - wymienia części składowe lodowca górskiego	Uczeń: - analizuje rodzaje i wielkość zasobów wodnych na Ziemi - podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód morskich - oblicza zasolenie wody w procentach - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania zasolenia mórz - omawia problem zanieczyszczenia wód morskich - podaje przyczyny występowania poszczególnych rodzajów ruchów wody morskiej - omawia falowanie wiatrowe i przyczyny powstawania fal morskich - charakteryzuje prądy morskie, ich rodzaje oraz rozkład na świecie - omawia skutki tsunami - omawia mechanizm powstawania pływów wskutek oddziaływania Księżyca i Słońca - określa rolę rzek w obiegu wody na Ziemi - omawia przyczyny zróżnicowania sieci rzecznej na Ziemi - opisuje cechy ustrojów rzecznych na świecie - przedstawia uwarunkowania występowania jezior na Ziemi - analizuje plany batymetryczne wybranych jezior - porównuje kształt i głębokość jezior różnych typów	Uczeń: - omawia rolę retencji w cyklu hydrologicznym - przedstawia zróżnicowanie temperatury wód oceanicznych - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania termicznego mórz w układzie pionowym i układzie poziomym - objaśnia mechanizm powstawania powierzchniowych prądów morskich i ich układ - wyjaśnia powstawanie upwellingu przybrzeżnego na podstawie ilustracji - prezentuje ustrój rzeki płynącej najbliżej szkoły - omawia znaczenie przyrodnicze i gospodarcze wielkich rzek na wybranym przykładzie ze świata - charakteryzuje genetyczne typy jezior - rozpoznaje wybrane typy genetyczne jezior na podstawie planów batymetrycznych - wyjaśnia przyczyny odmiennej wysokości występowania granicy wiecznego śniegu w różnych szerokościach geograficznych - charakteryzuje typy lodowców górskich na podstawie fotografii oraz ilustracji - omawia proces powstawania bariery lodowej i góry lodowej - przedstawia uwarunkowania występowania wód podziemnych - omawia mechanizm funkcjonowania gejzerów	Uczeń: - wykazuje znaczenie wody dla funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi - omawia wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka - omawia ruch cząsteczek wody podczas falowania oraz parametry fali na podstawie schematu - omawia mechanizm ENSO i jego wpływ na środowisko geograficzne - wykazuje na przykładach zależność sieci rzecznej od budowy geologicznej i rzeźby terenu - rozpoznaje ustrój rzeczny wybranych rzek świata, Europy i Polski - omawia znaczenie jezior w życiu i działalności człowieka - omawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na środowisko geograficzne - omawia znaczenie gospodarcze wód podziemnych

- wymienia typy lodowców górskich - wskazuje na mapie obszary występowania wód artezyjskich na Ziemi - wymienia obszary występowania gejzerów	- wskazuje na mapie świata obszary występowania lodowców górskich i lądolodów - wskazuje na mapie świata obszary występowania wieloletniej zmarzliny - charakteryzuje rodzaje wód podziemnych na podstawie schematu - analizuje schemat basenu artezyjskiego - omawia powstawanie źródeł i ich rodzaje na podstawie ilustracji	- opisuje warunki powstawania lodowców - omawia proces powstawania lodu lodowcowego - opisuje cechy lądolodu Antarktydy i Grenlandii - omawia warunki powstawania wieloletniej zmarzliny - klasyfikuje wody podziemne - charakteryzuje wody artezyjskie i subartezyjskie oraz podaje różnice między nimi - przedstawia warunki powstawania źródeł - opisuje typy wód mineralnych		
---	--	---	--	--

X. Procesy wewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi

Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>litosfera, skorupa ziemska, prądy konwekcyjne</i> - wymienia warstwy wnętrza Ziemi - wymienia główne pierwiastki i minerały budujące skorupę ziemską - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>skała, minerał</i> - wymienia główne rodzaje skał występujących na Ziemi - wyjaśnia, czym są procesy endogeniczne i klasyfikuje je - wskazuje na mapie główne płyty litosfery i ich granice, grzbiety śródoceaniczne, strefy subdukcji i ryftu - wymienia orogenezy w historii Ziemi - wymienia deformacje tektoniczne - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plutonizm, wulkanizm, trzęsienia ziemi, obszary sejsmiczne, obszary asejsmiczne</i> - odróżnia intruzje zgodne od niezgodnych - odróżnia wulkany czynne od wygasłych - wymienia produkty erupcji wulkanicznych	Uczeń: - opisuje cechy budowy wnętrza Ziemi - wymienia powierzchnie nieciągłości we wnętrzu Ziemi - podaje różnice między minerałem a skałą - rozpoznaje minerały skałotwórcze - opisuje warunki powstawania różnych rodzajów skał - podaje przykłady skał o różnej genezie - wskazuje na mapie obszary występowania najbardziej rozpowszechnionych skał - omawia podstawowe założenia teorii tektoniki płyt litosfery - prezentuje typy granic płyt litosfery z wykorzystaniem mapy tematycznej - wymienia typy genetyczne gór - podaje przykłady różnych typów genetycznych gór - opisuje warunki powstawania wulkanów na podstawie schematu - omawia rozmieszczenie wulkanów na Ziemi - przedstawia rodzaje trzęsień ziemi - wskazuje na mapie rozmieszczenie obszarów sejsmicznych na Ziemi	Uczeń: - opisuje skład chemiczny i właściwości fizyczne poszczególnych warstw wnętrza Ziemi - opisuje stopień geotermiczny - wskazuje różnice między skorupą kontynentalną a skorupą oceaniczną - charakteryzuje wybrane skały o różnej genezie - rozpoznaje wybrane skały - wymienia przyczyny wzajemnego przemieszczania się płyt skorupy ziemskiej - omawia procesy spredingu i subdukcji na podstawie infografiki - wskazuje na mapie świata przykłady gór powstałych w wyniku kolizji płyt litosfery - charakteryzuje typy genetyczne gór i podaje ich cechy - rozpoznaje na podstawie schematów deformacje tektoniczne - omawia procesy plutoniczne i podaje ich skutki - charakteryzuje typy intruzji magmatycznych - omawia budowę wulkanu	Uczeń: - opisuje zmiany temperatury, ciśnienia i gęstości zachodzące we wnętrzu Ziemi wraz ze wzrostem głębokości - oblicza temperaturę w głębi skorupy ziemskiej na podstawie stopnia geotermicznego - przedstawia genezę skał magmowych, osadowych i przeobrażonych - przedstawia gospodarcze zastosowanie skał - wyjaśnia mechanizm działania prądów konwekcyjnych - charakteryzuje powstawanie gór w wyniku kolizji płyt litosfery na podstawie schematu - podaje przykłady świadczące o ruchach pionowych skorupy ziemskiej - opisuje etapy powstawania gór fałdowych i zrębowych - omawia wpływ ruchu płyt litosfery na genezę procesów endogenicznych - prezentuje typy wulkanów ze względu na przebieg erupcji i rodzaj materiału - podaje przykłady negatywnych i pozytywnych skutków erupcji wulkanicznych	Uczeń: - wskazuje wpływ budowy wnętrza Ziemi na genezę procesów endogenicznych - podaje przykłady występowania i wykorzystania skał we własnym regionie - wyjaśnia wpływ procesów geologicznych na powstawanie głównych struktur tektonicznych na wybranych przykładach - wskazuje różnice w procesach powstawania wybranych gór, np. Himalajów i Andów - wymienia przykłady wpływu zjawisk wulkanicznych na środowisko przyrodnicze i działalność człowieka - podczas lekcji w terenie rozpoznaje rodzaje skał - omawia zależność pomiędzy wiekiem orogenezy a wysokością gór - podaje przykłady skutków występowania procesów izostatycznych - wykazuje zależność wielkich form rzeźby terenu od budowy skorupy
--	--	---	---	--

• podaje różnicę między epicentrum a hipocentrum trzęsienia ziemi • podaje przykłady wybranych trzęsień ziemi występujących na świecie • wyjaśnia znaczenie terminu <i>ruchy izostaticzne</i> • odczytuje dane z krzywej hipsograficznej • wskazuje na mapie najgłębsze rowy oceaniczne na Ziemi i podaje ich nazwy • wyjaśnia znaczenie terminu <i>skamieniałość przewodnia</i>	• charakteryzuje ukształtowanie poziome i pionowe powierzchni Ziemi • omawia podział dziejów Ziemi • omawia etapy powstawania skamieniałości na podstawie schematu	• wskazuje na mapie ważniejsze wulkany i określa ich położenie w stosunku do granic płyt litosfery • omawia przyczyny trzęsień ziemi • charakteryzuje skalę Richtera i skalę Mercallego • przedstawia rozchodzenie się fal sejsmicznych na podstawie ilustracji • omawia wielkie formy ukształtowania lądów i dna oceanicznego • wskazuje na mapie batymetrycznej wielkie formy dna oceanicznego • omawia metody odtwarzania dziejów Ziemi • przedstawia najważniejsze wydarzenia geologiczne i przyrodnicze w dziejach Ziemi (fałdowania, transgresje i regresje morskie, zlodowacenia, rozwój świata organicznego) • rozpoznaje okres geologiczny na podstawie opisu	• wykazuje zależność między ruchami płyt skorupy ziemskiej a rozmieszczeniem wulkanów • wykazuje zależność między ruchami płyt skorupy ziemskiej a obszarami występowania trzęsień ziemi • wskazuje negatywne skutki trzęsień ziemi i erupcji wulkanicznych • omawia wpływ procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Ziemi • analizuje tabelę stratygraficzną • wyjaśnia znaczenie skamieniałości przewodnich w odtwarzaniu dziejów Ziemi • analizuje oraz interpretuje mapy, odkrywki glebowe i przekroje geologiczne	ziemskiej na przykładach ze świata i z Europy • prezentuje zasady ustalania wieku względnego i wieku bezwzględnego skał oraz wydarzeń geologicznych • rozpoznaje okres geologiczny na podstawie zestawu skamieniałości przewodnich • odtwarza wydarzenia geologiczne i przyrodnicze w dziejach Ziemi na podstawie odkrywki glebowej i przekroju geologicznego
---	--	--	---	--

XI. Procesy zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi

Uczeń: • klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wietrzenie, zwietrzelina</i> • wyróżnia rodzaje wietrzenia (fizyczne, chemiczne, biologiczne) • wymienia produkty wietrzenia • wymienia rodzaje ruchów masowych • wyjaśnia znaczenie terminu <i>kras</i> • wymienia skały rozpuszczalne przez wodę • wymienia podstawowe formy krasowe • wymienia elementy doliny rzecznej na podstawie schematu • wymienia rodzaje erozji rzecznej • wymienia typy ujść rzecznych • wskazuje na mapie delty i ujścia lejkowate • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, lądolód</i>	Uczeń: • wymienia czynniki wpływające na efekty procesów zewnętrznych • wymienia czynniki decydujące o intensywności wietrzenia na kuli ziemskiej • omawia procesy krasowe • omawia właściwości rozpuszczające wody • odróżnia formy krasu powierzchniowego od krasu podziemnego • odróżnia terasę zalewową od terasy nadzalewowej • odróżnia erozje wgłębną, wsteczną i boczną • wskazuje na mapie delty i ujścia lejkowate • wymienia formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności lodowców	Uczeń: • omawia procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja) • charakteryzuje zjawiska wietrzenia fizycznego, chemicznego i biologicznego • przedstawia formy i produkty powstałe w wyniku poszczególnych rodzajów wietrzenia • omawia rozwój rzeźby terenu powstałej pod wpływem ruchów masowych • przedstawia czynniki wpływające na przebieg zjawisk krasowych • przedstawia uwarunkowania tempa rozpuszczania skał • omawia cechy rzeźby krasowej • wskazuje na mapie obszary krasowe znane na świecie, w Europie i w Polsce	Uczeń: • omawia intensywność poszczególnych rodzajów wietrzenia na Ziemi na podstawie schematu • omawia skutki procesu wietrzenia • omawia genezę wybranych form krasowych powierzchniowych i podziemnych • omawia skutki ruchów masowych • omawia sposoby zapobiegania ruchom masowym wymienia etapy rozwoju form krasu powierzchniowego • podaje cechy rzeźbotwórczej działalności rzeki – erozji, transportu, akumulacji – w jej górnym, środkowym i dolnym biegu • analizuje powstawanie meandrów na podstawie schematu • opisuje niszczącą, transportową i akumulacyjną działalność lodowców	Uczeń: • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania procesów rzeźbotwórczych rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia • omawia skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia • wykazuje wpływ czynników przyrodniczych i działalności człowieka na grawitacyjne ruchy masowe • przedstawia przykłady ograniczeń w zakresie zagospodarowania terenu, wynikające z budowy geologicznej podłoża, rzeźby terenu i grawitacyjnych ruchów masowych • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania procesów rzeźbotwórczych (erozji i akumulacji) na poszczególnych odcinkach rzeki (górnym, środkowym i dolnym)
---	--	--	---	--

- wymienia rodzaje moren - rozróżnia formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów na ilustracji oraz fotografii - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>abrazja, klif, plaża, mierzeja</i> - wymienia czynniki kształtujące wybrzeża morskie - wymienia czynniki wpływające na intensywność rzeźbotwórczej działalności wiatru - wymienia rodzaje wydym - wymienia rodzaje pustyń - podaje nazwy największych pustyń na Ziemi	- omawia powstawanie różnych typów moren - wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności morza - rozróżnia typy wybrzeży na podstawie map i fotografii - wymienia formy terenu powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wiatru - wyjaśnia różnice między wydmą paraboliczną a barchanem	- porównuje cechy rzeki w biegach górnym, środkowym i dolnym - rozpoznaje na rysunkach i fotografiach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności rzek - charakteryzuje typy ujść rzecznych na podstawie mapy i zdjęć satelitarnych - klasyfikuje formy rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i formy akumulacyjne - charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów - wymienia czynniki wpływające na tempo cofania się wybrzeży klifowych - przedstawia proces powstawania mierzei na podstawie schematu - charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności morza (klif, mierzeja) - omawia uwarunkowania procesów eolicznych - omawia warunki tworzenia się wydym	- charakteryzuje krajobraz młodogłacjalny - omawia procesy i formy na wybrzeżu stromym - porównuje typy wybrzeży morskich oraz podaje ich podobieństwa i różnice - charakteryzuje niszczącą, transportującą i budującą działalność wiatru - rozróżnia formy rzeźby erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru na podstawie fotografii	opisuje fazy rozwoju zakola rzeczego i powstawanie starorzecza na podstawie ilustracji
---	---	---	--	--

XII. Pedosfera i biosfera

Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gleba, przydatność rolnicza gleb, żyzność, urodzajność</i> - rozróżnia gleby strefowe, śródstrefowe i niestrefowe - rozróżnia podstawowe profile glebowe - wyjaśnia znaczenie terminu <i>formacje roślinne</i> - podaje nazwy formacji roślinnych - wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych - wymienia charakterystyczne gatunki roślinne w każdej ze stref roślinnych - wymienia piętra roślinne na przykładzie Tatr	Uczeń: - charakteryzuje najważniejsze poziomy glebowe na podstawie ilustracji profili glebowych - wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych typów gleb strefowych i niestrefowych - podaje charakterystyczne cechy głównych stref roślinnych na Ziemi - porównuje piętrowość w wybranych górach świata	Uczeń: - przedstawia uwarunkowania powstawania gleb - omawia podstawowe profile glebowe - omawia cechy głównych typów gleb strefowych, śródstrefowych i niestrefowych - wyjaśnia różnicę między żyznością a urodzajnością - opisuje rozmieszczenie i warunki występowania głównych stref roślinnych na świecie - charakteryzuje piętra roślinne na wybranych obszarach górskich - podaje wspólne cechy piętrowości na przykładzie wybranych gór świata	Uczeń: - charakteryzuje czynniki glebotwórcze i procesy glebotwórcze - dopasowuje do profili glebowych odpowiednie nazwy gleb - omawia przydatność rolniczą wybranych typów gleb na świecie - omawia czynniki wpływające na piętrowe zróżnicowanie roślinności na Ziemi	Uczeń: - analizuje profil glebowy i rozpoznaje proces glebotwórczy - wskazuje przyczyny zróżnicowania profili glebowych poszczególnych typów gleb - wskazuje zależność między klimatem a występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym - wykazuje zależność szaty roślinnej od wysokości nad poziomem morza
--	--	---	---	---

Warsztaty terenowe				
Uczeń: rozpoznaje ogólną budowę skał w odkrywce geologicznej	Uczeń: - porządkuje chronologicznie wydarzenia geologiczne w odkrywce geologicznej - wymienia struktury tektoniczne oraz ich elementy składowe widoczne w odkrywce geologicznej	Uczeń: - analizuje odkrywkę geologiczną i na jej podstawie wnioskuje o przeszłości geologicznej regionu - rozpoznaje efekt procesów rzeźbotwórczych zachodzących w miejscu obserwacji terenowych	Uczeń: - analizuje mapę geologiczną obszaru, na którym są prowadzone zajęcia terenowe, i porównuje ją z informacjami odczytanymi z odkrywki geologicznej - dokonuje obserwacji procesów geologicznych i geomorfologicznych zachodzących w okolicy miejsca zamieszkania	Uczeń: dostrzega prawidłowości dotyczące procesów geologicznych i geomorfologicznych w miejscu obserwacji

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną (plus wymagania na ocenę dopuszczającą)	na ocenę dobrą (plus wymagania na ocenę dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę bardzo dobrą (plus wymagania na ocenę dobrą, dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę celującą (plus wymagania na ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną i dopuszczającą)
2	3	4	5	6
I. Zmiany na mapie politycznej				
Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>państwo, granica państwa, enklawa, eksklawa, terytorium zależne</i> • podaje różnice w powierzchni wybranych państw na świecie • wymienia największe i najmniejsze państwa świata i wskazuje je na mapie • podaje aktualną liczbę państw świata • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kolonializm, dekolonizacja</i> • wyjaśnia różnicę między integracją a dezintegracją państw • wymienia państwa powstałe po 1989 roku i wskazuje je na mapie świata • podaje przykłady organizacji międzynarodowych • podaje przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie • wymienia podstawowe wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego państw • wyjaśnia, czym jest PKB	Uczeń: • wymienia różnice między enklawą a eksklawą • wskazuje na mapie granice oraz stolice wybranych państw • omawia specjalny status Antarktydy • wymienia płaszczyzny integracji państw lub obszarów • wymienia główne cele działalności wybranych organizacji międzynarodowych • wskazuje na mapie świata obszary ważniejszych konfliktów zbrojnych • wymienia czynniki wpływające na rozwój państw • omawia prawidłowości w zróżnicowaniu przestrzennym państw świata pod względem PKB <i>per capita</i> • wyjaśnia, czym jest HDI • wymienia kraje o najwyższych i najniższych wartościach HDI	Uczeń: • omawia podział terytorialny mórz i oceanów • podaje przykłady enklaw, eksklaw i terytoriów zależnych na świecie oraz wskazuje je na mapie • przedstawia wpływ kolonializmu i dekolonizacji na ludność byłych kolonii oraz jej kulturę • podaje przyczyny procesów dezintegracyjnych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej pod koniec XX w. • opisuje działalność ONZ • omawia przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych w wybranych regionach świata • opisuje wybrane konflikty zbrojne • omawia przyczyny zwiększania się dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw • omawia strukturę PKB według trzech głównych sektorów gospodarki • wyjaśnia, czym jest wartość dodana brutto (WDB)	Uczeń: • opisuje wpływ kolonializmu na współczesny podział polityczny świata • wskazuje na mapie obszary o niestalonym statusie • omawia skutki kolonializmu i dekolonizacji • opisuje kształtowanie się mapy politycznej świata do 1989 roku • omawia wpływ przemian społeczno-ustrojowych po 1989 roku na podział polityczny świata • analizuje przyczyny i skutki integracji europejskiej • opisuje tendencje dezintegracyjne w Europie na przykładzie Katalonii • omawia skutki współczesnych konfliktów zbrojnych • porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju gospodarczego • omawia prawidłowości przestrzenne w zróżnicowaniu państw świata pod względem PKB i HDI • porównuje cechy krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego na wybranych przykładach	Uczeń: • opisuje historię utworzenia Sudanu Południowego • omawia wpływ kolonializmu i dekolonizacji na współczesny podział polityczny świata oraz występowanie konfliktów zbrojnych • omawia znaczenie Unii Europejskiej w przemianach społeczno-gospodarczych państw członkowskich • opisuje działalność wybranej organizacji międzynarodowej • omawia wpływ konfliktów zbrojnych na społeczeństwo i gospodarkę państw • opisuje ekonomiczne, demograficzne i społeczne cechy państw o różnym poziomie rozwoju gospodarczego

II. Ludność i osadnictwo

Uczeń: • podaje aktualną liczbę ludności świata • wymienia najludniejsze państwa świata i wskazuje je na mapie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przyrost naturalny, współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów, współczynnik przyrostu naturalnego</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksplozja demograficzna, regres demograficzny</i> • wymienia etapy rozwoju demograficznego ludności • wyjaśnia znaczenie terminu <i>współczynnik dzietności</i> • wymienia typy demograficzne społeczeństw • podaje przykłady państw, których społeczeństwa się starzeją • wymienia czynniki rozmieszczenia ludności na Ziemi • wymienia bariery osadnicze • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekumena, subekumena, anekumena, gęstość zaludnienia</i> • wymienia najgęściej zaludnione kraje na świecie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>imigracja, emigracja, reemigracja, saldo migracji, współczynnik salda migracji</i> • dokonuje podziału migracji ze względu na zasięg • podaje główne kierunki współczesnych migracji na świecie • wskazuje na mapie przykładowe kraje emigracyjne i kraje imigracyjne • wymienia państwa, które w ostatnim czasie przyjęły najwięcej uchodźców • wymienia odmiany ludzkie	Uczeń: • omawia różnice w zaludnieniu regionów • oblicza współczynniki urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego • podaje przyczyny eksplozji demograficznej i regresu demograficznego • podaje przykłady państw, w których występuje eksplozja demograficzna lub regres demograficzny • omawia model przejścia demograficznego • porównuje piramidy wieku i płci sporządzone dla wybranych krajów świata • wymienia przyczyny starzenia się społeczeństw • omawia wybrane czynniki rozmieszczenia ludności na świecie • wskazuje obszary największej i najmniejszej koncentracji ludności na świecie • oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia • oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego • podaje główne przyczyny migracji zagranicznych na świecie • wskazuje na mapie przykłady krajów o dodatnim i ujemnym saldzie migracji zagranicznych • wyjaśnia, czym jest uchodźstwo • opisuje rozmieszczenie odmian ludzkich na świecie • wyjaśnia różnice między narodem a grupą etniczną • wymienia przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem narodowościowym i etnicznym • wymienia przykłady rodzin językowych	Uczeń: • analizuje dynamikę zmian liczby ludności świata • omawia zróżnicowanie przyrostu naturalnego na świecie • opisuje etapy rozwoju demograficznego na wybranych przykładach • omawia zróżnicowanie struktury wieku na świecie • charakteryzuje typy demograficzne społeczeństw na podstawie piramidy wieku i płci na wybranych przykładach • omawia czynniki kształtujące strukturę wieku • omawia przestrzenne zróżnicowanie współczynnika dzietności na świecie • przedstawia uwarunkowania rozmieszczenia ludności na świecie • opisuje bariery ograniczające osadnictwo i podaje ich przykłady • opisuje różnice w gęstości zaludnienia kontynentów • opisuje migracje wewnętrzne • omawia współczesne migracje zagraniczne i wymienia kraje, do których w ostatnich latach przybyło najwięcej imigrantów • wyjaśnia przyczyny dodatniego lub ujemnego salda migracji w wybranych krajach świata • przedstawia rozmieszczenie państwa o dodatnim i ujemnym saldzie migracji • wskazuje różnice między uchodźstwem a migracjami ekonomicznymi • omawia różnice między mniejszością narodową a mniejszością etniczną • opisuje strukturę narodowościową i etniczną ludności Polski	Uczeń: • wyjaśnia przyczyny zmian tempa wzrostu liczby ludności w skali globalnej i regionalnej • analizuje zróżnicowanie przestrzenne współczynnika przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych • omawia społeczno-kulturowe uwarunkowania zróżnicowania modelu rodziny • opisuje zróżnicowanie demograficzne społeczeństw • omawia zróżnicowanie współczynnika feminizacji i współczynnika maskulinizacji na świecie • omawia prawidłowości w rozmieszczeniu ludności na świecie • opisuje problemy uchodźców • omawia przyczyny i skutki migracji zagranicznych na świecie • przedstawia skutki zróżnicowania narodowościowego i etnicznego ludności na przykładzie wybranego państwa • przedstawia konsekwencje upowszechniania się wybranych języków na świecie • analizuje zróżnicowanie struktury wykształcenia ludności na świecie • omawia główne założenia wybranych religii • omawia konsekwencje zróżnicowania kulturowego ludności świata • charakteryzuje procesy metropolizacji w wybranych regionach świata • charakteryzuje typy fizjonomiczne miast i podaje ich przykłady	Uczeń: • przedstawia skutki zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie • ocenia skutki wysokiego i niskiego przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych • ocenia skutki eksplozji demograficznej i regresu demograficznego • analizuje i ocenia zróżnicowanie mieszkańców różnych regionów świata pod względem dzietności • omawia konsekwencje starzenia się społeczeństw oraz zróżnicowanie przestrzenne tego zjawiska • przedstawia społeczno-ekonomiczne i ekologiczne skutki nadmiernej koncentracji ludności • analizuje skutki migracji w krajach emigracyjnych i w krajach imigracyjnych na przykładzie migracji Ukraińców do Polski w ostatnich latach • analizuje problemy państw o różnej zawartości socjoetnicznej • dostrzega związek między wykształceniem ludności a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju • opisuje wpływ wybranych religii na życie człowieka i gospodarkę • podaje przykłady wpływu religii na społeczeństwo i gospodarkę w Polsce • analizuje na podstawie map cyfrowych zróżnicowanie sieci osadniczej na świecie • wyjaśnia różnice między procesami urbanizacji zachodzącymi w państwach o niskim i wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego
---	--	---	--	--

• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rasizm, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna</i> • wymienia mniejszości narodowe w Polsce • wymienia przykłady języków urzędowych i języków sztucznych • podaje nazwy najbardziej rozpowszechnionych języków świata • wyjaśnia, czym jest <i>wskaźnik analfabetyzmu</i> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>religia</i> • wymienia wybrane religie świata • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura, krąg kulturowy</i> • wymienia rodzaje jednostek osadniczych • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wieś, miasto</i> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>urbanizacja</i> • wymienia płaszczyzny urbanizacji • wyjaśnia, czym jest <i>metropolia</i> • wymienia funkcje miast • wymienia najludniejsze zespoły miejskie świata • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>megamiasto, megalopolis</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>obszar wiejski, wieś</i> • wymienia nowe funkcje obszarów wiejskich	• omawia zróżnicowanie językowe ludności świata • wyjaśnia, czym jest <i>wskaźnik skolaryzacji</i> • przedstawia strukturę religijną ludności świata • wymienia trzy wielkie religie uniwersalne • podaje przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem religijnym • wymienia główne kręgi kulturowe na świecie • wymienia kryteria podziału jednostek osadniczych na wsie i miasta • wymienia czynniki lokalizacji jednostek osadniczych • wyjaśnia, czym jest <i>wskaźnik urbanizacji</i>, oraz przedstawia jego zróżnicowanie na świecie i w Polsce • podaje przykłady miast o różnych funkcjach • wskazuje na mapie najludniejsze zespoły miejskie świata • wymienia formy zespołów miejskich • podaje przykłady megamiast oraz megalopolis i wskazuje je na mapie • omawia udział ludności wiejskiej w całkowitej liczbie ludności danego kraju • opisuje udział obszarów wiejskich w powierzchni kraju • przedstawia czynniki rozwoju obszarów wiejskich na świecie	• przedstawia podział indoeuropejskiej rodziny językowej • omawia przyczyny upowszechniania się wybranych języków na świecie • omawia wartości wskaźnika analfabetyzmu i wskaźnika skolaryzacji w wybranych krajach • opisuje zróżnicowanie religijne ludności świata • omawia strukturę wyznaniową w wybranych państwach i w Polsce • opisuje zróżnicowanie kulturowe ludności świata • omawia fazy urbanizacji i ich przebieg w różnych rejonach świata • omawia i rozpoznaje formy zespołów miejskich na świecie • wyjaśnia zależność między udziałem ludności wiejskiej w całkowitej liczbie mieszkańców a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju • opisuje nowe funkcje obszarów wiejskich	• omawia przyczyny wyludniania się obszarów wiejskich na przykładzie Europy • wyjaśnia przyczyny depopulacji niektórych wsi w Polsce • wyjaśnia przyczyny zacierania się granic między miastem a wsią	• analizuje przyczyny i skutki urbanizacji w wybranych regionach świata • proponuje działania, które mogą zapobiec wyludnianiu się wsi
III. Sektory gospodarki				
Uczeń: • przedstawia podział gospodarki na sektory • przedstawia sekcje Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>globalizacja, indeks globalizacji</i>	Uczeń: • opisuje poszczególne sektory gospodarki i ich funkcje • przedstawia zmiany znaczenia sektorów gospodarki wraz z rozwojem cywilizacyjnym	Uczeń: • omawia strukturę zatrudnienia i strukturę WDB według sektorów gospodarki oraz zmiany tych struktur w czasie w wybranych krajach świata • opisuje zmiany struktury zatrudnienia i struktury WDB według sektorów gospodarki w Polsce	Uczeń: • wyjaśnia, jak zmieniają się struktura zatrudnienia i struktura WDB według sektorów gospodarki wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju • klasyfikuje działalność gospodarczą według PKD	Uczeń: • dostrzega współzależność sektora przemysłowego i usługowego • przedstawia wpływ globalizacji i rozwoju technologii na zmiany w zatrudnieniu oraz przemiany wewnątrzsektorowe

	• omawia wzrost udziału usług w strukturze zatrudnienia wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju • wskazuje na mapie kraje o najwyższym i najniższym indeksie globalizacji na świecie • wymienia płaszczyzny globalizacji	• podaje przyczyny zmian znaczenia sektorów gospodarki • wymienia przykłady działalności znajdujących się na pograniczu sektorów gospodarki • przedstawia przejawy globalizacji na płaszczyznach: gospodarczej, społecznej i politycznej	• omawia pozytywne i negatywne skutki globalizacji na przykładzie Polski	
IV. Rolnictwo				
Uczeń: • wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa • wymienia formy użytkowania ziemi • podaje rodzaje terenów tworzących strukturę użytków rolnych • wymienia kryteria podziału rolnictwa • wymienia typy rolnictwa • wskazuje na mapie główne regiony rolnicze na świecie • wymienia główne cechy rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego • wyjaśnia znaczenie terminu <i>GMO</i> • wymienia państwa, w których uprawia się rośliny modyfikowane genetycznie • wymienia główne rośliny uprawne • wymienia głównych producentów ryżu, pszenicy i ziemniaków na świecie • wyjaśnia różnicę między chowem a hodowlą zwierząt • wymienia typy chowu zwierząt • wymienia państwa o największym поголовiu wybranych zwierząt gospodarskich • wymienia główne typy lasów • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lesistość</i>, <i>wskaźnik lesistości</i> • wymienia funkcje lasów	Uczeń: • określa udział użytków rolnych w powierzchni kraju w wybranych państwach • opisuje zróżnicowanie struktury użytków rolnych w wybranych krajach • omawia strukturę użytkowania ziemi i strukturę użytków rolnych w Polsce • wyjaśnia, na czym polega intensywność produkcji rolnej • wskazuje główne różnice między rolnictwem ekstensywnym a rolnictwem intensywnym • omawia czynniki rozwoju rolnictwa uprzemysłowionego • przedstawia zasady rolnictwa ekologicznego • dokonuje podziału roślin uprawnych ze względu na cechy biologiczne • podaje przykłady zastosowania wybranych roślin uprawnych • omawia różnice między chowem intensywnym a chowem ekstensywnym • przedstawia podział zwierząt gospodarskich i kierunki ich chowu • wyjaśnia różnice między leśnictwem a gospodarką leśną • charakteryzuje główne typy lasów • przedstawia rozmieszczenie lasów na Ziemi • omawia zmiany lesistości w Polsce • opisuje funkcje lasów	Uczeń: • opisuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa • porównuje strukturę użytków rolnych w Polsce ze strukturą użytków rolnych w wybranych krajach • omawia typy rolnictwa na świecie • analizuje różnice między rolnictwem intensywnym a rolnictwem ekstensywnym • wykazuje różnice między rolnictwem uprzemysłowionym a rolnictwem ekologicznym oraz przedstawia ich wady i zalety • omawia areal upraw <i>GMO</i> • opisuje rozmieszczenie i wielkość produkcji ważniejszych upraw na świecie • wymienia czołowych producentów wybranych roślin uprawnych • charakteryzuje rozmieszczenie i wielkość поголовia wybranych zwierząt gospodarskich na świecie • przedstawia sposoby gospodarowania zasobami leśnymi • omawia udział oceanów w światowych połowach • przedstawia wielkość połowów i produkcji akwakulturowej na świecie	Uczeń: • wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i czynników pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa na świecie • porównuje strukturę użytkowania ziemi w Polsce ze strukturą użytkowania ziemi w wybranych krajach • omawia przyczyny dużego udziału gruntów ornych w strukturze użytkowania ziemi wybranych państw • omawia czynniki sprzyjające dużej wydajności rolnictwa w Europie Zachodniej • charakteryzuje rolnictwo pierwotne, rolnictwo tradycyjne i rolnictwo rynkowe • dokonuje analizy udziału rolnictwa ekologicznego w Polsce na tle innych krajów Unii Europejskiej • przedstawia skutki rozwoju rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego • charakteryzuje warunki uprawy roślin: zbożowych, strączkowych, bulwiastych i korzeniowych oraz przemysłowych, a także warzyw i owoców oraz używek • omawia czynniki wpływające na zróżnicowanie gatunkowe chowu zwierząt gospodarskich na świecie	Uczeń: • omawia zmiany w strukturze użytkowania ziemi wybranych państw • charakteryzuje główne regiony rolnicze świata • omawia korzyści i problemy wynikające z wykorzystywania roślin modyfikowanych genetycznie • omawia czynniki, które wpływają na zróżnicowanie wysokości plonów zbóż w wybranych krajach • analizuje przestrzenne zróżnicowanie chowu poszczególnych zwierząt gospodarskich i wyjaśnia jego przyczyny • uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie • rozumie zasady zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrony przyrody • dostrzega związek między wielkością połowów i produkcji akwakulturowej a równowagą ekosystemów wodnych • podaje sposoby zapobiegania wyczerpywaniu się zasobów wód morskich i śródlądowych

• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rybactwo, rybołówstwo, akwakultura, marikultura</i> • wymienia najczęściej poławiane gatunki organizmów wodnych • wyjaśnia, czym jest <i>przełowienie</i>	• omawia rozmieszczenie najważniejszych łowisk na świecie • podaje przyczyny przełowienia • wskazuje nadmiernie eksploatowane łowiska na mapie		• ocenia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika lesistości na świecie i w Polsce • wykazuje skutki rabunkowej gospodarki leśnej w wybranych regionach świata • omawia wzrost udziału akwakultury w rybactwie	
V. Przemysł				
Uczeń: • dokonuje podziału czynników lokalizacji przemysłu • wymienia najważniejsze przyrodnicze, techniczno-ekonomiczne i społeczno-polityczne czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia działy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii (high-tech) • podaje czynniki lokalizacji przemysłu tradycyjnego i przemysłu high-tech • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>industrializacja, dezindustrializacja, reindustrializacja</i> • podaje przykłady dezindustrializacji i reindustrializacji na świecie i w Polsce • wymienia czynniki koncentracji przemysłu • wymienia formy koncentracji przemysłu tradycyjnego • wyjaśnia znaczenie terminu budownictwo • podaje nazwy odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii • wymienia główne surowce energetyczne • wymienia największych producentów surowców energetycznych na świecie • wymienia głównych producentów i konsumentów energii elektrycznej na świecie	Uczeń: • wymienia różnice między przymusową a związaną lokalizacją przemysłu • omawia przyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu • podaje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii • porównuje czynniki lokalizacji przemysłu tradycyjnego z czynnikami przemysłu zaawansowanych technologii • wskazuje różnice między dezindustrializacją a reindustrializacją przemysłu • podaje przyczyny dezindustrializacji • przedstawia różnice między ośrodkiem przemysłowym a okręgiem przemysłowym • omawia etapy rozwoju okręgu przemysłowego • wymienia formy koncentracji przemysłu high-tech • przedstawia prawidłowości przestrzenne udziału budownictwa w strukturze zatrudnienia na świecie • omawia źródła energii na świecie w podziale na odnawialne i nieodnawialne • przedstawia rozmieszczenie surowców energetycznych na świecie • wymienia odnawialne źródła energii	Uczeń: • omawia techniczno-ekonomiczne czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia korzyści i niekorzyści aglomeracji • omawia proces deaglomeracji przemysłu • opisuje społeczno-polityczne czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia behawioralne czynniki lokalizacji przemysłu • porównuje cechy przemysłu tradycyjnego z cechami przemysłu zaawansowanych technologii • opisuje rozmieszczenie przemysłu tradycyjnego oraz przemysłu high-tech na świecie • omawia przebieg dezindustrializacji w wybranych państwach świata • opisuje gospodarcze znaczenie reindustrializacji • podaje rodzaje i przykłady okręgów przemysłowych na świecie • omawia rozmieszczenie ważniejszych okręgów przemysłowych na świecie • omawia czynniki warunkujące powstanie technopolii • przedstawia rolę budownictwa w gospodarce • charakteryzuje energetykę opartą na nieodnawialnych źródłach energii • charakteryzuje energetykę opartą na odnawialnych źródłach energii	Uczeń: • omawia wpływ czynników lokalizacji przemysłu na rozwój wybranych działów przemysłu i rozmieszczenie zakładów przemysłowych • opisuje zmiany znaczenia czynników lokalizacji przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii w procesie rozwoju cywilizacyjnego • omawia znaczenie przemysłu zaawansowanych technologii • podaje skutki dezindustrializacji w wybranych państwach świata • omawia przebieg industrializacji, dezindustrializacji i reindustrializacji w Polsce • omawia rozmieszczenie ośrodków i okręgów przemysłowych w Polsce • charakteryzuje wybrany okręg przemysłowy w Polsce • charakteryzuje wybrane technopolie na świecie i wskazuje je na mapie • wyjaśnia, czym są klastry, i omawia ich rolę w budowie gospodarki opartej na wiedzy • przedstawia różne oblicza budownictwa na świecie i w Polsce • opisuje skutki wzrostu zapotrzebowania na energię • omawia prawidłowości w zakresie zmian udziału źródeł odnawialnych źródeł w strukturze zużycia energii	Uczeń: • przedstawia przyczyny zmian roli czynników lokalizacji przemysłu w czasie • ocenia trafność lokalizacji wybranego zakładu przemysłowego w Polsce • ocenia wpływ przemysłu zaawansowanych technologii na rozwój gospodarczy państw i jakość życia ludzi • omawia rolę reindustrializacji w gospodarce • prezentuje zmiany struktury przestrzennej przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii na świecie z uwzględnieniem Polski • prezentuje argumenty przemawiające za potrzebą zharmonizowania stylu budownictwa z krajobrazem przyrodniczym i krajobrazem kulturowym • omawia działania podejmowane na rzecz ograniczenia tempa wzrostu zużycia energii • opisuje nietypowe źródła energii na przykładzie Szwecji • przedstawia związek między strukturą produkcji energii elektrycznej a bezpieczeństwem energetycznym kraju i środowiskiem geograficznym •

- wymienia typy elektrowni - wymienia kraje wytwarzające najwięcej energii jądrowej	- przedstawia bilans energetyczny i jego zmiany na przestrzeni wieków - omawia gospodarcze znaczenie energii elektrycznej - porównuje wielkość produkcji energii elektrycznej przypadającej na jedną osobę w wybranych krajach - opisuje udział energii jądrowej w całkowitej produkcji energii elektrycznej na świecie	- określa udział poszczególnych źródeł energii w bilansie energetycznym świata - omawia bilans energetyczny Polski - dostrzega prawidłowości w zmianach udziału nieodnawialnych i odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym świata - przedstawia strukturę produkcji energii według typów elektrowni w wybranych krajach - porównuje strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce ze strukturą produkcji energii elektrycznej w wybranych krajach Europy i świata - omawia zmiany w strukturze zużycia energii elektrycznej w wybranych krajach - omawia rozwój energetyki jądrowej na świecie - omawia znaczenie energetyki jądrowej na świecie	- przedstawia zalety i wady wybranych typów elektrowni - omawia pozytywne i negatywne skutki rozwoju energetyki jądrowej - omawia plany rozwoju energetyki jądrowej w Polsce	
--	--	---	--	--

VI. Usługi

Uczeń: - klasyfikuje usługi według różnych systemów - charakteryzuje usługi podstawowe i usługi wyspecjalizowane - wymienia rodzaje transportu i kryteria jego podziału - podaje czynniki rozwoju transportu - wyjaśnia znaczenie terminu <i>łączność</i> - przedstawia podział łączności - wymienia przejawy kształtowania się społeczeństwa informacyjnego - wyjaśnia, czym jest <i>kapitał ludzki</i> - przedstawia wydatki państwa na edukację w wybranych krajach - wymienia państwa przeznaczające największe nakłady na działalność badawczo-rozwojową - wymienia największe banki świata	Uczeń: - omawia zróżnicowanie sektora usługowego na świecie - omawia czynniki rozwoju transportu w Polsce - wymienia elementy infrastruktury transportowej - wskazuje miejsce łączności w PKD - omawia rozwój łączności - wymienia czynniki wpływające na innowacyjność i rozwój gospodarki opartej na wiedzy - wymienia główne centra finansowe na świecie - podaje czynniki wpływające na rozwój handlu międzynarodowego - wyjaśnia, na czym polega międzynarodowy przepływ kapitału między państwami	Uczeń: - porównuje zatrudnienie w sektorze usługowym w Polsce ze strukturą zatrudnienia w usługach w wybranych krajach świata - opisuje transport: samochodowy, kolejowy, morski, wodny śródlądowy, lotniczy i przesyłowy na świecie - przedstawia wady i zalety poszczególnych rodzajów transportu - omawia rozwój telefonii i zróżnicowanie jego poziomu na świecie - omawia kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego - omawia cechy gospodarki opartej na wiedzy - wyjaśnia znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju gospodarczym	Uczeń: - analizuje zróżnicowanie gęstości sieci dróg i sieci linii kolejowych na świecie - charakteryzuje uwarunkowania rozwoju transportu: samochodowego, kolejowego, morskiego, wodnego śródlądowego, lotniczego i przesyłowego na świecie - przedstawia zróżnicowanie udziału poszczególnych rodzajów transportu w strukturze przewozów w wybranych krajach - przedstawia rozwój telekomunikacji komputerowej i zróżnicowanie jego poziomu na świecie - przedstawia prawidłowości w zakresie zróżnicowania dostępu do internetu na świecie	Uczeń: - omawia znaczenie transportu i łączności w rozwoju społeczno-gospodarczym świata i w życiu codziennym - omawia zmiany roli poszczególnych rodzajów transportu wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju - przedstawia zróżnicowanie poziomu innowacyjności gospodarek państw UE na podstawie Europejskiego Rankingu Innowacyjności - omawia rolę giełd w światowym systemie finansowym i gospodarce państw - opisuje znaczenie handlu międzynarodowego dla rozwoju społeczno-gospodarczego świata
---	--	---	--	---

• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>handel zagraniczny, eksport, import, reeksport, bilans handlowy</i> • wymienia przedmioty handlu międzynarodowego • wyjaśnia znaczenie terminu <i>turystyka</i> • wymienia kraje, z których przyjeżdża do Polski najwięcej turystów • podaje czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną • wymienia regiony najczęściej odwiedzane przez turystów • wskazuje na mapie główne regiony turystyczne Europy	• omawia kierunki międzynarodowej wymiany towarowej • wymienia głównych partnerów handlowych Polski • omawia rozwój ruchu turystycznego na świecie • charakteryzuje wybrany region turystyczny świata • omawia udział poszczególnych regionów świata w ogólnej liczbie przyjazdów turystycznych	• opisuje dostęp do usług edukacyjnych w wybranych krajach • omawia dostęp do usług bankowych w wybranych krajach • opisuje wpływ usług ubezpieczeniowych na życie człowieka • omawia cele Światowej Organizacji Handlu (WTO) • omawia na podstawie mapy zróżnicowanie przestrzenne obrotów handlu zagranicznego • przedstawia strukturę towarową wymiany handlowej w wybranych krajach • omawia strukturę handlu zagranicznego Polski • przedstawia główne założenia działalności Światowej Organizacji Sprawiedliwego Handlu (WFTO) • przedstawia przyczyny szybkiego rozwoju turystyki na świecie • omawia czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną • opisuje atrakcyjność turystyczną wybranych regionów turystycznych świata • przedstawia ograniczenia w rozwoju turystyki	• omawia rolę telekomunikacji komputerowej w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego • omawia pozytywne i negatywne skutki kształtowania się społeczeństwa informacyjnego • wyjaśnia, na czym polega wsparcie udzielane młodym, innowacyjnym przedsiębiorstwom – start-upom – przez inkubatory przedsiębiorczości i akceleratorów biznesu • przedstawia prawidłowości przestrzenne w zakresie dostępu do usług edukacyjnych i finansowych na świecie • wykazuje związek między nakładami na prace badawczo-rozwojowe a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego państwa • omawia rolę usług w handlu międzynarodowym • analizuje handel międzynarodowy w ujęciu globalnym: podaje wartość światowych obrotów handlu międzynarodowego, opisuje strukturę towarową, wymienia najważniejszych eksporterów i importerów • opisuje skutki rozwoju turystyki na świecie • omawia usługi turystyczne w Polsce • podaje przykłady skutków rozwoju turystyki w swoim regionie • przedstawia najważniejsze miejsca pielgrzymkowe różnych religii na świecie i w Polsce oraz omawia znaczenie miejsc świętych dla wyznawców poszczególnych religii	• omawia zasady sprawiedliwego handlu i wyjaśnia, dlaczego należy ich przestrzegać • wyjaśnia, jaki wpływ wywiera turystyka na gospodarkę i społeczeństwo krajów wysoko i słabo rozwiniętych • omawia znaczenie usług turystycznych dla rozwoju społeczno-gospodarczego świata
---	---	---	--	--

VII. Wpływ człowieka na środowisko

Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>środowisko przyrodnicze, środowisko geograficzne, antropopresja</i> • podaje przykłady konfliktów ekologicznych • wymienia źródła zanieczyszczeń atmosfery spowodowane działalnością człowieka • podaje głównych producentów gazów cieplarnianych w Europie • wymienia rodzaje smogu • wymienia źródła zanieczyszczeń hydrosfery spowodowane działalnością człowieka • wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>agrotechnika</i> • wymienia zagrożenia dla środowiska przyrodniczego spowodowane rolnictwem • wymienia systemy gospodarowania ziemią uprawną • wymienia rodzaje kopalń i podaje nazwy wydobywanych w nich surowców • wyjaśnia znaczenie terminu <i>rekultywacja</i> • podaje przykłady negatywnego wpływu transportu i turystyki na środowisko przyrodnicze • podaje definicję pojęcia <i>krajobraz kulturowy</i> • wymienia formy ochrony krajobrazu • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rekultywacja krajobrazu, renaturalizacja krajobrazu, rewitalizacja krajobrazu</i>	Uczeń: • dostrzega konflikt interesów w relacjach człowiek – środowisko przyrodnicze • wyjaśnia, na czym polega zrównoważony rozwój • omawia cele zrównoważonego rozwoju • wymienia najważniejsze zjawiska związane z zanieczyszczeniem atmosfery • wyróżnia podstawowe rodzaje zanieczyszczeń atmosfery • wymienia antropogeniczne źródła zanieczyszczeń atmosfery • podaje przykłady najbardziej zanieczyszczonych ośrodków miejskich w Polsce • omawia wykorzystywanie wody przez człowieka • wymienia wielkie inwestycje hydrotechniczne i wskazuje je na mapie • opisuje wpływ monokultury rolnej na środowisko przyrodnicze • wyjaśnia, na czym polegają chemizacja i mechanizacja rolnictwa • omawia metody wydobywania surowców w kopalniach otworowych, głębinowych i odkrywkowych • podaje przykłady rekultywacji obszarów pogórnich w Polsce • wymienia elementy środowiska geograficznego, które podlegają negatywnemu wpływowi transportu • podaje główne zagrożenia dynamicznego rozwoju turystyki dla środowiska przyrodniczego • wymienia elementy krajobrazu kulturowego miejskiego i krajobrazu kulturowego wiejskiego	Uczeń: • omawia przyczyny nasilania się konfliktu w relacji człowiek – środowisko przyrodnicze • opisuje zasady zrównoważonego rozwoju • wyjaśnia, w jaki sposób powstaje nadmierny efekt cieplarniany i omawia jego wpływ na globalne ocieplenie • opisuje mechanizm powstawania dziury ozonowej • wyjaśnia powstawanie smogu • omawia emisję dwutlenku węgla na świecie oraz tlenków siarki i azotu UE • wyjaśnia, w jaki sposób działalność gospodarcza człowieka narusza stosunki wodne • omawia wpływ chemizacji i mechanizacji rolnictwa na środowisko przyrodnicze • wyjaśnia, na czym polega melioracja • wymienia negatywne skutki działalności górniczej w poszczególnych rodzajach kopalń • wyjaśnia, jak powstaje lej depresyjny • opisuje, na czym polega rekultywacja terenów pogórnich • omawia wpływ transportu na zanieczyszczenie powietrza, wód i gleby, a także na przekształcenie krajobrazu oraz florę i faunę • opisuje wpływ działalności turystycznej na środowisko geograficzne • omawia proces degradacji krajobrazu miejskiego • opisuje działania człowieka prowadzące do degradacji krajobrazu wiejskiego	Uczeń: • podaje przykłady racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego • wymienia międzynarodowe dokumenty dotyczące zrównoważonego rozwoju • porównuje smog fotochemiczny ze smogiem siarkowym • przedstawia sposoby zapobiegania smogowi • omawia przyrodnicze skutki budowy zapór wodnych • opisuje proces zanikania jeziora Czad • omawia wpływ nadmiernego wypasu zwierząt na środowisko przyrodnicze • wymienia etapy pustoszenia • przedstawia pozytywne i negatywne skutki melioracji • wyjaśnia wpływ działalności górniczej na środowisko przyrodnicze • opisuje kierunki rekultywacji terenów pogórnich i podaje ich przykłady • analizuje wpływ transportu na człowieka • omawia zasady zrównoważonej turystyki • wymienia czynniki zagrażające krajobrazom kulturowym na świecie i w Polsce • określa rolę planowania przestrzennego w kształtowaniu i ochronie krajobrazu kulturowego • wymienia przykłady proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej oraz usługowej na wybranych obszarach	Uczeń: • opisuje konflikty ekologiczne w swojej okolicy, wymienia przyczyny nasilania się tego procesu • podaje propozycje sposobów rozwiązywania konfliktów w relacji człowiek – środowisko • omawia wpływ zanieczyszczeń powietrza na ludzki organizm • ocenia wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne • przedstawia działania człowieka mające na celu zapobieganie zanieczyszczaniu wód oraz zmniejszanie stopnia ich zanieczyszczenia • analizuje na przykładach ze świata i z Polski wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze • analizuje wpływ wybranej kopalni na środowisko przyrodnicze • podaje przykłady negatywnych skutków rozwoju turystyki we własnym regionie • przedstawia przykłady realizacji zasad zrównoważonej turystyki • prezentuje działania służące ochronie krajobrazu kulturowego • omawia przykład rekultywacji, renaturalizacji lub rewitalizacji krajobrazu w swojej okolicy
--	--	---	--	---

	• podaje przykłady rekultywacji, renaturalizacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych w Polsce	• omawia rodzaje i cele działań rewitalizacyjnych		
--	---	---	--	--

Wymagania edukacyjne roczne na poszczególne oceny: OBLICZA GEOGRAFII 3, zakres rozszerzony

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną (plus wymagania na ocenę dopuszczającą)	na ocenę dobrą (plus wymagania na ocenę dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę bardzo dobrą (plus wymagania na ocenę dobrą, dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę celującą (plus wymagania na ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną i dopuszczającą)
2	3	4	5	6
I. Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Polski				
Uczeń: • podaje powierzchnię Polski oraz długość jej granic lądowych i morskich • wymienia państwa graniczące z Polską i wskazuje je na mapie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wylączna strefa ekonomiczna, wody terytorialne, morskie wody wewnętrzne</i> • wskazuje na mapie geometryczny środek Polski • wyjaśnia znaczenie terminu <i>region fizycznogeograficzny</i> • wymienia na podstawie mapy geologicznej trzy wielkie struktury geologiczne, w których granicach leży terytorium Polski • przedstawia podział dziejów Ziemi na ery i okresy • przedstawia podział surowców mineralnych ze względu na zastosowanie • podaje nazwy i wysokości kulminacji w poszczególnych pasach rzeźby terenu • wymienia pasy rzeźby terenu w Polsce i wskazuje ich zasięg na mapie • wymienia formy polodowcowe występujące na obszarze Polski • wymienia klimatyczne pory roku • wymienia czynniki wpływające na klimat Polski • podaje średnie wartości temperatury powietrza, średnie roczne sumy opadów atmosferycznych i długość okresu wegetacyjnego oraz określa częstość kierunków wiatru i liczbę dni z silnym wiatrem w Polsce na podstawie map tematycznych • wyjaśnia, czym jest bilans wodny	Uczeń: • wymienia na podstawie mapy najdalej wysunięte punkty w Polsce oraz podaje ich współrzędne geograficzne • opisuje przebieg granic Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej • podaje nazwy megaregionów i prowincji Polski i wskazuje je na mapie • wymienia jednostki tektoniczne występujące na obszarze Polski • podaje przykłady najważniejszych wydarzeń geologicznych w poszczególnych erach i okresach • wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski • podaje cechy ukształtowania powierzchni Polski • odczytuje informacje z krzywej hipsograficznej Polski • omawia zasięgi zlodowaceń na obszarze Polski na podstawie mapy • omawia cechy klimatu Polski na podstawie map klimatycznych i klimatogramów • wyjaśnia różnice między astronomicznymi, kalendarzowymi i klimatycznymi porami roku • wskazuje obszary nadwyżek i niedoborów wody w Polsce • przedstawia zróżnicowanie gęstości sieci rzecznej w Polsce na podstawie map tematycznych • opisuje rozmieszczenie jezior w Polsce • porównuje powierzchnię i głębokość głównych jezior Polski na podstawie danych statystycznych • przedstawia cechy Morza Bałtyckiego na podstawie mapy tematycznej • omawia zróżnicowanie zasolenia i temperatury powierzchniowej warstwy wody w Bałtyku	Uczeń: • przedstawia charakterystyczne cechy położenia fizycznogeograficznego, matematyczno-geograficznego i geopolitycznego Polski • podaje nazwy podprowincji Polski i wskazuje je na mapie • opisuje jednostki tektoniczne występujące na obszarze Polski • omawia najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski na podstawie tabeli stratygraficznej • omawia znaczenie gospodarcze głównych surowców mineralnych Polski (węgla kamiennego, węgla brunatnego, rud miedzi i soli kamiennej) • wymienia czynniki wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski • omawia rozmieszczenie form polodowcowych na obszarze Polski na podstawie mapy • podaje różnice między krajobrazem młodoglacjalnym a krajobrazem staroglacjalnym • przedstawia wpływ mas powietrza na pogodę w Polsce • omawia zróżnicowanie przestrzenne temperatury powietrza, opadów atmosferycznych, okresu wegetacyjnego i wiatrów w Polsce • charakteryzuje zasoby wodne Polski • analizuje bilans wodny Polski w roku hydrologicznym • opisuje przyczyny niedoborów wody w Polsce	Uczeń: • ocenia konsekwencje położenia fizycznogeograficznego, matematyczno-geograficznego i geopolitycznego Polski • przedstawia charakterystyczne cechy makroregionu, w którym mieszka • przedstawia przebieg strefy T-T na obszarze Polski na podstawie mapy geologicznej • omawia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych Polski • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia surowców mineralnych w Polsce • charakteryzuje pasy rzeźby terenu • wyjaśnia, czym jest klimat peryglacjalny • wykazuje wpływ poszczególnych czynników klimatycznych na klimat Polski • przedstawia przyczyny i skutki niedoboru wody w wybranych regionach Polski • wymienia rodzaje powodzi występujących w Polsce • podaje przyczyny zróżnicowania gęstości sieci rzecznej w Polsce • omawia znaczenie jezior w Polsce • omawia funkcje sztucznych zbiorników w Polsce • charakteryzuje linię brzegową i typy wybrzeży Morza Bałtyckiego	Uczeń: • analizuje zmiany terytorium oraz granic państwa polskiego na przestrzeni dziejów • przedstawia kryteria regionalizacji fizycznogeograficznej • przedstawia budowę geologiczną Polski na tle struktur geologicznych Europy • uzasadnia stwierdzenia, że Polska odznacza się skomplikowaną budową geologiczną • wyjaśnia uwarunkowania tworzenia się i występowania złóż surowców mineralnych • omawia występowanie głównych surowców mineralnych w regionie, w którym mieszka, i wyjaśnia, jak powstały ich złoża • identyfikuje związki między budową geologiczną Polski a głównymi cechami ukształtowania powierzchni • porównuje ukształtowanie powierzchni Polski z ukształtowaniem innych europejskich krajów • omawia procesy, które zachodziły na obszarach występowania klimatu peryglacjalnego i wyjaśnia ich wpływ na obecne ukształtowanie powierzchni Polski • analizuje zróżnicowanie klimatyczne Polski • przedstawia gospodarcze konsekwencje długości trwania okresu wegetacyjnego w różnych regionach Polski • analizuje zasoby wodne w regionie, w którym mieszka, na podstawie różnych źródeł informacji

- wymienia główne cechy sieci rzecznej w Polsce na podstawie mapy - wskazuje na mapie zlewiska i dorzecza głównych rzek Polski - wyjaśnia znaczenie terminu <i>jeziorność</i> - wymienia najmniejsze i największe jeziora w Polsce i wskazuje je na mapie - wymienia największe sztuczne zbiorniki w Polsce i wskazuje je na mapie - opisuje położenie Morza Bałtyckiego - podaje nazwy państw położonych nad Morzem Bałtyckim - wymienia wyspy Morza Bałtyckiego i podaje ich przynależność państwową - wymienia typy wybrzeży Morza Bałtyckiego - odczytuje z mapy średnie wartości zasolenia oraz temperatury powierzchniowej warstwy wody w Bałtyku	opisuje florę i faunę Bałtyku	- podaje przyczyny powstawania powodzi w Polsce - charakteryzuje główne typy genetyczne jezior Polski na wybranych przykładach - przedstawia typy sztucznych zbiorników wodnych i podaje ich przykłady - omawia genezę Morza Bałtyckiego na podstawie map tematycznych - omawia czynniki wpływające na temperaturę wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego na podstawie mapy - podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód Morza Bałtyckiego na podstawie mapy	omawia formy ochrony Morza Bałtyckiego	- wykazuje na przykładach zależność sieci rzecznej od budowy geologicznej i rzeźby terenu - podaje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia jezior w Polsce - wyjaśnia przyczyny dużej koncentracji sztucznych zbiorników w południowej części Polski - przedstawia i ocenia stan środowiska przyrodniczego wód Bałtyku - proponuje działania ograniczające ilość zanieczyszczeń przedostających się do Bałtyku
II. Związki między elementami środowiska przyrodniczego				
Uczeń: - opisuje położenie i obszar Tatr - wskazuje na mapie przebieg granicy między Tatrami Wysokimi a Tatrami Zachodnimi - wymienia piętra klimatyczno-roślinne w Tatrach - wymienia góry średnie i góry niskie w Polsce - opisuje położenie gór średnich i niskich - wyjaśnia znaczenie terminu <i>flisz karpacki</i> - wymienia główne rzeki Sudetów na podstawie mapy - omawia położenie Gór Świętokrzyskich - wyjaśnia znaczenie terminu <i>gołoborza</i> - opisuje położenie i obszar pasa wyżyn - wyróżnia główne jednostki w pasie wyżyn i wskazuje je na mapie - opisuje położenie i obszar nizin - wymienia główne rzeki i sztuczne zbiorniki wodne pasa nizin - wymienia nazwy parków narodowych pasa nizin - wskazuje na mapie duże aglomeracje w pasie nizin - opisuje położenie i obszar pasa pojezierzy - wymienia regiony wchodzące w skład pojezierzy	Uczeń: - wymienia czynniki wpływające na krajobraz Tatr - przedstawia podział Tatr - wymienia formy rzeźby wysokogórskiej - opisuje świat zwierząt w Tatrach - opisuje florę i faunę Bieszczad - wymienia pasma górskie Sudetów - opisuje klimat i roślinność Sudetów - omawia warunki klimatyczne występujące w Górach Świętokrzyskich - opisuje rzeźbę krasową na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej na podstawie infografiki - wymienia główne surowce mineralne występujące na wyżynach - podaje cechy krajobrazu staroglacjalnego - charakteryzuje wody powierzchniowe w pasie nizin - omawia warunki klimatyczne występujące w pasie nizin - wymienia najważniejsze elementy środowiska przyrodniczego parków narodowych pasa nizin - podaje cechy krajobrazu młodoglacjalnego na obszarze pojezierzy	Uczeń: - wymienia formy polodowcowe i formy krasowe występujące w Tatrach - wymienia cechy klimatu Tatr - charakteryzuje działalność gospodarczą w Tatrach - opisuje korzyści i zagrożenia związane z rozwojem turystyki w Tatrach - omawia piętrowość roślinną w Bieszczadach - omawia cechy środowiska przyrodniczego Sudetów - wymienia skały dominujące w budowie geologicznej poszczególnych pasm sudeckich - charakteryzuje poszczególne pasma Sudetów - charakteryzuje krajobraz gór niskich - omawia cechy środowiska przyrodniczego Gór Świętokrzyskich - charakteryzuje cechy środowiska przyrodniczego pasa wyżyn - opisuje zlodowacenia na obszarze pasa nizin - przedstawia rzeźbę pasa nizin - charakteryzuje gleby równin staroglacjalnych na podstawie profili glebowych - omawia zlodowacenia na obszarze pojezierzy - omawia wpływ lądolodu na rzeźbę pojezierzy	Uczeń: - omawia budowę geologiczną Tatr na podstawie schematu - omawia wpływ procesów zewnętrznych na rzeźbę Tatr - porównuje środowisko przyrodnicze Tatr Wysokich ze środowiskiem przyrodniczym Tatr Zachodnich - omawia budowę geologiczną Sudetów jako przykładu gór zrębowych - omawia budowę geologiczną Gór Świętokrzyskich - charakteryzuje dzieje geologiczne pasa wyżyn - opisuje zróżnicowanie środowiska przyrodniczego pasa wyżyn - przedstawia warunki powstawania węgla kamiennego - wyjaśnia wpływ lądolodu na środowisko nizin - omawia proces powstawania pradolin i ich przebieg na obszarze pasa nizin na podstawie mapy - wyjaśnia genezę pól wydumowych występujących w pasie nizin	Uczeń: - omawia rozmieszczenie lodowców w Tatrach w plejstocenie na podstawie dostępnych źródeł informacji - przedstawia czynniki decydujące o zmianach szaty roślinnej wraz ze wzrostem wysokości nad poziomem morza - porównuje granice pięter klimatyczno-roślinnych w Sudetach i Tatrach - przedstawia różnice między cechami środowiska przyrodniczego Sudetów, Gór Świętokrzyskich i Bieszczad - opisuje wpływ skał węglanowych i lessowych na inne elementy środowiska przyrodniczego - opisuje czynniki przyrodnicze, które wpłynęły na gospodarowanie w pasie wyżyn - wyjaśnia związek między budową geologiczną nizin a zagospodarowaniem tego obszaru - przedstawia zależność między budową geologiczną pojezierzy a ich zagospodarowaniem - porównuje krajobraz młodoglacjalny z krajobrazem staroglacjalnym (uwzględnia

- wymienia największe kompleksy leśne pojezierzy i podaje nazwy krain, na których obszarze się one znajdują - wymienia największe jeziora pasa pojezierzy i wskazuje je na mapie - opisuje położenie, obszar i granice pasa pobrzeży - wyróżnia krainy wchodzące w skład pasa pobrzeży - wymienia nadmorskie miejscowości i podaje ich funkcje	- opisuje warunki klimatyczne występujące na pojezierzach - opisuje cechy krajobrazu pasa pobrzeży - wymienia czynniki rzeźbotwórcze wpływające na rzeźbę poszczególnych regionów pasa pobrzeży - charakteryzuje wody powierzchniowe w pasie pobrzeży	- charakteryzuje użytkowanie terenu na pojezierzach - przedstawia czynniki wpływające na rzeźbę pasa pobrzeży - charakteryzuje środowisko przyrodnicze poszczególnych regionów pasa pobrzeży - charakteryzuje typy wybrzeży Morza Bałtyckiego - omawia wpływ Morza Bałtyckiego na klimat pobrzeży - opisuje działalność gospodarczą w pasie pobrzeży	- porównuje warunki klimatyczne Niziny Śląskiej z warunkami klimatycznymi Niziny Północnopodlaskiej - omawia wpływ budowy geologicznej na występowanie surowców mineralnych i wód głębinowych w pasie nizin - omawia wpływ budowy geologicznej pojezierzy na gleby i roślinność - omawia zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego w pasie pojezierzy - opisuje etapy powstawania delty Wisły na obszarze Żuław Wiślanych - omawia procesy powstawania mierzei i klifu na podstawie schematu - charakteryzuje środowisko przyrodnicze Żuław Wiślanych	między innymi wysokości bezwzględne, formy terenu i wody powierzchniowe) omawia podobieństwa i różnice między środowiskiem przyrodniczym pojezierzy a środowiskiem przyrodniczym pobrzeży
--	--	---	---	--

III. Krajobrazy Polski

Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu <i>krajobraz</i> - wymienia czynniki kształtujące wybrane typy krajobrazów - wymienia cechy krajobrazu przyrodniczego - podaje przykłady krajobrazu przyrodniczego - wyjaśnia znaczenie terminu <i>krajobraz kulturowy</i> - podaje przykłady krajobrazu kulturowego - wymienia cechy krajobrazu mozaikowego	Uczeń: - wymienia elementy krajobrazu - wymienia typy krajobrazów przyrodniczych i podaje ich przykłady - opisuje krajobraz leśny zbliżony do pierwotnego na przykładzie Puszczy Białowieskiej - wymienia cechy krajobrazu górskiego ponad granicą lasu, torfowisk wysokich i muraw na przykładzie Karkonoszy - podaje główne cechy krajobrazu turni na przykładzie Tatr - podaje cechy krajobrazu kulturowego - podaje cechy krajobrazu wiejskiego na przykładzie Rostocza - podaje cechy krajobrazu małomiasteczkowego na przykładzie Tykocina - wymienia elementy krajobrazu komunikacyjnego na podstawie fotografii	Uczeń: - przedstawia podział krajobrazów ze względu na stopień przekształcenia środowiska - porównuje krajobraz przyrodniczy z krajobrazem kulturowym - charakteryzuje krajobrazy przyrodniczo-kulturowe - charakteryzuje krajobrazy jeziorne i bagienno-łąkowe i podaje obszary ich występowania - opisuje cechy krajobrazu podmiejskiego i rezydencjalnego na przykładzie podwarszawskich miejscowości - opisuje cechy krajobrazu przemysłowego na wybranym przykładzie	Uczeń: - charakteryzuje krajobrazy wyróżnione ze względu na rzeźbę terenu - charakteryzuje czynniki zagrażające krajobrazom - przedstawia główne cechy wybranych krajobrazów przyrodniczych - wymienia czynniki wpływające na zachowanie krajobrazów zbliżonych do pierwotnych - charakteryzuje krajobraz kulturowy wielkich miast Polski na przykładzie Warszawy - charakteryzuje krajobraz górniczy na przykładzie kopalni w Bełchatowie	Uczeń: - omawia rolę krajobrazu w życiu człowieka - opisuje krajobraz dominujący w regionie, w którym mieszka, oraz ocenia stopień jego przekształcenia w wyniku antropopresji - rozpoznaje na podstawie materiałów źródłowych, np. map, fotografii i obrazów satelitarnych, wybrane krajobrazy przyrodnicze i kulturowe - prezentuje przykłady działań służących zachowaniu walorów krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz zapobieganiu ich degradacji
---	--	---	--	--

IV. Ludność i urbanizacja w Polsce

Uczeń: - podaje aktualną liczbę ludności w Polsce - wymienia województwa w Polsce i wskazuje je na mapie - wyjaśnia znaczenie terminu <i>depopulacja</i> - wymienia obszary w Polsce o dodatnim i ujemnym współczynniku przyrostu naturalnego na podstawie mapy	Uczeń: - analizuje zmiany liczby ludności w Polsce w danym przedziale czasowym - oblicza wskaźnik dynamiki zmian liczby ludności - przedstawia trójstopniowy podział administracyjny Polski - oblicza współczynnik przyrostu naturalnego na wybranym przykładzie	Uczeń: - omawia zmiany liczby ludności Polski po II wojnie światowej - omawia skutki depopulacji - analizuje współczynnik przyrostu naturalnego w Polsce w wybranych latach na podstawie wykresu	Uczeń: - analizuje regionalne zróżnicowanie dynamiki zmian liczby ludności na podstawie danych statystycznych - przedstawia zmiany przyrostu naturalnego w Polsce w drugiej połowie XX w. i na początku XXI w. na podstawie wykresu	Uczeń: - prognozuje wpływ współczesnych przemian demograficznych w Polsce na rozwój społeczno-gospodarczego kraju - analizuje zmiany przyrostu naturalnego i przyrostu rzeczywistego ludności Polski na podstawie dostępnych źródeł informacji
---	--	---	---	--

• wyjaśnia znaczenie terminu <i>współczynnik dzietności</i> • wymienia obszary o najwyższym wskaźniku starości demograficznej • wyjaśnia znaczenie terminu <i>współczynnik feminizacji</i> • podaje cechy piramidy wieku i płci ludności Polski • podaje wartość wskaźnika gęstości zaludnienia w Polsce • wymienia regiony silnie i słabo zaludnione na podstawie mapy gęstości zaludnienia • wymienia obszary o dodatnim i ujemnym saldzie migracji wewnętrznych w Polsce • wymienia państwa, w których żyje najliczniejsza Polonia, i wskazuje je na mapie • wyjaśnia znaczenie terminów <i>mniejszość narodowa</i> i <i>mniejszość etniczna</i> • wymienia mniejszości narodowe i mniejszości etniczne w Polsce • wyjaśnia znaczenie terminu <i>region etnograficzny</i> • wymienia regiony etnograficzne na podstawie mapy • wymienia ekonomiczne grupy wiekowe ludności • wyjaśnia znaczenie terminu aktywność ekonomiczna • omawia strukturę ludności Polski według aktywności ekonomicznej w 2019 r. na podstawie danych statystycznych • wymienia sektory gospodarki • wyjaśnia znaczenie terminów <i>podaż pracy</i> i <i>popyt na pracę</i> • wymienia wskaźniki dotyczące oceny poziomu życia ludności • wyjaśnia znaczenie terminu <i>ubóstwo</i> • wymienia wskaźniki ubóstwa • wymienia organy władzy publicznej wybierane w demokratycznych wyborach w Polsce • wymienia główne opcje polityczne w Polsce • wymienia województwa o wysokim i o niskim wskaźniku urbanizacji • wymienia miasta według grup wielkościowych na podstawie wykresu • wymienia najludniejsze miasta Polski i wskazuje na mapie • wymienia cechy wiejskiej sieci osadniczej	• przedstawia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika starości demograficznej na podstawie mapy • przedstawia regionalne zróżnicowanie współczynnika feminizacji na podstawie mapy • oblicza współczynnik feminizacji • podaje przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia ludności w Polsce • oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia • podaje przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • omawia współczynnik salda migracji wewnętrznych w Polsce na podstawie mapy • wymienia państwa, do których migrują Polacy w XXI w. • oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego • podaje główne kierunki i wielkość współczesnych emigracji Polaków • przedstawia współczesną strukturę narodowościowo-etniczną w Polsce na podstawie danych statystycznych • przedstawia zróżnicowanie etnograficzne ludności Polski na podstawie materiałów źródłowych • wymienia mierniki poziomu aktywności zawodowej ludności Polski • podaje przyczyny zmian w strukturze zatrudnienia ludności Polski • wymienia czynniki wpływające na poziom życia • wyjaśnia różnice między referendum ogólnokrajowymi a referendum lokalnymi • omawia wskaźnik urbanizacji w Polsce i jego regionalne zróżnicowanie na podstawie danych statystycznych i mapy tematycznej • omawia funkcje polskich miast i podaje ich przykłady • podaje przykłady aglomeracji miejskich • podaje różnice między aglomeracją monocentryczną a aglomeracją policentryczną • wyjaśnia znaczenie terminu <i>inteligentne miasta</i> i podaje przykłady inteligentnych miast • wyjaśnia, na czym polega gettoizacja przestrzeni miejskiej • podaje wady i zalety życia na wsi	• omawia współczynnik dzietności w Polsce w latach 1960–2019 na podstawie wykresu • podaje przyczyny zmian przyrostu naturalnego w Polsce w ostatnich trzech dekadach • podaje przyczyny starzenia się polskiego społeczeństwa • omawia wpływ czynników przyrodniczych na rozmieszczenie ludności w Polsce na podstawie map tematycznych • omawia zróżnicowanie przestrzenne salda migracji wewnętrznych w Polsce • omawia przyczyny migracji zagranicznych w Polsce w ujęciu historycznym • omawia wielkość migracji zagranicznych na pobyt stały w Polsce na podstawie wykresu • przedstawia przestrzenne zróżnicowanie mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce • charakteryzuje wybrane grupy etnograficzne w Polsce • przedstawia współczesną strukturę narodowościowo-etniczną w Polsce • charakteryzuje mierniki poziomu aktywności zawodowej ludności Polski • omawia formy zatrudnienia w Polsce • przedstawia rozkład wysokości wynagrodzeń brutto w Polsce na podstawie wykresu i mapy tematycznej • analizuje zróżnicowanie bezrobocia w Polsce na podstawie mapy • omawia zróżnicowanie regionalne wskaźników dotyczących poziomu życia w Polsce na podstawie map tematycznych • porównuje subiektywny wskaźnik poziomu zadowolenia z życia w miastach i na wsi na podstawie danych statystycznych • analizuje frekwencję wyborczą w Polsce na podstawie wykresu • przedstawia preferencje wyborcze Polaków na podstawie wykresu • wyjaśnia uwarunkowania współczesnych procesów urbanizacyjnych w Polsce • przedstawia przestrzenne zróżnicowanie procesów urbanizacyjnych w Polsce na podstawie danych statystycznych • opisuje czynniki warunkujące jakość życia w polskich miastach • charakteryzuje <i>genius loci</i> miasta • charakteryzuje wybrane typy genetyczne kształtów wsi w Polsce	• charakteryzuje zachowania prokreacyjne Polaków i przestrzenne zróżnicowanie tych zachowań • wykazuje związek zachowań prokreacyjnych Polaków z uwarunkowaniami społeczno-kulturowymi • wyjaśnia zmiany kształtu piramidy wieku i płci ludności Polski oraz porównuje ją z piramidami wieku i płci ludności innych państw • wykazuje wpływ czynników społeczno-ekonomicznych i historyczno-politycznych na rozmieszczenie ludności w Polsce na podstawie dostępnych źródeł informacji • omawia skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce • przedstawia główne motywy migracji Polaków na początku XXI w. • analizuje przyrost rzeczywisty ludności Polski i jego składowe na podstawie wykresu • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania etnograficznego ludności Polski • porównuje wartości współczynnika aktywności zawodowej i stopy bezrobocia w Polsce z wartościami tych wskaźników w wybranych krajach UE • analizuje zmiany struktury zatrudnienia w Polsce na podstawie danych statystycznych • wyjaśnia na przykładach przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce • porównuje poziom życia ludności w Polsce z poziomem życia w innych krajach na podstawie dostępnych źródeł informacji • analizuje przestrzenne zróżnicowanie frekwencji wyborczej w Polsce na podstawie map • analizuje przestrzenne zróżnicowanie wyników wyborów parlamentarnych w 2019 r. na podstawie map • opisuje na przykładach układy urbanistyczne miast powstałych w różnych okresach historycznych	• przedstawia działania przeciwdziałające wyludnianiu się niektórych obszarów Polski podejmowane na szczeblu rządowym i samorządowym • przedstawia przyczyny niewielkiego zróżnicowania narodowo-etnicznego ludności Polski • wyjaśnia wpływ starzenia się polskiego społeczeństwa na rynek pracy • opisuje działania państwa na rzecz ograniczania ubóstwa • analizuje wyniki wyborów w regionie, w którym mieszka, na podstawie danych PKW • porównuje frekwencję i wyniki ostatnich wyborów do Sejmu RP w regionie, w którym mieszka, z wynikami w całej Polsce • wyjaśnia wpływ przemian społecznych i gospodarczych na przebieg urbanizacji w Polsce po II wojnie światowej • omawia przyczyny i konsekwencje gettoizacji przestrzeni miejskiej • wykazuje zależność między zmianami w osadnictwie wiejskim a przemianami społeczno-gospodarczymi zachodzącymi w Polsce
---	---	---	--	--

wymienia wybrane typy genetyczne kształtów wsi		- omawia cechy strefy podmiejskiej - wskazuje negatywne skutki rozwoju strefy podmiejskiej	- przedstawia działania związane z rewitalizacją podupadłych dzielnic miast - przedstawia zróżnicowanie wiejskiej sieci osadniczej w Polsce na podstawie mapy - omawia przyczyny zmian w osadnictwie wiejskim w Polsce - przedstawia demograficzne i społeczne przemiany na obszarach wiejskich - omawia funkcjonalne i przestrzenne przemiany na obszarach wiejskich	
--	--	---	---	--

V. Gospodarka Polski

Uczeń: - wymienia przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa - wymienia pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa - wyjaśnia znaczenie terminu <i>rolnictwo ekologiczne</i> - podaje liczbę ekologicznych gospodarstw w Polsce - wymienia cechy żywności ekologicznej - wyjaśnia, na czym polegała transformacja gospodarcza po 1989 r. - wyjaśnia, na czym polegała restrukturyzacja przemysłu - wymienia najważniejsze działy przemysłu high-tech w Polsce - wymienia rodzaje transportu funkcjonujące w Polsce - wymienia główne porty lotnicze w Polsce - wymienia główne węzły i terminale transportowe w Polsce i wskazuje je na mapie - wymienia rodzaje działalności gospodarczej zaliczane do gospodarki morskiej - wskazuje na mapie główne porty handlowe i pasażerskie na polskim wybrzeżu - wskazuje na mapie główne porty rybackie na polskim wybrzeżu - przedstawia walory przyrodnicze sprzyjające rozwojowi turystyki w Polsce - wymienia główne obszary turystyczne Polski	Uczeń: - wymienia obszary w Polsce o najkorzystniejszych warunkach rozwoju rolnictwa - podaje cechy rolnictwa ekologicznego - opisuje zmiany liczby gospodarstw ekologicznych w Polsce - podaje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia zakładów przemysłowych w Polsce - określa miejsce Polski w światowej produkcji przemysłowej na podstawie danych statystycznych - wymienia czynniki decydujące o lokalizacji zakładów przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce - opisuje zróżnicowanie gęstości dróg kołowych według województw oraz przebieg autostrad i dróg ekspresowych w Polsce - opisuje zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej w Polsce - wymienia grupy ładunkowe, w których przeładunku specjalizują się poszczególne porty morskie - przedstawia walory kulturowe sprzyjające rozwojowi turystyki w Polsce	Uczeń: - omawia rolę rolnictwa w polskiej gospodarce - przedstawia przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce na podstawie danych statystycznych - przedstawia pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce na podstawie danych statystycznych - przedstawia rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce po przystąpieniu naszego kraju do UE - omawia przestrzenne rozmieszczenie gospodarstw ekologicznych w Polsce - omawia strukturę ekologicznych użytków rolnych - opisuje cechy socjalistycznej gospodarki - podaje przyczyny przemian w przemyśle Polski po 1989 r. - przedstawia uwarunkowania rozwoju przemysłu high-tech w Polsce - charakteryzuje czynniki decydujące o lokalizacji przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce - przedstawia rozmieszczenie ośrodków przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce - omawia znaczenie działalności badawczo-rozwojowej w rozwoju przemysłu high-tech - podaje przyczyny zmian w polskim transporcie w ostatnich trzech dekadach - opisuje rozwój transportu samochodowego w Polsce	Uczeń: - omawia regionalne zróżnicowanie przyrodniczych warunków rozwoju rolnictwa na podstawie mapy - omawia regionalne zróżnicowanie pozaprzyrodniczych czynników rozwoju rolnictwa na podstawie mapy - przedstawia pozytywne i negatywne skutki rozwoju rolnictwa ekologicznego - wskazuje cele certyfikacji żywności produkowanej w ramach systemu rolnictwa ekologicznego w Polsce - przedstawia rozwój i strukturę polskiego przemysłu do II wojny światowej - przedstawia charakter przemian w polskim przemyśle po 1989 r. - wyjaśnia skutki przemian w polskim przemyśle po 1989 r. - porównuje wydatki na działalność badawczo-rozwojową w Polsce z wydatkami na tę działalność w innych krajach UE - omawia działalność parku technologicznego na przykładzie Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego Gdynia - omawia zmiany w polskim transporcie w XX i XXI w.	Uczeń: - analizuje wpływ warunków przyrodniczych i czynników pozaprzyrodniczych na możliwości przemian w rolnictwie Polski - omawia znaczenie rolnictwa ekologicznego w dobie zmian klimatu - uzasadnia potrzebę kontrolowania gospodarstw produkujących żywność ekologiczną - przedstawia perspektywy rozwoju przemysłu w Polsce - ocenia wpływ przystąpienia Polski do UE na rozwój przemysłu w naszym kraju - określa znaczenie sieci transportu dla gospodarki kraju - prezentuje wartość obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe Polski na przykładzie wybranego regionu lub szlaku turystycznego
--	--	--	--	---

		• przedstawia lokalizację sieci tramwajowych oraz systemu metra w Polsce • omawia czynniki wpływające na rozwój transportu śródlądowego w Polsce • charakteryzuje transport lotniczy w Polsce • omawia transport przesyłowy w Polsce • przedstawia obroty ładunkowe w polskich portach morskich na podstawie danych statystycznych • ocenia walory przyrodnicze warunkujące rozwój turystyki w Polsce • przedstawia polskie obiekty znajdujące się na <i>Liście UNESCO</i>	• podaje przyczyny nierównomiernej gęstości sieci kolejowej na podstawie mapy • ocenia poziom rozwoju transportu kolejowego w Polsce • porównuje transport kolejowy i samochodowy w Polsce z transportem kolejowym i samochodowym w Unii Europejskiej • omawia transport przesyłowy w Polsce • omawia stan polskiej floty handlowej na podstawie danych statystycznych • przedstawia przemiany zachodzące w przemyśle stoczniowym w Polsce • ocenia walory kulturowe warunkujące rozwój turystyki w Polsce • analizuje stan infrastruktury turystycznej w Polsce • projektuje trasę wycieczki uwzględniającą atrakcje turystyczne w wybranej miejscowości lub w wybranym regionie	
VI. Stan środowiska i jego ochrona w Polsce				
Uczeń: • wymienia rodzaje zanieczyszczeń powietrza • wyjaśnia, na czym polega eutrofizacja wód • wyjaśnia znaczenie terminu <i>degradacja gleb</i> • wyjaśnia, dlaczego należy chronić środowisko przyrodnicze • wymienia formy ochrony przyrody w Polsce na podstawie mapy • wymienia parki narodowe w Polsce • wymienia przykłady gatunków roślin i zwierząt objętych ochroną	Uczeń: • podaje przyczyny zanieczyszczenia powietrza w Polsce • podaje przyczyny zanieczyszczenia wód • wymienia przyczyny degradacji gleb • wymienia parki narodowe w Polsce • wymienia elementy środowiska podlegające ochronie w poszczególnych parkach narodowych w Polsce • wymienia rodzaje obszarów chronionych w Polsce • wymienia indywidualne formy ochrony przyrody w Polsce	Uczeń: • omawia stan środowiska przyrodniczego w Polsce i jego zmiany w XX i XXI w. • wskazuje różnice w składzie ścieków przemysłowych i ścieków komunalnych • wymienia rodzaje odpadów stanowiących zagrożenie dla środowiska • omawia wybrane zanieczyszczenia powietrza w Polsce według źródeł ich emisji • opisuje działania podejmowane na rzecz rekultywacji gleb w Polsce • prezentuje przykłady działań na rzecz ochrony przyrody podejmowanych w Polsce • przedstawia przestrzenne rozmieszczenie form ochrony przyrody w Polsce • opisuje walory środowiskowe poszczególnych parków narodowych w Polsce	Uczeń: • omawia zmiany stanu środowiska w Polsce w XX i XXI w. • podaje przyczyny zmniejszania się emisji zanieczyszczeń powietrza w Polsce • analizuje wielkość produkcji odpadów przemysłowych i komunalnych w Polsce • prezentuje zadania instytucji powołanych do oceny stanu środowiska • wyjaśnia, na czym polegają restytucja gatunków i reintrodukcja • przedstawia międzynarodowe formy ochrony przyrody	Uczeń: • zdobywa informacje dotyczące szkód w środowisku i zanieczyszczeń powierzchni ziemi w regionie, w którym mieszka • dokonuje analizy stanu środowiska w Polsce i w regionie, w którym mieszka, oraz przedstawia wnioski z tej analizy na podstawie danych statystycznych i aplikacji GIS • uzasadnia potrzebę ochrony środowiska przyrodniczego Polski • znajduje w internecie informacje dotyczące form ochrony przyrody w Polsce
VII. Badania i obserwacje terenowe				

Uczeń: - wybiera zakład usługowy lub przedsiębiorstwo, które będzie przedmiotem badań - wybiera rodzaj usług, które będą oceniane pod kątem dostępności i jakości oraz obszar badań - wyszukuje strony i portale internetowe, które mogą być pomocne przy analizie zmian w układzie przestrzennym i wyglądzie zabudowy - określa cele rewitalizacji - wyjaśnia, na czym polega analiza SWOT	Uczeń: - zbiera informacje o przedsiębiorstwie lub zakładzie usługowym - przygotowuje ankietę do analizy dostępności usług - dokonyuje obserwacji wybranego terenu i rozpoznaje elementy krajobrazu, sporządza dokumentację fotograficzną oraz notatki - zbiera informacje niezbędne do analizy zmian w układzie przestrzennym i wyglądzie zabudowy z różnych źródeł dostępnych w internecie - zbiera informacje na temat pomyślnie przeprowadzonej rewitalizacji obszarów zdegradowanych, np. zurbanizowanych lub poprzemysłowych - dokonyuje wyboru obszaru badań oraz określa zakres analizy SWOT	Uczeń: - analizuje wpływ przedsiębiorstwa przemysłowego lub usługowego na środowisko przyrodnicze najbliższego otoczenia - zbiera informacje o dostępności usług – wykorzystuje źródła internetowe, dane statystyczne, mapy oraz dane uzyskane podczas obserwacji w terenie - sporządza plan zagospodarowania przestrzennego wybranego terenu - dostrzega zmiany układu przestrzennego i zabudowy wybranego obszaru na podstawie zdjęć z różnych okresów i planów archiwalnych - dokonyuje wyboru obszaru wymagającego rewitalizacji - zbiera informacje do analizy SWOT	Uczeń: - analizuje wpływ przedsiębiorstwa przemysłowego lub usługowego na rynek pracy i rozwój gospodarczy najbliższego otoczenia - analizuje dostępność i jakość wybranych usług (np. edukacyjnych, zdrowotnych, rekreacyjnych, handlowych) w najbliższej okolicy - wyróżnia główne funkcje wybranego terenu - dokonyuje analizy zmian układu przestrzennego i zabudowy wybranego obszaru na podstawie zdjęć z różnych okresów i planów archiwalnych - identyfikuje problemy występujące na obszarze wymagającym rewitalizacji - przedstawia wyniki analizy SWOT dla wybranej miejscowości lub dzielnicy dużego miasta	Uczeń: - ocenia wpływ przedsiębiorstwa przemysłowego lub usługowego na środowisko przyrodnicze, rynek pracy, jakość życia ludności i rozwój gospodarczy najbliższego otoczenia - ocenia dostępność i jakość wybranych usług (np. edukacyjnych, zdrowotnych, rekreacyjnych, handlowych) w najbliższej okolicy - dokonyuje oceny zagospodarowania wybranego terenu - wyjaśnia zmiany układu przestrzennego i wyglądu zabudowy wybranego terenu - przedstawia propozycje działań rewitalizacyjnych na wybranym obszarze
--	--	--	---	---

Wymagania edukacyjne roczne na poszczególne oceny: OBLICZA GEOGRAFII 4, zakres rozszerzony

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną (plus wymagania na ocenę dopuszczającą)	na ocenę dobrą (plus wymagania na ocenę dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę bardzo dobrą (plus wymagania na ocenę dobrą, dostateczną i dopuszczającą)	na ocenę celującą (plus wymagania na ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną i dopuszczającą)
2	3	4	5	6
I. Strefowość środowiska przyrodniczego na Ziemi				
Uczeń: • wyjaśnia, czym są strefowość i astrefowość • podaje przykłady strefowych zjawisk przyrodniczych na Ziemi • wyróżnia strefy klimatyczne i wskazuje ich zasięg na podstawie mapy • wymienia rodzaje wietrzeń • wymienia czynniki astrefowe • wymienia strefy klimatyczno-roślinno-glebowe na podstawie mapy • przedstawia główne prawidłowości dotyczące rozmieszczenia zwierząt na Ziemi	Uczeń: • charakteryzuje strefy oświetlenia Ziemi na podstawie schematu • analizuje rozkład średniej rocznej temperatury powietrza na Ziemi na podstawie mapy • podaje czynniki wpływające na długość okresu wegetacyjnego • omawia rozmieszczenie gleb na Ziemi na podstawie mapy • przedstawia zasoby biomasy na Ziemi z wykorzystaniem mapy • wymienia parametry klimatyczne wpływające na strefowość formacji roślinnych • wymienia główne cechy środowiska przyrodniczego stref klimatyczno-roślinno-glebowych: od równikowej do polarnych • omawia wybrane czynniki astrefowe	Uczeń: • omawia czynniki wpływające na globalną cyrkulację atmosfery • przedstawia zróżnicowanie rocznej sumy opadów atmosferycznych na Ziemi • porównuje długość okresu wegetacyjnego w poszczególnych typach klimatu • analizuje intensywność poszczególnych rodzajów wietrzeń w różnych szerokościach geograficznych • omawia czynniki kształtujące strefowość biomasy • omawia wpływ rozmieszczenia lądów i mórz na wielkość temperatury i opadów na Ziemi • analizuje wpływ prądów morskich na rozkład temperatury powietrza i opadów na Ziemi • omawia wpływ rzeźby terenu i wysokości nad poziomem morza na rozkład temperatury powietrza i opadów na Ziemi • charakteryzuje strefy klimatyczno-roślinno-glebowe na Ziemi • przedstawia warunki występowania astrefowych formacji roślinnych	Uczeń: • wyjaśnia, z czego wynika i na czym polega strefowość zjawisk przyrodniczych • przedstawia zależność między szerokością geograficzną a rozkładem zachmurzenia i występowaniem opadów atmosferycznych na Ziemi • przedstawia zależność między rodzajem gleb a roślinnością strefową • przedstawia zależność między występowaniem zasobów biomasy a strefami klimatycznymi • przedstawia zależność między rodzajem skał a typami gleb i składem gatunkowym szaty roślinnej • przedstawia zależność między warunkami wodnymi a glebami i formacjami roślinnymi • omawia zależność między głównymi cechami klimatu a formacjami roślinnymi i właściwościami gleb na podstawie schematu • przedstawia główne cechy środowiska przyrodniczego stref klimatyczno-roślinno-glebowych: od równikowej do polarnych	Uczeń: • identyfikuje prawidłowości dotyczące zróżnicowania środowiska przyrodniczego na Ziemi • przedstawia powiązania między poszczególnymi komponentami środowiska przyrodniczego • identyfikuje na przykładach współzależności między elementami środowiska przyrodniczego w strefach klimatyczno-roślinno-glebowych: od równikowej do polarnych • wyjaśnia, w jaki sposób astrefowe czynniki przyrodnicze modyfikują przebieg zjawisk strefowych na Ziemi
II. Problemy środowiskowe współczesnego świata				
Uczeń: • wyjaśnia, czym jest geozagrożenie • wymienia przykłady geozagrożeń • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>katastrofa naturalna</i>, <i>kłęska żywiołowa</i> • wyjaśnia, na czym polega teledetekcja geozagrożeń • wyjaśnia, czym są geozagrożenia meteorologiczne i geozagrożenia klimatyczne • podaje przykłady zagrożeń meteorologicznych i klimatycznych	Uczeń: • przedstawia podział geozagrożeń ze względu na przyczynę • wymienia różne sposoby ostrzegania przed kłęskami żywiołowymi w różnych krajach • przedstawia trasy cyklonów tropikalnych • wskazuje obszary występowania trąb powietrznych na mapie • wymienia inne geozagrożenia meteorologiczne • wskazuje na mapie regiony najbardziej narażone na powodzie	Uczeń: • przedstawia główne powiązania geozagrożeń ze sferami Ziemi na podstawie schematu • wykazuje znaczenie CEMS dla krajów zagrożonych kataklizmami • charakteryzuje zagrożenia meteorologiczne: cyklony tropikalne i trąby powietrzne z wykorzystaniem map i infografik • wymienia obszary występowania zagrożeń meteorologicznych na podstawie mapy	Uczeń: • omawia rolę ISOK w ograniczeniu zagrożenia powodziowego • omawia skutki cyklonów tropikalnych i trąb powietrznych • wyjaśnia skutki powodzi • wyjaśnia wpływ deforestacji na zwiększenie zagrożenia powodzią lub spływem błotnym • omawia główne czynniki naturalne wpływające na zmiany klimatu na Ziemi	Uczeń: • przedstawia narzędzia umożliwiające skuteczne prognozowanie zasięgu katastrof • proponuje działania ograniczające skutki zagrożeń meteorologicznych • omawia wpływ dodatnich sprzężeń zwrotnych na tempo globalnego ocieplenia na podstawie wykresu • ocenia wpływ zmian klimatycznych na zasięg pokrywy lodowej

- wymienia przyczyny współczesnego globalnego ocieplenia - wskazuje na mapach obszary współcześnie złodzone - wymienia zagrożenia geologiczne - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wulkanizm</i>, <i>trzęsienie ziemi</i> - wyjaśnia, czym jest lej krasowy - wyjaśnia, czym są erozja i dewastacja gleb - wymienia przyczyny erozji gleb - wyjaśnia, czym jest pustynnienie - wymienia obszary nadmiaru i niedoboru zasobów wodnych na Ziemi - wyjaśnia, czym jest ślad wodny - wyjaśnia, czym są bioróżnorodność i georóżnorodność	- wymienia czynniki naturalne wpływające na zmiany klimatu na Ziemi - omawia antropogeniczne źródła gazów cieplarnianych na świecie na podstawie wykresu - przedstawia zmiany zasięgu pokrywy leśnej na świecie na podstawie mapy - wymienia globalne skutki zmian klimatu - podaje przyczyny powstawania trzęsień ziemi - podaje przyczyny wulkanizmu - wskazuje na mapie obszary sejsmiczne i regiony, w których występuje najwięcej wulkanów - przedstawia naturalne i antropogeniczne przyczyny erozji gleb - podaje przyczyny pustynnienia - omawia zasoby wodne na Ziemi na podstawie infografiki - podaje przyczyny zmniejszania się bioróżnorodności - wymienia przestrzenne formy ochrony georóżnorodności	- wyjaśnia, w jaki sposób powstają trąby powietrzne - podaje przyczyny powstawania powodzi - omawia zmiany klimatyczne przed rewolucją przemysłową na podstawie wykresu - omawia przyczyny współczesnego globalnego ocieplenia - omawia wpływ zmian klimatu na gospodarkę człowieka - przedstawia wpływ ruchu płyt litosfery na występowania trzęsień ziemi - charakteryzuje skutki trzęsień ziemi - wyjaśnia, na czym polega system ostrzegania przed tsunami - przedstawia genezę lejów krasowych na podstawie infografiki - wymienia obszary o największej degradacji gleb na podstawie mapy - wskazuje na mapie pustynie i obszary zagrożone pustynnieniem - przedstawia zmiany odnawialnych zasobów wody w wybranych krajach na podstawie wykresu - przedstawia odnawialne zasoby wody i jej wykorzystanie na świecie na podstawie map i wykresów - omawia stan bioróżnorodności na Ziemi - wymienia miary georóżnorodności	- przedstawia wpływ wylesiania na zmiany klimatu - omawia skutki zmian klimatu dla obszarów okołobiegunowych i wysokogórskich - przedstawia sposoby przeciwdziałania zmianom klimatycznym - omawia częstotliwość, siłę i skutki trzęsień ziemi - omawia genezę tsunami i skutki, które ono wywołuje - przedstawia skutki powstawania lejów krasowych - przedstawia konsekwencje erozji i degradacji gleb na świecie - prezentuje skutki pustynnienia na wybranych przykładach - omawia cechy środowiska przyrodniczego i sposób zagospodarowania wybranych obszarów objętych pustynnieniem - przedstawia obszary o deficycie zasobów wodnych wynikającym z dużego zapotrzebowania na wodę - podaje przykłady katastrof ekologicznych na świecie wywołanych niewłaściwym gospodarowaniem zasobami wodnymi - omawia znaczenie bioróżnorodności dla środowiska przyrodniczego	- omawia przykłady działań ograniczających skutki zagrożeń geologicznych - proponuje sposoby zapobiegania intensywnej erozji gleb i pustynnieniu - ocenia skalę zagrożenia niedoborem wody w przyszłości - prezentuje działania wspomagające racjonalne gospodarowanie wodą - przedstawia działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej - opisuje czynniki wpływające na bioróżnorodność i georóżnorodność swojego regionu - wykorzystuje zdjęcia satelitarne i lotnicze do lokalizowania oraz wskazywania zasięgu katastrof przyrodniczych
III. Uwarunkowania przyrodnicze gospodarczej działalności człowieka				
Uczeń: - wymienia warunki przyrodnicze decydujące o rozwoju rolnictwa - wyjaśnia znaczenie terminu <i>żywność gleby</i> - wymienia najżyźniejsze gleby na świecie na podstawie mapy tematycznej - omawia podział surowców mineralnych - podaje przykłady przyrodniczych ograniczeń działalności gospodarczej	Uczeń: - przedstawia obszary o korzystnych i niekorzystnych warunkach klimatyczno-glebowych do rozwoju rolnictwa na podstawie mapy tematycznej - omawia przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce - omawia rozmieszczenie upraw i chowu zwierząt w Polsce na podstawie mapy tematycznej - przedstawia rozmieszczenie wybranych surowców energetycznych na świecie na podstawie mapy tematycznej - przedstawia rozmieszczenie rud miedzi, złota i diamentów na świecie na podstawie mapy tematycznej	Uczeń: - charakteryzuje wpływ klimatu na zróżnicowanie chowu zwierząt na świecie - charakteryzuje wpływ warunków glebowych na strukturę upraw na świecie - przedstawia wpływ warunków wodnych na strukturę upraw i chowu zwierząt na świecie - omawia wpływ surowców mineralnych na rozwój przemysłu - omawia znaczenie wybranych surowców energetycznych - podaje przykłady krajów, w których strukturze eksportu duży udział mają surowce mineralne	Uczeń: - wykazuje związek między warunkami klimatycznymi a rodzajem uprawianych roślin na przykładzie wybranego regionu świata - przedstawia zależność między wysokością nad poziomem morza a obszarami upraw i chowu zwierząt na podstawie mapy tematycznej - wykazuje zależność między żywnością gleb a ich przydatnością dla rolnictwa na podstawie mapy tematycznej - przedstawia zmiany znaczenia wybranych surowców mineralnych	Uczeń: - wykazuje związek między kierunkiem produkcji rolnej a klimatem, ukształtowaniem powierzchni, żywnością gleb i warunkami wodnymi - wyjaśnia związek między występowaniem surowców mineralnych a kierunkiem rozwoju przemysłu i strukturą towarową handlu zagranicznego - prezentuje przykłady pokonywania przyrodniczych ograniczeń działalności gospodarczej i ocenia

	- wymienia największych producentów rud miedzi, złota i diamentów na świecie - przedstawia obszary występowania przyrodniczych ograniczeń działalności gospodarczej - omawia ideę zrównoważonego rozwoju	wskazuje sposoby przełamywania ograniczeń przyrodniczych przez człowieka na przykładzie infografiki dotyczącej Norylska oraz schematu dotyczącego pozyskiwania ropy naftowej	- przedstawia związek między występowaniem złóż surowców i ich eksploatacją a rozwojem gospodarczym na przykładzie wybranych krajów - dostrzega zależność między rozwojem społeczno-gospodarczym państw a zrównoważonym rozwojem	ich zgodność z zasadami zrównoważonego rozwoju przedstawia zmiany znaczenia czynników przyrodniczych dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionów w przeszłości i w XXI w.
IV. Problemy polityczne współczesnego świata				
Uczeń: - wymienia państwa powstałe w XXI w. i wskazuje je na mapie politycznej świata - wymienia państwa należące do UE i wskazuje je na mapie politycznej świata - wyjaśnia znaczenie terminu <i>terroryzm</i>	Uczeń: - wskazuje na mapie politycznej świata kontynent, na którym w XX w. powstało lub odzyskało niepodległość najwięcej państw - wymienia pozytywne skutki przemian ustrojowych, które nastąpiły w Polsce po 1989 r. - wymienia główne założenia funkcjonowania Unii Europejskiej - przedstawia zróżnicowanie zamożności regionów UE wyrażone wartością PKB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej w odniesieniu do średniej wartości tego wskaźnika dla UE na podstawie mapy - podaje przykłady ataków terrorystycznych w Europie i na świecie	Uczeń: - omawia zmiany na mapie politycznej świata w XXI w. na podstawie mapy - charakteryzuje przemiany ustrojowe i gospodarcze w Europie po 1989 r. - określa wpływ przemian ustrojowych i gospodarczych na społeczeństwo - przedstawia główne problemy gospodarcze i społeczne UE - wymienia główne ugrupowania terrorystyczne na świecie	Uczeń: - przedstawia przebieg przemian ustrojowych i gospodarczych w Europie po 1989 r. - omawia wpływ transformacji systemowej na gospodarkę wybranych państw - analizuje problemy związane z bezpieczeństwem energetycznym i polityką ekologiczną w Unii Europejskiej - omawia skalę terroryzmu w XXI w. oraz główne metody działania terrorystów	Uczeń: - przedstawia i ocenia skutki przemian ustrojowych i gospodarczych w Europie po 1989 r. - dyskutuje na temat funkcjonowania Unii Europejskiej w sferach społeczno-gospodarczej i środowiskowej - dyskutuje na temat przyczyn i skutków brexitu - wyjaśnia, dlaczego terroryzm jest wielkim wyzwaniem dla współczesnego świata
V. Problemy społeczne współczesnego świata				
Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksplozja demograficzna, implozja demograficzna, migracje, uchodźstwo, bezrobocie, handel ludźmi, praca dzieci, wolność religijna, nietolerancja, ksenofobia, rasizm</i> - klasyfikuje migracje wg wybranych kryteriów - wyjaśnia, czym jest współczynnik (stopa) bezrobocia - wymienia formy nietolerancji	Uczeń: - omawia zmiany liczby ludności świata w XX i XXI w. na podstawie wykresu i mapy - przedstawia obszary występowania eksplozji demograficznej i implozji demograficznej na podstawie mapy - wymienia czynniki wpływające na decyzję o migracji w podziale na czynniki przyciągające i czynniki wypychające - określa wielkość bezrobocia za pomocą współczynnika (stopy) bezrobocia - wymienia przyczyny bezrobocia w krajach wysoko rozwiniętych i słabo rozwiniętych gospodarczo - omawia zmiany stopy bezrobocia młodych w krajach UE na podstawie wykresu - podaje przyczyny podejmowania pracy przez dzieci - przedstawia liczbę i strukturę pracujących dzieci wg wieku w poszczególnych regionach świata na podstawie wykresu	Uczeń: - podaje główne przyczyny eksplozji demograficznej i implozji demograficznej - określa przyczyny starzenia się społeczeństw - przedstawia problemy związane z migracjami dobrowolnymi i przymusowymi w skali globalnej i krajowej - omawia problemy związane z uchodźstwem w skali globalnej i krajowej - omawia migracje związane ze zmianami klimatycznymi - wskazuje współczesne kierunki przemieszczania się uchodźców na podstawie danych statystycznych - omawia zróżnicowanie przestrzenne stopy bezrobocia na świecie na podstawie mapy - omawia problem bezrobocia wśród młodych ludzi - przedstawia różnice między stopą bezrobocia ogółem a stopą bezrobocia młodych w wybranych państwach	Uczeń: - omawia skutki eksplozji demograficznej i implozji demograficznej - wymienia kraje o największym udziale ludności w wieku 65 lat i więcej w społeczeństwie - proponuje działania ograniczające skutki starzenia się społeczeństw - charakteryzuje przebieg ważniejszych historycznych i współczesnych fal migracji na świecie - omawia pozytywne skutki migracji - przedstawia pozytywne i negatywne skutki bezrobocia dla społeczeństwa i gospodarki - podaje przyczyny podejmowania pracy przez dzieci (przykłady uwarunkowań społecznych, kulturowych i gospodarczych) - omawia problem wykorzystywania pracy osób w krajach o niskich kosztach pracy - przedstawia skutki dyskryminacji rasowej, ksenofobii i innych form nietolerancji	Uczeń: - omawia wpływ procesów starzenia się społeczeństw na życie społeczne i gospodarkę, ze szczególnym uwzględnieniem Europy - podaje przykłady działań podejmowanych w związku z problemem uchodźstwa przez społeczność międzynarodową - proponuje działania, które mogłaby podjąć społeczność międzynarodowa w celu zmniejszenia liczby uchodźców na świecie - wykazuje związek między poziomem rozwoju gospodarczego państwa a odnotowywaną w nim stopą bezrobocia - wyjaśnia negatywny wpływ pracy dzieci na świecie na rozwój społeczny i gospodarczy państw

	• omawia wybrane formy nietolerancji (np. ksenofobię, rasizm, dyskryminację ze względu na status społeczny czy płeć)	• przedstawia sposoby wykorzystywania pracy dzieci w poszczególnych regionach świata • omawia przykłady nietolerancji na świecie	• przedstawia przykłady wpływu wykluczania grup ludności na życie społeczne i gospodarcze państw • omawia przykłady sposobów przeciwdziałania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i innym formom nietolerancji na świecie	• proponuje działania przeciwdziałające wykorzystywaniu pracy dzieci • uzasadnia potrzebę przeciwdziałania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i innym formom nietolerancji na świecie
VI. Zróżnicowanie jakości życia ludności na świecie				
Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminu <i>jakość życia</i> • wymienia rodzaje oceny jakości życia • wyjaśnia, czym jest właściwe odżywianie się • wymienia czynniki wpływające na sposób odżywiania się • wymienia rodzaje zagrożeń życia ludzi • wymienia rodzaje chorób • wymienia zagrożenia życia ludzi • wymienia największe zagrożenia w życiu codziennym • wyjaśnia, czym jest poczucie bezpieczeństwa • wyjaśnia znaczenie terminu <i>edukacja</i> • wymienia poziomy, na których jest realizowana edukacja • wyjaśnia znaczenie terminu <i>analfabetyzm</i> • wyjaśnia, czym jest wskaźnik analfabetyzmu	Uczeń: • wymienia syntetyczne wskaźniki obiektywnej oceny jakości życia • analizuje zróżnicowanie wartości HDI na świecie na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych • omawia przestrzenne zróżnicowanie stopnia zaspokojenia norm żywieniowych na podstawie mapy tematycznej • analizuje zróżnicowanie wartości energetycznej dostępnej żywności na świecie na podstawie mapy tematycznej • wymienia czynniki wpływające na stan zdrowia ludności na podstawie wykresu • wymienia czynniki wywołujące choroby niezakaźne • analizuje zróżnicowanie dostępu do usług zdrowotnych na świecie na podstawie mapy tematycznej • wymienia czynniki wpływające na poczucie bezpieczeństwa • analizuje przebieg edukacji formalnej na trzech poziomach na podstawie schematu • analizuje zmiany wskaźnika analfabetyzmu w poszczególnych częściach świata na podstawie wykresu	Uczeń: • analizuje schemat przedstawiający hierarchię potrzeb ludzkich • wyjaśnia różnice między subiektywną a obiektywną oceną jakości życia • podaje przyczyny zróżnicowania obiektywnej oceny jakości życia na świecie • przedstawia zmiany subiektywnej oceny jakości życia w wybranych krajach • opisuje czynniki wpływające na stopień zaspokojenia norm żywieniowych • charakteryzuje wybrane choroby, zakaźne i pasożytnicze oraz niezakaźne • omawia prawidłowości dotyczące zachorowań na choroby zakaźne i pasożytnicze oraz niezakaźne na świecie • analizuje na podstawie mapy tematycznej zmiany poczucia bezpieczeństwa mieszkańców wybranych regionów świata • analizuje liczbę zgonów w wyniku wypadków drogowych w różnych regionach świata na podstawie danych statystycznych i mapy tematycznej • przedstawia zagrożenie przestępczością w różnych regionach świata • opisuje zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi oraz z klęskami żywiołowymi • opisuje ogólny system edukacji na świecie • charakteryzuje mierniki uczestnictwa w edukacji formalnej na świecie • omawia zróżnicowanie zaspokojenia potrzeb edukacyjnych na świecie na podstawie danych statystycznych i mapy tematycznej	Uczeń: • wyjaśnia, w jaki sposób formułuje się obiektywną i subiektywną ocenę jakości życia • przedstawia konsekwencje zróżnicowania jakości życia na świecie • charakteryzuje na przykładach kraje o wysokiej i niskiej jakości życia • omawia sposoby rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych i pasożytniczych • przedstawia skutki występowania chorób • omawia czynniki wpływające na stan zdrowia społeczeństw i jakoś usług medycznych na świecie • proponuje działania na rzecz zapobiegania chorobom i ich zwalczania • analizuje poczucie bezpieczeństwa i postrzeganie różnych zagrożeń na podstawie wyników badań ankietowych • analizuje na podstawie wyników badań ankietowych poczucie bezpieczeństwa uczniów w szkole • określa przyczyny zróżnicowania zaspokojenia potrzeb edukacyjnych na świecie	Uczeń: • formułuje hipotezy dotyczące przyczyn zróżnicowania jakości życia na świecie • przedstawia przyczyny zagrożenia życia w wybranych regionach świata, w tym związane z rozprzestrzenianiem się chorób, niskim poziomem ochrony zdrowia i degradacją środowiska • wykazuje zależność między poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego a występowaniem poszczególnych rodzajów zagrożeń życia na podstawie danych statystycznych • dokonuje oceny poczucia bezpieczeństwa mieszkańców wybranych regionów świata na podstawie samodzielnie opracowanych kryteriów • dyskutuje na temat skutków zróżnicowania poziomu zaspokojenia potrzeb edukacyjnych w wybranych regionach świata
VII. Problemy gospodarcze współczesnego świata				

Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminu <i>produkt krajowy brutto</i> • wyjaśnia, na czym polega międzynarodowa pomoc rozwojowa • wyjaśnia, czym jest oficjalna pomoc rozwojowa • wymienia kraje udzielające pomocy rozwojowej innym państwom • wymienia przykłady organizacji niosących pomoc rozwojową najbiedniejszym krajom • wyjaśnia, czym są korporacje międzynarodowe • wymienia przykłady korporacji międzynarodowych i podaje nazwy państw, z których się wywodzą	Uczeń: • wymienia czynniki wpływające na poziom rozwoju gospodarczego państw • omawia zróżnicowanie wartości PKB <i>per capita</i> na świecie na podstawie mapy tematycznej • wymienia rodzaje pomocy rozwojowej udzielanej państwom • wymienia państwa, które otrzymały środki w ramach oficjalnej pomocy rozwojowej na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych • przedstawia rozmieszczenie największych firm świata na podstawie mapy tematycznej • wymienia główne branże, w których działają największe korporacje międzynarodowe	Uczeń: • omawia na wybranych przykładach państwa o najwyższej i najniższej wartości PKB <i>per capita</i> • podaje przyczyny dysproporcji w rozwoju gospodarczym państw i regionów świata • omawia przestrzenne zróżnicowanie zadłużenia państw świata na podstawie mapy tematycznej • omawia działania (inne niż podejmowane w ramach pomocy rozwojowej) mające na celu zmniejszenie dysproporcji w rozwoju gospodarczym państw • podaje główne cele rozrastania się korporacji • omawia rozwój korporacji na przykładzie The Walt Disney Company	Uczeń: • charakteryzuje problemy społeczno-gospodarcze najbiedniejszych i najbogatszych państw świata • przedstawia skutki dysproporcji w rozwoju gospodarczym państw i regionów świata • przedstawia ewolucję pomocy rozwojowej korporacji międzynarodowych • przedstawia wpływ polityki na rozwój korporacji międzynarodowych • omawia pozytywne i negatywne skutki gospodarczej działalności korporacji międzynarodowych	Uczeń: • przedstawia problem zadłużenia krajów i obywateli na przykładach państw wysoko i słabo rozwiniętych • podaje przykłady działań mających na celu zmniejszenie dysproporcji w rozwoju gospodarczym państw i regionów świata oraz dokonuje ich krytycznej oceny • ocenia wpływ korporacji transnarodowych na społeczeństwo, politykę, gospodarkę i środowisko przyrodnicze państw oraz regionów świata • przedstawia wpływ konsumpcjonizmu, pracoholizmu i presji gospodarczej związanej z maksymalizacją zysku na zdrowie i życie człowieka • omawia wpływ wybranej korporacji międzynarodowej na społeczeństwo, gospodarkę i środowisko przyrodnicze państw
--	---	--	--	--

DOSTOSOWANIA OCENIANIA: ADHD, SPEKTRUM AUTYZMU, NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ INTELEKTUALNA, DYSLEKSJA

Dostosowanie wymagań edukacyjnych nie obejmuje ograniczania treści edukacyjnych, ale sposobów ich nauczania/przekazywania oraz weryfikowania ich opanowania. W tym kontekście zgodnie z rozpoznaniem indywidualnych potrzeb, uczeń może:

- korzystać z uproszczonych form zadań pisemnych
- mieć dostosowane graficznie sprawdziany i kartkówki, dostosowanie wielkości czcionki, zadania podzielone na mniejsze części
- ustnie omówić wykonywane zadanie
- wybrać alternatywne formy wyrażenia swojej wiedzy i umiejętności
- korzystać z atlasu geograficznego
- wykorzystywać narzędzia cyfrowe do analizy danych statystycznych
- rozwiązywać zadania o uproszczonej formie i treści
- korzystać z kalkulatora prostego i lupy
- odpowiadać ustnie lub pisemnie z mniejszej partii materiału
- mieć wydłużony czas prac pisemnych
- korzystać z dodatkowych wyjaśnień poleceń przez nauczyciela

Wymagania edukacyjne z języka niemieckiego dla klasy pierwszej liceum ogólnokształcącego

Wymagania edukacyjne realizowane i oceniane w klasie pierwszej:

Środki leksykalne i funkcje językowe	Środki gramatyczne
- Zwroty i słówka dotyczące przedstawiania siebie i innych, powitania i pożegnania, zasięgania informacji o osobie, jej wieku, narodowości, kraju pochodzenia, miejsca zamieszkania, hobby, czynnościach wykonywanych w czasie wolnym, pytania o zawód - Kolory - Nazwy krajów, narodowości i języków - Zajęcia w czasie wolnym - Liczebniki 1-100000, pytanie o godzinę podawanie czasu formalnie i nieformalnie - Zasięganie informacji na temat krajów niemieckiego obszaru językowego - Pory dnia, dni tygodnia, opowiadanie o aktywnościach w ciągu dnia, tygodnia - Słownictwo dotyczące szkoły i uczenia się: przybory i przedmioty szkolne, nauczyciele poszczególnych przedmiotów, opisywanie plany lekcji, wyrażanie opinii o przedmiotach szkolnych i nauczycielach - Nazwy mebli i wyposażenia, opisywanie domu i pokoju Zwierzęta domowe, opowiadanie o zwierzętach domowych - Członkowie rodziny i opisywanie rodziny - Nazwy posiłków, produktów spożywczych, upodobania kulinarne, opowiadanie o posiłkach, wskazywanie ulubionych potraw - Zamawianie potraw w lokalu - Nazwy części ciała, choroby i dolegliwości, pytanie o samopoczucie i opisywanie swojego samopoczucia	- Rodzaj rzeczownika i forma liczby mnogiej - Odmiana czasownika w czasie teraźniejszym – regularne i nieregularne, rozdzielnie złożone, zwrotne - Zdanie oznajmujące - Szyk prosty i przestawny - Zdanie pytające typu „czy” i po zaimkach pytających: <i>Wer? Wie? Woher? Wo? Was? Wie alt? Wohin?</i> - Przyimki <i>nach, in, aus, von</i> oraz <i>Wechselpräpositionen</i> - Przeczenia: <i>nein / nicht/ kein</i> - Czasownik posiłkowy <i>haben</i> - Rodzajnik określony i nieokreślony w mianowniku i bierniku oraz celowniku - Przyimki i przysłówki czasu - Pytania: <i>Wie spät?, Wie viele??</i> - Zaimek nieosobowy <i>es</i> - Zaimki osobowe w celowniku i bierniku - Przymiotnik w funkcji orzecznika - Przysłówki <i>sehr, zu</i> - Czasowniki: <i>mögen, finden, nehmen, möchte</i> - Przymiotnik w funkcji przydawki - Wyrażenie <i>es gibt</i> + biernik - Spójnik <i>sondern</i>, partykuła <i>doch</i>, - Przyimki <i>zu</i> i <i>bei, von</i> z celownikiem

Wymagania na poszczególne oceny:

	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna (uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą)	Ocena dobra (uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą, dostateczną)	Ocena bardzo dobra (uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą, dostateczną, dobrą)	Ocena celująca (uczeń spełnia także wymagania na ocenę dopuszczającą, dostateczną, dobrą, bardzo dobrą)
Znajomość środków językowych (leksyka i gramatyka)	Uczeń posługuje się bardzo ograniczonym zakresem słownictwa, utrudniającym realizację poleceń bez pomocy nauczyciela; zna wybrane reguły gramatyczne; w niewielkim stopniu stosuje poznane struktury gramatyczne; popełnia bardzo liczne błędy.	Uczeń zna i posługuje się podstawowym słownictwem i wyrażeniami; często popełnia błędy w ich wymowie i zapisie; zna znaczną część podstawowych struktur gramatyczno-leksykalnych, jednak z trudem potrafi je wykorzystać w komunikacji.	Uczeń, popełniając nieliczne błędy, stosuje większość poznanych wyrazów i zwrotów; w większości poprawnie stosuje poznane struktury gramatyczne w zadaniach i własnych wypowiedziach; błędy nie zakłócają komunikacji.	Uczeń zna prawie wszystkie wprowadzone słówka i wyrażenia z wymienionych zakresów tematycznych, bezbłędnie je wymawia i zapisuje; poprawnie stosuje poznane struktury gramatyczne w zadaniach językowych i własnych wypowiedziach.	Uczeń zna wszystkie wprowadzone słówka i wyrażenia z podanych zakresów tematycznych, bezbłędnie je wymawia, zapisuje, poprawnie, swobodnie i adekwatnie do kontekstu stosuje poznane struktury gramatyczne, rozwija samodzielnie swoje umiejętności, aktywnie współdziała w grupie.
Rozumienie wypowiedzi (ustnej i pisemnej)	Uczeń rozumie niektóre polecenia nauczyciela; w tekstach słuchanych i czytanych rozumie pojedyncze, podstawowe słowa. Zadania na	Uczeń rozumie bez problemu polecenia nauczyciela; potrafi wykonać większość zadań na rozumienie ze słuchu, jeśli może kilkakrotnie	Uczeń rozumie wszystkie polecenia nauczyciela i na ogół poprawnie wykonuje zadania na rozumienie ze słuchu; rozumie większość informacji szczegółowych	Uczeń rozumie wszystkie polecenia nauczyciela oraz potrafi z tekstów czytanych i słuchanych zrozumieć i wyselekcjonować	Uczeń rozumie wszystkie polecenia nauczyciela oraz potrafi z tekstów czytanych i słuchanych zrozumieć i wyselekcjonować

	rozumienie tekstu czytanego i słuchanego sprawiają mu trudność; popełnia bardzo liczne błędy.	odśluhać teksty; rozumie ogólnie proste teksty pisane w zakresie znanych mu tematów i struktur, a także wiele informacji szczegółowych.	w tekście; czyta ze zrozumieniem większość tekstów z poznanych tematów, potrafi podać ogólny sens tekstu i wykonać zadania, popełniając nieliczne błędy.	wszystkie potrzebne informacje; zadania na rozumienie wypowiedzi ustnej i pisemnej wykonuje bez większych błędów.	wszystkie potrzebne informacje; zadania na rozumienie wypowiedzi ustnej i pisemnej wykonuje bezbłędnie.
Tworzenie wypowiedzi (ustnej i pisemnej)	Uczeń z trudem tworzy wypowiedzi ustne i pisemne; są to bardzo proste teksty tworzone według wzoru; popełnia liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń tworzy krótkie, kilkuzdaniowe wypowiedzi ustne i pisemne według wzoru, stosując mało urozmaicone słownictwo; popełnia błędy językowe, które w pewnym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń potrafi w prosty sposób wypowiedzieć się ustnie i pisemnie na większość poznanych tematów, stosując w miarę urozmaicone słownictwo i poznane struktury, nieliczne błędy nie mają wpływu na zrozumienie jego wypowiedzi.	Uczeń bez problemu wypowiada się na poznane tematy; jego wypowiedzi ustne i pisemne są wielozdaniowe; używa szerokiego zakresu słownictwa i struktur; stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń swobodnie tworzy wypowiedzi ustne i pisemne; używa szerokiego zakresu słownictwa i struktur, używa również leksyki zdobytej podczas samodzielnej pracy; stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.
Reagowanie (ustne i pisemne)	Uczeń z trudem nawiązuje komunikację z powodu słabej znajomości środków językowych i niepoprawnej wymowy; z pomocą nauczyciela odpowiada na proste pytania i prosi o udzielenie informacji, popełniając	Uczeń potrafi odpowiedzieć na pytania dotyczące go osobiście oraz z niewielką pomocą zadać proste pytanie rozmówcy na poznane tematy, komunikację zakłócają błędy w wymowie, intonacji lub w	Uczeń udziela informacji i prosi o informacje związane z poznanymi tematami, popełniając nieliczne błędy językowe, które zwykle nie zakłócają komunikacji; w większości poprawnie reaguje na wypowiedzi rozmówcy,	Uczeń bierze aktywny udział w rozmowie; w sposób swobodny udziela informacji i prosi o informacje związane z poznanymi tematami; prawidłowo reaguje na wypowiedzi rozmówcy i korzysta z szerokiego	Uczeń swobodnie uczestniczy w rozmowie i komunikuje się pisemnie; używa szerokiego zakresu słownictwa i struktur, używa również leksyki zdobytej podczas samodzielnej pracy;

	błędy, które w znacznym stopniu utrudniają komunikację.	strukturach gramatycznych.	korzystając z poznanego słownictwa i zwrotów.	zasobu słownictwa i struktur gramatycznych.	stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.
--	---	----------------------------	---	---	---